

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

OXFORD UNIVERSITY

ST. GILES', OXFORD OX1 3NA

Vet. Fr. II. 8, 1471

PET. DAN. HUETII,
EPISCOPI ABRINCENSIS,
COMMENTARIUS
DE REBUS AD EVM
PERTINENTIBVS.

AMSTELODAMI,
Apud HENRICUM Du SAUZET,
M. DCC. XVIII.

Ms. A. 1. 1. B. 147

PRÆFATIO EDITORIS.

Offero Tibi, Lector, haud spernendum munus; Vitam scilicet illustrissimi Præsulis, qui de Litteris tam præclarè est meritus, quique etiam per eas immortale decus est adeptus. Parisiis cum præteritâ æstate degerem, feliciter nactus exemplar accuratè ex ipso αὐτογράφῳ descriptum, rem Eruditis pergratam facturum me duxi, si ea, quæ de rebus ad illum pertinentibus scripserat Cl. Huetius, publici jûris facerem. Non igitur Te diu, Lector, in limine morabor. Duo

* 2

tan-

P R Æ F A T I O.

tantum habeo quæ scire tua interest.

I. Pag. 77. hujus *Commentarii*, elegantissimis versibus refert Auctor quo ritu Consul *Hardenberga*, quod oppidum est *Transsylvaniæ*, creari solet:

Hinc Hardenbergam sera sub nocte venimus.

Ridetur nobis veteri mos ductas ab ævo:

Quippe ubi deligitur revoluto tempore Consul,

Barbati circa mensam statuntur acernam,

Hispidaque imponunt attentimenta Quirites:

Porrigitur series barbarum desuper ingens.

Bestia, pes, mordax, sueta inter crescere fordes,

Ponitur in medio; tum cujus nomine Divum

Bar-

P R Æ F A T I O.

*Barbam adiit , toto huic gratan-
tur murmure Patres ;
Atque celebratur subjecta per op-
pida Consul.*

Hunc autem morem in illo oppi-
do nec vigere , nec unquam viguif-
se , liquidò constat : sed ex vano
fortasse rumore , vel animi laxandi
gratiâ , hos versus effictos esse facile
crediderim. Simile autem quid-
piam accidit Seculo præterito. Lu-
dovicus Henricus Lomenius Brien-
næ Comes , Regi à Secrētis, *Itinera-
rium* suum in lucem emisit Anno
1660. Leguntur ibi hæc verba p. 18.
*Vestragothicis Silvis equitantes in-
ducti Lincopie , ob loci religionem
non omittendæ , tantillum substitui-
mus : ibi cippus lapideus perusus ,
explorandæ moritorum membrofita-
ti ; qui pares foramini , approban-
tur , impares excluduntur connu-
tiali toro , inde matrimonia aut
stant , aut cadunt pro modo pecuniae.*

P R Æ F A T I O.

Alteram eamque auctiorem hujus Libri Editionem adornavit Carolus Patinus Anno 1662. in qua desiderantur quæ mox retulimus, ut etiam docetur in *Præfatione* his verbis : *Unum te moneo, huic Editioni, cui nihil deest, voluisse Lomenium aliquid deesse, quod scilicet Westrogothicis Silvis, per errabunda vestigia, morosæ viæ pellendis tædiis juveniliter luserat, sapientiore ætate & pudorem suppressisse.* ..

II. Parisiis prodit Anno 1714. Tractatus de Batavorum per totum terrarum orbem Commercio, ab Anonymo conscriptus, *Le Grand Tresor Historique & Politique du florissant Commerce des Hollandois dans tous les Etats & Empires du Monde.* in 8. Exeunte Anno 1716. liber denuò typis excusus est Amstelodami, titulo parumper immutato, *Memoires sur*
le

P R Æ F A T I O.

le Commerce des Hollandois &c.
in 12. Eodem autem Anno in lucem emiserat noster Huetius doctissimam Lucubrationem de Commercio & Navigationibus Veterum, *Histoire du Commerce & de la Navigation des Anciens*, à Paris 1716. in 12. Hinc factum est propter argumenti ac tituli affinitatem, ut Clarissimo Præsuli Librum à studiorum ejus ratione planè alienum * plerique tribuerint. Et quidem accedebat unum, quod eorum conjecturam valde firmare videbatur. Auctor nempe præfati Libri, cui titulus, *Memoires sur le commerce des Hollandois, &c.* pag. 2. loquitur de Tractatu suo de Commercio Veterum,

* 4 tum,

† Johannes Clericus *Bibliothèque Ancienne & Moderne Tom. VII. Part. 2.* Jacobus Bernard *Republique des Lettres Novemb. Decemb. 1716. Journal Littéraire Tom. VIII. p. 482. Hist. Critique de la Republ. des Lettres Tom. XIII. p. 408.*

PRÆFATIO.

rum, quod fortasse conscripfit, sed nondum publici juris fecit; nemo enim præter Cl. Huetium quicquam super hoc argumento in lucem emisit.

Omnia Cl. Huetii Opera edita, variasque eorum Editiones, hic recensere non ab re fore existima-
vi. Vale, Lector.

CATALOGUS

Operum Editorum

PET. DAN. HUETII.

DE INTERPRÉTATIONE
LIBRI DUO.

Parisiis 1661. in 4to.

Stadæ 1680. in 12.

Hagæ Comitum 1683. in 8. una
cum Libro de Origine Fabu-
larum Romanensium Latine
verso.

ORI-

PRÆFATIO.

ORIGENIS COMMENTARIA
in Sacram Scripturam, Gr. Lat.

Rothomagi 1668. in Folio.

Coloniæ Agripp. 1685. in Fol.

DE L'ORIGINE DES ROMANS.

Parisiis 1670. in 8.

Parisiis 1678. in 12.

Londini 1672. in 16. Anglicè.

Amstelodami 1679. in 16. Belgi-
cè à Jano Broekhusio.

Hagæ Comitum 1683. in 8. La-
tinè à Pyrone, una cum Libro
de Interpretatione.

Parisiis 1685. in 12.

Parisiis 1693. in 12.

Amstelodami 1716. in 12. Belg.

DISCOURS PRONONCE

à l'Academie Françoisè.

Parisiis 1674. in 12. ac deinde
in variis Collectaneis.

* 5

ANIM-

PRÆFATIO.

ANIMADVERSIONES IN MANILIUM & Scaligeri Notas.

Parisiis 1679. in 4. ad calcem
Editionis Manilii in usum Serenissimi Delphini adornatæ.

DEMONSTRATIO EVANGELICA.

Parisiis 1679. in Folio.

Amstelodami 1680. in 8. 2. voll.
curâ Christophori Sandii.

Parisiis 1690. in Folio.

Lipsiæ 1694. in 4.

CENSURA PHILOSOPHIÆ CARTESIANÆ.

Parisiis 1689. in 12.

Helmstadii 1690. in 4. accurante
Henrico Meibomio.

Franequeræ 1690. in 12.

Hanoveræ 1690. in 12.

Parisiis 1694. in 12.

QUE-

PRÆFATIO.

QUESTIONES ALNETANÆ *de Concordia Rationis & Fidei.*

Academi 1690. in 4.

DE LA SITUATION DU PA- RADIS TERRESTRE.

Parisiis 1691. in 12.

Lipsiæ 1694. in 16. Latinè.

Lipsiæ 1694. in 4. Latinè, una
cum *Demonstratione Evangelica.*

Amstelodami 1698. in 8. Latinè,
adjunctus *Dissertationi de Navigationibus Salomonis.*

Amstelodami 1698. Latinè in
Synopsi Criticorum Sacr. in Folio.

Amstelodami 1701. in 12.

Amstelodami 1716. in 12. Belg.

NOUVEAUX MEMOIRES *pour servir à l'Histoire du Cartésianisme.*

Parisiis 1692. in 8.

UL₃

PRÆFATIO.

Ultrajecti 1698. in 16.

Amstelodami 1698. in 12. Editio
auctior.

STATUTS SYNODAUX,

*pour le Diocèse d'Avranches, lus
& publiez dans le Synode tenu
à Avranches l'An 1693.*

*Trois Supplemens aux dits Sta-
tuts Synodaux, lus & publiez dans
les Synodes tenus à Avranches,
dans les Années 1695. 1696. 1698.*

Cadomi, annis supra memora-
tis in 8.

CARMINA LATINA ET GRÆCA.

Ultrajecti 1664. in 8.

Daventriæ 1668 8.

Amstelodami 1672. in 16. accu-
rante Hogersio.

Ultrajecti 1700. curâ Joannis
Georgii Grævii.

Parisiis 1709. in 12.

DE

PRÆFATIO.

DE NAVIGATIONIBUS SALOMONIS.

Amstelodami 1698.

Amstelodami 1698. in *Synapsi
Criticorum Sacr.* in Folio.

NOTÆ IN ANTHOLOGIAM *Epigrammatum Græcorum.*

Ultrajecti 1700. in 12. ad cal-
cem *Poëmatum*, operâ Joan-
nis Georgii Grævii.

ORIGINES DE CAEN.

Rothomagi 1702. in 8.

Rothomagi 1706. in 8.

LETTRE A MR. PERRAULT,
*sur le parallele des Anciens & des
Modernes, du 10. Octobre 1692.*

Parisiis 1704. in scio Cl. Huetio,
in tertia parte Libri inscripti,
Pieces fugitives.

EXA-

PRÆFATIO.

EXAMEN *du sentiment de Longin sur ce passage de la Genèse,*
Et Dieu dit, que la lumière
soit faite, & la lumière fut faite.
Amstelodami 1706. in 16. in
Tomo decimo *Bibliothecæ Se-*
lectæ Joannis Clerici.

HISTOIRE DU COMMERCE
& *de la Navigation des Anciens.*
Parisiis 1716. in 12.
Bruxellis 1717. in 12.

PETRI DANIELIS HUETII
Commentarius de rebus ad illum
pertinentibus, Hagæ Comitum
1718. in 12.

P. D.

PETRI DAN. HUETII,

EPISCOPI ABRINCENSIS,

DE

REBUS AD EVM
PERTINENTIBVS

COMMENTARIVS.

LIBER PRIMVS.

Ravissimus benè sentiendi
& benè agendi auctor &
magister, summæque in Ec-
clesia Christi auctoritatis
Aurelius Augustinus, ver-
gente in senium ætate, an-
teactæ vitæ suæ facta recognoscens, si
quid occurrebat animo piè laudabiliter-
que actum, grato id animo referebat ad
beneficentiam Dei: quidquid verò ad-
versum ejus Legem à se meminerat ad-
missum, salubri cluebat poenitentia, &
palam etiam agnitum ipse accusator sui

2 PETRI DAN. HUETII

in vulgus proferebat : *Nonne tibi, in-*
quiebat, prolocutus sum adversum me de-
licta mea, Deus meus, & tu dimisisti
impietatem cordis mei? Me verò ad abs-
 tergendas pristinae vitae sordes etsi jam
 diu excitabat tam illustre exemplum, eò
 tamen compulit gravior etiam causa,
 morbus acutissimus ac penè mortifer,
 quo conflictatus sex totos menses, ne
 nunc quidem post aliquot annos planè
 recreatus sum. Hâc enim acri quan-
 tumvis & severâ, salutari tamen admo-
 nitione revocari me sensi à Deo ad ino-
 litas conscientiae meae labes perlustran-
 das, & in ejus conspectu demississimè
 atque subjectissimè ponendas. Operæ
 pretium igitur facturum me duxi, si
 præteritorum annorum rationem coram
 eo expromerem, noxarum mearum teste
 ac iudice, omnis verò gratiae, bonitatis
 & beneficentiae auctore; si quid modò
 rectè agendo ab eo promeritus sum.
 Præsertim cùm eò accederet penè quo-
 tidianum Amicorum convitium, qui
 cùm multa me de Viris ætatis hujus
 eruditissimis, quibuscum conjunctè vi-
 xeram, narrantem audivissent, hanc à
 me

1 Augustini Confess. lib. I. cap. 5.

COMM. DE REBUS &c. Lib.I. 3

me efflagitabant operam, cum certi aliquid de iis cuperent cognoscere, nec eorum, quæ per me cognovissent ipsi, memoriam exstingui vellent.

Tu igitur, summe Deus, qui hominum omnium parens, ita uti revera es, sic haberi & vis & jubes, Opus hoc nutu tuo susceptum benigno favore prosequere, ut in eo perscribendo, & publici juris faciendo, eò flectatur mens nostra, eò dirigantur sensus nostri & affectus, quò amor tuus crescat in legentium animis; cum me utroque parente ab ipsa penè infantia orbatum, & ab omnibus agnatis & affinibus spretum & abjectum, paterna tamen caritate susceptum à te, & per longæ vitæ casus & contagia, ad extremam usque senectutem beneficâ dexterâ tuâ protectum agnoverint.

Inclinata jam in Galliis Factione Calvinistarum paucis post Rupellam expugnatam annis, natus sum Cadomi nobilibus parentibus Daniele Huetio patre jam senex, Factioni huic antea addicto; matre Isabella Pillonia Bertovilla Rothomagensi, ætate integra, femina lectissima. Duas autem jam ante

A 2

filias

filias pepererat, Mariam & Susannam,
 atque etiam filium unum Franciscum:
 quorum ortum atque etiam meum sub-
 secuti sunt Ægidix natales, me biennio
 minoris; & postmodum etiam Valen-
 tinæ, quæ itidem uti antea Franciscus
 paucis tantum ab ortu diebus superfuit.
 Atque hoc imprimis summi beneficii à
 Deo in me collati loco habendum est,
 quòd me parentibus Catholicis gigni
 voluit. Quamvis enim in media Calvi-
 nistarum colluvie natus fuisset & edu-
 ctus pater meus, nihilominus tamen ad-
 spirante cœlestis gratiæ aura afflatus,
 & Johannis Gonterii, pii & docti è So-
 cietate Jesu viri, consiliis primùm &
 hortatu, ac creberrimis deinde literis,
 quæ penes me sunt etiamnum magno
 numero, instinctus & instructus, Chri-
 sti Ecclesiæ colla submitit, & epoto sa-
 lutari veritatis antidoto, evomuit lethi-
 ferum perversæ doctrinæ virus. Nec
 susceptam Religionem segniter excoluit;
 nam in iis controversiis, quæ pertinent
 ad defensionem Catholicæ veritatis,
 versatus erat diligenter, summoque iis
 studio adjecerat animum, ad promo-
 vendos, si posset, Catholicæ quam spre-
 verat

verat Ecclesiæ fines. Nam cùm mater ipsius, avia mea, à qua perverso dogmate fuerat imbutus, gravi morbo correpta in summo esset vitæ discrimine, tantum valuerant optimi viri fusæ ad Deum preces pro salute matris impetranda, gravesque adhibitæ ad eam cohortationes, ut ad agnitionem veritatis ipsam demum excitaverit. Itaque antecaptam animo ejurandi doctrinam, resantatisque cyenea voce nefariæ Sectæ dogmatis, in Christo placidè conquievit. Qua re cognita Gonterius impendio lætatus eum quem instituisset ad notitiam veritatis, aliis quoque idem beneficium præstare potuisse, rem consignandam publicis monumentis censuit, & posteris commendandam. Carminibus ergo Græcis, Latinis & Gallicis affabrè factis celebrata res est ipsius & amicorum operâ; additumque elogium non inelegans de spectatissimæ feminæ vita & virtutibus. Quæ pater meus incidendi voluit ad perpetuam rei memoriam in tabula marmorea, sepulcro ejus apposita, quod exstrui curavit in Cado-
mensi templo Sancti Johannis. In eo præterea paravit sibi posterisque suis Sa-

cellum, eleganti sepimento vallatum, picturis signisque exornatum, splendido sacrorum vestimentorum apparatus decoratum, & certis redditibus dotatum in singulos annos; quo suum deinde corpus, suæque conjugis, post mortem inferri iussit. Idem pro sua pietate, & religioso divinæ rei cultu, ad simplices & usitatos in Ecclesia capendi modos, musicos addidit concentus, ac fidicines etiam & symphoniacos. Instrumenta denique musica, quæ sibi comparaverat oblectandi sui causâ, templo largitus est liberaliter, & piis usibus consecravir. Nam & musicæ artis perstudiosus erat & bene peritus, & instrumentis musicis concinnè utebatur. Saltabat ad hæc venuste, artisque hujus adeo sciens habebatur, ut cum splendidum aliquando tripudium Cadomi pararetur, & ex levi morbo decumberet in lecto, convenirent ad eum saltatores, sui que artificii egregium spectatorem, & unicum arbitrum constituerent. Sese quoque exercuerat in poeticis, nec aversum senserat Apollinem; cum vel juveniles versiculos, vel in theatrales etiam usus serium aliquid elaboraret. Nec pigebit præterea

terea aliud hîc etiam commemorare Christianæ pietatis officium, ab eo Patribus Carmelitis Domus Cadomenis præstitum. Indulgeat modò benignus Lector imprudenti filio, molliore forsitan quam deceat animo facta patris referenti. Cùm vitium facerent ruinosæ ipsorum ædes, totumque peristylum vetustate collapsum corruisset; nec hominibus paupertatem solemni voto professis restituendarum earum facultas suppeteret; subvenit in tempore pater meus, negotiique totius ac sumptuum etiam magna ex parte suppeditandorum curam in se recepit. Nec immemorem beneficii se præbuit religiosus Ordo; sed familiæ nostræ insignibus ad parietes peristylîi non uno loco insculptis gratum animum est contestatus. Hæc mihi benè de Ecclesia merendi exempla, aliaque compluria reliquerat pius pater, nisi ad ea minùs attentum vitæ illecebræ aliò abstraxissent.

Susceperat me de sacro fonte vir opibus potens, & primariæ inter Cadomenses dignitatis. Is proximis post me natum Calendis Januariis prosecutus est me splendido munere, bombycino pi-

A 4 leo-

leolo , erectis ardeolæ cristis decorato
 quas retinebat orbiculus aureus adaman-
 tibus distinctus. Baltheum his adjunxe-
 rat auri subtemine picturatum , ex quo
 pendeat ensiculus puerili staturæ ac-
 commodatus ; imprimis verò torquem
 aureum , tam gravem & ponderosum ,
 ut cùm ætate provector eo ornatus mul-
 tisque spiris revinctus incederem , penè
 opprimerer gravi onere , ac sæpe cor-
 ruerem. Non diu post hunc liberorum
 proventum superfuit optimus parens ,
 qui diro tentatus hydrope , variaque in-
 cassum expertus remedia , atque impri-
 mis Poganorum fontium acidos haustus ,
 domum tandem redux placida morte de-
 cessit. Jam inde verò nostri , bonorum-
 que nostrorum tutela matri commissæ
 est , quam & toto triennio prudentissi-
 mè administravit. Deducebat me mater
 sæpenumero hoc tempore in suburba-
 num prædium ad sororem suam , mā-
 terteram meam Catharinam Pillioniam ;
 eratque in proximo rustica mulier mei
 amantissima , quæ me in tugurium suum
 sæpe ad se invitabat blanditiis & mu-
 nusculis. Cùm excurrissem autem ali-
 quando ad eam , humi jacentem reperi.

ad.

ad focum, obvoluto capite; vix ut os ori, bafiandi caufa, admove-
re poterim. Illa me lenibus abigebat verbis,
& velut averfata, jubebat à fe protinus
difcedere. Et merito fanè; laborabat
enim ardenti peſte, ex qua nocte ſe-
quenti exſtineta eſt, me planè incolu-
mi. Quod inſigne beneficium ingratus
ſim atque vecors, niſi ad præſens Dei
patrocinium referam, mihi jam inde à
tenera illa ætate indefinenter præſtitum.

Quinquenni jam major eram; vide-
barque ex prima illa literatura; quæ
Grammaticæ velut infantia eſt & litera-
tio appellatur à Varrone, aliquid poſſe
decerpere. Tum autem habitabat in vi-
cinitate noſtra Alanus Algaus, vir ſacri
ordinis, pietate inſignis, optimo prædi-
tus ingenio, nec ſtudiorum humanitatis
& poëticæ facultatis omnino expers; in
controversiis autem de rebus ad fidem
pertinentibus ſciſſè explicandis apprime
verſatus; quod & ſcriptis in lucem edi-
tis abundè declaravit. Hunc ut mihi
jam tum mater deſtinabat domesticum
Præceptorem, ita primis literarum ele-
mentis rudem animum ab eo informari
voluit. Jamque progreſſus aliquos fece-
ram,

ram, cum surgentes spes intercepta matris amantissimæ mors immatura, ad quadragesimum annum ætatis nondum protractæ. Quo casu ita conturbata est & afflicta domus nostra, resque familiaris, ut non multum abesse augurarentur homines, quin bonis omnibus ac fortunis propè eversa esset. Verùm subvenit in tempore pupillorum parens, atque tutor omnipotens Deus, spretumque fovit benignæ suæ spe, & abjectum sublevavit ac restituit: ut verè de me prædicare possem. *Pater meus & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me.* Ad paucissimos enim redacta erat nostra omnis cognatio, atque illi imminentem diuturnæ tutelæ necessitatem magno studio defugiebant. Habebat tum in matrimonio amitam meam Ægidiam Huetiam Ægidius Macæus, proptereaque ad eum proximè ventura erat hæreditas nostra, si meo, & sororumque mearum interitu defera ea fuisset. *Agnotos autem, inquit Justinianus, quos ad hæreditatem lex vocat, eosdem & tutores esse iussit: quia plerumque ubi successionis est emolumentum, ibi & tutelæ onus esse debet.*

1. Psalm. 26, 10. 2. Instit. libr. 1. Tit. 17.

bet. Fuit autem Macæus ille exquisita Mathematicarum disciplinarum, & fide-
 ralis imprimis scientiæ, cognitione per-
 celebris, quam & erudito Opere nobi-
 litavit de motu Cometæ, qui in cælo
 visus est Anno MDCXVIII. comparatis
 ad id & accuratâ operâ fabrefactis in-
 strumentis, quæ ad me tandem perve-
 nerunt cum omni ejus supellectile ma-
 thematica, Danielis Macæi beneficio,
 qui Ægidii filius fuit. Verùm, ne quid
 dissimulem, visus est Ægidius Gene-
 thliacorum vanitati, vel fatuitati potius,
 nimis favere. At is affinitatis nostræ im-
 memor, nec ulla officii sui ratione ha-
 bita, & suæ præterea artis dulcedine
 captus, jacturamque ratus quicquid ei
 temporis adimeret impendens tutelæ
 nostræ onus, tam grave, tamque diu-
 turnum veritus, unde in alias distrahe-
 retur curas, huic sese, quocunque tan-
 dem modo posset, subducere statuit.
 Lutetiam ergo confugit ad amicos, quo-
 rum auctoritate dum rem tentat effice-
 re, tetro illic implicitus morbo, fato
 functus est, nondum senex.

Interea verò dum de tutore in locum
 matris meæ subrogando disceptatur, de-
 ductus

ductus sum in domum Macæi, ejusque uxorem amitam meam educatricem habui. Vicinum erat domui huic Monasterium Patrum Crucigerorum, quorum uni cum ingenuis aliquot pueris traditus sum, puerilibus literarum præceptis imbuendus. Tametsi autem homo mitis erat, nullaque in me instituendo asperitate utebatur, memini me tamen, qui inter blandissimos matris complexus educatus fueram ad hanc diem, hominis externi exhorruisse supercilium atque vocem, & ad æris Campani sonum, quo vocabamur ad scholam, jam grandiore natu, post annos aliquot, toto corpore cohorruisse.

Confluxerunt interea Cadomum propinqui nostri superstites, quicunque legitimo cognationis gradu attingebant familiam nostram, ut educationi & institutioni nostræ prospicerent, & ante omnia tutorem crearent. Ad id ex Pontaudomarensi tractu, qui Cadomo distat dierum duorum itinere, accitus est cognatus quidam noster, vir bonus, & in rebus agendis non inexercitatus; & id magno sanè rei nostræ familiaris dispendio, qua sumptus præbente administran-

franda jam tum erat tutela nostra ab homine externo per crebra itinera, longamque ab ipsius laribus absentiam, & Cadomi commorationem. Nec diu tamen ipsum munere hoc defungi passa est immatura mors, & in locum ejus suffectus est Daniel Macæus Ægidii filius. Visum autem fuerat omni huic propinquorum nostrorum cœtui ablegandas esse Rothomagum sorores meas, & in convictum tradendas religioso Dominicanarum puellarum sodalitie, inter quas jam pridem Christo nomen dederant materteræ nostræ duæ virgines proximæ pietatis. Nuperrimè autem obierat alia matertera nostra Catharina illa Pillonia superiùs à me commemorata, Cadomi olim nupta, pridem vidua, quinque filiorum mater, jam adolescentium, & me aliquot annis natu grandiorum. Adjunctus sum illis in contubernium & studiorum communionem. Horum nonnulli adibant jam scholas publicas: alii, mei ferè æquales, domesticâ disciplinâ imbuebantur ab optimo Sacerdote, informandæ ad Christianam pietatem puerili ætati, moribusque regendis idoneo, sed planè illiterato.

terato. Ita verò abhorrebant illi à literarum studiis, ut quotiescunque certis diebus atque horis repetendæ essent scholæ, detrudi viderentur in pistrinum ad molas versandas. Huic contubernio per totum sexennium mancipatus studiis humanitatis incubui. Tunc autem factus jam grandior, & etiamnum tamen admodum puer, deductus eram in Collegium Regiomontanum Cadomense, & in disciplinam traditus Patribus Societatis Jesu, Collegii Rectoribus; quorum cura literarum humaniorum præceptis instructus sum per quinquennium; Philosophiæ verò institutis per triennium. Quòd nisi illi, indole forsitan mea ad bonas literas prona delectati, monitis suis & adhortationibus me languentem excitassent, si quid erat in me boni, id omne domesticorum exemplorum perversitate fuisset extinctum. Nam cùm invidiam illorum excitaret amor ille literarum qui in me erat, nihil prætermissum ab illis est, quo me averti posse crederent à studiis: libri mei subrepti, chartæ concerptæ, vel aquâ perfusæ, vel sevo illitæ, ut scripturam nostram respuerent; cubiculi nostri

nostri occlusæ fores , ne dum ipsi ludo darent operam , ego illic cum libello delitescerem ; quod & sæpe factum à meprehenderant. Cùm autem rure ageremus , per autumnales ferias , tum verò nefas esse putabant libros attingere , totosque dies , vel lûsitando , vel venando , vel deambulando duci jubebant. Me verò cùm alia traheret voluptas , antequam excitati essent è somno , exoriente Sole , domo clam egressus , vel condebam me in sylvam , vel raptim certè opacam aliquam sectabar umbram , quæ me placidè legentem & studentem ab oculis eorum protégeret. At illi me diu per dumos quæsitum , & velut indagine cinctum , extrahebant tandem è latibulis , vel lapillorum , madentiumve glebarum jactu , vel aquâ clam per siphones inter arborum ramos immissâ. Sed quantum conatus nostros tardabat condiscipulorum livor ac malignitas , tantum eos provehebat insitum mihi à natura infinitum illud discendi desiderium , quod tam altè insederat animo meo ab ipso vitæ ortu , ut facilè concedens multis gloriam literarum , si constanti erga eas studio & incredibili amore

re reliquos omnes superasse me prædica-
 vero, jure id certè meo mihi assumere
 palamque vindicare posse videar. Atque
 hoc sanè inter præcipua, quæ Deus in
 me largâ manu contulit, bona ponere de-
 beo; nam assidua hac studiorum con-
 tentione & nobilioribus curis ab intem-
 perantia adolescentiæ & vitiis juventu-
 tis facilè abstraherbar, in quæ cætero-
 quin & vividæ naturæ fluxu, & acriori
 nec facilè domabili experrectæ indolis
 impetu, nimis sæpe jam inde delapsus
 sum. Ex hoc autem constanti literarum
 amore, & assidua studiorum exercita-
 tione, præter infinita alia percepta à me
 commoda, vel id unum plurimè facien-
 dum judico, quòd nulla unquam me
 vitæ cepit satias, nullum hominum re-
 rumve tædium; quod nimis sæpe sibi
 contingere vulgò conqueri reliqui mor-
 tales solent, gravissimaque mihi præ re-
 liquis omnibus semper habita est tempò-
 ris jactura, quam assidua diligentia &
 contentione sarcire conabar. Ac menti-
 ni in me admodum puerum; necdum
 primâ literarum notitiâ tinctum; si-
 quem fabellas ex libro prælegentem au-
 diebam, magnam incessisse cupiditatem
 fa-

Facultatis hujus adipiscendæ, cùm reputarem beatum me fore, si absque externa ope, meoque Marte hujusmodi acroamatis oblectare animum possem. Postquam deinde legendi, at nondum scribendi peritiam sum assecutus, si quando videbam quempiam literas ad se scriptas resignantem & legentem, sic mecum ipse cogitabam, magnæ id mihi voluptati futurum, si congerronem mihi meum sic alloqui & compellare liceret. His ergo desideriis acuebantur studia nostra, atque ita porrò in Grammatica, reliquisque disciplinis, causas mihi ipse fingebam, cur eas quoque conarer accipere. Nec id fugiebat Præceptores nostros, qui egregiæ faventes pueri voluntati, per quinquennale illud inferiorum scholarum curriculum, vel prosequiebantur munusculis, vel propositis ad conflictionem præmiis decorabant. Cujusdam etiam tam tener in me aliquando animus fuit, tanta charitas, ut cùm inter lusus pueriles fortè jactu lapidis gravissimum capite vulnus accepissem, ad rei nuntium periculo meo valde exterritus sit, adeoque commotus ut morbo statim correptus & ipse sit, & in.

in præsentissimum vitæ periculum adductus. His sublevatus præfidiis æqualium meorum livorem facile poteram contemnere. Hoc igitur nobile Gymnasium Cadomense, hanc adolescentiæ meæ palæstram, & amavi semper, & quotiescunque ejus revisendæ potestas fuit, ejus conspectu valde sum delectatus, ut juvenescere, & ad præteritos vitæ annos redire mihi visus sim.

Hoc ipsum verò quod de se prodidit Augustinus¹, in his studiorum primordiis odisse se literas Græcas, idem mihi quoque usu venit; sed earum demum utilitate perspecta, sarcire hoc damnum magno subinde labore contendi. At acri interim ferebar in Poëticam impetu, ac velut afflatu quodam percita æstuabat mens nostra, ponebamque summum literariæ laudis apicem in versibus expeditè pangendis, ut quodcunque occurreret argumentum, facile id carmine complecterer, & quidquid dicere conarer versus esset; non tam de accuratatione & elegantia, quàm de copia & facilitate sollicitus. Et quoniam priscarum fabularum sale perspersam & conditam esse de-

¹ Augustin. Confess. libr. I. cap. 13.

deprehenderam veterem omnem Poësim, perdiscendas eas mihi proposueram; nec inter sodales meos facile reperisset quemquam harum notitiâ melius instructum; & tulisset forsitan bonam aliquam frugem felix illa ad Poësim indoles, si non perversis incauti Præceptoris, qui tum me erudiendum susceperat, consiliis fuisset depravata. Is enim excussis è manibus meis Virgilio, Ovidio, Horatio, aliisque certissimis ad Parnassum ducibus & magistris, ad quorum imitationem vel tum maximè instituendus eram & excitandus, subjecit mihi leves quosdam & ignobiles ævi hujus Poëtas, Italos, atque Belgas, ingeniosos quidem & argutos, atque ab acutis & vibrantibus sententiis laudem quærentes, depravato jam tum carminis gustu, postquam à simplici illa, grandi, & pudica priscæ Poëseos majestate degenerare coepit ætas recentior, vero legitimi & sani carminis lepore extincto. His lautitiis, quasi crepundiis, captus puerilis animus à recta via facile deflexit, nec antè agnovit errorem, quàm ætate maturior maculosum ac fucatum carmen sciret ab eo seponere, quod naturali pulcritudine exsurgit.

Octo

Octo annos natus eram , cùm sacro
 chrismate delibutus Confirmationis sa-
 cramentum accepi à Johanne Petro Cai-
 musio , Bellicensi Episcopo , sanctitate
 vitæ , ingenio , eloquentia & scriptio-
 num copia venerabili , cui longo pòst
 tempore successi in Abbatiae Alnetanae
 administrationem. Intra decursum noni
 ætatis meæ anni correptus sum morbis
 puerilibus , quos Variolas & Rubiolas
 Vulgus appellat. Pueriles dico , quam-
 vis experientia nos jampridem , maximè
 verò postremis hisce annis , docuit esse
 illos omnis ætatis. Docuit nos quoque
 Historia valde eos falli , qui expertes it-
 lorum Veteres fuisse censent. Faten-
 dum quidem levissima ac penè nulla eo-
 rum apud Græcos & Romanos , ac
 præsertim antiquiores existisse vestigia ;
 nec notatum apud eos quemquam à de-
 formitate oris , quam iniustis & excava-
 tis in facie punctis solent relinquere.
 Neque sanè morbi hujus meminerunt
 vetustiores Medici : nam vari illi , quos
 commemorant , ex quorum nomine pro-
 fluxit variolarum nomen , maculæ qui-
 dem erant in facie , at non à morbo im-
 pressæ , verùm ab ipso ortu innatæ. Li-
 qui-

quidò id probat Ciceronis jocus in Servilium Isauricum, qui cùm hujusmodi varis esset deformis, animo autem parum constans, *Miror*, inquit, *quid sit quòd pater tuus, homo constantissimus, te nobis Varium reliquit.* A patre igitur, ab ortu scilicet, non à morbo varius relictus est. Quod à Quintiliano¹ proditum, ad variolarum morbum viri docti perperam retulerunt. Atque hinc Vari, & Varii, & Varenii in veterum familiarum Romanarum nomina & cognomina abierunt. At non inde tamen liquidò colligas, nulla prorsus vetustis illis temporibus existisse morbi hujus indicia. Rariora fortasse fuerint apud Græcos & Romanos: nam & Gentes aliquas scimus Variolarum hodieque esse expertes: cujusmodi feruntur esse Circassi²; vel ob cæli temperiem & salubritatem, vel ob majorem parentum in educandis liberis curam, certaue ad præcavendam mali hujus contagionem adhibita remedia. Seriùs fortasse fuerit apud has Gentes exortum, qualia ante suam ætatem prodiisse priscis seculis incognita nar-

¹ Lib. 8. cap. 3. ² *Memoir. des Missions au Levant* 12°. part. 2. pag. 120.

rat Plinius ¹, & qualis postremis hisce temporibus fuit in Europa lues venerenda. Sed aliquot post Christum annis erupit demum pestis illa, quæ describitur à Vettio Valente Antiocheno Astrologo in Astrologiis, & ab Aëtio Amideno ², quorum ille Hadriani ætati par fuit, (quem Latinitate à me donatum in lucem dare olim habueram in animo) hic suppar Constantino. Εξέσματα Variolas appellant, & Rubiolas ἐξανθήματα, & pueriles morbos esse agnoscunt. Sub initia quoque sexti post Christum secuti Variolas vehementer infestasse Galliam & Italiam legimus in Marii *Chronico*. Addam præterea, (si modò de boni Lectoris licentia ausim evagari extra metas hujus instituti), legi apud Gregorium Turonensem ³, temporibus Childeberti Francorum Regis, sub finem sexti à reparata salute seculi, ingentem apud Francos stragem edidisse morbum hunc: *Magna*, inquit, *eo anno lues in populo fuit, valetudines variae, milinae, cum pusulis & vesicis*. Valetudines varias & milinas appellat morbos exortos, cum varis

¹ Libr. 26. cap. 1. pag. 441. ² Libr. 3,
³ Libr. 6. cap. 14.

varis similibus granorum milii, *κέρχρος*
ισχυρίαι, quales erant parvæ illæ pustulæ
 ex herpete prodeuntes, quas ex acri &
 calida bile in cutis superficie oriri ait
 Actuarius ¹. Unde liquet vanam esse
 eorum conjecturam, qui pro vocabulo
milinæ, à se non intellecto, imperitè
 subjecerunt *malignæ*. Docet nos quoque
 Francica Historia ² Balduinum Belga-
 rum Principem, reparatæ salutis Anno
 962. peste hac esse consumptum. Quan-
 tum grassata ea fuerit inter Saracenos,
 vel inde cognoscitur, quòd Calipharum
 plerosque notas ejus & cavitates in facie
 gestasse observatum est ab Elmacino ³
 & Abulfaragio ⁴; quosdam etiam ea
 constat fuisse extinctos. In Ægypto
 denique & in Oriente ⁵, intra Tropicos,
 valde frequens illa & mortifera est: at-
 que ex Indis & Ægypto per bella Sa-
 racenorum ad Occidentem pervenit.
 Sed hæc obiter: nunc stadium decur-
 rere pergamus.

Cùm

¹ Περὶ Ἀγγράσιος πλάσιν libr. 2. cap. 31.
² Fauchet Antiq. Franç. libr. 12. cap. 15.
³ Histor. Saracen. libr. 1. cap. 8. & 13. | &
 libr. 2. cap. 16. ⁴ Hist. Orient. Dyn. 9.
⁵ Chronic. Orient. p. 71.

24. PETRI DAN. HUETII

Cùm primis literis operam darem in Collegio Cadomenſi Societatis Jeſu, eſſemusque ſimul in condiscipulatu ego & Bernardinus Gigaltus Bellofontius, is qui poſtmodum Mareſcallus Franciæ creatus eſt, domeſtico ille tum quidem Præceptore utebatur Brebovîo, ſublimioris ſpiritus Poëta, magnum deinde nomen vernacula Lucani interpretatione adepto. Atque ego tunc etſi nondum exceſſeram ex ephebis, eramque valde puer, pro eo tamen quo incenſus ferebar in Poëticam ſtudio, facilè animadvertēbam nihil humile eum ſapere, ſed ſupra Vulgi captum animos attollere. Itaque percontabar eum ſæpenumero ſuper veterum Poëtarum præſtantia, ſenſusque ejus explorabam, ad quorum normam accommodarem meos. At ferre præſectò non poteram æquo animo, cùm ſordere illi agnoſcerem deſpectum Virgiliū, eique ac cæteris quoque omnibus antiquis Poëtis Lucanum anteferri. Cujusmodi delirio laborantem vidimus deinde Petrum Cornelium, Comitorum Gallorum principem. Sic quoque Franciſcum Malherbam accepimus, nulli Lyricorum gentis noſtræ ſecundum.

dum, ad Statii clangorem & crepitacula infanisse. Adeò verum est, quòd sæpe alias expertus sum, rariores esse sanos bonorum Poëmatum æstimatores & iudices, quàm probos eorundem artifices.

Sed & alium mihi tum videre contigit florentis ingenii amœnitate & poëtici suavitatibus nobilem Johannem Franciscum Sarasinum, cùm patris sui exsequiis interesset, qui fuerat de Cadomensi Francicorum Quæstorum Collegio. Tum verò avidissimis oculis suspiciebam hominem exoriente jam fama percelebrem.

Jamque nobiles sorores meæ, Maria & Susanna, Dominicanarum materterarum convictu exemptæ erant, & Cadomum revocatæ ad Ægidiam amitam, paucisque post annis in honestissimis matrimoniis sunt collocatæ: unde & plures procreati sunt liberi ex Maria, qui & numerosam ex se dederunt prolem; & unus tantum filius ex Susanna, qui nec diu superstes fuit.

Emenso tandem politioris humanitatis curriculo, cùm jam maturus viderer Philosophiæ, etsi nondum excesseram decimum tertium ætatis annum, da-

mioso hoc consobrinorum meorum so-
 lutus contubernio, in Antonii Hallæi
 Professoris Regii convictum & disci-
 plinam transi, magno meo emolumen-
 to: erat enim vir ille impensè doctus,
 magnamque sibi famam pepererat poë-
 tica facultate, quam editis sub fine vitæ
 Poëmatis suis valde insignivit. Inclarue-
 rat quoque accuratâ Geographiæ peritiâ,
 quam & publicè iteratis prælectionibus
 docuit non semel in Auditorio Acade-
 miæ Cadomensis. At ego disciplinæ hu-
 jus eram valde rudis, necdum prima
 ejus perceperam elementa, tamque su-
 pinæ inscitæ notam diutiùs inhærere
 mihi haudquaquam passus est Hallæus,
 quem cæteroqui discendi & sciendi no-
 verat esse percupidum: atque hac etiam
 eruditionis parte publicis præceptioni-
 bus & institutione privata imbuendum
 me suscepit. Ergo ex domestica ejus &
 assidua consuetudine, non egregio so-
 lùm auctus sum doctrinæ incremento,
 sed anteceptos à pueritia errores pluri-
 mos deposui. Accedebat singularis ejus
 benevolentia, vel potiùs pietas erga me,
 quam retinuit tam constanter ad exitum
 usque vitæ, ut cùm animam ageret,
 ocu-

oculis jam in morte natantibus , supremumque trahens halitum , adstantem sibi Gulielmum Pyrrhonem , virum eruditum , à quo Claudianus egregio commentario illustratus est , propius ad se jussu accedere sic affatus sit : Optime omnium nosti , mi Pyrrho , quæ fuerit mea , dum vixi , erga Huetium charitas ; tu velim certò ei significes , me morti proximum , memorem tamen fuisse veteris nostræ amicitiae , & enixè ab eo contendere , ut in ea colenda & retinenda sanctè ipse quoque , quod & hætenus fecit , perseveret. Quibus dictis placidè ex vita migravit. Ego verò , ô purissima anima , mandato huic parui hætenus ; ac porrò quoad vita suppetet , parere certum est : & si quid mea apud Deum vota precesque potuerint , omni eum obtestabor obsecratione , ut gloriæ suæ & æternæ felicitatis participem te faciat.

Quo tempore Hallæo traditus sum in disciplinam , Syvanum ille Collegium Academiæ Cadomensis moderabatur , in eoque Rhetoricam docebat magno Auditorum concursu Antonius Gosselinus , Ambianis ortus , Regius Eloquentiæ

Professor, idemque Pastor Cadomenſis
 Parœciæ beatæ Virginis. Græcis ille
 Latinisque literis luculenter erat excul-
 tus, & in eruendis Romanis antiquita-
 tibus diu multumque verſatus. Ac pru-
 denter ſanè conſuluiſſet exiſtimationi
 ſuæ, ſi ſe in earum tractatione conti-
 nuifſet. Verùm cùm ad ſcrutanda quo-
 que Gallicæ vetuſtatis rudera ſuam con-
 vertiſſet operam, Librumque ſcripſiſſet
 ſuper hoc argumento, indoctis quibus-
 dam viſus eſt ſatiſfecifſe propoſito; at
 peritioribus exagitandi ſui anſam præ-
 buit, ac Bocharto præcipuè interioribus
 & reconditis literis abundè inſtructo,
 qui pererudita ad Moſantium Briſſium
 ſcripta epiſtola, ſtigmata Goſſelino per-
 petua impoſuit.

Auſpicatus ſum per illos dies ſtudia
 Philoſophiæ, ductu Petri Mambruni,
 è Societate Jeſu. Is poſt navatam Lu-
 tetiæ magno applauſu per quadriennium
 operam in tradendis Rhetoricæ præce-
 ptis, Cadomum tandem venit docendæ
 Philoſophiæ cauſâ, velut in nobiliſſi-
 mæ diſciplinæ ſinû quietem capturus.
 Is tum me traditum ſibi diſcipulum
 cognovit & amavit, & diligenti institu-
 tione

trione sibi formandum proposuit. Me itaque vocavit ad se Scholis etiamnum vacantibus, seductumque monuit velle se ita mecum agere, quemadmodum actum est olim à Platone cum discipulis, quos, lege palam proposita & Scholæ foribus etiam præfixa, arcebat ab auditorio suo, nisi prius aliquâ tincti essent Geometriæ peritiâ.

Cùm ergo præeunte Mambruno leviter delibassem primum Euclidis Elementum ad sextam usque propositionem, eo relicto rus proficisci coactus sum. At degustata vel primoribus labris Geometria, tanta mihi insedit præclaræ hujus scientiæ percipiendæ cupiditas, ut noctes atque dies consumerem in ea excolenda, & jam inde penè adspernarer reliqua studia, quibus hætenus fueram tam suaviter delinitus. Nec eam sanè impendi deinde operam Philosophiæ, quam postulabat rei dignitas & magnitudo, cùm omnia mihi sorderent præ Geometria. Enimvero magnopere id improbabat Mambrunus primus mali auctor, quod crebris admonitionibus emendare conabatur, meque ad officium revocare, cùm diceret præposte-

ra me agere, qui Philosophiam adspicerer præ Geometria, cum Philosophiæ tantum causâ vacandum esset Geometriæ. At nihil his aliud effectum est, quàm ut causiùs cum eo agerem; studiumque dissimularem, quo ardebam, plusculumque temporis tribuerem Philosophiæ, quoad peractum est statum hoc & solemne biennium.

Cadomum deducta est tunc temporis Dominicanorum familia, austeriori vitæ adscripta, quæ collapsam in Conobio Cadomensi religiosam disciplinam ad pristinam severitatem revocaret. Ita verò novo hoc cultu & ad speciem pietatis composito captus sum, ut in illum coctum recipi magnopere concupiverim, atque id enixè postulaverim à Præfecto familiæ, viro priscæ sanctimonix. Nec ille certè abnuit, sed rem ægerrimè tulit tota civitas, cum me ab hoc hominum genere subdolè illectum suspicarentur. Nec defuerunt, qui adirent hominem, gravissimisque verbis minas ei intarent, si incautum adolescentem pergeret technis suis in fraudem prolectare: sic enim sibi sine causa persuaserant. Consanguinei verò mei intra ædes suas
me

me deprehensum, velut in custodia occlusum, pertinaciter, sed amanter tamen quantumvis renitentem detinuerunt. Atque ita interpellatum est propositum, Deo, uti quidem rebar, auctore susceptum. Atque id quidem etsi à juvenili quadam levitate susceptum visum est multis, mihi quæ adeò ipsi, postquam reclamantium una ore amicorum suavis abjectum est, in eo tamen omnipotentis Dei vocem, me jam inde ad se benignè invitantis, & à mundi sordibus atque fæce educantis, poteram agnoscere. Nam vel à prima pueritia in Christi castra transire, ejusque militiæ adscribi non obscuris votis cupiebam, sæpiusque erumpentes sentiebam piæ hujus voluntatis igniculos in intimis præcordiis, quos comprimebat procax indoles, inanibus desideriis ac futilibus mundi delinimentis obnoxia: quoad tandem gratia victrix frænos injecit reluctanti, & adversus stimulum calcitranti, domitumque sibi penitus asseruit.

Tum verò admissus sum in pium illud Sodalitium, B. Mariæ Virginis celebrandis laudibus institutum in Collegio Cadomeni Societatis Jesu, ut & in

reliquis ejusdem Societatis domibus. Nam cum huic præesset Mambrunus, æquum duxi eodem in capeffendis cæli viis, quo in emetiendo disciplinarum curriculo, uti ductore.

Me verò ætate jam cautiorem factum, prudentioremque rerum æstimatorem, etsi minimè poenitebat positæ in Geometricis operæ, agnoscere tamen tum deum cœpi, quantum literulis nostris intulissèm damni neglectu Philosophiæ, de qua dictum est ab Antiquis, bonum nullum optabilius datum esse hominibus Deorum concessu, neque porrò datum iri. Quæ cum sæpe, nec sine angore animo revolverem, ita detrimentum hoc factum iri credidi, si à calce redirem ad carceres, studiumque Philosophicum denuo percurrerem. Cogitabam enim me nondum excessisse decimum sextum ætatis annum; cum priscorum illorum Philosophorum, quorum apud nos tanta viget hodieque existimatio, plerique jam grandes natu, ac penè senes, Philosophiam attigerint. Accedebat Mambruni auctoritas, cujus amor mihi in horas crescebat. Cum ei itaque consilium meum aperuissèm de renova-

van-

vandis Philosophiæ studiis , arctè me complexus , non sibi probari solùm rem dixit , sed se quoque jam antè habuisse in animo ejusdem suasorem fieri & impulsorem ; at ea , inquit , lege , ut ab oculis tuis removeas libros omnes ad Mathematicam pertinentes. . Et si gravis mihi visa est conditio , accepi tamen , totumque hoc Geometricum & Astronomicum choragium tantisper seposui. Hinc coepi Philosophiam capeßere non segniter ; nec ad id parùm conducebant pristina studia , tenuia quantumvis & levia , potissimùm verò præclara illa rerum cognoscendarum via , trita à Geometris. At ecce dum in hac palæstra me naviter exerceo , is ipse qui me ad eam revocaverat , idem ab ea me abstraxit Mambrunus , & denuo Mathematica studia jubet retractare , æquum esse dicens aliquem me percipere operæ fructum , tam studiosè in hac disciplina collocatæ ; optimumque factu videri sibi splendidam aliquam propalam aperire disputationem , in qua de omnibus nobilis hujus scientiæ partibus publicè responderem ; perspectam sibi esse facultatem meam , nec sine laude rem abituram.

ram. Parui enimvero sapientissimi viri consiliis, cui melius cognitum esse me, quam mihi ipsi putabam. Habita est disputatio in magna hominum Cadomensium corona, miræque ipsis placere visa est novitas rei, cui simile quicquam in urbe non inerudita factum nusquam acceperant.

In tam vasto autem Mathematicarum artium campo, quem mihi ipse aperueram, curriculi mei moderatorem atque ducem conciliavit mihi Mambrunus Errardum Billium, Lotharingum, ex sua Sodalitio, qui tum Cadomi Theologiae Moralis præceptis publicè tradendis vacabat. Fuit in hoc homine summa reconditarum disciplinarum peritia, quam ardens virtus singulari conjuncta modestia contegebat. Is ad hanc palestram diligenter me exercuit; longèque magis ad alia mihi profuisset tam excellentis doctoris institutio, nisi, sua cum pietate ad Americanarum gentium salutem rapiente, naufragio paulò post in Oceano periisset.

Affuit tum quoque Georgius Furnorius, ex eadem Societate, qui præclaro Hydrographiæ opere, vernaculâ Linguâ

guâ edito, aliisque scriptionibus, quid posset in his studiis notum fecit. Ex ejus autem consortio multum profecisse me palam agnoscebam.

Nec minus mihi profuerat Petri Galtruchii, qui fuit Furnerii sodalis, consuetudo, viri diffusæ eruditionis, quæ variorum operum, ac præsertim ad humaniores artes spectantium lucubratione Rempublicam literariam locupletavit.

Emisit in vulgus per illos dies Cartesius Principia sectæ suæ, atque superioribus annis operam Philosophiæ per triennium dederam, abundamque præceptis & institutis disciplinæ hujus, vehemens mihi incessit cupido cognoscendarum Cartesii sententiarum: nec quievi, quoad libri hujus compos factus, totum summâ diligentia perlustravi. Nec faciliè dixerim, quantam admirabilitatem fecerit nova hæc philosophandi ratio in animo juvenili, & veterum Sectarum rudi; cum ex simplicissimis & facilissimis principiis deprompta viderem speciosa miracula, & velut sponte exortam mundi hujus compagem, totamque rerum naturam. Ac per multos certè annos arctissimè devinctum me te-

nuit Cartesianæ factionis studium; tum præcipuè cum per Hollandiam & Germaniam viros graves atque doctos velut fascinatione quadam tenaciter Cartesio viderem addictos; diuque insanientis huius sapientiæ consultus erravi, donec maturescente ætate, totoque hoc doctrinæ apparatu à fundamentis perspecto, vela dare retrorsum, & cursus iterare sum coactus, cum inanibus structuris niti eam, totamque ab imo solo vacillare certissima rationeprehendissem.

At Mambrunus confecto tandem Cadomi Philosophico curriculo, idem Lutetiæ repetiit atque trivit per annos quatuor; ac inde Flexiam missus, reliquum vitæ tempus, quod novem circiter annorum fuit, in docenda exegit Theologia, illustriori auditorio quam Flexiensi dignus: cum privatim interea oblectaret animum poëticis exercitationibus, eximiaque in hoc genere ederet opera, quibus suus semper constabit honos apud sinceros Musarum cultores. Neque porro coalitam inter nos amicitiam minuit locorum intercapedo & absentia, quam solabamur uterque crebro literarum commercio. Nec continere
me

me tamen ita potui, quin hominis complectendi desiderio victus, Flexiam aliquando ad eum excurrerem. Quasi præviderem animo futurum non multò post, ut cruda eum mihi mors summo meo dolore eriperet. Haud minùs tamen viguit hætenus apud me, porroque vigebit suavissimæ nostræ necessitudinis recordatio; iisque apprecabor terram levem,

— *Et in urna perpetuum ver,
Qui præceptorem sancti volvere parentis
Esse loco¹,*

ac verè parentem esse, non quidem corporis, sed mentis crediderunt².

Sub hæc ad scientiam Juris vocavit me mos vulgò receptus. Ac mihi profectò valde cordi erat hæc Romanæ sapientiæ pars, quæ prudentum responsis & sanctionibus legum continetur. Verumtamen ex altera parte ad amœniorum literarum delicias & antiquitatis notitiam retraxit me Samuelis Bochardi Geographia sacra, quæ tum excudi

B 7 cœpta

¹ Juvenal. Sat. 7. ² Quintil. lib. 2. cap. 9.

coepta est Cadomi. Ex divite hoc autem Ebraicæ & Græcæ literaturæ penuriam primum inopiam meam non intellexi modò, sed graviter quoque tuli; sicque decretum est apud me, reliquis abstinere studiis, quoad illorum etiam non omnino rudis haberi possem. Meæ mineram autem legisse me in decantata illa Josephi Scaligeri ad Doufam Epistola cum Linguarum harum planè inscium, cum jam novemdecim annis major esset, ad eas addiscendas nullo alio magistro quàm seipso usum esse. Idem ego certè de me possum prædicare, meque mihi Ebraicam contexuisse Grammaticam ex analogia in libris Moësaicis deprehensa: atque hanc deinceps Grammaticam ad indagandas verborum declinationes & radices eruendas adhibuisse. Cùmque Scaligeri veritate productus Græcam Linguam velut primo impetu arripere me posse sperassem, totumque Homerum condiscere uno & viginti diebus, reliquos verò Poëtas Græcos omnes intra quatuor menses devorare, experimento tandem meo comperi inania hæc esse Scaligeranæ ostentationis specimina; qualia multa parva adspers-

adsperſit Operibus ſuis vir ille, excellen-
tis cæteroquin doctrinæ & ingenii, ſed
nimiùm admirator & prædicator ſui. Ab
Homero quidem auſpicatus, in reliquis
Poëtis Græcis evolvendis diligentem
operam poſui, adhibitis veteribus Scho-
liis, quæ certi ſunt fontes fabularis omnis
hæſtoriz. Hinc ad Hæſtoricos me con-
verti, inter quos præfractionem nactus
Thucydidem, cum tantisper ſepoſui,
quoad conſilium & opem præſtante de-
inde Petavio, huius ſalebras poſſem ſu-
perare.

Poſteaquam autem pleniorẽ mihi
viſus ſum comparafſe Græci ſermonis
peritiã, periclitari facultatem meam
ſtatui in Scriptore aliquo Græco Latinè
reddendo, cujus nulla penes me eſſet
interpretatio. Huiusmodi erat Longi fa-
bula paſtoralis, quam de Græca Latinam
feci, parùm gnarus, quantum Au-
ctoris illius, mihi ad hanc diem nuſ-
quam lecti, impuritas & nequitia inte-
gros adoleſcentiæ mores poſſet inficere.
Ignotus erat ille & Bochardo, cujus ar-
bitrio permiſſa eſt à me, nec improba-
ta, noſtra hæc eſt Græcis converſio.

Nec ita tamen rapiebat me literarum
Gra-

Græcarum amor, ut leviùs tractarem Ebraïcas, cùm certas singulis diebus horas destinassem ad earum studium. Demum tamen pœnituit me tenuis hujus operæ, quæ molliori brachio conferri mihi visa est ad sacrarum literarum notitiam, quam postulabat gravitas rei. Eamdem igitur majore conatu post annos aliquot repetii. Exinde verò per continuos triginta annos nulla abiit dies, quin duas tresve horas studio huic impenderim, vel libris sacris evolvendis, vel terendis Rabbiorum scriptionibus, nullis absterritis vel itinerum, vel negotiorum impedimentis: ita ut omnes divinæ Legis libros Ebraïcè scriptos, quater & vices à capite ad calcem hæctenus perlegerim.

Quoniam autem rationem studiorum meorum expromere sum exorsus, adjiciam id quoque, summas Deo debere me gratias pro collato in me singulari naturæ beneficio, cùm ita me finxit, ut non modò per florentes juventutis annos, vividumque corporis robur, sed in effæta hac etiam ætate, nulla unquam assiduitate lectionis, nulla sedentariæ vitæ desidia, nulla pertinacia lucubrationis de-

I Anno 1681.

fati-

fatigatus , aut victus tædio , aut otio marcidus , sed vegetus semper & alacris etiam post continuam sex septemve horarum contentionem , è libris discesserim ; lætus etiam nonnunquam , & mihi Musisque cantitans ; cùm alios omnes studia tristes & languidos dimitterent. Non satis ergo acuti mihi fuisse videntur Medicorum filii , qui generale hoc seicium invexerunt in vitam , otio debilitari corporis vires , motu ali & confirmari. Quàm multos novimus literis deditos homines ad extremam senectutem valenti corpore pervenisse ? Jacobum Sirmondum eruditissimum virum sæpe conveniebam adolescens , cùm jam esset centenarius proximus , gravi licèt & inexercitato at sano tamen corpore , desidentemque ferè reperiēbam inter libros , rarò foras prodeuntem ; nec aliud quidquam tribuentem animo relaxationis , quàm quæ ex amicorum ad se venientium colloquiis petebatur : si modò relaxatio ea dicenda est , sermones habere de rebus feriis & literariis. Quàm multos vidimus integra valetudine decrepitos senes , forensibus addictos negotiis ; aut intra septa Clau-

stro-

frorum piam in quiete & religiosam vitam certo & constanti tenore agentes? quot sellularios opifices? quàm multos è contrario aratores, venatores, viatores, equifones, lanistas, saktatores, aliosque, quorum in motu tota ars versatur, fractis ante diem continua exercitatione & labore viribus, ignavum & effatum corpus senectuti tradidisse?

Obversabatur mihi interea ante oculos Geographia illa sacra Boehmi, in qua edenda jamdiu praela fervebant. Hanc perlustranti mihi, & cum paupertina mea & curta supellectile comparanti inexhaustam hanc sacræ & profanæ eruditionis congeriem, verè ea erat *αλυστήν ὀρμητικήν*, efficiebatque ut egestatis meæ valde me poenitteret. Tum verò ita mihi visum est, si convenirem ipse hominem, & ad ejus me applicarem familiaritatem, percepturum emolumentum quidpiam ex tanta copia, & consilio aut re adjutum iri. Nec mea me fefellit expectatio. Excepit ille me liberaliter & benignè, certaue amicitiae jam inde inter nos contrahendæ spes mihi apparuit. Cùmque tum maximè arderent Cadomi controversiæ de rebus Christianis

nis Catholicos inter & Calvinistas, quorum doctrinae Minister erat Bochartus, ac quid suspicarentur secius nostri homines de fidei meae integritate, convenit inter nos, ut cautè & occultè, ac serè noctu & sine testibus viscerem ad eum. Quanquam liquidò asseverare possum, in tam familiari plurimorum annorum consuetudine, nullam unquam habitam esse inter nos de rebus ad fidem Christianam pertinentibus & litigijs, non dico disputationem, sed ne colloctionem quidem, atque id utrumque nostrum studiosè vitasse. Semel tantum delibata à nobis quaestio est de cultu imaginum, cum in Germania depictas & suspensas cerneremus tabulas in Lutheranorum templis; & leviter quidem delibata, atque amicè & citra omnem contentionem. Ac ne ad Observationes quidem meas in Origenem contradixit ille quicquam, cum eas submissem ejus examini, & multa tamen iis inessent capita controversiis illis obnoxia. Donec longo post tempore exasperatis animis, ob eas causas, quae mox referentur à me, disceptatum est à nobis super Origenis sententia de Euchar

charistiae sacramento, & de invocatione Angelorum; & acriter quidem, & aculeatis apicibus. Quæ quoniam edita sunt, & vulgi iudicio exposita, nihil attinet pluribus explicare.

Cùm me admodum adolescentem magno studio ferri videret Bochartus in literas Græcas, multaque de priscis Auctoribus Græcis vel ab eo quærerem, vel observata à me cum eo communicarem, sponte currentem ultro iacitabat ipse, & ad scribendum Græcæ literaturæ historiam, & Auctorum hujus Linguae seriem contexendam magnopere adhortabatur: ut quod in Historicis præstitum cum laude fuerat à Gerardo Vossio, idem à me fieret in reliquis Scriptoribus Græcis: opus ingens, magni laboris & temporis; utile quoque ac propè necessarium; sed quod ab alio quàm à me suscipi mallem.

Immersi itaque me totum in Bocharti familiaritatem, omnisque ex ejus consiliis pendeat studiorum meorum institutio. Cùm eum igitur ad se vocasset Christina Suecorum Regina, huic me itineris socium dedi. Quod priusquam narrare aggrediar, commemorandi mihi sunt

sunt egregii quidam viri, amicitia mihi devincti, ac ii præcipuè qui doctrina sua & meritis gloriam literarum Cadomo egregiè asseruerunt. Stephanus in his Cahagnesium, agnatus alterius Cahagnesii, à quo illustrium Cadomensium elogia non ineleganter conscripta sunt. Inter Epistolas Josephi Scaligeri, eam legi præcipuè velim, quam scripsit ad Jacobum hunc Cahagnesium Medicum Cadomensem, cùm ab eo literas accepisset plenas humanitatis, & elegantissimam crumenam Phrygiano opere contextam; quo artificii genere Cadomum imprimis olim celebrabatur. Hoc autem munusculum Scaligero offerendum Stephano Cahagnesio, in Hollandiam studiorum causâ proficiscenti, Jacobus tradidit. Is postquam reversus est Cadomum, adscitus & ipse est in Collegium Medicorum, eoque & amico & Medico usus sum. Multa autem de Scaligero memoriter & jucundè narrantem eum audiebam. Ac referebat primùm, statim atque perlata est ad eum erumena isthæc, & in mensa oculis adstantium exposita, venisse ad Scaligerum officii gratiâ Arausionensis Principis conjugem,

cam

camque munere hoc à Scaligero exceptam fuisse: cum polleret autem juvenis ille facultate aliqua pingendi, petiisse ab eo, ut sibi liceret effigiem illius coloribus adumbratam ad vivum penicillo exprimere; facile id concessisse Scaligerum, osque suum pingendum præbuisse; cujus ego vultus ductos vidi in hac tabula, eorum non absimiles qui passim depicti videntur. Anno proximè sequenti, postquam fato concessit Scaliger, ad tristius aliud exhibendum ei in funeris pompa officium adhibitus est Cahagne-sius. Nam cum ad deferenda quatuor capita panni funebris, quo contegi solet feretrum, quatuor pro more eligendi essent honestiores viri, ministerium hoc demandatum est duobus nobilibus Gallis, quod Gallus esset natalibus Scaliger; & duobus nobilibus Hollandis, quod in Hollandia larem posuisset. Ex Scaligeranæ item Bibliothecæ auctione nonnullos sibi comparaverat libros Cahagne-sius, notas manu Scaligeri ad oram passim al-litas præferentes, quorum & ipse mihi concessit usum, & ab ipsius demum fi-lio, optimo viro, dono datos accepi.

In censum quoque literarum mearum

rum opum venerunt Epistolæ aliquot,
ab eodem Scaligero diversis temporibus
scriptæ Gallico sermone ad Jacobum
Dalecampium Cadomensem, tùm cùm
Lugduni Medicinam exerceret. Quo
mortuo hæreditatẽ ejus creverunt agna-
ti, & quidquid supererat ex ea Cado-
mum vehi curarunt. Horum beneficio
pervenerunt tandem ad me Scaligeranæ
hæ Epistolæ; ac nonnullæ præterea Cu-
jæci Latine & Græcè scriptæ, summa
sanè elegantia, & quod magis etiam mi-
rere, summa facilitate scriptæ, ac velut
oscitanter & ab homine alia agente.
Eximios etiam quosdam libros claris
Scaligeranæ manus & doctrinæ vestigiis
insignes, in auctione Bibliothecæ Hein-
sianæ à se redemptos, liberaliter misit ad
me Stephanus Monachus. Exstabat in
his Opus *De emendatione temporum*, pri-
mæ editionis, infinitis emendationibus,
notis, & additamentis suecinctum, ex
quo prodierunt subinde posteriores edi-
tiones.

Cadomi per hæc tempora literarum
Græcarum laude florebant viri alii duo,
Ludovicus Thorodeus Rothomagensis,
& Jacobus Palmerius Grentomenilus
Van-

Vandoveræus. Græca hic carmina pangēbat feliciter, quibus inerat & color & sapor vetustatis, & superstites etiam in affecta jam ætate juventuris igniculi. Cujusmodi illud est, quod ad Bochartum scripsit *de venatione rusticulæ*, cū ad eum mitteret geminas aves hujus generis; & aliud etiam, quo serenissimi Delphini natales celebravit. Soluta quoque oratione Græca commodè utebatur. Memini eum aliquando Vandoveræ, quò visendi ejus gratiā me contuleram, prælegisse mihi narrationem quamdam, Græco sermone à se compositam, neque sanè inficetam, salibus inspersam Atticis, nec priscae Græciæ elegantiam carentem, quā juveniles suos amores jam senex referebat. Molicbatur ille hoc tempore magnum Opus, *Græciæ veteris descriptionem*, ad quam studia sua ferè convertēbat. Sed cū res abiret in diem, & vir ipse proveheretur in senium, auctor ei magnopere fuit, ut omissō grandi Opere, quod absolvi possē ab eo minimè passura erat ingravescens ætas, plurima in veteres utriusque Linguae Scriptores eruditè à se & acutè observata daret in lucem, atque hac opera ob-

obsecundaret studiosorum hominum desideriiis & commodis, quorum intererat neutiquam intercidere tot adtextas ad librorum ejus oras emendationes, & obscuriorum locorum interpretationes. Quo consilio à se primùm neglecto, subinde tamen usus est. Minimè verò temperare mihi possum, quin novum quiddam & incredibile de hoc homine referam, qui jam grandis natu ac penè effoetus, cùm vitam rure ferè ageret inter viros nobiles rusticanos, à feroculo & petulante juvene læsum se facto vel dicto putans, hominem provocavit ad singulare certamen, ac vera virtute & vi ita perculit, ut ad vitam precariò à se postulandam, ensēque sibi tradendum adegerit. Aderat tum illic Vando-veræ Jacobus Palmerius alter, patre natus prioris hujus Jacobi fratre. Is tum juvenis eleganti pollebat ingenio, & adfundenda ex tempore sermone vernaculo carmina ita à natura facto, ut quæ alii vix possunt extundere meditando, ludenti illi velut è perenni fonte profluere.

Hoc ipso tempore eandem describendæ veteris Græciæ operam in se suscipit

50 PETRI DAN. HUETII

is, quem dixi, Thorodæus, cū vix ullam agnosceret superesse spem tam vasti & ardui expectandi Operis à Palmerio sene jam ferè decrepito. Rem ergo aggreffus ipse est: nec certam & accuratam rerum notitiam adepturum se ratus est, ex sola veterum monumentorum lectione, nisi oculis ipse suis cerneret littorum, fluminum, & montium situs, ac dirutarum urbium vestigia. Profectus itaque in Græciam multa peragravit loca, rudera lustravit, intervalla dimensus est, omniaque retulit in commentarios, sibi postmodum usui futura, postquam tantis onustus opibus patriam repetiisset. Jamque affectum erat institutum Opus, mihiq̃ ostenderat paratas ad editionem descriptiones Illyrici, Epiri, Peloponesi & Achaiaë; sigillatimque eas publicari suadebam, reliquis in aliud tempus sepositis, quasi præfagus futuri. Postquam enim excessit è vita, in domesticum ejus instrumentum omne, scripta, libros, chartas invaserunt hæredes, Librariorumque repudiaverunt postulata, operam suam venditantium ad committendam typis *Descriptionem veteris Græciæ*; malueruntque tot an-

innotum, tot laborum, tot vigiliarum
perire factum, & consanguinei sui me-
moriam meritâ gloriâ fraudari. Fuit au-
tem vir ille Græcarum literarum appri-
mè peritus, meque ex ejus consuetudi-
ne diuturna, assidua & penè quotidiana
plurimum profecisse agnosco. Verùm ut
erat alienæ industriæ valde fastidiosus,
si quid tentarem Græco carmine lude-
re, & ad ejus referrem arbitrium, se-
vero id adspernabatur supercilio, planè-
que vetabat ad veterem imitationem ad-
spirare, quoad longa & pertinaci exer-
citatione facultatem meam confirmassem.
Ego verò despicationis hujus pertæsus,
meæque mihi peritiæ conscius, ac pau-
lò etiam fortasse confidentior, duo com-
posui Græca Epigrammata, quibus an-
tiqua adjunki duo, ac duo etiam alia
mediæ ætatis; atque ea, ut casus tulit,
nullo servato temporum ordine descri-
pta & permista detuli ad Thorodæum,
& dijudicanda proposui, ut ab antiquis
illis internosceret, si posset, quæ mea
essent, periculumque faceret certæ suæ
hujus & argutæ perspicientiæ. Ægrè
quidem ille & invitus delatum recepit
arbitrium, sed parùm feliciter; nam

duorum meorum Epigrammatum alterum credidit esse vetus, mediæ ætatis alterum. Atque ita eadem propemodum arte delusus ille à me est, quâ olim Scalligerum Romæ ludificatus fuerat Muretus, confictum à se Epigramma, velut è vetustis membranis erutum obtrudens summo huic criticæ artis, qualem certè se ferebat, dictatori, qui & recentes ab incude versus pro antiquis habuit, vixque demum os sibi sublini sensit.

Utebar tum quoque familiariter Jacobo Grandorgæo Premontio, qui per idem tempus florebat Cadomi studiis Romanæ antiquitatis, veterisque rei numinariæ, ingenio præditus arguto & eleganti & urbano, cujus laudes olim persecutus sum alio opere, quod est in hominum manibus; atque germano ejus Andreæ fraternarum virtutum æmulo, amico itidem meo, inscriptum est. Fece-
rat hic Medicinam Narbonæ per viginti annos; cùmque Jacobum fratrem immatura morte præreptum accepisset, patriæ suæ & familiæ reddere se co-
actus est. Illic suavis fuit inter nos mul-
torum annorum conjunctio: nam in tracta-

tractatione Philosophiæ, quâ unicè delectabar, ac Physiçæ præcipuè, erat exercitatissimus, nec alienus cæteroquin à studiis prisçi ævi, & nummorum veterum, quorum in Narbonensi Provincia passim collegerat magnam vim, & ad nos retulerat. At Jacobus Græcas omnino literas non attigerat, ac sæpe eum admonebamus, ego & Thorodæus, quantis careret suavitatibus. Sed quamvis crebris eum adhortationibus ad hæc compellebamus studia, non leve inde ostentantes ei & spondentes operæ prætium, cujus & ipse spem animo facile præcipiebat; adeò tamen reformidabat laborem, ut bonorum illorum experts esse mallet, quàm novis curis exerceri. Tantum tamen potuerunt assiduæ nostræ suasiones & convitia, ut socordiam suam expugnari tandem passus sit, eumque demum poenituerit inscitiae suæ. Tanta itaque contentione præteriti temporis cessationem sarcire conatus est, ut hanc quoque eruditionis partem sit assecutus. Hoc exemplo excitatos memini à me duos magnos viros ad Græcam literaturam capessendam, alterum summum illum ætatis nostræ imperatorem Ludo-

vicum Borbonium, Principem Condæum, cum variâ præditum doctrinâ, tum præcipuè Romanæ antiquitatis callentissimum; alterum Montauserium, diurno & quotidiano Latinorum Auditorum usu subactum. Verùm utrumque aliò abstrahebant graviores curæ, nec faciliè ad Grammaticæ artis præcepta potuissent animum demittere. Ad ingenium tamen pristinamque segnitiam rediit Premontius, cum ad patriæ nostræ investigandas origines, posterisque tradendas frequenti Academiæ Cadomensis rogatu impelleretur; nec ego ad tractandum hoc argumentum antè adjoci animum, quàm operæ hujus susceptionem ejurasset, frustra causiatus, instrumentum omne Cadomensis antiquitatis, direptis per Anglica bella, aut igne consumptis priscis exemplaribus, perisse, neque ullam superesse vetustatis memoriam: cum è contrario pertenderem, hanc ipsam priscarum rerum ignorantiam, & publicorum tabulariorum interitum, partem esse quæsitæ historiæ, quam cognitionem qui foret assecutus, certè eum scire nihil aliud sciri posse, & in ea perscrutanda frustra perdi oleum.

&

& operam. Atque id. optimè videbat Premontius, mecumque sentiebat, sed desiderii suæ vanum prætexebat colorem, eamque jocans excusabat adagio hoc Italico, *rem esse divinam nihil agere.*

Hactenus ita me sibi devinxerat amor literarum, ut quamvis fata in animo meo pietas erga Deum, hortatu Præceptorum, satis altas à pueritia radices egisset, ea tamen assiduo profanarum disciplinarum studio oppressa & defecta celesti rore, qui percipitur ex frequenti sacramentorum usu, ferè exaruerit. Accedebat æqualium meorum exemplum & consortio, qui commoda & oblectamenta vitæ hominumque laudem appetentes, in suos mores erroresque me facile pertrahebant. Consectabar itaque circulos hominum, & multò magis etiam mulierum, quibus placuisse certum existimabam urbanitatis argumentum. Nihil itaque eorum prætermittebam, quæ pertinerent ad earum permulcendos animos, non cultum corporis, non vestimentorum ornatum & elegantiam, non officiosos ad eas & frequentes aditus, non amatorios versiculos, non molles susurros, quibus ama-

toria alitur vœsania : id quod palam nefatis verecundè testatus sum apud Menagium per epistolam carmine scriptam, quæ trita est vulgi usu.

At parte alia Tutor meus defervescente videns meam adolescentiam , atque jam adesse tempus corporis exercitationibus idoneum , deduxit me ad lanistas & ad saltandi & equitandi magistros ; nam & ipse rei equestris erat valde studiosus. Ac saltabam quidem ineleganter & inscitè : at in tractatione ludicra armorum & equitatione cæteris præcellebam omnibus , ad æqualium meorum & ipsorum quoque doctorum invidiam. Nam & tanta pollebam agilitate corporis , ut quemcunque pateram locum manu attingere , in eum me saltu attollerem ; tanta quoque ad cursum velocitate , ut pone me relinquerem cæteros ; & tanto etiam robore membrorum , ut cùm aliquando ego & duo valentissimi viri , humi sedentes , baculum manibus hinc illi duo , inde ego solus apprehendissemus , haudquaquam mihi id extorquere , meque loco movere potuerint.

Jamdiu verò , atque etiam à pueritia ,
nandi

nandi artem mihi ipse sine magistro & sine cortice, sed casu quodam comparaveram. Cum enim per æstatem refrigerationis causâ, sæpius in die, ut est mos puerorum, in obvios quosque lacus & fluvios corpus solerem abjicere, contigit aliquando, ut ignoto me committerem amni, non tentato prius vado, statimque in imum demersus versarer in extremis; donec periculi magnitudine vehementer excitatus, per repetitos manuum pedumque nixus sursum attollerem corpus in summum aquæ, & libero aëre fruerer. Atque ita mea mihi cognita est nandi facultas, cujus planè me expertem putabam; adeò ut hoc ipso die profundum amnem nando trajicerem. Jamque inde ex frequenti usu tantam affecutus fueram artis hujus scientiam, ut altissimorum fluminum ima subirem, & ostrea eruerem è fundo, ac nemo inter æquales nandi peritior haberetur.

Sic exactis primis vitæ meæ annis, incunte vicesimo primo, pro more in Neustria recepto, mei juris factus sum, & exii tandem è potestate Tutoris, à quo fueram parcè & duriter habitus,

atque etiam illiberaliter, ita ut ad tolerandas juveniles impenas cogerer mutuas ab amicis pecunias sumere. Quod parcimoniae genus, etsi ad augendam pupilli rem familiarem videretur institutum, minimè equidem probare possum, cum juvenum infringat animos, invitetque ad sordida facta atque indecoras artes, quibus inopiam sublevare possint. Tunc autem in re lautiori, alia animo agitare coepi, mihiq; ante omnia vehemens incessit cupido adeundae Lutatiae; cum ob celebritatem urbis, tum ad visendos Reipublicae literariae principes viros, mihi jam antè & ex operibus & ex fama cognitos; potissimum verò ad comparandos libros, sine quibus languere studia mea, ac penè interrupta jacere necesse erat. Illuc ergo provolavi magna alacritate; majore etiam ad Librarios. Verùm citò exhaustum sensi, quidquid eorum officinis destinatum congesseram. Quod & alias mihi sequentibus annis sepiissime contigit: quidquid enim, meum etiam defraudans genium, poteram corrādere, id universum abripiebant Jacobaei Bibliopolae. Atque hinc porrò factum, ut per illos juve-

juveniles annos ferè inanis fuerit sacculus meus & plenus aranearum. Contrà verò ita locupletatum est penu meum librarium, ut in regionibus nostris nulla alia Bibliotheca illud adæquaverit, vel voluminum delectu, vel copiâ. In quibus seligendis id potissimum secutus sum, ut veterum omnium scriptorum compos essem, nulla vel certè levi habita ratione elegantiae tegumentorum, siue concinnata ea essent ex pergamenis membranis, siue pellibus Numidicis, quæ suffenorum & publicanorum lautitiae consecranda relinquebam. Jam verò, cùm conscius mihi essem, congesta hæc fuisse à me, non ad vanam ostentationem, sed ad meos usus, parùm omnino laboravi de eorum nitore retinendo: adeò ut si quid inter legendum occurreret notatu dignum, siue ad scriptioris emendationem, siue ad intelligentiam locorum, id ad oram allinerem. At ea me valde angebat cogitatio, cùm præviderem tot annorum labore, tot impensis paratam hæc voluminum congeriem, suavissimum mentis meæ oblectamentum & pabulum, olim distictum iri per angiportus, atque ita in

Librariorum apothecas redituram, & in imperiti vulgi manus venturam. A quo cum valde abhorreret animus, malo huic prævertendum duxi, uti deinde factum est à me, quemadmodum infra referemus.

Nec libris solum conquirendis utiles mihi fuerunt itiones illæ crebræ & mansiones diutinæ Parisiis : postquam enim illuc adveni, magnæ mihi curæ fuit excellentes illos & claros viros convenire, quorum tanta erat tamque insigni eruditione parta existimatio : Sirmondum in primis, Petavium, Labbæum, Vavassorem, Rapinum, Cossartium, Commirum. Ac Sirmondus quidem jam nonagenario major, nihil tamen remittebat de contentione studiorum, & commentando ac scribendo postremum hoc vitæ tempus tribuebat. Inerat præterea in eo comitas singularis, & elegantia morum ; ut hominem in aula utraque, & Pontificia & Regia, diu versatum facile posses agnoscere. Ego verò etsi multa de ejus benignitate audiveram, præter expectationem tamen ab eo humanissimè exceptus sum ; nam & pectus & scrinia post primos ferè congressus

ape-

aperuit , meque & ad instituenda studia , & ad effingendos mores saluberrimis juvit consiliis. Absentem quoque suavissimis literis prosecutus est , multumque ex ea consuetudine percepissem voluptatis & emolumenti , nisi paulò post abrepta ea fuisset inexpectata & propè repentina viri morte , quæ etiam in juvene cruda videri potuisset. Præferebat adstrictiorem frontem Dionysius Petavius , & serium quiddam ac severum ; quod diluebat tamen frequens usus. Ego autem ita eum deliniveram officiis & assiduo cultu , ut quamvis implicatus immenso *Theologicorum Dogmatum* Opere , quo Theologiam tricis Scholæ & pedicis expeditam ad liberos & patentes priscae Ecclesiæ campos sanctorumque Patrum tritos vestigiis revocabat , non gravatè tamen se demitteret ad leviores studiorum meorum curas , & in iis penè redire videretur ad priores annos. Cùm itaque tum haberem in manibus Thucydidem , multasque hîc cùm alibi passim , tùm præcipuè in concionibus obscuras habeat abditasque sententias , vix ut intelligatur , quemadmodum à Cicerone adnotatum est , quoties

tiescunque hujusmodi occurrebat quippiam, recurrebam statim ad Petavium, tanquam ad Pythiæ tripodem. Ille verò delectari videbatur importunitate mea & protervitate, bonasque sibi horas subripi faciliè patiebatur.

Cum aliis etiam viris à me commemoratis magna mihi intercessit conjunctio; & cum Rapino præsertim ac Commirio, quorum in Poëticis enituit industria. Quid singuli autem in literis potuerint, lucubrationibus ipsi suis, & in sua quisque arte, palam sunt contestati. Nam cui intentatum est vastum illud cruditionis pelagus Philippus Labbæus? ecquod huic ipsi intentatum est disciplinæ genus? Hujus æquare famam, & fortasse etiam superare poterat Gabriel Cossartius, felici quidem præditus ingenio, sed impatiens laboris, neque satis temporis parcus, tantumque detraxit de gloria, quantum remisit de studiis. Celebratus est in primis extemporali oratione, quâ super controversiis quibusdam Academicis contumeliosam clari cujusdam Professoris declamationem publicè excepit in ipso temporis articulo, acriterque & disertè confutavit, plaudente

dente & mirante magna procerum Aca-
 demiae Parisiensis corona. Intra Poëticæ
 cancellos ferè se continuit Franciscus
 Vavassior, puri sermonis amator, au-
 cept elegantiarum Romanarum, quas
 tam rigida accuratione confectatus est,
 ut dum periti Grammatici affectat lau-
 dem, fracti & clumbis Poëtæ dedecus
 sibi consciscat. Amavi tamen hominem,
 ab eoque ita amatus sum, ut lucubra-
 tionum etiam suarum, ac carminum im-
 primis participem me & arbitrum esse
 vellet. Neque multò longius evagari
 sunt ultra Poëticæ metas Rapinus &
 Commirius. Levia sunt enim quæ Gal-
 licè scripsit Rapinus, nec ad ea tractan-
 da satis amplo doctrinæ compectu in-
 structus accessit. Ac ejus carmina lepo-
 ris sanè sunt & suavitatis plena, & faci-
 lis ac faventis Musæ nata auspiciis: etsi
 adjunctam non habent vim Poëticam,
 & furorem illum, sine quo negabat De-
 mocritus Poëtam magnum posse quem-
 quam existimare. Et excellentis quidem
 hujus viri jucundissima mihi est recor-
 datio, ejus præclara in me existimant
 merita, quemque summâ, quoad vixit,
 observavi colui. Plus nervorum inerat
 Joan.

Joannis Commirii carminibus, nec minus facilitatis; nam promptus fuit in eis fingendis ad extemporalitatem usque, ut ludibundum eum viderim nonnunquam, & in uno pede stantem, cùta versus funditaret velut ex scatebra.

Gratissimum tum quoque fuit illic reperisse Stephanum Agardum Campensem, Bituricensem, ex eadem Societate, gestis omnibus Ordinis sui magistratibus conspicuum, quem olim in Collegio Cadomensi docentem Rhetoricam noveram puer. Erat in eo præter formæ dignitatem decorum ingenium, liberalibus doctrinis expoliturum; capax verò supra quam credibile esset, & tenax memoriæ comprehensio, quam & studio afuerat & arte ita auxerat, ut ingentem vocabulorum numerum sibi semel recitatum, eodem ordine fideliter redderet; ad rei miraculum stupentibus universis. Magnam ei præcipuè pepererant inter suos commendationem Jansenianæ concertationes, cùm libris sub Antonii Ricciardi nomine editis demonstrare institisset, Jansenium dogmata sua ex Calvinianis fontibus derivasse.

In hoc doctorum hominum Sodalitio,
quo-

quorum in notitiam veni, partes quoque suas egregiè tuebatur Johannes Garnarius, cum aliis jam scriptionibus clarus, tum multò futurus clarior editione Marri Mercatoris, qui Augustini temporum æqualis nefarium Pelagii dogma ac Nestorianum etiam acriter oppugnavit. Nec in hac excellentis viri commemoratione præterire sine piaculo possum præstitam mihi ab eo sedulam opem & fidelem operam, cum exponerem Origenis historiam resque singulae suo à me collocandæ essent ordine, & ad temporum notas accuratè revocandæ.

Nec prætermittendi, quos extra hanc Societatem eruditionis laude & nominis claritate florentes hoc tempore mihi adjunxi. Erant in his præcipui Puteani fratres, Petrus & Jacobus, quorum certè nomen vera laus est; quos Majorum & multò etiam magis propria ipsorum virtus nobilitavit: nam præter suavissimos mores, eximie fuerunt ornatī doctrinæ præstantiā; ac Petrus potissimum, dignitatis Imperii Gallici & immunitatum Gallicanæ Ecclesiæ vindex acerrimus. Quoniam autem illorum fidei commissæ erat opulentissima Bibliothecæ regię gazza,

za, illuc ad eos ventilabant diebus singulis viri plerique famæ celebritate conspicui, quorum ego quoque eruditis intereram sermonibus, magna animi mei voluptate: præsertim postquam apud illustrem hunc coetum, pro singulari sua humanitate, exornavit me commendatione sua fratrum par nobile; adeò ut sine ullo meo labore, ac præter meritum, tantorum virorum partem mihi amicitiam, nomenque meum eorum albo adscriptum agnoscerem. Eminebat inter illos magnâ poëticæ artis præstantiâ Franciscus Guyetus, affectator bonæ antiquitatis, priscoorum vatum æmulus, nec iis sanè multum inferior; ne quidem si desidores venerandum illum *πρωτο* veteris Romæ; adeò lenocinatur auribus ore rotundo & concinnitate numerorum. Criticen quoque excoluit & exercuit, at nimis licenter; nam in Veterum scriptis dijudicandis tantum sibi juris tribuit & auctoritatis, ut in eos grassari videatur. Vidi ego manu ejus adnotatas passim emendationes ad oras Virgiliani exemplaris, quo solebat uti. In eo certè recensendo tam immoderatè versatus est, tamque foedè

la-

hoceratum dedit, ut si ita discerptus pro-
 diisset, Virgilium utique quæsissem in
 Virgilio. Tum quoque valde familiari-
 ter usus sum Ismaële Bellialdo, qui
 tunc erat in contubernio Puteanorum.
 Nec quamvis disjuncti postmodum ho-
 eis essemus, cum ille Lutetiam, ego
 Cadomum sedem haberemus studiorum,
 necessitudinis intermisimus officia: ute-
 bamur enim frequenter commodo litera-
 rum, nec ibum de studiis meis celabam
 quicquam; nec ille me earum rerum,
 quæ gerebantur inter doctos, ullam ne-
 scire patiebatur. In quo sanè valde dis-
 par erat utriusque nostrum conditio:
 quid enim jucundum proficisci poterat
 ab homine provinciali, ad eum qui in
 ipsis eruditionis sedibus collocasset do-
 micilium, nec ullius capere esset eru-
 ditionis? In primis verò quem digni-
 tatis gradum inter insignes ætatis hu-
 jus Astronomos consecutus sit, facile
 intelligitur ex *Astronomia* ejus *Philo-
 laica*, quâ veterum Pythagoreorum si-
 deralem scientiam jamdiu obsoletam ita
 instauravit, ut ejus conditor haberi pos-
 sit. In Geometricis verò quid posset
 commentatione sua *De lineis spiralibus*;
 quid

quid in Philosophicis editione libri *Πτολεμαίου περί κινήσεως καὶ ἡγεμονικῆς*, adjunctaque interpretatione & Notis ; quid in mitioribus humanitatis literis , & familiari sermone , & scriptis quaquaversus epistolis abundè comprobavit.

Cùm primùm autem Lutetiam veni, nemini me adjunxi arctiùs quàm Gabrieli Naudæo, mihi jampridem ex nominis existimatione, & multo etiam magis ex scriptionibus ejus cognito. Procurabat ille hoc tempore Mazarinæam Bibliothecam, quam summo ipse labore, multisque per Europam itineribus collegerat, atque in eam provexerat amplitudinem, ut exceptâ Regiâ Bibliothecâ se nulla huic æquaret in Gallia. Nec multò post tamen inter civiles tumultus factum est, ut per sectionem vendita distraheretur. At ego interea cùm libris coemendis sumtuosius incumberem quàm pateretur res mea, ille me revocavit intra modum, ope sua juvit & consilio, & amicè submouit ut caverem à calliditate Bibliopolarum.

Non multò antè venerat Lutetiam Petrus Lambecius Hamburgensis, Lucæ Holstenii sorore natus, qui postremis

mis hisce annis Imperatoriam Bibliothecam Vindobonæ cum laude administravit, ejusque indicem contexuit bonæ frugis plenum. Statim autem atque Lutetiam attigit, lucubrationes criticas edidit ad illustrandum Aulam Gellium, seque ad Naudæum applicavit. Ad quem cùm sæpe ventitarem uterque, illic primùm notitia mihi cum eo fuit, quam stabilis deinde consecuta est amicitia, conciliante Naudæo, qui juventute nostra bonis addicta literis ita delectabatur, ut sæpe nos in suburbanum suum simul invitaret, & videretur nobiscum juvenescere. Cùm verò Hamburgum venissem post annos aliquot, committere nolui, ut illac transirem in salutato amico meo Lambecio; à quo exceptus sum sanè quàm lautè & liberallyter: ac donatus etiam luculento ipsius *de Originibus Hamburgensibus* Opere.

Per eos dies, quos in amplificanda Bibliotheca mea consumebam Lutetiæ, ad vesperum aliquando domum redux, cùm partas opes recognoscerem, hæsi potissimùm in pervolutandis *Theologicis Dogmatibus* Petavii, recens editis, quorum magna erat apud doctos homines

com-

commendatio. Me etenim, qui & Auctorem nossem, & amarem, & facerem plurimi, cum materię dignitas, tum nitor dictionis, & passim diffusa eruditio, totas noctes attentum tenebant & affixum. Verum adhibita ab eo in dogmatibus comprobandis argumenta ponderibus meis examinanti mihi, si quod fortè visum erat infirmius, vacillabat tum quoque apud me dogmatis quod conitebatur fides, cum nihil ad ejus defensionem certius afferri posse putarem quàm quæ à tanto viro perpensa re fuerant prolata. Quæ temeraria opinio, juvenili levitate suscepta, pristinam vocem de quibusdam sacrosanctæ nostræ Religionis capitibus sententiam, præstitamque iis hætenus à me reverentiam contagione sua labefecit. Nec antè convalesci ex hoc morbo, quàm clarioribus de cælo radiis collustrata mente mea, offusæ discuterentur tenebræ, firmioribusque ac profundioribus radicibus mea fides insisteret.

LIBER SECVNDVS.

CUm magna ditatus librorum accessione Cadomum rediissem, iisque per otium jucundè fruerei, essemque molliter in meis studiis, magnam de se famam per orbem excitabat Christina Suecorum Regina^t, cujus inter cæteras virtutes celebrabatur in primis literarum amor, summusque in Literatos favor & liberalitas, quos illa accersebat ad se undique, Attalicis, ut ferebatur, conditionibus; Cartesium in his, Salmasium, & Isaacum Vossium, quo ad condiscendas literas Græcas, & priscos utriusque Linguae Auctores pervolutandos, intelligendosque duce utebatur, nec ullum abire sinebat diem, de quo demtas optimas horas cum illo unà privatim studiis non tribueret; & tanta quidem tamque assidua contentione, ut ne somno quidem parceret. Vnde paulatim debilitatis viribus, & tentata febribus valetudine, languens marcescebat corpus, frustra reclamantibus Medicis, & sæpe etiam ab ea irrisis. Cùm

1 An. 1652. Vos-

Vossium autem multa de Bocharti doctrina prædicantem audiret, videndi ejus & alloquendi tantum in ea commovit desiderium, ut hominem ad se advocaverit honorificis verbis, crebrisque & urgentibus Vossii literis jussu excitari. Quibus ille delinitus, quamvis publico Religionis suæ illigatus ministerio, & carissimæ familiæ necessitudinibus devinctus, studiorumque & placidissimi otii assuetus deliciis, omnia hæc posthabuit voluntati Reginae, nec fuit deterritus vel longinquitate itineris, vel temporis dispendio, vel difficultatibus rerum. Jam diu verò erat, cum magna me tenebat Italiae perlustrandæ cupido; jamque eram in procinctu cum Suecicæ profectionis suæ consilium mihi aperuit Bochartus, nec obscure me ad itineris hujus societatem invitavit. Ego verò tergiversari primùm; Italiae auncenitatem, & ver penè perpetuum, totque venerandæ vetustatis monumenta, quibus tota referta est, Sueciæ cautibus & barbariei opponere. Ille contra Batavicæ terræ miracula arguto carmine à Scaligero celebrata, tot illustres in literis viros, quorum illic magnus erat his tem-

poribus proventus, tot splendoras urbes,
tot etiam vestigia Gothicæ antiquitatis
in Daniæ saxis exstantia. Quid multa?
victus tandem Bocharti, non tam ratio-
nibus quàm amicitia, dedi manus, me-
que viæ futurum comitem sponendi.
Verùm cùm ad iter accingeremur uter-
que, improvisus invasit me morbus, &
consilia mea disturbavit. Jamque dies
dictus erat profectiõni, nec discessum
procrastinare poterat Bochartus: nos
enim in portu Franciscopolitano, ad
ostium Sequanæ, præstolabatur Batavi-
ca navis, vela in Hollandiam facere pa-
rata. In viam ergo se dedit Bochartus
magno meo dolore; & majore etiam
futuro, ni me ea sustentasset fiducia,
non longinquum fore hunc inter nos di-
gressum. Adit ille primùm Francisco-
polim terrestri itinere, navimque statim
conscendit, sed cùm resflarent septentrio-
nes venti, tandiu hæsit in littore, ut
cùm meliusculè me habere cœpissẽ,
venerim in eam spem posse me assequi
cunctantem, eique me adjungere. Non-
dum igitur satis confirmata valetudine,
Cadomo profectus A. D. xviii. Cal.
Majas, Anni M. DCLII. lecticâ opertâ
D Fran-

Franciscopolim delatus sum. Sed ~~quæ~~ mea infelicitas fuit, cùm illuc advenissem sub meridiei tempus, Bochartum comperi exoriente Sole portu solvisse. Fuerunt tamen mihi solatio aliæ duæ naves itidem Hollandicæ, stantes in litore, ad primos Austri flatus patriam petituræ, uti quidem jactabant navarchi; reipsa, ut onerariis aliquot navibus Rothomago ad mare secundo amne venturis præsidio essent. Quæ dum credulus exspecto, totos undecim dies molestissimo illic otio contabui. Sed tandem respexit me Deus, & navî conscensa in altum eVecti sumus. Cùmque res Anglos inter & Hollandos spectarent ad bellum, quod paulò post exarsit vehementer, naves aliquot Anglicas, circa Iccium portum velut in specula positas, & Hollandicis insidiantes, ægrè effugimus. In Zelandiam primò appulsus, perlustrato Middelburgo, quæ urbs regionis caput est, nullâ interpositâ temporis morâ, minoribus navigiis delatus sum in Hollandiam; nec conquievi donec Lugdunum Batavorum pervenerim. Salmasum statim consalutavi adveniens; cùmque paucorum dierum facturum me moram

nam in hac urbe præfagirem, totum me
 ei per illud tempus addixi; nec quic-
 quam prætermisi officii & observantiæ,
 quod non illi exhibuerim, præsertim
 postquam animadverti nostro hoc eum
 cultu delectari. Factus autem illic cer-
 tior, nondum Amstelodamo digressum
 esse Bochartum, statim ad eum literas
 dedi adventum meum nuntiantes; qui
 adeò jucundus ei fuit, ut Cadomensen-
 juvenem, qui in ejus erat comitatu,
 continuo ad me miserit, gratulandi caus-
 sâ, meque ad eum extemplo deducendi.
 Qua benignitate & amoris significatione
 ab eo profecta, quem ego contrâ ama-
 bam ex animo, valde lætatus sum. Er-
 go citatis equis Amstelodamum cucurri
 in optatos Bocharti amplexus. Conti-
 nuò venit ad me Vossius perquam offi-
 ciosè, ac sperare se dixit futurum, ut
 ex longinquo hoc itinere, quod eramus
 ingressuri, non notitia solum, sed &
 constans ineunda esset amicitia; paratam
 sibi & Bocharto rhedam commodam ad
 iter & concinnam; servatum mihi in ca-
 locum, siquidem hoc uti vellem. Uat
 verò, inquam, beneficio tuo, ac lubens
 & habebō gratiam. Ad quartum diem

sumus Amstelodamo profecti. Ubi venimus Ultrajectum, idem ille me revisit fonticus morbus, qui profectiōni paratum me Cadomi detinuerat, coëgitque illic subsistere per aliquot dies, & opem exposcere Henrici Regii, clarissimi Medici, & longè clarioris etiam Philosophi. Sciebam autem eum Cartesianæ factioni fuisse primò addictum, & assiduum Cartesii ipsius affectatorem; at fastidiisse deinde doctrinam hanc, etiam cū contumacia, nec sine Cartesii offensione. Quamobrem post habitos aliquos de morbo quo conflictabar sermones, ad eumque expugnandum præscriptas leges, multa nobis de Cartesianis rebus disceptatio fuit, quas nec omnino adspernabatur, nec dissimulabat plurimum se profecisse per Cartesium, & de eo magnificè loquebatur.

Venimus deinde Hardenbergam, quod oppidum est Transisalanæ. Minimè verò Lectori injucundum fore puto cognoscere quo ritu Consul illic creari soleat, uti quidem ab oppidanis accepimus. Cūque olim itineris nostri Sucici narrationem dederim carmine illo ad Johannem Capellanum, quod existat
in-

COMM. DE REBUS &c. Lib. II. 77
inter Poëmata nostra , eisdem hîc refe-
ram versus , quibus rem tum expli-
cavi:-

*Hinc Hadenbergam sera sub nocte ve-
nimus.*

*Ridetur nobis veteri mos ductus ab ævo.
Quippe ubi deligitur revolato tempore
Consul,*

*Barbati circa mensam statuuntur acer-
nam,*

*Hispidaque imponunt attenti menta Qui-
rites:*

*Porrigitur series barbarum desuper in-
gens.*

*Bestia , pes , mordax , sueta inter cre-
scere sordes,*

*Ponitur in medio. Tum cujus numine
Divum*

*Barbam adiit , festo huic gratantur
murmure Patres,*

*Atque celebratur subiecta per oppida
Consul.*

Cùm Bremam claram urbem essemus
prætergressi , oppidum venimus satis
grande , cui nomen à septem claustris
factum est. Vidimus illic sacrarum Deo

virginum florentissimas olim ædes, tunc à Lutherana factione in novos usus conversas, ruinosis tantum aliquibus materiis paucarum puellarum, veteribus Catholicæ Ecclesiæ institutis adhærentium, domicilio attributis. Quinque illic ex ingenti numero supererant, quarum unam in vastæ domus, jamque penè collapsæ, parietinis habitantem nacti sumus, vitam in magna egestate, sed munda, ægrè tolerantem, victumque lanâ & telâ quæritantem. Ac jucundum mihi sanè fuit, in hac Catholicæ Religionis vastitate superstites purioris cultus reliquias agnoscere. Quod cum huic significassem, magno illa vicissim gaudio affectam se esse dixit, cum me unum Catholicis partibus videret additum, inter tot itineris mei comites ab ea alienos; manumque ad osculum benignè porrecta, ut mos est seminarum apud Germanos, sublati in cælum oculis, opem mihi divinam ex animo comprecata, fronti meæ salutaris crucis signum pio ritu leviter impressit. Profecto non parum angebar animo, cum tot splendida priscæ pietatis proruta monumenta, sacrosque & sinceros Dei cultus,

pro-

profana novitate abolita cernerem; illicque paratum errori & impietati præsidium, ubi nuper veritati suus constabat bonos, solum patrocinium.

Longum emensi iter Hafniam tandem pervenimus, quæ primaria urbs est Daniæ, amœna situ, cultuque elegans; quantum ferre potest boreale cælum. Quâ perfustratâ in speculatoriam turrim me contuli, quam in ipsa urbe, prope Collegium Regium, ad observandos stellarum motus excitavit Christianus IV. Daniæ Rex, postquam ex his locis nimia sua acerbitate exegerat Tychonem Braheum, Astronomiæ parentem; eximio hoc opere lenitum iri ratus desiderium, quod apud gentem suam reliquerat excellentis viri discessus, mirabiliumque instrumentorum, quæ in Astronomiæ usus paraverat, in Germaniam exportatio. In hac extruenda turri Christianus Rex consilio usus est Christiani Longomontani, qui per aliquot annos fuerat in contubernio Tychonis. In rotundam formam exædificata ea est, & in magnam educta altitudinem; nec ita tamen, ut per scalas gradatim directas detur adscensus, sed

ut per mollem pavimenti acclivitatem, in summam aream currus possit adscendere. Conjuncta ea est templo, quod vetustate exesum cum vitium fecisset, tumque sarciretur cum istic essemus, disjecta inter ruinas grandia aliquot saxa notavimus Runicis inscripta literis, qualia multa visuntur passim in Dania & Suecia, vicinisque regionibus & insulis, nobisque sæpe observata sunt. Fertur hæc antiqua esse Gothorum scriptura, vulgóque inter eos creditur, rerum gestarum memoriam, magnorumque virorum gloriam certis his ac solidis monumentis majores suos ad posteros transcripsisse. Livido tamen temporis dente in dies arrosa ea, ac penè ignorabilia, planè olim interitura erant, nisi à sequentium annorum injuria literaturam hanc perspicaci ingenio & indefesso labore vindicasset Olaus Wormius. Collegerat is præterea sagaci diligentia quicquid rarum ac singulare fors ei in his regionibus objecerat, vel à natura vel ab arte profectum : nec Hafniam appellebat quisquam, virtutis amator & doctrinæ, qui comi salutatione Wormii non ambiret amicitiam, thesaurosque ejus literarios

vi-

videre cuperet. Nec officio huic defuit grex ille amicorum, quorum eram in societate. Meminit Bochartus¹, & ante eum Pereyra², preciosi dentis balenæ Groenlandicæ, qui visebatur inter Wormii κειμήλια, & ejus erat generis, quod vulgò monocerotis esse cornu imperitum vulgus existimat. Inde nos in Collegium contulimus, visendi causâ Globi ænei à Tychone olim fabrefacti, cæli signorumque omnium ac stellarum descriptionem continentis. Quem mihi de fama multò antè cognitum cum diligenter spectarem, obstupui equidem ad operis concinnitatem & elegantiam, & ad fabricæ accurationem. Sed in admirabilitate machinæ hujus, aliorumque Tychonis instrumentorum prædicanda vanus esset labor noster, cum in Mechanicis suis ea omnia delineaverit ipse Tycho, & oculis legentium subjecerit. Nunc ut Globi hujus dignitatem atque fabricam pro merito Lector æstimare possit, sciat viginti quinque annorum opus hoc fuisse, in eoque perficiendo quinque Dalerorum millia Tycho.

D 5

cho.

¹ De Animal. S. Script. Part. 1. lib. 3.

² Relat. Groenl. pag. 66.

chonem profudisse, quæ librarum Tutionicarum nostratum octodecim circiter millium summam conficiunt. Cùm autem Daniâ relictâ Pragam se Tycho recepisset, universamque supellectilem Astronomicam secum illuc transportari curasset, Annoque demum MDCLXIX. in urbis hujus depopulatione a Palatinis copiis ea esset direpta, ab hoc tamen Globo violando abstinerunt manus; adeò ut fartus tectus postmodum & integer Nisiam, quæ Silesiæ urbs est, in Collegium Societatis Jesu sit illatus. At Vdalricus, Christiani IV. Daniæ Regis filius, Anno demum MDCLXXXII. expugnata ea urbe, Globum hunc injecta manu, velut patrio jure repetiit, & in Daniam inferri jussit. Inde porro vehementius exarsit in me Huenæ insulæ iultrandæ cupiditas; quam sedem studiorum Astronomicorum per annos viginti & unum Tycho habuit, cælestibusque observationibus & præclaris scriptionibus nobilitavit.

Natus ille erat in Scania, ex nobilissima Braheorum gente, quæ Succica potius dicenda est, quàm Danica. Nam cùm essem in Suecia inter quinque su-

pre-

premos regni Administros, primum locum & à Regina proximum tenebat Petrus Braheus, ab eadem familia oriundus. Sed nihil nunc opus est, neque pertinet ad nostrum institutum, vitam Tychonis referre; quod ab aliis effectum est satis luculenter. Id tantum postulat operis nostri ratio, ut dicamus Fridericum II. Daniæ Regem, benignitate sua & liberalitate detinuisse Tychonem in Dania, jam aliossum migrare, domiciliumque Basileæ Rauracorum collocare parantem.

Est in Freto Danico, quod Sundicum vulgo appellant, parva insula, Huena nomine, molli adscensu supra maris aquas ita assurgens, ut liberum in omnes partes prospectum habeat. Regi visa est sedes hæc Tychonis studiis & observationibus cælestibus valde comoda; eique statim accersito, in totum vitæ tempus, insulæ usufructum (regii enim juris est) attribuit, habitandamque permittit. Simul etiam optimis cum locupletavit vectigalibus, ac pollicentis præterea est, vel ad excitandas in insula ædes, vel ad concinnanda in Astronomicos usus instrumenta, se nos-

quam ei defuturum. Grato & læto animo munus accepit Tycho, continuóque in insula fundamenta jecit Vraniburgicæ arcis, A. D. vi. Eid. Sextil. Anni MDLXXVI. cui & decorum fore ratus est, si Carolus Danzæus, Gallorum Regis Legatus in Daniam, primum lapidem præclaris ædibus subjecisset. Ego verò cum penè etiamnum puer ædificii hujus sæpe inspexissem formam in libris Tychonis apud Ægidium Macæum affinem meum, quem & de rebus Tychonis multa narrantem audiveram, ita hæc in animo inhæserant meo, ut posthabitis rebus omnibus, Hafniaque ipsa valere jussa, oculis quoque hæc intueri meis vehementer concupiscerem. Sed & socios nostros ad iter illud capeflendum quamvis magnopere adhortarer, neque suadendo tamen, neque rogando pelli- cere ad id potui; adeo leviter eos A- stronomicarum rerum cura tangebatur. Vnum tantummodo ex illis comitem habui, conductoque navigio, flante leniter Austro, Huenam delati sumus A. D. vii. Cal. Jun. Anno MDCLII. Insulam hanc Venusiam appellant quidam, alii Scarlazinam : cujus postremi nomi- nis

nis originem ad id puto referendam, quod contigisse, regnum tenente Frederico II. certis illic auctoribus accepi; jactasse Anglos quosdam Hafniæ, si sibi insulam hanc vendundare vellet Rex, in pretium persoluturos se tantum Anglici panni, coccineo colore tincti, quem *Scarlatam* vulgus appellat, quantum ad extimum insulæ limbum circumcingendum posset sufficere; addito etiam ad singulas panni rugas nummo aureo; Regem illico re audita conditionem accepisse, nec satis consideratè; quid enim, si impositis arcibus insulam munivissent Angli, Fretum Sundicum clausissent classibus, & opimis portoriis Regem intervertissent? Is itaque meliùs consultus insulam omnino retinere decrevit in sua potestate. At cùm valde sollicitus esset de fide data, nec eam fefellisse videri vellet, subvenit admonitione sua morio quidam, quales in Principum aulis versari solent: Quid ita angeris, optime Rex? quin tu dicito pacta te servaturum, Huenamque venditurum, eam modò in Anglicum mare statim à venditione emptores transferant; valde eos infanire, si futurum speraverint, ut in

tuis ipsos hæerere faucibus pati velis. Probatum est sapiens fatui consilium, quo clusæ sunt spes Anglorum. Atque hinc, uti quidem conjicio, Scarlatinæ nomen insulæ adhæsit.

Exscensione facta, in pagum nos contulimus, qui unicus & exiguus tota exstat insula. Suscepit nos apud se ritus Lutherani Minister, pro more apud Danos & Suecos recepto, quorum qui sacra procurant, iidem perhospitales sunt, domosque suas peregrinis patere volunt, nulla sordidi lucri spe, repensa tantam expensa mercede. Quæ mihi sanè liberalitas Christianæ pietatis videtur valde conveniens, ac digna quam imitentur reliquæ gentes Christi nomen professæ. Sunt qui ad Reges ipsos referri velint hanc beneficentiam, quos ajunt divertoria hæc habitanda permisisse rusticanis Ministris, ea lege ut advenis patrent. Constat certè borealibus hisce gentibus honorificam haberi & decoram laudem hospitalitatis. Humaniter ergo excepti, postquam paululum interquievimus, multa ab hospite nostro, aliisque adstantibus Huenæ incolis percontatus sum de Tychone, deque Vranibur-

gi-

gica arce, cujus visendæ gratiâ istuc venissem: quodque mirere, incognita sibi esse hæc nomina uno ore professi sunt omnes, nec quicquam se de iis accepisse. At cùm virum quemdam valde senem superesse rescivissem in insula, misi qui eum ad me adducerent. Rogatus ille à me numquid de Tychone Braheo inaudisset aliquando, deque condita olim ab eo istic arce, quam Vraniburgi nomine decorasset, & per annos unum & viginti incoluisset; se verò respondit non Tychonem modò & Vraniburgum nosse, sed & in Tychonis famulatu fuisse per aliquod tempus, & operam quoque suam ad hanc extruendam arcem contulisse. Tychonem autem referebat hominem fuisse violentum, impotentem, iracundum, famulos & villicos malè multantem, ebriosum quoque & mulierosum; cùm uxorem duxisset ex infima natalis villæ suæ Knudstrupii plebe rustica, ex qua liberos multos suscepisset, atque hac affinitate, velut sibi probrosa, magnopere offensam fuisse illustrem Braheorum gentem. Tum subiecit bonus ille vir, si istuc venissem spectandi Vraniburgi causâ, irritum me laborem sus-

suscepisse, quippe solo æquata omnia, vixque superesse parietinarum vestigia. Cujus rei causas cum ab eo, & jam antè Hafniæ à viris doctis exquisivissem, varias ac planè discrepantes commemorabant. Hi enim Tychonem ipsum, è Dania excedentem, opus suum diruisse dicebant, cum satis tamen constet res suas Huenicas & Vraniburgicas colono & famulis aliquot procurandas reliquisse; quippe fundi hujus fructus in totum vitæ tempus fuisse ei à Frederico Rege concessos. Erant qui dicerent hostiles Suecorum copias pervasisse in insulam, stragemque hanc edidisse; quod non ignorasset profectò vetus ille Huenæ incola, qui ad turbidas Freti Sundici tempestates & rapidissimos ventos rei causam referebat; quibus facile concussæ fuerant ædes leviter materiatae: cum præsertim de tuendis fartis tectis Astronomicæ domus parùm omnino laborarent aulici viri, quibus clientelæ jure, post Tychonem, Regis beneficio obtigerat.

Cæterum vel inde facile intelligitur, quàm inanis sit fucus ille gloriæ, quæ tanta contentione expetitur. Quid enim
aliud

aliud tam ardentibus studiis, tam diuturnis, quæsit Tycho, quàm gloriam? cujus nec instantis mortis necessitas in eo exstinxit desiderium, cum animam agens ipse se solaretur sperata à grata posteritate benefactorum suorum memoria, vitamque clausurit in crebra fatalis hujus sententiæ iteratione, *Ne frustra vixisse videar*. Eum-ne operæ suæ præmium tulisse dicas, qui Regem regnique proceres sibi infensos expertus est? qui despiciatissimos sensit labores suos, inanes laborum fructus, ac Prætoris quoque interdicto veritas sibi observationes Astronomicas? qui penetibus denique suis, amoenissima domo, & patriâ extorris, in extero solo, alienâ vivens quadrâ, inter paucos familiares mortem obiit? cum Astronomicam suam supellectilem tanta felicitis ingenii contentione, tantis paratam impensis, alienigenarum & indoctorum hominum rapacitati videret obnoxiam, quam rapacitatem & post aliquot annos reipsa sensit hæc supellex, cum à Palatinis copiis funditus direpta est: liberis etiam Tychonis in tenebris, & squallore, ac propemodum in egestate relictis. En quò recidunt spes humanæ!

næ! en quò evadit insanum illud laudum studium, & infinita gloriæ cupiditas, quâ duci se & trahi patiuntur generosiores animi, dantque se vanissimis vulgi sermonibus & famæ aucupio; quæ ab hominum opinionibus profecta sæpe falsis, ferè verò levibus & incertis, extenuatur annorum lapsu, & plerùmque oblivione posteritatis evanescit!

Quamobrem autem patriam deserere coactus sit Tycho, fusè à Gassendo traditum est. At nonnulla tamen ad eam rem pertinentia & commemoratione digna ab eoque prætermissa, Hafniæ accipi à viris Tychonici nominis studiosis. Quamvis enim de injuriis sibi in Dania illatis nonnunquam differeret Tycho, neque ullam in Christianum Regem jaceret querelam, imò verò palam eum excusaret, certum tamen est in ejus offensionem incurrisse Tychonem, & aulæ frigore percussus, regis beneficiis Christiani jussu fuisse exutum. Quæ sibi concoquenda prudenter judicavit, cum longas Regibus manus esse sciret. Verùm inde primam mali habem exortam fuisse narrabant mihi, cum illic essem;

I In Vita Tychon. lib. 4.

effem ; quòd cùm venisset in Daniam Legatus Regis Angliæ , secumque molossum Britannicum adduxisset eximie magnitudinis , adjecit in eum oculos Tycho , donoque sibi donari postulavit à Legato , quem deportaret Vraniburgum , fidissimum arcis custodem futurum. At eundem sibi quoque deposcebat aulæ Magister Christophorus Walchandorpius. Quapropter alterutrius offensionem veritus Legatus , neutri se quidem daturum dixit : verùm simul ac rediisset in Angliam , geminos inde se missurum molosios , utrique suum , pollicitus est. Quod & re præstitit. At duorum illorum alter alterum superare specie visus est & statura , eumque dari sibi voluit Walchandorpius , quod & ei Regis arbitrio concessum est , multum licèt renitente Tychone. Rem scilicet graviter is tulit ; utque erat iræ impatiens , temerè quædam de Reg. effudit , quæ ad eum statim ab aulæ Magistro perlata sunt. Atque hinc iræ illæ , & Regis offensio.

Ante omnia curæ nobis fuerat videre Regem ipsum ; jamque aderat tempus illud , quo venturus erat in templum cum

cum omni comitatu , ut rei divinæ interesset. Deducti itaque sumus in suggestum templi , unde facilè despici poterat coetus omnis aulicorum. Utque imbecilla admodum mihi sunt lumina oculorum , qualia eorum sunt qui à Græcis Myopes appellantur , & excavatis vitreis conspiciillis uti solitus sum à pueritia , ad ea cernenda quæ semota sunt ab oculis , ea tunc quoque adhibui , cùm ad spectandos qui circum stabant reliquos omnes , tùm ipsum maximè Regem , quæque proximè ei assidebat Serenissimam Reginam ; quod à me profectò factum est tam incautè , tamque inconsideratè , ut alios spectans parum attenderem spectari me quoque ab omnibus adstantibus indecoro hoc habitu , ac potissimùm à Rege ipso , quem paulò post accepimus palam conquestum esse inter prandendum , tam parum sibi præstitum esse reverentiæ ab externis illis hominibus , qui in templum fuerant admissi , ut velut per deridiculum oculos orbiculis vitreis obductos in se conjicerent. Tametsi verò urgebamus temporis angustiis , neque festinationi nostræ injici poterat longior mora , minimè ta-

men

men fiviffet officii nostri ratio, ut Hafniâ excederemus præstitæ nullæ adversus Regem observantiæ & cultus significatione, nisi nobis offensi illius conspectum veritis visum esset consultius protinus illinc excedere, mihi quidem in Huenam insulam, adjuncto uno ex focis; cæteris verò in urbem Helsenorâ, sitam ipsis faucibus Freti Sundici.

Iluc nos quoque deinde ruderibus Tychonicis perlustratis appulimus. Mox etiam in ipsum Fretum descendimus, visendarum navium gratiâ, ingenti numero illic excubantium, sive ad exigenda portoria, sive ad solvenda, magno Regis Daniæ compendio. Narrabant autem qui tum aderant, ditissimum quemdam mercatorem, Ludovicum Gerium, Hollandiæ incolam, ortum è Palatinatu ad Rhenum, redemptis ante aliquot annos Suecorum ærariis secturis, quæstuosissimas mercaturas fecisse, unde ad fiscum Danicum redibat ingens emolumentum; hoc inescatos regio quæstores vectigalia solito longè graviora imposuisse his mercibus, & ab invitis ac reluctantibus vi adhibita exegisse; contra

trā verò vim vi opposuisse Gerium, & viginti bellicis navibus ad Freti angustias adductis, ab injuria & vexatione sese vindicasse.

Cum iter faceremus per campos Daniæ, videbamus sæpe pendentia de patibulo furum & luporum corpora; ad infimam autem patibuli trabem defixos aliquot elegantes cultellos. Quorum causam cum exquireremus ab incolis locorum, retulerunt fuisse in ferale lignum immisos cultellos ab hominibus febris, aliove diuturno morbo laborantibus, vulgóque credi futurum, ut cbs si quis refingeret, statim morbo liberaretur qui fixerat, eo autem corriperetur qui refixerat. Quod nos olim his versibus expressimus:

*Illic corporibus videas permista luporum
Robore ferali pendentia corpora furum,
&c.*

Postquam ex Daniæ finibus excessimus, & Helmestadium, primam tunc temporis Sueciæ ditionis urbem, delati sumus. Illuc venit ad nos iv. Cal. Jun. nuncius à Regina, qui verbis ipsius juberet Vos
stium

sum è vestigio regredi in Hollandiam, vetaretque antè redire ad eam, quam Salmasio satisfecisset de injuria, quam hic sibi factam querebatur, cùm contumeliosè vocatus esset ab eo in jus levissima de re, causam dicturus apud Rectorem Academiae Lugduno-Batavæ, velut unus aliquis de grege Professorum. Inde itaque divulsus à nobis Vossius Hollandiam repetiit. Qui verò ablegandi Vossii mandatum attulerat à Regina, idem ejus jussu se nobis viæ ducem præbuit. Progressis in Ostrogothiam, ad ripas Vetteri-lacus, gratissimum fuit herbidos campos decurrere, hoc flore passim luxuriantes, quem vulgus lilium convallium appellat, unde suavissimus efflabatur odor, qualem naribus Arctois inusitatum putassemus. Sed & fraga legebamus in sylvis, & circa Holmiam cerasis rubescebant sylvæ; & in horto regio mali intra capsas, & melopepones intra vitrea specularia, eadem educabantur arte, quâ apud nos.

Cùm Vetteri lacus oram legentes, jucundo ejus frueremur adspectu, jacentem procul in medio insulam monstrabat nobis bonus ille Succus, itineris nostri

nostri rector, in qua specus esse asseverabat in mirandam altitudinem depressum, atque illic clausum à multis seculis teneri Magum quemdam, nomine Gilbertum, artificissimis constrictum vinculis ab alio quodam Mago ejus præceptore, cujus virtutibus suas æquiparare fuerat ausus, plurimosque in barathrum illud, vel liberandi Gilberti, vel visendi certè gratiâ, ingressos, arcana quadam vi devinctos temeritatis poenas luisse; proptereaque ab ejus aditu vulgus abstinere. Cognoscere licet ex Olai Magni *Historia*¹, fabulam hanc à multis jam annis per illas regiones fuisse disseminatam, & pronis auribus acceptam à gente credula & superstitionibus dedita. Quo vitio ferè laborant qui sub frigidiore cælo nati, minùs benignos Solis sentientes intuitus, tardiores habent ingenii motus, & ad veri perspicientiam ac depulsionem errorum minùs idoneos: quales esse Lappones Suecis finitimos, & Islandos, & Groenlandos certis Auctoribus compertum est, Draconem ingentem, Neckerum dictum, lacus circumfluos pervagari solitum nar-

rat.

¹ Lib. 3. cap. 20.

rat plebs Holmientis, puerosque lavandi causâ aquam subeuntes rapere ac vorare; proptereaque meipsum à natatione magnopere absterrebant, cùm per æstus frigus captare vellem. Nec me tamen vana hæc terricula revocarunt à proposito, valdeque mirati sunt me ex tanto periculo rediisse incolumem. At ego monebam amicè à lacubus prohiberent pueros, quoad essent nandi periculosiores: alioquin haustum iri, non à Dracone, sed à profundissimis gurgitibus, quorum fluctus inæqualibus superfusi rupibus facile incautos fallant.

Nec miretur quisquam in tam algidis cæli plagis eos exsistere calores, qui refrigeratione sint mitigandi. Id præstat diuturna Solis mora supra terram per æstivos dies, & assiduus radiorum intra solidas rupes percussus. Nec sanè tantos memini me usquam pertulisse æstus, quantos in Succia. Sed & longinqua hac Solis mora factum est, ut mediis etiam solstitialis per æstatem temporis noctibus, nullâ admotâ lucernâ, epistolâ conscriberem. Per hyemem verb, & illic, & in aliis potissimum ad Septentrionem vergentibus locis, notabilis

E

quæ-

quædam hirundinumprehenditur in-
doles, quæ circiter æquinoctium autu-
mnale, & prima adventantis hyemis fri-
gora, non trans mare devolant, uti mos
illis est, & plerisque volucris advenis
sub calidiore cælo; sed in lacus se im-
mergunt, & aquis glacie concretis su-
perintectæ ac velut sepultæ jacent per
totam hyemem; quoad verno tempore
resolvatur glacies, & illæ velut è somno
excitatæ, excussioque veterno, prodeant
ex aquis, & ad volaturam se accingant.
Nec minore videtur admiratione di-
gnum, quod in nostrate regione obser-
vatum est, intra concavas rupes, quæ
Olenæ fluvii ripis adjacent, Cadomum
inter & mare, hirundines immuni nume-
ro, in uvæ modum collectas & con-
globatas pendere è summo fornice per
totam hyemem. Neque sanè nescivit
Aristoteles' illud esse hirundinum inge-
nium; neque Peto Albinovanus, in
elegantissima in *obitum Mæcenatis Ele-
gia*, cùm dixit,

*Conglaciuntur aque, Scopulis se condit
hirundo.*

In-

2 De Animal. lib. 8. cap. 18.

Insigne aliud Suecicæ superstitionis monumentum visitur Holmiæ, in majore templo depicta in tabula facies cæli, qualis eo die apparuit, quo urbe profectus est Gustavus Adolphus Rex ad Germanicam expeditionem. Visi sunt in cælo tres Soles, lucidis quibusdam orbibus circumsepti : quibus signis ea portendi facinora, quæ magna deinde cum laude à fortissimo Rege patrata sunt, credidit illa gens, parùm memor eorum, quæ de hujusmodi παραλλοις à gentili suo Olao Magno sunt adnotata, sæpe nimirum ea committi versùs Septentriones : nec aliam, puto, ob causam, quàm quòd nubes illæ, densiore ac spissiore aqua concretæ, speculi præbent vicem, rerumque objectarum formam faciliè suscipiunt ac retinent.

Animadversione digna mihi visa est domorum Suecicarum fabrica. Pineos aut abiegnos truncos, ejusdem crassitici & longitudinis, accuratè delibratos, utrimque ad oppositas partes delatos & lævigatos, & prope ipsa capita incisuris confectos, redigunt in quadratam ; aliosque aliis ad eandem formam, in lævigata latera superinjectos, ab extremis

E 2

par-

partibus invicem per has incisuras connectunt; dum iteratis sæpius & multiplicatis conjectarum trabium ordinibus opus ad convenientem altitudinem assurgat. Quæ ut faciliè coagmentari possunt, ita nullo dissolvuntur negotio; adeò ut sæpe videas venales proferri ad mercatum domos hoc modo disjunctas, domorumque materiam, & ab emtoribus in ædes suas deferri, ut commodo loco construuntur. Tecto additæ sunt fenestræ, quod ipsum tabulis constat, & betulæ arboris corticibus, quæ cariem non sentiunt. Atque hoc demum culmen cespite congestum est; quod & in rusticanis Italiæ tuguriis factum fuisse scimus, auctore Virgilio^a. Tum avena, aliisque seminibus idoneis confertur cespes ille, ut herbarum radicibus confusus & constrictus humili tecto firmiùs adhærescat. Ergo viridia & florentia videas domorum culmina, quibus & oves & porcos ad pascionem vidimus immitti. Tecta enim ad hunc modum comparata esse dicunt, tum ne fulmine idæ faciliè deflagrarent ædes, pingui & resinosa ligni materia constratæ; tum ut ingruen-
ribus

^a Ecl. I. vers. 69.

tibus bellis, clausisque per obsidionem urbibus suppeteret pabulum, unde pecudes ali possint. Eamdem artem domibus suis exstruendis adhibent Moscovitæ. Talem adhibere quoque Islandos testatur Arngrimus Jonas¹. At potentiorum ædes, imprimisque regium Palatium, & Deo dicata templa, æreis laminis sunt contexta, cujusmodi fuisse Vestæ templum Romæ narrat Ovidius². Hæ autem & ad decorem faciunt, & ad diuturnitatem, propter soliditatem & levitatem materiæ, cujus feracissima est Suecia, ærariis metallis ita abundans, ut æream cudant monetam laterculis pedalibus ampliorem, cui congerendæ & asservendæ locupletes & benè nummati grandia construunt horrea & apothecas.

Ut nostratum caminorum structuram, ab antiqua longè diversam, adinvenit recentior ætas, ita Sueci necessitatem artium parentem secuti, intentionibusque frigoribus conflictati, pervulgatum caminorum modum in commodiorem formam redegerunt. Nec enim ad me-

E. 3 dium

¹ Reip. Island. cap. 6. ² Fast. lib. 6. vers. 261.

dium conclavis parietem, uti nunc apud nos, sed ad angulos sunt appliciti, ne pars ulla loci caloris sit expers & fulgoris: nec quadrata & in latum porrecta cavitas est camini, neque tubi per quem camini fumus erumpit, sed rotundam sectantur formam, ut repercussus intendatur ignis ardor, & ne fumus foras vi flammæ expulsus regredi possit. Præterea non jacentibus lignis subjiciunt ignem, uti nostrates solent, sed stantibus & erectis, eo situ quo surgunt è terra, succosque illos concipiunt, qui fibris intus recepti, exsiccantur Solis ardoribus, & resinosi ferè cùm sint, facile inflammantur, & idoneam præbent ignibus materiem, fibrarum ductus sponte sequentibus, nec usquam interruptis. Quæ postquam abierunt in candentes prunas, tubus obturatur laminâ æreâ, de transverso per rimam insertâ, quâ calor intra conclave diu continetur. Talibus quoque caminis perhibent uti Persas. Ferunt Arnoldum Spirinxium, hominem Batavum, à Suecorum Regina Legatum ad Hollandos missum, perspectis hujusmodi caminorum oportunitatibus, frustra que adhibitis opificibus indu-

dustriis, qui similes in patria sua domo concinnarent, caminum totum Suecicum, crassis asseribus, ferreisque ligaminibus probè compactum, in Hollandiam integrum transmisissè.

Postquam Holmiam venimus, prima nobis cura fuit Reginam consalutare. Ejus autem gratiâ tum florebat Bourdelotius Medicus, natione Gallus, origine Æduus, Bourdelotii illius sorore natus, qui famam aliquam decusque inter Literatos consecutus est, editis in veteres aliquot Scriptores non indoctis commentariis. At alter ille, quò commendabiliorem se præstaret, nomen adscivit avunculi, cùm Michonius paterno nomine appellaretur. Huic curam valetudinis suæ affectæ & languentis ut committeret Regina, suffragatione sua & commendatione perfecerat Salmasius, Æduus & ipse. Michonius verò, Medicæ quidem artis non erat inscius, plus tamen longè valebat artibus aulicis, quas diu cum Medicina inter nobilium feminarum cathedras exercuerat. At planè rudis erat aliarum disciplinarum, quas qui callent, dicuntur eruditi. Ex acerrimis harum studiis cùm languorem con-

traxisset Regina, febriculisque identidem tentaretur, libros primum omnes ab ea removit Bourdelotius, rebus ipse suis & existimationi hac ratione callidè consulens, denuntiavitque certissimum vitæ periculum si pergeret literis operam dare. Tum in privatis colloquiis, deridiculum quid & esse & haberi jactabat, mulierem doctam apud elegantiores aulae Gallicae feminas. Accedebat ad hæc jocorum & facetiarum arguta festivitas, quibus mirificè captus est puellaris animus, ut apud eam penè jam sorderet omnis honos liberalis doctrinæ. Nam in Christina tam flexibilis fuit atque mollis ingenii indoles, ut ex alienis judiciis tota penderet, eorum præcipuè qui aliqua meritorum specie ejus existimationem fuissent adepti. Nam cum literarum amore flagrans, Salmasio se aut Vossio tradidisset in disciplinam, ad eorum opiniones ita se componebat, ut quoscunque apud eam præconiis celebrassent suis, eos statim ad se accerferet: quos inter numerandus est Bochartus, veteri necessitudine Vossio conjunctissimus. Cum ergo ex Bourdelotii consilio, abjectis studiis, dedisset se animi relaxa-

tionem & otio, & meliusculè se habere cœ-
pisset, tum verò se ejus ope non con-
valuisse modò, sed & ad vitam rediisse
prædicabat. Jam inde ergo tam dicto
audiens Scurræ fuit, ut eam propemo-
dum eruditionis suæ poeniteret. Quæ
res omnem penè interceptit itineris nostri
suavitatem, effecitque ut parum libe-
raliter, nec pro meritis exceptus sit Bo-
chartus, accersitus præsertim velut ab
alio orbe, tanto studio, tamque crebro
efflagitatus. Nec dubitabamus, quin ea
essent ad Bourdelotium auctorem &
impulsores referenda, qui suâ scilicet
interesse putabat, inde extrudi viros eru-
ditos; ne bonarum literarum ignorantia,
cujus sibi conscius erat, ex propinquo ap-
pareret. Nec aliam ob causam tam inhu-
manè visus est Vossius à Suecia ablegari.

Abhorrebat porro valde Regina à
nuptiis, neque ab iis vehementer abst-
terebat: utque dicax erat & multi
joci, legisse se narrabat apud Pausaniam,
hominem quemdam Argivum, mihi
cognominem, uxorem suam deprehen-
disse in adulterio, mali id esse ominis,
caverem itaque ab hujusmodi infortunio.

E. 5.

At

1 B œotic. pag. 310. 30.

At ego respondi tutum & contrario esse me posse hoc exemplo, cum vir ille injuriam sibi illatam, caelis uxore & adultero, egregie ultus sit: ac praeterea neutiquam convenire nomina, *Υπερ* hunc nomine esse dictum; me vero id nominis adspernari, & dici *Υπερ*, quod unum est ex Jovis cognominis.

In hac literarum vastitate crescebat nihilominus Bibliotheca regia, & numero librorum & dignitate, qui undecunque collecti in eam confluebant. Nam ad eos, quos inter Germanicas mantubias deportaverat in Sueciam Gustavus Adolphus Rex, accesserant multi, in sectione Bibliothecae Mazarinianae pretio emti, tum & Johannis Gerardi Vossii Bibliotheca, grandi aere de Isaac filio redempta. His addita fuerat Bibliotheca Petaviana, tota libris antiquis, Graecis & Latinis, manu exaratis; item Gaulminiana, tota libris Ebraicis, Arabicis, aliisque exoticis hujus generis conflata, quae paulò post tamen ad Gaulminum, immane huic pretium statuentem, rediit. Illuc quoque plurimos optimae notae codices intulerat Isaacus Vossius, à se passim per Europam magna

gnâ diligentia conquistos : in his volumin Græcum satis grande , antiquum , manu descriptum , quo Commentariorum Origenis in Matthæum continebantur Tomi aliquot , & ejusdem præterea Tractatus de Oratione. Quod cum intellexissem venisse à Vossio , quaesivissemque deinde ex eo unde illud habuisset , & quid eo post meum ex Suecia discessum esset factum , respondit ille , raptum fuisse primò à militibus in direptione Vormaciensis Bibliothecæ , & vili pretio coemptum ad se pervenisse. Enimvero id nactus , adhortante Bocharto , describere statim sum aggressus , potestate mihi facta à Regina. Atque hinc prodit Origenianorum Commentariorum editio , quæ sequentibus subinde annis à me procurata est.

Venerat Holmiam ante paucos dies Marcus Meibomius , & Reginae luculentum munus obtulerat , veteris Musicæ Scriptores septem , sua interpretatione suisque notis instructos , & regiae majestatis nomine inscriptos. Præclare sanè hoc Opere de re literaria meritis fuerat Meibomius , cum diu neglectam antiquam Musicam , & excoli desitam ,

ac longinquitate annorum obsoletam, penè intermortuam revocavit è tenebris, & pristinae dignitati asseruit. Nec tamen ex fastidiosa hac & segni ætate, & bonarum literarum contemtrice debitum plausum tulit. Quòd nisi studiorum meorum instituta ratio ad aliam me vocasset, libenter cum eo pervolu- tassem eximios illos nobilissimæ discipli- nae antistites; ipsiusque Meibomii ratio- nes ex eo ipso cognovissem.

Cùm istic essemus, Cancellarii mu- nus sustinebat Axelius Oxenstierna, quem honoris causâ nomino, vir de pa- tria sua optimè meritus, primarius olim sub Gustavo Suecici regni administer, splendidis functus legationibus, bonarum literarum amans, iisque probè excultus, & egregiam prudentia, ingenii dexteritate, & magnanimitate celebritatem nominis adeptus. Quæ cùm revocarem ad ani- mum, resque ab eo præclare gestas re- cordarer, mirabar in hac excellentia tan- tam inesse modestiam & facilitatem mo- rum, quâ par esse videbatur infimis, comitatemque, quâ nos externos excipe- re solebat.

Vigebat tum quoque apud Suecos
Re

Renati Cartesii memoria, qui ante duos annos Holmiam accitus à Regina, supremum illic diem clauserat. Extra urbis septentrionale suburbium, jacet sepulcretum, eorum destinatum condendis corporibus, qui à Lutherana Religione fuerunt alieni. Illic humatum esse Cartesium cùm accepissem, locumque insigni tumulo decoratum, eò me contuli, molemque reperi satis grandem, tabulis abiegnis contextam, magnificis exornatam inscriptionibus, quibus viri laudes prædicabantur. Totus apparatus auctorem ferebant Petrum Chanutum, Gallorum ad Suecos Legatum, in cujus hospitio decesserat Cartesius. Cùmque lignea hæc compages ad lapidis formam & colorem constructa esset & dealbata, præferretque titulus conditum esse Cartesii corpus *sub hoc lapide*, furtim & perfacetè ab ignota manu subnotatum fuerat *ligno*.

Non abs re forsitan fuerit, nec Lectori injucundum, referre hîc facinus novum, nec admodum credibile, nisi testium multorum, ex quibus rem audivimus, fide niteretur, nec longo ante adventum nostrum tempore in his locis

patratum. Vir Succi, mente sanus, probus, benè moratus, inter populares satis commodus, media luce quadrimulum puerum, ante fores paternæ domus, palam in vico inter æquales colludentem corripit, cultroque in fauces adacto interimit. Comprehensus ille, & in iudicium adductus, nec factum negavit, nec excusavit, nec facti poenam deprecatus est. Imò verò, inquit, me commeritum esse mortem scio, eamque ut à vobis impetrarem hac arte usus sum, cum probè norim vix tutiorem esse ullam salutis æternæ adipiscendæ viam, quàm cum sensibus integris, corpore valido nec morbis debilitato, excedit anima, piis ad Deum religiosorum hominum sublevata precibus, eorumque consiliis & adhortationibus excitata & adjuta. Quod mortis genus ut per vos oppeterem cum fieri non posse intelligerem, nisi aliquo delicto capitali admissò, levissimum id esse judicavi quod à me perpetratum est, occiso puero nondum vitæ hujus corruptelâ infecto, parentibusque egemis, & numerosâ prole onustis erepto. Quibus dictis capite damnatus, laetus ac revidens, sacrosque

hy-

hymnos pleno ore decantans , supplicio affectus est.

Nuntiabatur interea Gabrielem Nau-
daum & Raphaëlem Trichetium Fre-
naum è Gallia evocatos à Regina ; hunc,
ut pretiosæ & rarioris supellectilis ; il-
lum , ut Bibliothecæ curam custodiam-
que susciperet , Lutetiâ profectos jam-
jam affuturos. Quo nuntio cùm gaude-
rent Galli , ringebantur Sueci , exhaus-
tum conquerentes ærarium vastissimis
fumtibus , profusæque regni opes in ex-
traneos , ac Gallos potissimum ; quos
tanquam expilandi sui causâ è longin-
quo venientes iniquissimis adspiciebant
oculis , ægerrimæque ferebant in amplis-
simis apud Reginam obrinendis & exer-
cendis muneribus anteferri sibi fameli-
cam gentem , alienis bonis inhiantem.
Quæ cùm ipse mecum reputarem , in-
grati me pœnitebat itineris , & gentem
insensam deferere properabam ; cùm præ-
sertim inde me extruderet ingruens au-
tumnus , & cautè providendum esse
censerem , ne reditum mihi præclude-
rent adventantis hyemis sævissimæ tem-
pestates : revocabant me præterea in pa-
triam domestica negotia , quæ profici-
scens

scens non deserueram quidem, quod sine gravissimo meo damno facere non poteram, sed intermiseram tantum ad tempus aliquod. At cum repetendæ Gallicæ veniam petiissem à Regina, multa pro bonitate sua causata est, cur me abeuntem retineret, ostentatis etiam honorificis & optimis conditionibus: in primis ut Origenianorum Operum editionem, quam jam tum meditari me fueram professus, apud se in otio, Bibliothecæ suæ opibus subnixus, procurarem. Ego verò reniti contrà, operis magnitudinem opponere, temporis & operæ longinquitatem, & urgentia rei meæ familiaris negotia, quæ tam diuturnam moram ferre non possent. Quæ cum per aliquot dies ultro citroque disceptata essent, his demum legibus transacta res est; ut patriam revivere liceret in proximam hyemem, Sueciam ineunte vere repetiturus. Et fecissem sanè, nisi propositum interpellasset rumusculorum aura passim increbrescentium, prope adesse tempus, cum regnum abdicatura esset Christina. Atque id eventurum jam antè conjecturâ fueram auguratus, & ex ingenio Regiæ, & ex dictis quibuldam in-

incautè leviterque ab ea prolatis, super
privatæ vitæ jucundissima tranquillitate,
& regiæ dignitatis incommodis. Quam-
obrem etsi fidem meam de reditu obli-
gaveram Reginae, nulla mihi tamen re-
ligio fuit, Holmiâ proficiscenti, cum
votum Mercurio pro reditu in patriam
nuncuparem, nunquam me in Sueciam
regressurum significare hoc carmine ad
Catulli delicias expresso:

*Bocharti comites, cohors inanis,
Aptis sarcinulis & expeditis, &c.*

Perstrinxeram & alio carmine Gallico;
fatis acri atque falso, mores Suecorum;
quod cum Bocharto recitassẽm, statim-
que ille descripsisset, detulit ad Regi-
nam, & tanquam festivum aliquod acro-
ama audienti prælegit. At illa versiculis
quidem se delectari dixit, verum argu-
mentum non probaturos populares suos,
qui ludibrio haberi se neutiquam essent
passuri; cautè hæc itaque premenda esse
& occultanda.

Verum in reditu adhibui mihi itineris
socium Petrum Cahagnesium Fiervil-
lam Cadomensẽm, Stephani Cahagne-
si.

fii , suprâ à me memorati , fratre prognatum. Hic Bocharto in Sueciam proficiscenti comes fuerat à parentibus adjunctus , mandatumque additum , totus ut ex ejus nutu arbitrioque penderet. At ille diuturnam in barbara gente locisque inamoenis moram pertæsus , & instantis hyemis longas noctes diesque brevissimos reformidans , multum licèt reclamante Bocharto , ac velut pro imperio abitum prohibente excessit unâ mecum ex Suecia , certumque se mihi præbuit affeclam & sodalem.

Accessit & alia causâ , cur de Cado-
mo maturè repetendo cogitarem. A multis jam annis parum probari in vulgus perspexeram diuturnam meam hanc & intimam meam cum Bocharto familiaritatem , studiorumque conjunctionem , viro à Catholicis partibus alieno , cujus auctoritati , partæque meritis estimationi plurimum tribuerem ; quod salva Religionis meæ integritate vix fieri posse censebant. Multò etiam magis increbuerat inanis hæc suspicio ; cum damno hoc contubernio me devinctum , in gentes Lutheranae factioni addictas profectum me scirent , longasque tra-

traherem moras in ea aula, quæ palam averfaretur Catholicum dogma, & apud Reginam, quæ quidquid vellet, valde vellet, suamque de rebus divinis sententiam propagare velle crederetur; cum præsertim ad obeundas in Germaniam legationes quasdam operam nostram utilem sibi futuram præ se ferret. Quæ etsi vanissima esse cognoveram, nonnihil tamen vulgi opinionibus quantumvis fatuis tribuendum duxi, ineptosque rumores reditu meo sopiendos. Cum & ad Dei gloriam & ad meam ipsius salutem pertinere statuerem, non puros solum retinere & illibatos de Religione sensus, quales eos à sanctissima matre Ecclesia Catholica excepi; sed & diligentem dare operam, ne cui aliter de me judicandi per meam socordiam præberetur occasio.

LIBER TERTIVS.

PERgentibus nobis in Sueciam, & Gottorpiæ Bibliothecæ tabularia lustrantibus, inesse iis animadverteram vetusta quædam exemplaria Græca, quæ studiis meis juvandis & ornandis usui esse posse censebam. Quamobrem profectus deinde ex Suecia, non antè excedere statui ex Cimbrica Chersoneso, Daniæ Provincia, quàm ea pervolutassem in otio, & si quæ conducere rationibus meis, vel collegissem carptim, vel exscripsissem. Ut primùm ergo Gottorpiam redii, adii ad Adamum Olearium, Bibliothecæ præfectum, perspectæ prudentiæ & doctrinæ hominem, quarum egregium Orbi literato dedit specimen, luculenta illa *Itineris Moscovitici & Persici descriptione*, quod Frederici Cimbrorum Ducis jussu in has oras susceptum est. Is autem hoc tempore, quantum patiebantur gravissimæ febris, quâ tunc laborabat, accessiones, indicem concinnabat & interpretationem omnium Linguae Persicæ vocabulorum.

Hanc

Hanc ego petii mihi per eum veniam impetrari ante omnia, ut daretur aditus ad Principem, quem officii mei esset visere & salutare; deinde ad Bibliothecam, unde sublegere ea possem & excerptare, quæ studiis meis viderentur esse opportuna. Renuntiavit ille postero die, potestatem sui videndi facturum Principem, simul atque dimisisset à se externorum Principum Legatos, post confecta negotia, quorum causâ venissent: interim mihi reſeratum iri vel intima Bibliothecæ tabularia. Qua facultate humaniter concessâ, post salutatum Principem non segniter usus sum. Cùm in alios autem codices transcribendos meam contuli operam, tùm in eum præcipuè, quo Vertii Valentis Anthologiæ continebantur. Vetustus is fuit Astrologus, patriâ Antiochenus, qui Apotelesmaticæ præcepta tradidit circa tempora Hadriani & Antonini. Hunc cave confundas cum altero hujus nominis Astrologo, ex Georgii Cedreni, Michaëlis Glycæ, & Johannis Zonaræ Historiis cognito, qui in Encæniis novæ Romæ thema cæleste constituit, plurimæque falsa ex artis hujus vanitate præ-

prædixit. Duo omnino Operis hujus exemplaria præter Gottorpiantum superesse cognovi; alterum Lugduno-Batavicum, manu Josephi Scaligeri exaratum; alterum Anglicum Oxoniense, Christophori Longolii curâ & viginti aureorum impensâ olim descriptum, quod Johannis Seldeni deinde fuit. Sed & alium præterea Operis hujus codicem existisse Romæ apud Lucam Gauricum narrabat Gesnerus in sua *Bibliotheca*. An illo, an Gottorpiano usus sit Joachimus Camerarius, cum fragmentum ex eo excerptum Astrologicis suis infereret, & unde suum descripserit Scaliger, incertum mihi est. Cum strenuè me labor ille exerceret, furtim per posticum ingressus ponè adstitit mihi humanissimus Princeps, & incogitantem oppressit. Mox familiariter assidens multa super Suecia rogitat, multa super Gallia, plura etiam de studiis meis, deque sua ipsius Bibliotheca, quam diligenter lustrari à me, & ex consilio meo locupletari volebat. Cum autem Gallicæ Linguae esset imperitus, ego Germanicæ & Danicæ, Latinum sermonem in colloquium adhibuimus; cuius tam expedita polle-

bat

bat facultate, ut infantia^æ meæ me puderet.

Gottorpiâ digressus Hamburgum veni, nec nos consortionem suam desiderare passus est Lambecius, plurimaque singularis humanitatis officia. Per eum in publicam deductus sum Bibliothecam, Reipublicæ Hamburgensi testamento relictam à Friderico Lindembrogio, & magnis deinde accessionibus amplificatam.

Hinc in Hollandiam reditoris grave visum est & injucundum permeare iterum steriles illos & arenosos Vestphaliæ campos, quos jam antè non sine molestia percurreramus. Fleximus igitur viam ad dexteram in Frisiam, amplissimarum urbium frequentia pernobilem, ac flaviorum etiam, quorum subvectionibus viatores commodè uti possunt. Jamque ad Flevis lacus oram perveneramus, cùm in Harlingæ urbis vicinitate monstratum est nobis oppidum, quod singulis quibusque diebus navigium unum, trecenta nempe sexaginta quinque per anni curriculum, ædificare & Reipublicæ subministrare narrabant. Perlustrata nobis hinc est Franekerana Academia. Quod

Quod autem sæpe inaudiveram, sed velut commentitium & ridiculi causâ confictum acceperam, in diversoriis Hollandicis, non impensarum modò, sed strepitus etiam apud se concitati, pretium ab hospitibus caupones exigere solere, Vorcumii reipsa expertus sum. Cùm ille enim, apud quem diversabamur, deputaret nobiscum rationes expensi, catelli quoque nostri latratum & procacis servuli cachinnos in eas retulit. Quod cùm altiore etiam cachinno ac velut postulatum per jocum derideremus, excaudit vir ferox, accitosque è vicinia ad ferendam sibi opem rusticos homines, tribules suos Ætnæorum fratrum simillimos, grandibus armatos securibus, ad nos induxit, En, inquit, qui ab impura hac Gallorum gente debitum jure pretium extundant. Nos verò parere maluimus, quàm pugnare.

Ad oram Flevi lacus jacet Stavera, urbs antiqua, caput olim Frisæ hujus ad Occidentem sitæ, dum regna manebant, potens, dives opum, portu olim amplo atque tuto, & longinquis navigationibus nobilis, atque etiam aperto per eam primùm ad mercaturas per Freti
Sun-

Sundici angustias Balthico mari; cujus beneficii memoriam hodieque existare ajunt in portoriis Freti hujus exigendis, cum præcipuo jure Staverenses naves, præ reliquis omnibus, ad solutionem admittantur. Eadem & inter Hanseaticas urbes non postremo loco censebatur. Nunc tantum sinus, & statio male fida carinis; exaggerato arenis & obli-mato portu. Cujus infortunii causa hæc fertur vulgi sermonibus: cum Staverensis quidam Mercator, è Prutenicis maris Balthici littoribus redux, magnam inde frumenti vim in patriam advexisset, indignatam uxorem nullam ad se, quam speraverat, pervenisse succini copiam, frumentum omne in mare effundi jussisse, atque patrati per unius mulieris impotentiam sceleris, totam civitatem, amissis portus & mercaturæ commodis, poenas luisse.

Illic conscensa nave Amstelodamum postero die appulimus, unde non multo post urgentibus negotiis quibusdam Vltrajectum repetere coactus sum. Nec mihi iterum committendum censeui, quod priore itinere facere non neglexeram quidem, sed distuleram, ut nullo saluta-

F

tio-

tionis & honoris officio nobili virgini Annæ Mariæ Schürmanniæ exhibito istinc discederem, quæ Labbadia Gallo-Calvinianæ sectæ Ministro postmodum nupta in Frisiam cum eo concessit. Actum agam, si laudes mulieris hujus prosequi instituam, cum ejus ingenium, doctrinam, artium plurimarum peritiam, ac singularem etiam modestiam, fusè jam celebraverit Salmasius. Hic ipse verò Salmasius ejusque revisendi desiderium, Lugdunum-Batavorum magnopere me revocabant. Quæ enim ex primo congressu fuerat inter nos delibata amicitia, eam crebro literarum commercio, dum in Suecia essem, colueramus; quam & assiduo, per hyemis tempus, quum longa esset, usu confirmatum iri sperabam; præsertim si in ejus admitti possem contubernium, quod & ab eo impetraturum me confidebam; erat propensæ in me voluntatis significatio. Vixque optata ejus consuetudine coeperam frui, cum correptus acutissima feбри in extremum vitæ discrimen adductus sum. Sed tantum valuit Antonii Lindani optimi Medici curatio & assidua sollicitudo; tantum etiam adhi-

bita à Salmasio , aliisque honestissimis civitatis hujus & Academiæ viris , antea mihi cæteroquin omnino ignotis , solatia , & suavia , atque ad excutiendum languorem utilia cupedia, ut ante elapsum mensem è gravissimo morbo planè sim recreatus. Inter eos omni me officiorum genere profecutus est Jacobus Golius , princeps ille Arabicæ literaturæ , ac longè pluris etiam ob candorem morumque suavitatem faciendus. Præclarè etiam de me meritus est Deodatus ingenii elegantia perpolitus. Ac tum quoque cùm decumberem ex morbo , eodem mecum diversorio utebatur Alexander Morus , unde magna inter nos contracta est necessitudo. Nam & ægri lecto affidebat diu noctuque , cibum cum convalescente capiebat unà , ac veternum & morbi reliquias festivitate sua & jocis abstergebat. Facultatem quoque nostram sæpe experiebamur uterque in fundendis versiculis , & ultro citroque mittendis , vel provocandi causâ vel reponendi : in quo facilitatem nostram jucundè ac præter spem ad extemporalitatem usque procedere aliquando sentiebamus. Præ cæteris verò omnia præstitit nobis Salmasius

humanitatis & benignitatis officia : qui cum articulari morbo ferè lecto affixus hæreret, nec ad me venire posset, crebris munusculis & epistolis languentem recreabat : cumque meminisset me succo ex pomis expresso, quem Siceram vulgus appellat, pro Normanniæ more, esse innutritum, & in ægitudinis fastidio sciret eum à me expeti vehementer, perfecit tandem curâ suâ ac diligentia ut lagenas aliquas, suavi hoc & salubri liquore plenas, nescio unde petitas, ad me mitteret. Cum primùm autem pedem licuit domo efferre, quibuscunque rebus potuit, benignè mihi commodavit, suaque potissimùm rheda, quâ per urbem vectarer. Hac ego usus sum ad consalutandos alios Reipublicæ literariæ præceres, qui eruditionis suæ splendore illustrabant Academiam Lugduno-Batavicam : in primis Daniele Heinsum, in quo vix vestigia agnovisses præsci illius Heinsii, luminibus ingenii tantum olim celebritatis adepti. Tunc enim visus est animo omissio esse atque tardo, sermone etiam languido & subtristi ; cum tamen magnopere optassem audire eum pristinas illas adolescentiæ suæ, in
finu

finu Musarum sub Scaligeri disciplina feliciter actæ, delicias recolentem. Nec spectantes fallebat Marci Zuerii Boxhornii atrox & lurida facies, rubentibus perspersa pustulis, qualis illa fuisse fertur Sullæ Dictatoris; alloquio enim itidem asperum quippiam & ferox præferbat. Graves ille gerebat inimicitias cum Salmasio, acribusque cum scriptis & sermonibus prosciderat, uti factum quoque fuerat ab Heinio, cujus partibus palam favebat Boxhornius. Hunc aliquando in angiportu deambulanti adorati adolescentes Germani, Salmasiani nominis valde studiosi, Tu-ne, inquiunt, homo impure scribere ausus es adversus magnum Salmasium? correptumque in profluentem canalis aquam dejicere conati sunt. Me verò totum, & virtute sua, & benignitate, & officiis ad se rapiēbat Salmasius, & quantum utriusque nostrum patiebatur valetudo, & mea, tenuis adhuc nec satis firma, & ipsius, imbecillis ferè semper, fruebar ejus congressu, cum meum non adspernari videretur. Quotiescunque enim viserem ad eum, rebus omnibus omissis seducebat me solum in secretius conclave; atque

illic aperiebat pectus tam candidè, tam
 ingenua libertate, ut mirarer ipse iden-
 tidem apud me, virum perspectæ &
 inveteratæ prudentiæ, tot res serias &
 arcanas, cum homine juvene, ac penè
 etiam tum adolescente, familiariter &
 liberè communicare, nihil de fide mea
 & taciturnitate dubitantem. Audieram
 quidem sæpenumero dicentem, pluri-
 mum mihi suam podagram obesse, quæ
 cum à Bibliothecæ suæ aditu atque ad-
 scensu prohiberet, unde plurima studiis
 meis opportuna subsidia ad me fuissent
 reditura. Si quis certè animum ejus at-
 que mores ex scriptis æstimare velit, ar-
 rogans fuisse videatur, contumax, sibi-
 que præfidens; at in usu & consuetu-
 dine vitæ, nihil placidius, nihil mitius;
 comis ad hæc, urbanus, & officii ple-
 nus. Verùm benignitati ejus ac quieti
 multum officiebat uxor imperiosa, An-
 na Mercera Josiæ Merceri viri docti fi-
 lia: cujus ope cum propter imbecillita-
 tem corporis & valetudinis infirmitatem
 carere non posset, ferenda ei erat mu-
 lieris intemperies, & ad ejus ingenium
 accommodare se cogebatur, non patien-
 ter modò, sed & nonnunquam indeco-
 rè.

rè. Velut cùm suscepit iter Succicum, tumque hominis ætas, & vitæ institutum, habitum postularent modestum & simplicem, hujusmodi illa vestitura, tanquam ignobilem & plebejæ aversata, militari cinctu personatum in aulam Succicam prodire voluit, thorace indutum è bubali corio, manicis, braccis è panno coccineo, gestantem capite perlusum ciperei coloris, pennâ candidâ protectum; atque ita exornatum se produci passus est in publicum. Angebatur præterea femina impotens, si quem ad secreta viri sui & familiares congressus admissum videbat; quod ipse ego expertus sum: si quando enim solos nos colloquendi causâ in secessu delitescere intellexerat, irrumpebat illa continuo, causasque petebat ex alto, cur nos tam intempestivè obturbaret.

Inter jucunda hæc colloquia narrabat mihi Salmasius, toto hoc anno, quem Holmiæ transfegerat apud Christianam Reginam, se podagrâ oppressum decubuisse, sibi que supervenisse aliquando Reginam, cùm temporis & doloris fallendi causâ libellum legeret, perfactum quidem, at subturpiculum, cujus

Auctorem ferunt Franciscum Beroaldum Vervillam, præfixo hoc titulo, *Rei faciendæ ratio* ; se eum diligenter inter stragula occultasse, ne manus injiciens Regina obscœna lectione offenderetur ; nec ejus tamen omnia circumspicientis argutum & curiosum oculum effugisse ; atque illam arrepto statim & aperto libello, & perlectis saltuatim versibus aliquot subrisisse ad jocosas nequitias, & vocatæ ad se Sparræ, nobili & formosæ puellæ, quam habebat in deliciis, certos quosdam indicasse libri locos, quos sibi prælegi vellet ab ea, quantumvis renitente, multoque pudore ac rubore suffusa, solutis in magnos cachinnos omnibus adstantibus. Utque totius rei historiam accuratiùs pernoscerem, libellum conquiri jussit Salmasius apud Bibliopolas Leydenses, & eleganter compactum dono ad me misit.

Per eos dies Salmasium inter & Morum, qui tum meus erat contubernalis, gravis exorta est rixa, quæ multas concitavit turbas, gravemque habuit in vulgus offensionem. Erat in famulatu Salmasiæ puella satis elegans, ad eamque oculos adjecisse ferebatur Morus, egregius

gius formarum spectator, prisca virgini familiaritate conjunctus, tum cum hospitio uteretur Salmasii. Itaque adolescentulæ aderat unâ in unis ædibus, affidebat ad mensam, colloquebatur; nec amorem interpellabat hera, rem sperans deductum iri ad connubium, atque etiam vehementer optans, reperisse se rata optimam conditionem puellæ, quam diligebat. Cum ergo incidisset in febriculam Morus, frequens adstabat virgo, jusculisque & sorbitionibus à se paratis & conditis languentem recreabat. Quibus officiis devinctus Mori animus tam constanti asseveratione affirmabat gratum se futurum & memorem, ut has sollicitationes ad conjugii spem pertinere sibi facile persuaserint, & incauta puella, & credula hera ac superba. Hæc cum intellexisset sanitati restitutus Morus, ab uxoria re valde abhorrens, sensim se Salmasiæ domo & imperio subduxit. Atque hinc exortæ fœdæ contentiones & jurgia. Dolui enimvero tam probrosum sibi dedecus consciscere homines mihi amantissimos, quod & in damnosas lites rupturum animo præsentiebam. Itaque officii mei esse duxi, rem, si possem,

F S in

in concordiam adducere. Favebat proposito huic Golius, vir optimus & pacis amans, ad idque operam suam studiosè conferbat. Jamque diremta videbatur controversia his conditionibus, quas ipse proposueram, & descripseram in schedula, quasque probaverat Morus, nec adspersatus fuerat Salmasius: sed uxoris demum suæ, cui pueriliter erat obnoxius, contumaciâ victus repudiavit, omni compositionis spe sublata. Lite igitur ad Curiam Hollandicam delata & contestata, causam Morus obtinuit.

Minimè verò impetrare possum à me, ut sermonem mecum hoc tempore ab Alexandro Moro habitum silentio prætermittam, cum nec id patiatur veritas rerum, quas hac scriptione referendas suscepi. Cum Salmasium caducum & infirmum, & articulari morbo penè confectum cerneremus uterque, instantemque præfagiremus mortem, quâ post aliquot menses reipsa correptus est, quæreremque ex eo ecquem Foederati Ordines destinaarent successorem magni Scalligeri successor? Quid si reipsum? inquit. Ego verò arrisi, quasi ad alludentis amici jocum. Scriò ago tecum, inquit;

quit; ea de te mihi est aliisque existimatio. At ego, inquam, & tenuitatis meæ mihi conscius, etiamsi alia omnia suppeterent, quæ & juvenilis hujus ætatis, & nativæ meæ facultatis superant captum, at certè tam discrepantes de rebus sacris & Religione sensus, à quibus ne vitæ quidem periculo velim discedere, gens-ne ista feret in homine ad exemplum juventuti ob oculos propositum? Falleris verò, inquit ille, si tantum valere putas apud eos Religionis causam: constent modò cætera, facilis erit dissensionis hujus vel compositio, vel dissimulatio, clam modò res tuas agas, & antecaptis opinionibus prudenter obsequare, neque res in controversiam adducantur. Sed hæc esse videbantur benevoli potius animi optata, quàm certa ejus & explorata sententia.

Me verò etsi retrahebat in patriam res familiaris, moram tamen aliquam sine damno interponere me posse censui, tempusque hyemis Lugduni extrahere, per quod me penitus immergerem in Salmasii consuetudinem, atque in ejus etiam convictum, si id modò salva Salmasii pace impetrare possem. Verum jucun-

diffimas spes infregerunt literæ Cadomæ ad me scriptæ, quibus magnum prænuntiabatur rerum mearum detrimentum, si reditum vel ad menses duos protraherem. Accedebat & assidua socii mei importunitas, qui se mihi itineris comitem adjunxerat, fumumque è patriis focis salientem resorbere vehementer gestiebat. Quamobrem invitissimo mihi de discessu cogitandum fuit. Ac primum necesse habui Amstelodamum reverti, ut reciperem debitam mihi ex Mensarii permutatione pecuniam, meque ad reditum in Galliam accingerem. Illuc quoque me comiter invitabat Vossius, è Suecia redux, uti suprâ dictum est à me. Invitabat etiam majorem in modum Alexander Morus, Professoris illic munere fungens, qui pristinam mihi benevolentiam non exhibuit solum, sed & novis meritis cumulavit. Quo mirabilior mihi deinde visa res est, eundem illum Morum, cùm post annos aliquot Lutetiam venisset, tantum à se fuisse mutatum, ut animum à me planè aversum, nullâ prætextâ causâ, præ se ferret: ea fuit hominis levitas. Unde experimento meo facile intellexi, quàm

quàm inanes sint spes, pollicitationesque hominum, & summo etiã studio coalitæ focietates & amicitia. Sed hæc fusiùs à nobis differentur infrà.

Cùm cursitarem per Hollandiam, ac sæpe deambularem supra stupendos illos aggeres, quibus frangitur imminentis maris impetus, & à depressis terris arceatur, rei miraculum his versibus in ipsa arena effusis canere libuit:

*His super edocti, longas molimine
magno*

*Infixere sudes pelago, tum immania
saxa, &c.*

Interea dum commorarer Amstelodami, convenire visum est R. Manassem ben Israël, doctissimum Judæum, & ex fama, & ex eruditis scriptionibus mihi jam antè cognitum; hominis interiùs pernoscenti, & de rebus plurimis ad Judaïcos ritus & Religionem Christianam pertinentibus percontandi gratiã. Ac mihi profectò videbatur acutè quidem respondere, sed candidè, nec longè abesse à veritatis notitia; si quidem moderatè cum eo & ratione actum es-

F 7. set,

set, non, uti fieri solet cum hac gente, contumeliosè & præfractè. Has autem disceptationes cum mecum ipse retractarem, maturè perpendens, quæ vel confutatione digna essent, vel confirmatione, hinc demum post longam & attentam meditationem Opus illud procudimus, quod *Demonstrationis Evangelicæ* titulo inscriptum est. Prædicabat ille nonnunquam apud me, quod & in *Conciliatore* suo scribere non dubitavit, se Davidem Regem affinitate, liberos verò suos eundem cognatione attingere; seque Davidi nepotes genuisse. Vxorem quippe duxerat ex familia Abrabanielum, inter Judæos pernobili, quæ se à Davide procreatam ferebat.

Erat tum quoque Amstelodami vir veteri mihi familiaritate devinctus, David Blondellus, ex eo tempore quo eramus Lutetiæ, crebrisque inter nos colloctionibus utebamur, quibus sæpe intererat Claudius Sarravius Senator Parisiensis, optimè de literis meritis. At accitus deinde in Hollandiam Blondellus in Amstelodamensi Schola Professoris munus obtinebat, qui & Collegam habebat cum quem dixi Alexandrum Morum.

Morum. Exstantes ille à natura & extra orbitam prominentes gerebat oculos; iisque ad vitæ usus & assiduam lectionem satis commodè utentem videram, cum in Sueciam iturus Amstelodamum primùm venirem. At eundem in reditu oculis captum ac planè cæcum deprehendi; & nihilo tamen secius memoriæ felicissimæ beneficio, quæ illi pro oculis erat, sequentem inchoatum Opus, quo stemma Francicæ Domus à prima origine detexere instituerat, ejusque splendorem ac dignitatem afferere adversus Johannis Jacobi Chiffletii Vespertini Sequani intemperias. Mirabar equidem hominem familiarum seriem per gradus, per nomina & cognomina, per affinitates & propinquitates, sine oculorum subsidio, accuratè describentem, apposita etiam annorum, mensium, hebdomadum, & dierum notatione. In quibus distinguendis tanta ejus fuit accuratio, & diligentia, quod & reliquis ejus descriptionibus licet agnoscere, ut cum Petrus Puteanus *Magnum Datarium* soleret appellare. Per id quoque tempus jueundè fruebar consuetudine Johannis Fridorici Gronovii, quo neminem

nem acutiùs & feliciùs, neque etiam cautiùs ac moderatiùs criticam artem post ornatas literas exercuisse puto. Quod certè rarè nanciscaris inter literatos homines recentioris ævi, cùm summum sibi jus in prisca Auctorum scripta sibi ferè vindicare soleant, atque ea sæpe refingere pro captu suo & adulterinis emendationibus à nativa sinceritate deterfos corrumpere.

Sed urgebat me interim reditus in patriam. Enimvero mihi, meoque Achatì, non leves se difficultates objiciebant, siue mari, siue terra iter haberemus. Hinc enim tumescens Anglos inter & Hollandos bellum, mare classibus infestum tenebat; inde altero flagrante bello Gallos inter & Hispanos, vias omnes infidebant prædonum manus per Belgium, quod totum nobis erat decurrendum. Sed quamvis terrestris hujus itineris molestias augebant hibernæ tempestates, (jam enim annus erat in exitu) minus tamen incommodi ac periculi habere visum est, in idque nos dedimus. Cùm ergo in Brabantiam delati Lovanium attigissemus, Bibliothecam adii Canonicorum Regularium Sancti Martini,

tini, in qua inesse sciebam vetustos nonnullos codices, quos consuli à me atque etiam pervolvi postulabat. studiorum meorum ratio; & ex quibus etiam nonnulla ut exciperem, enixè à me Vosius contenderat. In quibus operam suam benignè mihi prætstitit ipse Cœrenobii præfectus. Inter Lovanienses Professores nomen aliquod tum gerebat Valerius Andreas, qui Scriptoribus Belgis & Hispanis celebris inclaruit. Salutavi hominem, & in amicorum ejus album referri volui.

Bruxellæ fors in diversorium nos tulit, cujus caupo erat homo Cadomensis. Valde ille lætari visus est, venisse ad se conterraneos suos, nosque excepit laetè, & quibuscunque potuit rebus liberaliter nobis commodavit. Magno usui fuit ejus opera in conducendis veredis, quibus in comitatu publici cursoris uteremur. Bruxellâ proximè abest oppidum Hallæ: magna illic religione colitur simulacrum sanctissimæ Virginis, illic in templo collocatum Anno à Christo nato MCLXVII. ab Adelhaïde Johannis Avennensis Hannoniæ Comitis uxore, multisque clarum miraculis, quæ

quæ ad excitandam vulgi pietatem in litteras relata sunt à Justo Lipsio, docto & pio bonarum literarum Professore. Quorum memor ego, cùm illac citatis equis iter faceremus, venerandam Christi Christianorumque parentem meritis honoribus prosequi valde optassem, cælestemque favorem votis ab ea exposcere, si moram hanc tulisset properantis cursoris festinatio, ad cuius ductum me applicueram. Postremo cursus nostri die sub noctem venimus Luparam, quod oppidum est agri Parisiensis; utque erat Bacchanaliorum tempus, convenerunt nos larvati aleatores, & ad lulum invitaverunt. Submonuerat nos interim caupo ille, apud quem diversabamur, caveremus ab eorum fraudibus, tesseriis uti adukteratis, & mala fide aleam exercere. Erant nonnulli in nostro comitatu earundem artium non imperiti. Dolos illi eluserunt dolis, hominesque suis captos technis argento emunxerunt. Postridie illinc summo mane profecti, reliquum iter paucis horis absolvimus. Difficillimo itaque anni tempore, brevissimis dierum spatiis, lutosi & imbre corruptis viis, pernici cursu, seu potius

VO-

volatu, Lutetiam advenimus. Illic substitimus per aliquot dies, tumque mihi primùm patuit ad Ægidii Menagii amicitiam aditus, quæ studiosè inter nos, summaque animorum conjunctione, & omnibus officiis, usque ad ejus obitum exulta est. Vnde & plurimum voluptatis, ob singularem viri elegantiam & urbanitatem, & plurimum etiam utilitatis, ob variam & liberalem ipsius doctrinam percepisse me profiteor.

Nec diu Lutetiæ commorati, Cadomum tandem rediimus. Tum primùm autem cognitum nobis est, institutam illic fuisse per absentiae nostræ tempus societatem virorum aliquot ingenio & doctrina florentium, quales multos à veteri ævo, præ cæteris Europæ urbibus, (absit verbo invidia) tulisse se hoc tempore Cadomum poterat gloriari. Academia titulo, pro more recepto, decoratus est ille coetus. Statis hi conveniebant diebus in Jacobi Mosantii Briossii, Metensis olim Senatoris, tunc assidui Musarum cultoris, splendida ædes, in media urbe, opportuno loco sitas. Academiae proceres erant, præter hunc, quem diximus, Briossium, Nicolaus Mon-

Monsterius Mottæus, Prætor deinde Cadomenfis; Jacobus Palmerius Grantomenilius; multiplici literatura ac Græca præcipuè nobilis; Jacobus Grandorgæus Premontius, cujus virtutes, suavitatem morum, lumen ingenii & acumen, alio jam Opere prædicavi; Jacobus Savarius, qui sua pangendorum carminum incredibili facultate usus est ad venationis leges versibus describendas; Antonius Hallæus, suprâ jam à me; neque fatis unquam laudandus; Philippus Sudorius Petivillæus, Senator Rothomagensis; & Antonius Garabius Luzernæus. Atque hi quidem quatuor in Poëtis Latinis nobile nomen consecuti; Ludovicus quoque Thorodæus doctrinis Græcis diligenter excultus. Inter hos præcipuè commemorandus venit Johannes Renaldus Segræsius, Gallicorum numerorum laude commendandus, potissimùm verò suavibus cantiunculis, & argutis Eclogis, quo in genere paribus suis merito suo longè antelatus est. Ac memini me aliquando quæsisse ex eo, cùm alios feliciter excoluisset poëticos modos, cur ab Eclogis, quas nondum tentaverat, abstinuisset? Sorderent-

ne

ne illi Bucolica Virgilii? adspernaretur-
ne Theocriti delicias? me quidem Theo-
crito sic affici, ut ad illum recurrerem
quotannis ineunte vere, sub frondenti-
bus arborum ramis, ad philomelæ can-
tum, & murmur aquæ præterfluentis,
totumque relegerem. Tum fortè autem
verni temporis appetèbat hora. Subjeci
ergo velle me eum hac voluptate im-
pertire. Quà ita captus ac delinitus est,
ut ad ejus quoque imitationem compo-
suerit se non vano ausu, cæterisque
omnibus nostratibus in molli hoc & fa-
ceto carmine palmam præripuerit. Har-
curianæ Familiæ historiam in hoc soda-
litio contexebat hoc tempore Ægidius
Andreas Roccanus, quo nemo major
ex veteribus libellionum tabulariis re-
rum vernacularum & familiarum no-
stratum notitiam comparavit. Harcu-
rianam hanc historiam thesaurum verè
dicas antiquitatum Normannicarum:
quas cùm propter immensitatem rerum
ad arbitrium expromere non posset in-
vulgus, & intra libellorum, quos emit-
tebat identidem, angustias concludere,
in hanc Harcuriani stemmatis descriptio-
nem pro re nata congeffit. In hoc quo-
que

que florenti doctorum hominum confes-
 su, politioris literaturæ laudem egregiè
 tuebatur Jacobus Callierius, Cæsaris-
 burgensis arcis Præfectus, omni pollens
 genere humanitatis, à quo Matignonæi
 Marescalli vita conscripta est. Reliquos
 Academiæ hujus sodales brevitatis cau-
 sâ prætermitto. Paucis autem postquam
 Cadomum reversus sum diebus, venit
 ad me Briosius, & nonnulla de nova
 hac Academia præfatus, deque eorum
 virtutibus, qui in eam fuerant allekti,
 & me quoque & Bocharrum in ejus album
 relatos esse significavit. Quo beneficio
 non mediocriter lætatus sum, cùm me
 in eum Ordinem cernerem esse adscitum,
 non mea ambitione, sed patriæ suffragiis,
 qui honestissimus videretur esse, meque
 in societatem doctissimis ætatis hujus ho-
 minibus adjungeret.

Jam ergo post longas excursions otii
 mei compos factus, in Bibliothecæ meæ
 latebras me retuli. Cùmque assidua lec-
 tione oculos intemperantiùs fatigassem,
 gravissima in eos erumpente pituita,
 morbum eum contraxi, quem Epi-
phoram veteribus Medicis placuit ap-

Water Humour pel-
 I An. 1654.

pellare. Quo morbo crebris interval-
lis tentatus fueram à pueritia. At præ
aliis cunctis permolesta fuit & diuturna
hæc accessio. Quam postquam remisisse
fensi, visum est Lucretiano carmine ce-
lebrare, eoque Morum impertire, quem
versuum esse sciebam & amatorem &
artificem. Munus ille nostrum magna
grati animi significatione ac suis itidem
versibus prosecutus est. Accesserat ad
ea crebra literarum consuetudo, quæ
tamen lapsu temporis & intervallis loco-
rum, non desita quidem fuerat, sed idem-
tidem intermissa. At cum accitus dein-
de Lutetiam fuisset à Calvinianæ fa-
ctionis proceribus, refluoruit inter nos pri-
stina illa necessitudo, usitatumque no-
bis olim, dum Amstelodami essemus,
versuum ex tempore pangendorum mo-
rem repetiimus. Memini equidem fa-
ceto quodam Epigrammate me aliquan-
do provocatum ab eo, statim hoc ei re-
posuisse carmen, & per eundem ser-
vum misisse:

*Jam pridem resides nostro sub pectore
flamas,*

Divina Phœbi munera; &c.

Ac

44 PETRI DAN. HUETII

Ac speraveram equidem de nostra præteriti temporis familiaritate, tam lætis susceptam inter nos auspiciis amicitiam, nulli diuturnitati temporis, nullis fore easibus obnoxiam, eandemque Luteitiæ futuram vitæ rationem & conjunctionem, quæ fuerat Amstelodami. Verùm mea me spes multùm fefellit: siue enim Parisinæ urbis cultu & tumultu, siue muneris quo tunc ille fungebatur administratione jactatus & distractus, mihi tandem penitus elapsus est; adeò ut vel levissimis ac communibus vitæ civilis officiis planè deesset, neque ullam haberet omnino rationem querelarum, quas à me veteris nostræ necessitudinis admissus ab eo contentus exprimebat.

Per illud tempus schedulam misit ad me Bochartus, quâ rogabat, si mihi esset ad manum Anthologiæ exemplar aliquod, in quo reperiretur carmen Pauli Silentarii de Thermis Pythicis, id ad se mitterem, deque illo carmine quid sentirem, ac præsertim quid esse putarem hanc Περὶ τῶν πυθικῶν, cujus illic sit mentio: se quidem pro Πυθίᾳ, quæ vox ignorabilis esset, legendum censere

παλιν. Mihi certè visa est primo conspectu maxima inesse carmini huic rerum omnium perturbatio; neque ullum inde excipi posse sensum speravi. Nec aliter censuit Bochartus; cui tamen re attentius deinde explorata significavi deprehendisse me, exceptos fuisse carminis hujus versiculos ex veteri codice, in quo propter brevitatem ita essent descripti, ut in singulis pagellis binas constituerent columnas; sed eo ordine, ut inter legendum primo prioris columnæ versui primus alterius columnæ versus esset subnectendus; secundo prioris secundus alterius; & sic porro in consequentibus; at aliter factum ab incauto & imperito Librario, qui nulla habita sensuum ratione, totam priorem descripsit columnam, & totam deinde alteram; atque idem peccatum esse in sequentibus pagellis; unde enata esset ista versuum & sensuum confusio, quæ facilè sanari posset, si restituto legitimo ordine suas sedes singulæ repeterent: in vocabulo autem *πυλλάκη* nihil mutandum; nomen quippe id esse regionis Psittacenes, quæ & Pittace, & Sittace, & Psittace dicebatur.

G

Vc

Venit itidem ad me eodem tempore
 schedula altera à Palmerio, quâ senten-
 tiam meam rogabat super Leonidæ A-
 lexandrini Isopsephis, quæ commemo-
 rata exstant in *Anthologia* ¹. In quo mi-
 ratus sum profectò, neque Palmerium
 hominem doctum & acutum, neque Jo-
 hannem Brodæum, eruditissimum *An-
 thologiae* Interpretem, ac ne ipsum qui-
 dem Henricum Stephanum, satis pervi-
 disse quid essent ista Isopsepha: quæ si
 non aliunde, at ex Artemidori certè
Onirocriticis ² cognosci possent. Rescri-
 psi itaque ad Palmerium, Grammaticos
 Græcos nimium nugatores, in minutis
 & ineptis observationibus valde inuti-
 lem operam posuisse, ac propterea de-
 risui fuisse sequenti ætati, ut intelligere
 licet ex Gellio ³. In his nugis ponitur
 Grammaticorum illorum disquisitio de
 Homeri Isopsephis, hoc est, versibus,
 qui collecto literarum singularum, qui-
 bus constant, valore eundem nume-
 rum explent. In hujusmodi versibus con-
 fingendis laudem quæsitivit Leonides ille.
 Scribebat epigrammata quatuor ver-
 suum,

¹ Lib. 6. cap. 12. ² Lib. 3. cap. 34. &
 Lib. 4. cap. 26. ³ Lib. 14. cap. 6.

scum, quorum priores duo versus literis constarent ejusdem valoris & numeri, ac duo sequentes. Relata ea sunt in *Anthologiam*; atque operosum hoc & fatuum artificium deprehendet is, cui tantum ab re sua erit otii, ut eos velit ad calculos revocare. In his tamen epigrammatis unum occurrit, quod est duorum tantum versuum, & quod negotium præ reliquis omnibus facefiebat Palmerio, cujus tamen liquidissimus hic est sensus, horum duorum versuum *ισοψηφον* priorem sequenti opponendum, ut eorum cognoscatur *ισοψηφία*: non ut in reliquis epigrammatis, quæ quaternorum sunt versuum, priores duos sequentibus duobus; se quippe jam averfari prolixitatem hanc quatuor versuum; & in duobus tantum, uno uni opposito, industriam suam velle se experiri. In hujusmodi ineptiis versatur ars recentium Judæorum, quam Gematriam appellant, quas videntur à Græculis esurientibus, ut & Gematriæ, hoc est, Geometriæ, nomen accepisse.

Eodem circiter tempore cùm essem Lutetiæ quasi de compacto, accessit ad me Emericus Bigotius rogatum senten-

tiam meam super obscuro quodam ejusdem *Anthologiae* loco, inter ipsum & Grævium controverſo. Intercedebat autem mihi vetus conſuetudo cum Bigotio & conſanguinitate propinquo & ſtudio-
rum communione conjuncto. Adſcendimus in Bibliothecam libri ipſius depromendi & conſulendi gratiâ: cûmque plurimas notas animadvertiſſet ad oram allitas, pro more quem in libris legendis tenere ſoleo, ſcripſit ad Grævium, qui tum novam *Anthologiae* editionem meditabatur, magnis locupletatam incrementis, ac præcipuè luculenta & verſibus adſtriſta Grotii interpretatione, multa me ad eam adnotaſſe, unde melior fieri poſſet. Hæc ſecum ſtatim communicari voluit Grævius, & crebris literis ac vehementi obteſtatione flagitavit à me eorum ſe ut facerem participem. Nec obnixus ſum honeſtæ amici viſi petitioni, & ad limbum codicis mei adtextas obſervationes excerpti; & ad eum miſi. Cûmque ſævientibus per Europam bellis refrixiſſent Mercatorum & Librariorum negotia, totos decem annos jacuit in Grævii ſorulis libellus noſter, quoad ipſi placuit ſubnectere ipſum Carminibus

no-

nostris, quæ benevolo animo Ultrajecti-
nis typis recudenda suscepserat.

Hærebant interea ad littus Hollandi-
cum, duobus jam propè abhinc annis, sar-
cinæ meæ, quas ex Succia reportaveram,
neque potueram efferre per Belgium.
Cúmque in intimis meis præcordiis infixæ
esset à primis vitæ annis, arcana quidem at
vehemens tamen Ecclesiasticæ militiæ ca-
pessendæ cupido, ad idque non parum
conducere videretur susceptum à me O-
rigenis interpretandi & illustrandi con-
siliium, miro æstuabam desiderio recu-
perandæ meæ librariæ supellectilis, quam
ad Origenianum Opus comparaveram,
& appellendi animi ad eas artes, quæ
virum sacris deditum decent, & in re-
rum divinarum tractatione subigendi.
At revocatis tandem ad pacis conditio-
nes Anglis & Hollandis, apertoque
mari, redierunt ad me tandem vasa mea
& arculæ. Jucundè sanè degustavi per
otium collectos labore meo fructus, &
in horrea mea recondidi. Hos inter præ-
cipua mihi cura fuit Commentarios O-
rigenis à me descriptos retractare; ad eos-
que Latinè reddendos, & observationi-
bus meis exornandos, & reliquis hujus

Auctoris , ejusdemque generis scriptio-
nibus, quascunque nancisci possem, ad-
jungendos sedulo me comparare. Tum
quoque venit ad me Bochartus, meam-
que Commentariorum Origenis descri-
ptionem sibi exhiberi voluit, ut locum
illum controversum de Eucharistia, plu-
rimorumque disputationibus vexatum, at-
tentius perlegeret. Qui cum totam ferè
impleat paginam, versiculi unius pen-
dula visa est & manca sententia, quasi
ex eo excidissent pauca verba aliquot.
Nec id mihi satis certò constabat: quo-
ad ex antiquo Regiæ Parisiensis Biblio-
thecæ codice intellexi, nimia mea in
scribendo propterantia factum esse, ut
paucula quædam prætermissa sunt in
meo exemplari, quæ levis erant vel nul-
lius penè momenti; atque id contigisse
ex versus ejusdem iteratione, uti sæpe
fieri experiuntur, qui libris describendis
vacant, quemadmodum & ipse agnovit
Hieronymus. Adhibito igitur regio co-
dice statim refarsi integritatem hujus lo-
ci, & omiſſa vocabula supplevi. At Bo-
chartus infano partium suarum abreptus
studio, priscaeque nostræ amicitiae, &
mei candoris sibi jamdiu perspecti pa-
rum

rùm memor, scriptis ad gregales suos
quaquaversus per Europam literis, O-
rigenem non bona fide à me descriptum
esse conquestus est. Quæ cum ad me
perlata essent, tuli scilicet ægerrimè no-
minis mei decus ab homine amico per
calumniam esse violatum. Quam inju-
riam ego quidem expostulavi cum eo le-
nissimis verbis, at non æquis auribus
accepta est hæc conquestio. Quo facto,
iniquo certè & inhumano, diremta est,
sed summo meo dolore, conflata inter
nos tot annorum usu, tot officiis ami-
cicia.

Ab hoc tempore ad Origenem curas
meas omnes operamque contuli, & si
qua me aliorum avertebat lucubratio,
in eam excurrere, in uno penè videbas
Origene habitare. At cum multa hinc
& inde mihi petenda essent subsidia, &
præcipuè ex Bibliotheca Regia, in qua
multa delitescere cognoveram monu-
menta Origenis, ac crebra idcirco illuc
suscipienda itinera, res abiit in longitu-
dinem, & ultra decennium protracta
est. Quæ fusè à me exposita sunt in
Prolegomenis Commentariorum Origenis.
Sed & alter inde mihi succrevit labor,

quem horum editioni prævertendum duxi. Cum enim in iis Latinè reddendis strenuè me exercerem, pressumque sequeretur & adstrictum interpretandi genus, nec ab eo Auctore fas esse putarem, vel latum unguem discedere, injectus animo meo est scrupulus, recta-ne illa esset & æqua interpretandi ratio, & aetati huic placitura; quæ vagis & laciniosis videbatur interpretationibus delectari. Quam quoniam controversiam nondum dijudicatam, imò ne doctorum quidem hominum disceptationibus satis expensam esse sciebam, hoc argumentum mihi sumsi singulari opere pertractandum, quo immoderatam Interpretum licentiam coercere conatus sum; eosque potissimum, qui in Libris sacris transferendis suam navant operam, inter certos ac legitimos fines continere. Quibus si stetissent sanctorum Codicum contortores, qui in iis transferendis quidvis sibi licere censescentes temerè grassati sunt, sua constaret priscis & sinceris sententiis integritas. Hoc primo studiorum meorum foetu doctorum hominum tentavi iudicia, & popularis auræ feci per-

An. 1661.

riculum. Hunc grandi carmine & splendidis laudum nostrarum præconiis profecutus est Antonius Hallæus, Præceptor quondam meus, quibus credidisses dona ipsum sua, debitamque sibi eam, quæ in me erat, scribendi Latine facultatem celebrasse. Qua optimi Magistri amica testificatione decoratum esse me, & tunc fuit mihi sanè perjucundum, & nunc est etiam valde honorificum. At postquam vulgi judicio permisus est liber ille *De Interpretatione*, venit ad me Johannes Baptista Cotelæus, homo pereruditus, impensè deditus Græcis literis & Latinis, priscorumque Ecclesiæ Patrum detergendis libris & purgandis; meque amice commonefecit, peccasse me nonnihil alicubi, quod emendari posset in exemplaribus nondum distractis. Ego verò agnovi humanitatem viri, meumque errorem; quem tamen mihi jam deprehensum & emendatum ostendi ei in meo codice. Faciles interim versus & levia carmina spargebam in vulgus, Academicorum sodalium invitatus exemplo, nonnunquam & lacessitus, quorum in pangendis præcipuè carminibus enitebat industria. Atque ita

etiam obsequi videbar moribus patriis, & priscam Cadomi pro mea parte laudem tueri. Jamdiu enim est, cum reliquis Galliæ urbibus palmam musicam Cadomum præripuit; ut non illepidè dici vulgò soleat, alias urbes carmina contexere in conclavibus, Cadomum palam in apertis officinis. Quæ satis eo declaravimus libro, quem *de Originibus Cadomenfibus* conscripsimus.

Quo tempore inter bonarum literarum cultores aliquo numero haberi coeptus sum, vigebat tum maximè Critice ars; in eamque tam alacri ferebantur animo, quicumque eruditionis affectabant laudem, ut in una veterum Auctorum emendatione, in retrahendis fugientibus literulis, in hiulcis locis supplendis, in sanandis ægris & luxatis sententiis, in discernendis spuriiis & extrinsecus assutis segminibus, omnis studiorum versaretur industria. Acutæ ad id adhibebantur conjecturæ, specie quidem veritatis commoventes animum, sibi que fidem facientes, at fallaces tamen sæpenumero atque falsæ. Imprimis verò quærebantur magnis impensis, longèque petebantur prisca exemplaria, è quorum colla-

tio.

tione recentiorum labes tollerentur, vel
 incitiâ Librariorum aut supinitate, vel
 lapsu temporum, vel attritu & lacera-
 tione codicum inductæ. His certè malis
 quærendum remedium fuit, quod uni-
 cum in Critices subsidio positum fuit,
 cujus inventæ laus Aristoteli tributa est.
 Multi deinde in eo genere elaborarunt
 apud Græcos, & apud Romanos; ne-
 que eorum nomina interire passa est gra-
 ta doctorum hominum mēoria. Nec
 Ebræis sua defuit Critice, quam exerce-
 bant ii qui Masorethæ appellabantur.
 Senserunt namque & hæc incommoda
 Volumina sacra, variantesque eorum le-
 ctiones collectæ sunt & editæ. Et sanè
 post horrendam illam caliginem, quæ
 tot annos in rem Christianam & litera-
 riam incubuit, renascentibus literis fe-
 liciter obstetricata est Critice, per quam
 pristini ævi vibices ferè sunt oblitera-
 tæ. Nunc autem in hac luce literarum,
 post navatam tam diuturnam tamque
 assiduam in emendandis veteribus libris
 operam, sucque jam splendori restitutis,
 totum vitæ tempus in eadem palæstra
 conterere, uti factum videbam à Grute-
 ro, Fabio, aliisque compluribus; nec
 aliud

aliud laborum suorum aucupari præ-
mium : hæc verò ignobilis mihi visa est,
& pusillo animo digna exercitatio; necessa-
ria certè, at humilis tamen, qualis illa
sarritorum est, quibus hortuli mei no-
xias herbas legendas mando; ego fructus
comedo, & recondo.

Nec multò majore laude digna visa
est Linguarum peritia, cujus ingens erat
tum quoque inter Eruditos commenda-
tio, flagrabatque earum studium propè
ad insaniam. Scio equidem suam inesse
in iis utilitatem, atque etiam necessita-
tem; nec certam colligi posse vetusta-
tis notitiam, quâ continetur optima pars
humaniorum literarum, sine illarum
Lingarum subsidio, quibus usæ sunt
eæ gentes, quæ inventas à se & excul-
tas disciplinas ad nos transmiserunt: an-
cillarum modò habeantur loco, quæ
cultu captandæ primùm sunt ab iis, qui
ad dominas, nobiliores scilicet discipli-
nas, affectant viam. Linguis sic tan-
quam clavibus referantur fores doctrinæ.
Quicumque Linguarum notitiâ contenti,
consistunt in limine, & abstinere pene-
tralibus disciplinarum, similes eos dico
janitorum illorum, qui gestantes in sinu
cla-

claves multarum januarum, foris ipsi cubant sub dio.

Dum certam comparare mihi studerem antiquitatis notitiam, & ad ipsos eruditionis fontes pervenire, sive sacros Scriptores adhiberem in consilium, sive exoticos, nulla mihi gens ad doctrinarum propagationem plus contulisse visa est quàm Ægyptia; neque satis tamen pro dignitate ac merito cognita & doctorum hominum studiis illustrata; nam & summæ sapientiæ testimonium huic perhibent sacri Codices; & magistros suos Ægyptios agnoscit ac prædicat vetustior & doctior Græcia. Et tamen leviter delibatam & ferè neglectam cernebam hanc partem literarum. Nondum perscrutari eam at explanare ingentibus voluminibus aggressus fuerat Athanasius Kircherus, uti deinde factum ab eo est; vel certè nondum ea ad nos pervenerant. Neque profectò postquam facti sumus eorum compotes, tantum reperimus contulisse eum doctrinæ atque facili, ad id explicandum atque exhauriendum argumentum, quantum pompæ & jactantiæ. Longè majus doctrinæ instrumentum collegit ad hanc disquisitionem.

nem Johannes Marshamus, paresque propemodum oneri vires exercuit. Sed hæc postea fuere, neque tamen desiderii nostris satisfactum est. Nos quoque jamdiuolvebamus hoc faxum, grandemque observationum & commentationum Ægyptiacarum supellectilem congesteramus publicis usibus nec indignam nec inutilem, cum repentino ædium nostrarum Parisinarum casu literariæ meæ opes conturbatæ & attritæ ita conciderunt, ut vix paupertinæ aliquæ & laceræ ex hoc naufragio tabulæ servatæ sint: nunc sequamur seriem rerum & temporum.

Per illos dies in Cadomeni rusticabamur agro, ego, & Savarius, supra à me commemoratus. Mihi ille sæpe in umbraculis arborum prælegebat carmina sua, quibus onustus & suffarcinatus solebat incedere. Iis autem non venandi solum fusè descripserat leges, sed in omnis quoque generis argumentis, & in moribus præcipuè municipum nostratium carpendis fuerat versatus, tam larga & affluente ubertate, ut si minùs amoenitate & elegantia, at copia certè Poetas omnes, quos unquam vel de fama

ma noverim, visus sit superasse. At nulum tamen ad hanc diem versiculum emiserat in lucem. Quod ut faceret, nec publico tantas opes invideret diutius, neque sua se ipse fraudaret laude, placidè hortabar; nec frustra; grato enim animo accepisse visus est orationem hanc, perfractisque post paucos dies carceribus, tanta vis carminum erupit in vulgus, ut impleverit tabernas Librariorum; opificesque laborando, nos legendo valuerit delassare.

Ut autem vernæ tempestatis deliciis ac rusticationibus valde delectatus sum ab ineunte ætate; neque mihi ullum tum erat rus quò secederem, invitabant me comiter ad se amici quidam mei, quorum amoenæ erant villæ in vicinia. Arridebat mihi præ cæteris quædam ex illis posita ad Meridiem, assitis circum & inversum longis virentium quercuum ordinibus eleganter exornata; sed multò magis ipso prædii domino, Francisco Petito Vaconio, florentis ingenii viro, & literis apprimè dedito. Hanc etiam amoenitate superabat alia sita ad mare obsepta rupibus, quæ fluctibus prætentæ, ab iisque excavatæ, laterum objecta cryptas

cryptas efficiebant; in quas abditus, atque uno comitatus libello, totos dies delitescbam, magna animi mei voluptate, cùm jucundissimo fruerer spectaculo, vel placidi maris, naviumque faventibus ventis prætervolantium; vel tumidi, cùm è terra cernerem eas in discrimine. Facile itaque in jucundis illis secessibus per æstivos dies urbe carebam & domo mea; nec nisi invitus, suavissima solitudine relictæ, turbæ me committebam, conjiciebamque in urbanos tumultus, sed velut injecta manu in Bibliothecam meam me retrahebat Origenes, cujus editionem palam susceperam, nec à se diu abesse patiebatur.

Origeniani ergo Operis amplificandi gratiâ Lutetiam reversus sum hoc tempore, & deinde etiam sæpius; cùm mihi petendæ essent à Bibliotheca Regia suppetiæ, vel ad describendos vetustos codices Amanuensium operâ, vel certè consulendos, aut cum meis conferendos. Tum quoque cura fuit, & veteres amicos revîsere, & novos comparare. Quos inter ac præcipuos, ponendum duxi Johannem Capellanium, cujus tam magna erat inter politioris humanitatis

vi

viros existimatio egregiis partis Operibus, & poëticis præcipuè, & felici literarum cultu, quem ad Philosophiæ etiam & Mathematicarum artium studia provexerat. Testis Gassendus, insignis ætatis hujus Philosophus, qui & ornameto sibi esse Capellani amicitiam declaravit. Nec moror minutos quosdam & lividos Poëtas, ex obtreptione & scurrili sua dicacitate laudem quærere solitos, Capellani nomini infestissimos, cujus nec exæquare merita, nec gloriam maledictione sua potuerunt. Quàmque vana sint & inepta eorum judicia, vel ex eo clarissimè liquet, quòd cùm in proscindendo *Carminè ejus Epico de Puella Aurelianensi* malignitas eorum potissimùm se exseruerit, de re sibi ignota fecisse eos arbitrium manifestum est. Quippe dimidiam tantummodo Operis hujus viderunt partem, quam solam edidit Capellanus. Vnde certissimè constat nec agnoscì ab eis potuisse Carminis fabulam, neque actionem, neque constitutionem, neque ordinem contextumque partium, quibus rebus natura Carminis Epici potissimùm continetur. Fatendum quidem est non satis attendisse

Ca.

Capellanium ad ætatis hujus, gentisque nostræ indolem & ingenium, molle, fastidiosum, remissum, diuturnæ attentionis impatiens, ac propterea ad Carminis Epici majestatem & sublimitatem ægrè se attollens. Vix homines nostros sine oscitatione, certè non sine languore, odarium integrum videas posse percurrere. Toti sunt in cantionculis; in argutis, & vibrantibus, & tinnulis Epigrammatis. A feminis, quæ omnia apud nos possunt, orta primùm est hæc molities, & viriles infregit animos, totamque gentem labefecit. Nos autem, qui totum Capellani Opus perlegimus attentè, pro certo possumus asseverare, suo illud non cariturum fuisse honore, meritisque laudibus, si melioribus temporibus, aut inter robustiora & æquiora ingenia existisset. Quamobrem assentiri non possumus Montauserii & Contrarti judicio, quos Carminis sui æstimatores & arbitros testamento suo constituerat Capellanus. Postquam enim tam adversariam expertus fuerat auram, absolvit nihilominus alteram suscepti Operis partem gravissima adversus iniqua vulgi judicia præfatione munitum, ejusque

que vel edendæ vel premendæ potestatem amicis hominibus permiserat. Hanc illi immerentem perpetuis damnaverunt tenebris, & abolendam censuerunt. A qua censura, pace magnorum virorum dixisse liceat, longè recedimus: nam Operi integro, suisque omnibus instructo partibus, si sub unum adspectum, oculosque eruditos, non livore excæcotos, veniat, sua constabit dignitas, palamque fiet ejus cognoscendi facultatem neutiquam fuisse posteritati detrahendam. Me Capellanus in intimam admiserat familiaritatem, inceptisque meis & conatibus magnopere favebat; & ne per absentiam langueret coalita inter nos consuetudo, crebro & constante persiciebat officio literarum, cui nec ipse deeram, mutuaque erat inter nos studiorum, scriptionum, ac cogitationum communio. Testis meæ erga ipsum voluntatis, Itineris mei Suecici descriptio; quam cum suo nomine inscribi à me postulaverit, rem sic interpretatus sum, exstare eum voluisse publicum conjunctionis nostræ monumentum. Sed & aliam præterea causam habuit Capellanus, cur munere hoc decorari à me voluerit.

Iam

Jam eruperant igniculi quidam foedæ
 hujus similitudinis, quæ vetustam illius
 cum Menagio necessitudinem dissociave-
 rat. Cúmque Menagium epistolâ quâ-
 dam essem persecutus, satis in vulgus
 probatâ, quâ & meum in ipsum studium
 deque hominis virtute opinionem decla-
 raveram; quasi prælatum sibi hac testi-
 ficatione Menagium, non sine subrusti-
 co quodam livoris sensu judicans, idem
 à me officium apertis verbis extorquere
 non erubuit. Ut autem palam appareret
 nostrum de poëtica ejus facultate judi-
 cium, hoc cum carmine, quod fronti
 Operis præfixum est, compellavi:

*Dulcia nobilibus dum dividis otia cu-
 ris;*

*Claraque magnanimæ committis facta
 Puellæ*

*Postera mansuris quondam per secula
 chartis,*

*Et numeris divinum æques, Capellane,
 Maronem,*

*Hic ego deductum meditor tibi dicere car-
 men,*

*Et longam sermone viam narrare pe-
 destri;*

Hinc

COMM. DE REBUS &c. Lib.HI. 165

Hinc porro majora parans, & versibus olim

Inde aliis, aliisque tuos dicturus honores.

Contractam facilis nunc ergo exporrige frontem,

Si magnis animum fas est avertere rebus,

Hibernisque præcul subjecta Trionibus arva

Decurre & mecum casus evolve marinos,

Quæcis me olim primo pubescens flore juventus

Factatum implicuit, propius spectare volentem

Didita Christinæ variis miracula terris;

Christinæ, quæ tum sceptro spectabilis aureo

Ibat, & attentis dicebat jura Suecis:

At nunc sceptræ super fragilesque evectæ coronas,

Ardua magnorum superat fastigia Regum.

Splendidas quoque commendatione sua

Capellanus mihi conciliavit amicitias,
com-

communibusque utrumque nostrum amicis uti voluit: in his Henrico Ludovico Haberto Mommerio, Libellorum supplicum Magistro, omnis doctrinæ & sublimioris & humanioris amantissimo. Apud eum certo per singulas hebdomadas die, certaue hora conveniebat magnus doctorum hominum coetus, habebanturque inter eos utiles & eruditæ de rebus Physicis dissertationes, quibus & ego intereram sæpenumero, measque etiam aliquando scriptiones philosophicas cognoscendas illis & dijudicandas per mittebam; velut illam, quæ à me elucubrata fuerat: per illos dies, super guttis illis vitreis, ex Germania recens ad nos advectis, quæ defracto summo apice totæ in vitreum pulverem magno impetu solvuntur. Dissertationem hanc legi sibi voluit universus ille doctissimo- rum hominum conventus, quâ incognitam in Gallia ad hanc diem hujusmodi ampullarum materiam, compositionem, fabricationem, & formaturam conjecturâ assequi fueram conatus. Quod & feliciter à me factum esse compertum de- mum est, postquam ad Vindobonos nostros certa pervenit rei notitia. Magno erat de-

decori Collegio huic Petrus ille Gassendus, quem dixi, inter primos ætatis hujus Philosophos merito suo reponendus. Cui quamvis erat cum Mommerio hospitium & domesticus usus; hic verò videretur sectam ejus persequi, & Epicuri doctrinam probare, occultè tamen favebat Cartesio, cui palam adversabatur Gassendus; nec aliam ob causam creditus est conventum hunc Philosophorum apud se instruisse Mommerius, quàm ut eorum animos Cartesianis dogmatis assuefaceret, & in hanc sectam sensim pertraheret. Visebam etiam interdum ad Claudium Hardisium, Castellæti Parisiensis Senatorem. Magnatū ejus existimatio erat atque fama in disciplinarum Mathematicarum scientia, cujus specimina palam exstant; plus tamen opum habens in recessu quàm fronte promittebat. Cognitus mihi tum quoque est Honoratus Buellius Racanius, Francisci Malherbæ municipis nostri præceptis ad poëticas artes feliciter quondam instructus. At casus me ad Gabrielis Madeleneti amicitiam applicuit. Cùm enim in libraria taberna percurrerem indices librorum, Poëta-

rum-

rumque aliquot recentiorum nominibus lectis, eorum mihi copiam fieri postulassẽm, intervenit Madelenetus, exhibitosque libellos mecum cœpit evolvere. Cũque selectos aliquos, & melioris notæ pretio redemissẽm, Video te, inquit, delectari carminibus, & ad has suavitates sapere palatum tuum; at mihi nonnullæ quoque suppetunt, quas tibi præbere possim, nec tu fortasse fastidias. Simul ille chartas protulit è sacculo, in quibus descripti erant versiculi non publici saporis: quos postquam legi, *Ex illo Corydon Corydon est tempore nobis*, & Madalenetum amicum habere volui, cumque inter Poëtas non humilissimi spiritus, sed etiam antiquis pares recensendum judicavi. Nec multò inferiorem posuerim Peyraredum, qui doctorum hominum frequentabat domos, & sæpe mecum differebat de poëticis rebus, quas nec infeliciter tractabat ipse, & inter cujus lucubrationes eæ celebrantur præcipuè, quibus versus Virgilii imperfectos complere tentavit.

Lustrabam tunc assiduè Bibliothecam Regiam, cùm aliorum studiorum meorum, tum præcipuè Origenis causâ,
cui

cui illustrando & ad editionem ornando totus incumberebam. Illic autem sæpenu-
mero videbam Antonium Varillasium
Garactensem, diligenter evolventem co-
dices Regios, & haurientem ex illis
fontibus accuratorem hiltoriæ Franci-
cæ notitiam. Perseveravit ille quidem
in hoc studio per multos annos; nec
alium puto quemquam ad illustrandas
res Gallicas tam divitem contulisse bo-
narum observationum supellectilem, tam
locuples hiltoriæ domesticæ penu. Mi-
rabile præterea est hominem umbrati-
cum, & scholastico pulvere sordidum,
nullo cultioris vitæ, nullo elegantiarum
aulicarum usu expolitum, stylum tamen
habuisse ad scribendum, nec impurum,
nec invenustum; cùmque ad res agendas,
ac publicas præcipuè, planè inexercita-
tus fuerit, atque rudis, de iis tamen dis-
servisse, nec dubitanter, nec ineptè.
Sed egregios conatus infregit immodera-
ta hominis confidentia, haud minùs
conjecturis suis & suspicionibus tribuen-
tis, resque nullo sibi Auctore comper-
tas, & planè confictas, eadem fiducia
& asseveratione referentis, ac si testis
ipse oculatus adfuisset.

H

Ur-

Urbis Cadomi ichnographiam accuratè jam pridem descripserat Gombustus, peritissimus hujusmodi operum artifex, conductus ad id à Decurionibus Cadomensibus, numeratâ etiam in antecessum pecuniâ. Cùmque ipsius obitu desertum opus aliquot annis jacuisset, conveni hæredes pacti jam immemores, & ad præscriptas condiciones revocavi. Hinc prodit elegantissima hæc, quæ circumfertur, Cadomi, patriæ nostræ, descripta lineis figura à Binione scalptore in æs incisa, Anno MDCLXXII.

Cadomum venit per illos dies Michaël Neuratus, intima societate Gassendo conjunctus, & particeps controversiarum, quas hic & Franciscus Bernerius habuerunt cum Johanne Baptista Morino Mathematico, eorumque libris celebratus. Venit illuc in comitatu Principum Longavillanorum adhuc puerorum, quorum regendis studiis fuerat præfectus, diuturnamque in his locis moram fecit. Utque erat imprimis deditus fiderali scientiæ, deprehendebam eum sæpenumero ex arce Cadomensi, cujus in omnem partem latissimè patet prospectus, stellarum situs motusque obser-

van-

vantem, ad idque conspicillo utentem, tres tantum quatuorve pedes longo, quo tamen falcatum Veneris astrum facillime cernebatur. Ridiculum dictu est, vixque credibile, nomina hæc Michaëlis & Neuræi, quæ gerebat, nativa non fuisse, sed adscita & commentitia. Cognoscere enim licet ex *Miscellaneis* Chevræi, qui popularis ejus & condiscipulus fuit, natum hunc esse Julioduni in Pictonibus, Laurentium Mesmami vero nomine dictum, Cartusiano Ordini solemnibus votis adstrictum, totos triginta annos apud Burdigalenses egisse; & vitæ tandem hujus ac germani nominis pertæsum aliam induisse personam; ac Lutetiæ demum Michaëlem Neuræum factum, novoque cultu ornatum prodiisse.

Is postquam Principum horum magisterio amotus est, juventutis eorum moderator accessit Petrus Fortinus Hoghertha. Magnam is tulerat solertiæ & sapientiæ laudem ex luculenta scriptione, quam senior jam factus, militaribusque defunctus laboribus, liberis suis ad virtutem excitandis & informandis elaboraverat in domestico secessu, & præfixo Testa-

menti titulo ediderat. Prodierant hi liberi ex ejus conjugio cum sorore Har-
 duini Perefixii, ejus qui post imbutum
 literarum præceptis Ludovicum Regem
 nostrum Archiepiscopatu Parisiensi do-
 natus est. Eisdem sensus Fortinus, eam-
 dem civilem & exquisitam prudentiam
 longo rerum usu partam, quam in libro
 suo depromserat, contulit ad extollendos
 juveniles Principum animos, & ad pa-
 ternarum virtutum exemplum compo-
 nendos. Dumque in iis liberaliter edu-
 candis & instituendis omni cura & co-
 gitatione versaretur, utebar eo familiari-
 ter, fierique conabar excellentis hujus
 virtutis exemplo emendatior. Quo mu-
 nere postquam defunctus est feliciter,
 memor plausum, quos priore sua scri-
 ptione excitaverat, majores etiam sibi
 spopondit ex altera, quâ politicæ disci-
 plinæ elementa tradere instituit, præser-
 tim cum majorem adeptus esset in otio
 antiquitatis notitiam, bonorumque libro-
 rum lectione eruditior factus, plus do-
 ctrinæ in id opus contulisset. At res
 longè aliter cecidit ac speraverat: de-
 serto enim excellentis naturæ, quâ pol-
 lebat, auspicio, quam unam fuerat pri-
 ma

ma scriptione secutus, cùm ad alienum ingenium accommodasset suum, longè co, seque adeò ipso visus est inferior.

Felicem mihi dedit hic annus proven-
tum doctorum amicorum: nam præter
eos, quos proximè commemoravi, ad
ineundam secum consuetudinem beni-
gnè me invitavit Petrus Maridatus, in
Magno Regis Consilio Senator, cùm
scriptis comiter ad me literis, tùm mu-
nusculis liberaliter missis. Quamvis au-
tem nullos doctrinæ suæ foetus ediderit
in lucem, at illustribus tamen homi-
num eruditorum amicitis, & splendida
ac locuplete Bibliotheca, cujus usum
facilè permittebat studiosis, id consecu-
tus est, ut nomen ipsius in fastos litera-
rios referretur.

Magnum interea me tenebat Mambru-
ni mei desiderium, qui cùm Theologi-
cæ Scholæ Flexiensis Collegii aliquot
abhinc annis præesset, diuturniorem
etiam illic, dum munere hoc fungere-
tur, moram facturus videbatur. Id ita-
que amicitiae nostræ debere me censui,
ut cùm ad me venire non posset, nec
traditam sibi provinciam deferere, cum
ipse convenirem. Accedebat & gravior

itineris hujus suscipiendi causa. Jam diu erat quod conscientiae meae non satis perlustraveram recessus, nec coram Deo explicaveram. Ferè fit enim, ut rerum vulgarium studiis à Dei cultu, & caelestis vitae contemplatione, ac severa etiam morum emendatione faciliè abstrahamur. Quibus procurandis opportunum fore existimavi Flexiensem secessum, & utilia Mambruni consilia. Ad eum itaque magna alacritate me contuli; & post suavissimos de rebus ad utrumque nostrum pertinentibus congressus, totam mihi ex beati Ignatii Loyolæ instituto seponendam hebdomadem statui, per quam attentè recognoscerem antea acti temporis noxas, moresque meos, & reliquæ vitae tenorem ad Divinae Legis normam accuratiùs componerem. Atque utinam propositis bona fide stetissem! sed transversum rapi me faciliè sinebam juventutis æstu, ac mundi lenociniis, & deliciis studiorum, quæ varietate rerum ita oppleverant pectus meum, omnesque ejus aditus infinitis cogitationibus obseperant, ut intimos illos & amabiles Dei congressus respueret. Quam animi in divinis rebus imbecillitate ac mol-

mollitie & laboravi per totum vitæ tempus; & nunc quoque frequens illa ac penè continua mentis evagantis aberratio obtundit preces ad Deum meas, omnemque earum fructum penitus intercipit. Cùmque ad pias hujusmodi exercitationes benignè me identidem accerferet Deus ad confirmandos in animo meo pietatis sensus, aliterque ea humanarum rerum contagione sordes eluendas concedebam in loca his usibus opportuna, aut in Collegium Cadomense Societatis Jesu; aut in Abbatiam Ardenensem¹ Ordinis Præmonstratensis, ad primum ab urbe Cadomo lapidem; aut in Alnetanam nostram, postquam mei juris facta est. At resistentem semper expertus sum divinæ gratiæ auram, quasi vehementiorem meum in literas impetum, segnioresque rerum divinarum curam stupore hoc Deus ulcisci vellet. Nunc autem repetamus Flexiensem nostrum secessum. Cùm cogitationes meas illuc præcipuè referrem, ut consilium Dei voluntatemque explorarem super rerum mearum & totius vitæ statu, idem propemodum mihi usuenit, quod olim

H 4 pi

1 An. 1663.

piissimo viro Annæo Francisco Bello-
vallæo Marchioni Noviano, nobilissima
Bellovallæorum Lotharingorum stirpe
oriundo. Qui cum piis illis vacaret se-
cessionibus, itidem uti tunc ego, apud
Patres Societatis Jesu, tantum apud eum
valere, quæ oculis ejus obverfabantur,
sanctitudinis exempla, ut in summam
veniret humanarum rerum & mundi
despectionem, ejusque illecebris, & be-
neficiis fortunæ præoptaret paupertatem
& humilitatem Christi, carissimamque
relinqueret conjugem & multiplici prole
fundatam domum, ut Societati Jesu no-
men daret. Me verò idem ut facerem
non leves impellere videbantur causæ,
quas magnopere probaturum Mambru-
num confidebam; sed longè secus eve-
nit. Ille enim re in utramque partem
attentè perspecta, ut qui hinc ingenium
atque mores, inde Ordinis sui discipli-
nam & instituta haberet explorata, rem
neutiquam placere sibi apertè denuncia-
vit; quippe hoc vitæ genus alieno arbi-
trio penitus obnoxium, libertati animi
mei neutiquam convenire. Parui sa-
pientissimi viri consilio, & Cadomum
in nidum meum revolavi, nec morige-
rum

rum me præbui monitis vel potiùs precibus amicorum, qui crebris literis Lutetiam me vocabant, illicque tanquam in Musarum omnisque urbanitatis domicilio sedem figere suadebant, municipali tranquillitate contemta. Hoc ipsum certè à me enixiùs exigebat voluntas mea, quàm ullæ amicorum obtestationes. Sed obstabat ratio rei familiaris, quæ cos non patiebatur sumtus, quos in splendida & magnifica urbe, in frequenti nobilium & elegantium hominum conspectu & usu postulare à me videbatur honestus ac decens, mihiq; conveniens vitæ cultus.

Dum familiariter versarer in hoc Collegio Flexiensi cum Petro Mambruno, sæpe veniebat ad eum Ludovicus Mæratius ex eodem Sodalitio jam valde senex. Ac fruebar ego sanè perquam libenter alloquio optimi viri, & eximio ingenii acumine pollentis, longoque usu in Theologia docenda feliciter exercitati; quod & grandi & luculento Disputationum in universam Thomæ Aquinatis Summam opere palam approbavit.

Cùm Cadomum repetiissem, tum primum videre mihi contigit Petrum Pa-

trifium, Cadomensem & ipsum, sed aulæ multis abhinc annis addictum, quem domesticarum rerum cura revocaverat in patriam ad dies aliquot. Jucundissimum mihi sanè fuit novisse hominem florentissimi ingenii amœnitate nobilem, inter patriæ nostræ ornamenta recenseri solitum, & habitum in deliciis aulæ Gastonis Ducis Aurelianensis, Regis patruī. Ac perseveravit certè notitia hæc inter nos, & consuetudo ad ejus usque mortem, quam grandis natu obiit.

Venit & Cadomum per eos dies, meque officiosè adiit Marquardus Gudius Germanus, celebre nomen in literis merito suo consecutus.

Prætura Cadomensi tum fungebatur Johannes Blæsius Quenæus, longè minus dignitatis & opum splendore, quàm amore in literas conspicuus: cum quo initam jam antè à parentibus meis necessitudinem retinendam à me & studiosè colendam duxi. Inde igitur magna mihi fuit cum eo communitas studiorum, cui favebat & vicinitas, quæ in propinqua parte amicitiae putanda est, juxta Comici dictum. Consortioni huic se adjungebat Nicolaus Monstæus Mottæus,

ad

ad obtinendam eruditionis laudem egregiis à natura præfidiis instructus. Sed præclaras dotes pessumdedit & egregias ac prælucentes in postremum spes infringit diligens gerendi magistratus cura, (Blæfio enim Quenæo successerat in Prætura Cadomensi) magnus liberorum numerus, & attentum ad rem augendam studium. Tanta autem ejus fuit ad me amandum proclivitas, tanta ad obitum usque constantia, ut sæpe optaverit, abdicato magistratu, reliquum mihi vitæ dicare tempus, & in meum convivium ac literarium contubernium, velut in sinum Musarum, se abdere. Quod & mihi sæpe, neque profectò abnuenti, significavit.

Cùm floureret Cadomum per illud tempus gloriâ bonarum artium, ad easque gnaviter capeffendas illustria doctorum hominum exempla, quæ habebamus ob oculos, vehementer me acuerent, novas etiam mihi subjecerunt faces Stephanus Monachus, Stephanus Morinus, & Johannes Ballachæus, reduces nuper ex Hollandia, unde spoliis Orientis ditati, & Arabicis gazis largiter instructi ad nos redierunt. Nec in transcurso solum no-

H 6 mi-

minasse Stephanum Monachium patitur vel excellens ejus virtus, vel longo usu omnibusque officiis conflata & confirmata inter nos amicitia, ac patriæ etiam & studiorum communio. Erant in eo plurimæ literæ; nec vulgares solum, sed Romæ & Athenis quæsitæ, & ex intimo Oriente depromptæ. Majorem certè in eo desiderasses Latini sermonis integritatem, & politius quiddam. Sed dictionis pravitatem & sribligines compensabat exquisita copia rerum reconditarum. Quamvis autem impensè faveret studiis meis, neque ullam prætermitteret occasionem exornandi nominis mei, longa tamen & erudita dissertatione meam haud dissimulanter oppugnavit sententiam de origine notarum, quibus vulgò utimur hodie ad numeros exprimendos, & *Cifre* populariter appellantur. Eam nullo Auctore, sed certissima ratione ad Græcas literas retuli in *Demonstratione mea Evangelica* ¹. Quæ literæ si conferantur cum pervulgatis numerorum characteribus, eædem omnino videbuntur, quamvis diuturno & frequenti usu paululùm depravatæ. O-

pi

3 Prop. IV. cap. 13.

pinionem hanc confirmaveram descriptione Abaci Pythagorici, quam ex antiquis codicibus Geometricorum Boethii depromptam miserat ad me Grævius; & ex Notis Senecæ ac Tironis, unde agnoscitur vetustas characterum illorum popularium, longè major ac vulgè creditur. Arabibus enim tribuitur, qui eos acceperunt à Græcis; ipsique adeo Græci veræ originis ignari Indis acceptos retulerunt. At decus id eripi Arabibus, quibus addictissimus erat, minimè passus est Monachus, & in nos graviter insurgens, salvum tamen & integrum præstitit jus priscae nostræ necessitudinis, quam ad ejus usque exitum constanter excoluimus.

Nec dispar fuit in hoc studiorum curriculum Stephani Morini alacritas. Imò plus etiam videtur posuisse operæ in lustrandis tesquis Ebræorum, & Rabbiorum dumetis; etsi minùs fortasse in pervagandis patentibus & floridis Græcorum & Romanorum viridariis. Nec cum hoc etiam eadem mihi erat & consentiens opinio de initiis Linguae Ebraicæ; quam ille, perinde ut litteratorum hominum magna pars, ab Adamo ipso

& Mundi incunabulis repetebat. Ego contrà pertendebam ipsam esse Chananæam Linguam, in Chananæa vicinisque aliquot regionibus usurpari solitam, antequam illuc migraret Abrahamus. Super hoc argumento scriptionibus quibusdam velitati sumus inter nos, & adversaria utrimque protulimus argumenta, sed amicè & modestè, eaque arbitrio Lectorum permisimus.

At Johannes Ballachæus perlustratis eursim Orientis campis maluit in amœnis Græciæ viretis exspatiari. Pollicebatur ille grandes in Dionysii *Periegesin* Commentarios, quos & venditaverat Salmasio, & ejus nomine volebat inscribere. Verùm rebus ejus ita ferentibus, in rusticum & ignobilem secessum plebis ad res sacras instituendæ causâ relegatus consenuit, nulloque edito operæ pretio spes de se factas fefellit.

Normaniam Provinciam tunc Regis nomine administrabat illustrissimus Princeps, Henricus Aurelianensis, Dux Longavillæ. Qui cùm præcipuas Provinciæ hujus obiret urbes, & Cadomum inferioris Normanici caput devenisset, confluit ad eum salutandum tota civitas,
cum

cumque ego unà cum aliis quàm honorificentissimis officiis percolui. Ille me humaniter primùm ac benignè, & ad alteram deinde salutationem benevolè etiam excepit. Memini cùm aliquando in magna nobilium virorum corona, qui cum in arcis Cadomenfis area honoris causâ circumstabant, manu me apprehensum seduxisse perquam familiariter, mecumque in privatum colloquium per multum tempus venisse, quasi periclitandi animi mei causâ, & ex sermonibus meis judicandi, num satis dignus viderer ejus favore. Alia quadam die, cùm apud eum matutinæ salutationis officio interesset, accedens ad aurem meam, Ecquid tibi, inquit, agendum paras his pomeridianis horis? De eo, inquam, nihil constitutum est apud me: exspecto tantùm, si quid habes quod jubeas. Recurre, inquit, in domum tuam: illuc te conveniam statim à prandio, ut soli in interius conclave seclusi garriamus ad noctem. Quod & ita factum est. Invitabat etiam me non nunquam ad ludum Scacchorum, totosque dies in hac palæstra consumebarus. Cùmque vinci se graviter ferret,

dis-

diffimulabam peritiam meam, certamque non nunquam dimittebam victoriam, ne quid de favore illius mea decerperet industria. Inde adeò me patrociniò suo complexus est tam amanter, ut in rebus meis difficillimis præsidium suum ac tutelam nusquam passus sit desiderari. Quamobrem optimi & liberalissimi patroni, quoad vita suppetet, integra apud me exstabit & constans memoria.

Dum hæc Cadomi gererentur, diem suum obiit Pontepiscopii Ægidia soror mea, religiosæ Sancti Dominici Familiæ adscripta. Sacram enim domum in hoc oppido à se conditam, certisque reatibus locupletatam & fundatam Ordini huic attribuerant sanctissimæ virgines duæ, materteræ meæ, Pillioniorum Bertovillæorum stirpe ortæ, quæ in Dominicano Rothomagensi Sodalitio religiosam vitam professæ, adstrictius anteposuerunt vitæ genus, & ad severiores Dominici leges accuratiùs exactum, quod in novo hoc secessu feliciter sunt consecutæ piis religiosarum virginum magno illuc numero confluentium exercitationibus, omnibusque virtutum exemplis florentissimo: cui à ve-

ne.

Meranda Christi Cruce nomen & titulos indiderunt. Iis autem à primis vitæ annis tradita in disciplinam fuerat Ægidia, cùm aliis sororibus meis, atque ita ad pietatem fuerat informata, ut idem concupierit tenere institutum, & inter eas admissa sit. Vt aliis autem præceluit eminentissimi ingenii acumine, & incredibili memoriæ vi; ita virtute & corporis afflictationibus fortiter tolerandis tanto socias superavit intervallo, ut prostratis viribus & perdita valetudine beatam tandem mortem oppetiverit, vigesimum quintum ætatis annum viz prætergressa. Plura de ejus sanctimonia possem commemorare, sed ea jam ab aliis celebrata est, ut & reliquæ ejus virtutes, atque etiam utriusque mater teræ meæ pietas, eodem libro, qui *Annus Dominicanus* est inscriptus. Nec ipse ego merito elogio fraudandam duxi optimam sororem meam hoc Opere, quo Cadomenfes origines sum persecutus.

Fato quoque concessit per eos dies Jacobus Puteanus, qui cum fratre Petro Puteano, vivis ante annos aliquot exempto, fuerat Regiæ Bibliothecæ præfectus. Perlatum autem fuerat ad me, certum huic

huic muneri constitutum esse pretium ab ærarii regii Procuratoribus; ingens illud quidem, atque grave, pro modo facultatum mearum; sed pro desiderio etiam meo leve; adeò magnum literariis meis opibus incrementum ex prædixit hujus gazæ administratione sperabam. Res gerebatur per amicos, jamque propè conventuram rebar; cùm intercessit Colberti auctoritas, perfecitque eâ quâ apud Regem florebat gratiâ, ut ad muneris illius functionem frater ipsius, qui Episcopus deinde Altiſſiodorensis fuit, allegeretur.

In honesto & jucundo otio dabam interea literis operam, cùm res meas valde conturbavit grave & improvisum negotium. Nobilitatis titulos falsò sibi tum arrogabant plerique, nec facilè legitimam nobilitatem ab eumentita internovisses. Cui malo in dies serpenti cùm esset occurrendum, rei gerendæ facultatem magno pretio de fisco redemerant Publicani, certis conditionibus; quarum præcipua hæc fuit, eaque valde damnoſa, ut ad eos perveniret multatitia pecunia: quæ cùm ipsa futura erat prægrandis, tum ad arbitrium rapacissimorum

rum hominum augebatur. Ut uberiores etiam fructus perciperent, tam importunè & insolenter abutebantur potestate sibi concessa, ut familias aliquot, certa & indubitata nobilitate gaudentes, quòd ejus confirmationem ab iis noluisſent redimere, dejicerent de gradu, & referrent in ordinem plebejorum; obscuras alias & humiles nobilium jure donarent. Nec ego sanè vexationis hujus expertus fui: cùmque ab infantia fuiſſem in tutorum potestate, iique nondum administrationis suæ mecum putaſſent rationes, nec restituſſent tabulas, membranasque veteres, ad quarum fidem exigerentur, non rationes illæ solùm, sed & familiæ nostræ dignitas & stemmatis ordo, ad manum mihi non erant defensionis meæ subsidia. Nec satis sciebam præterea quid peteretur à me; nec si sciſſem, facile mihi fuisset, propter tutorum meorum familiares nostras tabulas penes se habentium absentiam, & Publicanorum fraudulentas cavillationes, petitis satisfacere. Duorum enim dierum itinere Cadomo distabat illius domicilium, cujus in tutela primùm fueram; ipsiusque filii, ad quos defuncti venerat hæreditas,

do-

domo longè aberant, suorum quippè negotiorum causâ. His affectus difficultatibus, urgentibus Publicanis, ad libellionum tabularia, & publicos actorum forensium codices mihi fuit recurrendum, summo labore, nec exiguis sumtibus, & Rothomagum sæpius commeandum, ubi dijudicandæ erant in summa Subsidiarum Curia hujus generis controversiæ. Re autem à Judicibus accuratè demum expensa, & perlustratis attentè tabulis veteribus à me exhibitis, certo gravique decreto assertum est generis nostri decus, & infinita Publicanorum repressa est aviditas atque audacia. At iis tamen post annos aliquot, propter ingentes quæ inde ad fiscum redibant pecunias, denuo atque etiam tertio, eadem in me aliosque concessa est licentia. Verùm à molesta hac & importuna insectatione eadem vis veritatis apud æquos Judices me vindicavit.

Præerat tunc coetui virginum sacrarum, religiosam colentium vitam in Abbatia Cadomensî, cui à sancta Trinitate nomen est, Maria Leonora Rothomannia, in qua ad natalium splendorem magnum adjunxerat natura florentis ingenii

genii lumen , singularemque & dicendi
& scribendi facultatem. Ego ad illam
officii causâ visebam identidem , fre-
quensque mihi cum ea sermo erat de
rebus piis , & de Librorum sacrorum
dignitate ; quos inter præcipuè se affici
prædicabat Psalmis Davidicis , & Salo-
monis præceptis , quæ optasset in usum
domus suæ , & indoctarum gregis hujus
puellarum , sermone reddi vernaculo &
dilucido , uberiúsque dilatari. Quin tu ,
inquam , hoc ipsum quod desideras ,
præstas illis officium ? polles enim & in-
telligentiâ rerum hujusmodi , in quibus
versata es à pueritia , & copiâ dicendi ,
atque styli ubertate. At tenuem certè
esse meam , inquit , facultatem , & scio ,
& sentio ; rem tamen suscipiam , si con-
siliium tuum & censuram ad lucubrati-
onem hanc accommodare velis. Quod
cùm facturum me recepissèm , adjicit
illa ad opus animum , atque hinc pro-
diit pium illud & perelegans Opus ,
quo moralis doctrinæ Salomonis præ-
cepta continentur.

Erat in ejus convictu & disciplina Ja-
coba Boëtta Blemuria , propinquitate
mihi conjuncta , pietate insignis , & mo-
ribus

ribus ad modestiam ita compositis , ut
 cum multa scripisset ad instituti sui ra-
 tiones & Benedictini Ordinis historiam
 pertinentia , ea tamen premeret alto si-
 lentio & virgineo pudore , quasi eam
 suppuderet audaciæ suæ , remque atten-
 tasset supra captum. Verum re mihi per
 socias ejus comperta , ut est loquax ille
 sexus , hoc mecum , qualecunque esset ,
 communicari volui , multa de ejus taci-
 turnitate conquestus , quod me & con-
 sanguineum & amicum rem celasset ,
 quam ad me præ cæteris omnibus re-
 ferre debuerat. Illa verò gravissimam
 sibi hanc exprobrationem esse dixit ,
 quæ spem faceret non molestè me latu-
 rum , si quidquid illud erat quod scri-
 pisset , & quidquid etiam deinceps scri-
 ptura esset , paterer arbitrio meo permit-
 ti. Quod cum libenter & jucundè fa-
 cturum me promississem , misit ad me
 grande & egregium Opus , quo vitas
 sanctorum Benedictini Ordinis virorum
 fuerat complexa , quodque præfixo *Anni*
Benedictini titulo exiit deinde in lucem ,
 magnoque applausu exceptum est , uti
 futurum ex Libri lectione eram augu-
 ratus , ejusque usibus publicis permit-
 tendi

tendi quamprimum, magnoperè auctor fueram. Editionem procuravit Jacobæ frater Eustachius Boëtta Blemurius, Canonicus Regularis, è Victorina Parisiensi Familia, homo non illiteratus, celebri Domui huic & numerosæ Bibliothecæ procurandæ præfectus, quæ & curâ illius & diligentia non parum est locupletata.

Interim excurrēbam sæpe Rothomagus, quæ urbs ut Normanix caput est, ita ferè eò devolvuntur graviora, quæ per Provinciam oriuntur, negotia. Cumque illuc me pertraxissent molestæ quædam lites, venit ad Aquas Forgenſes, quæ unius diei itinere versùs ortum Rothomago diffitæ sunt, regio genere prægnata virgo, Anna Maria Ludovica Aurelianensis, Gastonis Regis patrui filia, quam hoc elogio exornavit olim Carolus Pererius noster, sublimis spiritus Poëta:

*Hæc est illa atavis edita Regibus,
Formæ mille opibus dives & ingent,
Necnon & patrios hand muliebriter
Audax stringere acinases.*

Cum

Cùm reliqua hæc verissima, tùm illud præcipuè, quo ipsius ingenii opes prædicantur. Erat in nobilium ejus affeclarum numero Segræsius, jam à me sæpe memoratus, popularis meus, & summus hoc tempore amicus. Cùmque me ille ad Dominam suam & ad se crebris invitaret literis, eò me contuli. Nec defui sanè cultui exhibendo Serenissimæ Principi, quem debui. Delectabatur illa lectione historiarum, earumque imprimis fabellarum, quæ Romanenses appellantur; dumque puellarum suarum manibus comeretur, vices apud se obire me volebat anagnostæ, multaque solebat rogitare variis de rebus, quas ipsa offerebat lectio. Vnde perspecta mihi est, & singularis ejus solertia, & non vulgaris nec puellaris eruditio; ac multò magis etiam ex lucubratis ab ea duabus Romanensibus fabellis, excogitatis oppidò acutè, & perquam argutè explicatis, omnisque leporis & elegantiae plenius, quarum alteri titulum fecit *Invisibilis Insula Descriptio*, quâ falsissimè ludificata est Equitem quemdam honorarium Parlamenti Dombensis; alteri *Reginæ Paphlagonum Historia*, quæ perpetua

tua est nobilissimæ cujusdam virginis, sed illepidæ & invenustæ, arguta & occulta irrisio. Jusserat eas typis exarari Virgo regia, sed pauculis inde expressis exemplaribus; quæ omnia sibi vindicaverat, sedulò cavens ne emanarent in vulgus. At unum tamen, pro sua benignitate, donaverat mihi dono; cujus etiam ad oram propria personarum nomina jusserat adscribi, quæ dissimulata exstabant in contextu. Libellos itaque auro contrà caros non habebam, cum eorum sibi ad paucos dies usuram permitti postularunt primariæ duæ feminae, cognitæ mihi jamdiu familiariter, fideique in servandis promissis, uti quidem rebar, certæ & indubitatæ; re tamen ipsa, uti expertus sum, fallacissimæ: menses enim à me abstulerunt libellos, sibi que servarunt.

Et in aula, & in urbe, invaluit paucis post annis ille mos, ut elegantioris ingenii viri ac feminae, & oris tui formam, & corporis habitum, & mores ac studia describerent, & velut in tabella depingerent; proptereaque hujusmodi descriptiones vulgo imagines dicerentur. In iis plurimum se exercuit nobilissima

Virgo; cūque multas & descripſiſſet ipſa, & deſcriptas ab aliis ſelegiſſet, operam dare me voluit, ut eæ typis clam mandarentur. Enituit & in aliis ſcribendi argumentis felix illius indoles, & jocolis & ſeriis, nec non & ad pietatem pertinentibus; ſed paucis admodum adhibitis teſtibus aut arbitris: ea erat puellæ regiæ modestia.

Equidem ab ineunte adoleſcentia id ſtudueraſ in primis, ut ſi quem ex fama audiveraſ ingenio præcellere vel doctrinâ, in ejus notitiam venireſ: nec ulli certè peperceraſ indiſtriæ aut labori, ut aliquam contrahereſ neceſſitudinem cum Falcone Carlovallio, quam ſponte fors obtulit. In publicis enim choreis inter æquales juveniliter & ſtrenuè ſaltantem me cū vidiffet aliquando, nomenque meum intellexiſſet ab adſtantibus, quæſivit filius ne eſſem illius Huetii, quem aliqua eruditionis laude commendatum acceperat; ut hunc ipſum eſſe me cognovit de quo quærebat, nullam interpoſuit moram, quin colloquium meum &, ut aperte præ ſe ferebat, amicitiam quoque appeteret. Mihi verò id deferre fortunam, quod con-

concupiveram omnibus votis, impensè lætatus sum; nec mihi reliqui faciendum quicquam putavi, ut eum meâ mihi observantiâ devincirem virum, quem urbanitate, & amœnitate ingenii, & morum suavitate omnem sibi aulam devinxisse sciebam. Circa idem tempus aliud quidpiam simile mihi contigit. Vir quidam nobilis, jam senex, & disciplinis non leviter excultus, in inferiorem Armoricam properans, Cadomo iter faciebat. Venit ille in domum meam, visendi mei causâ. Quàm humaniter potui excepi venientem, exspectans quid me vellet. Huetium, inquit, patrem tuum conventum volueram; si id per te impetravero, habebo gratiam. Patrem, inquam, amisi etiamnum infans, nec ullum hic præter me reperies Huetium. At vix, inquit, crediderim in hominem adeò juvenem convenire posse, quæ de te mihi narrata sunt. Sed geminus illuserat error credulitati boni viri; nam & longè indoctior eram quàm putaverat; & ætate proVectior quàm videbar.

Magnum accessit non paulò post Bibliothecæ meæ incrementum. Cognatus

tus enim meus, cuius in tutela fueram, filius Ægidii Macæi, eximii Mathematici, à me suprà laudati, Libros suos omnes pertinentes ad has artes, quibus usus fuerat pater ipsius, neque paucos, neque spernendos, liberaliter ad me dono misit. Quos dum pervolutarem, sopitos jamdiu pristini illius mei in nobiles hanc disciplinas studii, suscitari in animo meo, ac ferè erumpere igniculos sentiebam; quos nec penitus tamen compressi, sed fovi leviter, cum identidem per breves excursus locupletem hanc exquisitorum voluminum congeriem revilerem.

Patriæ suæ motibus exagitati Angli plerique & Hiberni sæpe tum adventabant in Normaniam, quæ est in opposito littore, & Cadomi sedem figebant. Fuit in his, me adolescente, Stanihurstius, Dialecticus subtilis, qui Philosophiam in Academiæ Cadomensis exhedris, magnâ auditorum frequentiam, diu professus est. Velitabar illic sæpe cum ejus discipulis acriter summaque animi contentione, quod Doctóri huic valde placebat, meque ad hujusmodi concitationes vehementer hortabatur. Tractabat

bat is quoque peritè chymicas artes; quas demum tamen damnosas sensit, adustis & contractis faucibus ex præcipiti & inconsiderato noxiæ cujusdam potionis hæstu. Medicinam quoque non infeliciter tum exercebat in eadem Academia Stanihurstius alter, prioris hujus agnatus. Longo post tempore Cadomum appulit eadem gente ortus Franciscus Aladensis Episcopus, vir suavitæ morum amabilis, & vitæ sanctitate venerandus; pauperculus ad hæc, & egenti similis. Quibus ego permotus, auctor fui clarissimæ virgini Mariæ Leonoræ Rohanniæ, Antistitæ, quam suprà laudavi pro merito suo, ut pium Episcopum reciperet in domum suam, & quæ ad vitam tolerandam necessaria essent benignè subministraret. Paruit illa consilio meo, rogavitque me ut hominem ipse ad se suis verbis invitarem. At ille velut egestate sua delectatus, cujus magister Christus ac præmonstrator fuit, maluit in gurgustii sui latebris se continere. Nec multò post Rhedonas concessit ad conterraneos suos, qui magno numero in Armoricam confluxerant. Vereor equidem ne videar aliquibus in-

eptè credulus, si quippiam hñc retulero,
 quod accepi à religiosis & cordatis vi-
 ris, nec superstitiosis, ejus planè simile,
 quod legitur in *Actis Apostolorum*, pue-
 rum è recto sublimi delapsum, & ex
 casu obtritum, acceptum fuisse in ulnas
 à sancto Antistite, ab eoque fuis ad
 Deum precibus fuisse restitutum. De-
 latus deinde est in littus Normanicum
 Patricius Episcopus Ardensis, nobilissi-
 ma apud Hibernos Plunquetorum gente
 prognatus; quem apud nos Sagienfis E-
 piscopi vices magna pietatis laude vidi-
 mus obeuntem.

LIBER QVARTVS.

Commemoranda mihi nunc est insignis ad amicorum meorum numerum hoc tempore facta accessio : quos inter primum fors obtulit Johannem Maresium Sanforlinum , præcelso præditum ingenio, & mirabili ad poëticam facultatem indole. Memini equidem quod die inter Academiæ Francicæ sodales inauguratus sum , post orationem à me publicè pro more habitam , cum varia Opuscula recitarentur à sociis, carmen ab eo fuisse lectum, tam elatum sententiis, tam numeris felix, ut plausus excitaverit mirabiles. At notatum tamen est valde despectam ab eo fuisse his versibus & depressam in poëticis Veterum industriam, cum non obscure innueret, præ Homero & Virgilio, præ Pindaro item & Horatio, palmam suo sibi jure deberi. Quod & alia scriptione confirmare conatus est, uti factum deinde à Carolo Peralto familiari nostro. At aliter sensisset forsitan uterque, si majorem Antiquitatis notitiam, majorem &

fui comparare studuisset. Scripserat & elegantem fabellam Marefius, de genere Romanensium, *Ariadnes* nomine inscriptam, quæ post Honorati Vrsæi *Astræam* inter primas habita est. Mirificè verò placitum est, magnosque plausus tulit à Cardinale Richelio, suave & ingeniosum ejusdem Auctoris Poëma, quo Circini & Regulæ amores & conjugium referuntur.

Tum primùm quoque mihi cognitus est Paulus Pellissionius Fontancrius, in quo natura, ut olim in Angelo Politiano, deformitatem oris excellentis ingenii præstantia compensavit. Cognitus est & mihi Valentinus Conrartus, raro & propè singulari exemplo nomen inter Literatos adeptus, veteris omnis licet expertus literaturæ, sed recentiore liberaliter perpolitus, moribusque ad humanitatem ita compositis, ut vix officiosorem quemquam reperisses, quod & sæpe sensisse me grato animo profiteor.

At præclara erat hoc tempore existimatio in literis Valesii utriusque, Henrici & Hadriani : quibus, & Henrico præcipuè, familiariter usus sum.

Tum verò magna me affecit voluptas

te Christiani Hugeni Systema Saturnicum; ab eo, ad hanc diem non satis pro meritis mihi cognito, perofficiosè ad me transmissum. In quo sanè singulare hominis acumen miratus sum, & exquisitam industriam, denuoque me sensi ad Astrologiæ studia vehementer revocari. Hac autem occasione susceptam inter nos amicitiam, sequentibus annis, cum ille Lutetiam auctoritate regia accitus esset, constanter excoluimus.

Minimè verò in recensendis amicis literatis præterire me decet Henricum Justellum Christophori filium, non tam Literatum illum quidem, quàm Literatorum fautorem, & hospitem Musarum. Conveniebant enim in ejus domum diebus singulis docti viri, sermonesque inter se eruditos conferebant: cumque leves ob causas jucundum hoc deservisset vitæ genus, ac Lutetiæ delicias, Londinumque secessisset, tum demum serâ poenitentia errorem agnovit suum, cum inani patriæ desiderio teneretur.

Si collecta fuisset hac ætate Pleias Poëtarum, uti factum accepimus, regnum in Ægypto tenente Ptolemæo

Philadelpho, atque item ante hos centum & quinquaginta annos in Gallia, tum certè locum in iis facilè tenuisset Petrus Petitus Medicus, Carolus Pererius, & Johannes Baptista Santolius, è sacra Familia Victorina Parisiensi. Et hi quidem postremi duo, toti Poëtæ fuerunt, nec aliud quidquam quàm Poëtæ, indocti cæteroquin & rudes in omni genere humaniorum literarum. Tumidior Santolius, Pererius modestior, & in quo appareret color quidam Antiquitatis, quem splendidus etiam illitum Petiti poematis deprehendisses: in quo præterea multæ erant & interiores literæ; nec in mitioribus solum artibus humanitatis, sed & in Physicis etiam, atque iis præcipue quæ ad Medicinæ disciplinam illustrandam vel locupletandam conferre possent; in quibus egregia existare voluit ingeni sui & industriæ specimina, nitido & eleganti orationis filo contexta. At Santolium & Pererium si quando fors ad me detulerat, deferrebat autem sæpissime, omnia apud me carminum sonitu perstrepebant; cum præsertim ille stans pede in uno dictaret in hora versuum millia, flucretque valde iuculen-

lentus, simillimum eum dixisses Camilli illius Querni, qui Leoni Decimo Pontifici Maximo habitus est in deliciis, & ab eo meritis Archipoëtæ titulos & insignia, dignusque visus, qui salutaretur eleganti hac allocutione:

*Salve brassicea virens corona,
Lauroque Archipoëta, pampinoque,
Dignus Principis auribus Leonis.*

Cùm autem longo pòst tempore accepisset Santolius, Bibliothecam meam domus ruinâ oppressam concidisse, & inter rudera ac parietinas miserè prostratam jacere, rem idoneam credidit quam versibus suis decantaret. Par illi Pererius, ejusdemque Apollinei decoris appetens, & ad Veterum imitationem feliciùs assurgens; qui cùm nobili stirpe oriundum se meminisset, Poëtis omnibus propter nobilitatem suam, Nobilibus omnibus propter facultatem suam Poëticam præstare se putabat. Valde itaque præ se despiciebat Santolium. Mea quædam exstant ad eum, nonnulla & ejus ad me carmina.

Isdem ferè temporibus deduxit me

I 6 ad

ad Mariam Magdalenam Lavernam Fayettam Menagius, qui & ejus formam, & lepores, & ingenium, & loquendi ac scribendi elegantiam totis poematis decantavit: & meritò sanè; quid enim comptius, quid limatius, quid argutius, quàm quæ scribentem videbamus quasi per ludum, & quæ recitantem audiebamus? Et tamen meritæ laudis adeò negligens fuit, ut *Zabydam* suam, amœnissimam fabellam, sub Segræsii nomine apparere voluerit. Quod cùm in *Originibus Cadomensibus* scriptum à me fuisset, injuriam nomini Segræsiانو factam temerè conquesti sunt malè feriat homines, & veritatis inscii, quam ego testis locuples & conscius ex certissima oculorum meorum fide, & complurium Lavernæ ipsius epistolarum testimonio comprobare possum; cùm singulas scriptionis hujus partes, simul atque ex ejus calamo exierant, ad me mitteret, & à me recognosci vellet.

Aliqua etiam tum fuit duarum virginum celebritas, Annæ Vinææ, & Mariæ Prateæ: sed nihil ad Lavernam. Exstat epigramma quoddam meum ad Prateam, quo puellam austeram & sub-

tri-

tristem à severitate ad hilaritatem traducebam. Neque verò ab instituti hujus Operis lege alienum fuerit carmen ipsum huc referre.

Odimus horridulas adducta fronte puellas :

Quæ miscere jocos noverit, illa placet.

Nos vates gens leta sumus ; sic jussit Apollo,

Jussit & argutos spargere Musa sales.

O nimium tetricæ studiis operata Minervæ,

Prateæ, contractum pone supercilium.

Risit Pythagoræ conjux antiqua renati,

Hesperiiis quamquam non minor illa Sophis.

Risit & Erinna, risit formosa Corinna,

Pindaricam toties vincere docta celyn.

Non te deliciis superet jucunda vetustas;

Nominibus priscis te quoque finge parem.

Corrîsse mihi dicetur Prateæ virgo,

Exemplum reliquis Prateæ virginibus.

At nihil tale in se desiderari patiebatur Vinæa, quæ infirmo corpore ac continuis penè doloribus, perpetuam vegeti animi festivitatem retinebat. Itaque & in iis quæ scripssisset singularis elucebat lepos, & in iis quæ cecinisset carminibus magna spiritus sublimitas apparebat.

Tunc Lutetiæ hospitio utebar Sammagloriano Oratorianæ Congregationis, in quod me invitaverat Ludovicus Thomassinus, per quem multum accessit decoris Sodalitio huic, luculento & perutili Opere, quo disciplinæ Ecclesiasticæ ritus, ex bonorum Auctorum & priscorum monumentorum fide descripsit. Atque optimè sanè consuluisse famæ suæ, si intra harum literarum, in quibus regnabat, fines continuisset ingenium suum, nec ad humaniorum præterea disciplinarum laudem ita adspirasset, ut earum etiam præcepta effundere in vulgus, quas vix primoribus labris deguttasset. *Glossarium* verò illud *Ebraicum universale*, uti præ se fert titulus, post ejus mortem editum, quod nobis velut orientalis omnis literaturæ ditissimum

I AN. 1659,

num penu obtrusum est, si eruditi admoveantur oculi, ad primum intuitum foetus apparebit, non novato & iterato exortus agro, sed semel tantum & leviter arato. Frustra autem commendationem quaesivit Thomassinus scriptionibus suis ab elegantia dictionis, cum res omnem respuentes ornatum, & simplici cultu ac levi scriptura tradendas, pingui & operosa oratione convestiret. Erant in eodem contubernio viri alii eruditi duo, Hieronymus Vignierius, & Carolus Gointæus, quorum ille superstites Augustini reliquias, ex antiquis codicibus collectas, emisit in lucem; hic Ecclesiasticam Franciæ historiam accuratè digessit.

Dum essem in Sammagloriano hoc convictu, ridiculum quiddam evenit mihi, quod vel animi causâ hic referre, non abs re futurum puto. Venit ad me Batavus quidam juvenis, qui & nomen aliquod sibi deinde fecit in literis, & epistolam attulit ad me, quæ in indice additum nomini meo præferebat, ut sit, locum domicilii, *apud Patres Oratorii*. Ille ut Francisci sermonis satis erat rudis, cum me salutaret, ex lectione

ne inscriptionis perperam intellectæ, *Salve*, inquit, Pater Oratorum. Cúmque mirari me respondissem, quamobrem ab eo decorarer tam honorifico titulo; *Hæc tua scilicet*, inquit, modestia est, cur debitas tibi & ab aliis contributas laudes adsperneris; simulque additam epistolæ inscriptionem ob oculos posuit.

Româ interea Lutetiam reversus est Georgius Renaldus Magdalenæus, Joannis Renaldi Segræsi frater, qui eò fuerat à sacra Virginum Carmeliticum Familia ad res grandes procurandas delegatus. Adiit ille me continuò, seque habere dixit in mandatis à Christina Regina, ut me Romam ipsius nomine accerferet, montes illam polliceri aureos, & Attalicas conditiones, commodum apud se contubernium, studiorum communionem, inchoatam olim quidem Holmiæ, tunc autem post annorum aliquot intermissionem tranquillius & jucundius repetendam; suaque præterea officia & quidquid auctoritate valeret in aula Romana. Vehementer ea quidem prima specie percontabant animum meum, Romæ omnisque Italiæ per-

I An. 1659.

perlustrandæ valde cupidum, magnoque ferebar impetu ad accipiendam conditionem. Verùm quasi compedibus vinctum retinebat assidua Origenis mei cura, jam exire è carceribus gestientia. Multoque etiam magis deterrebat me Holmiesium promissorum recordatio, & cognita jam mihi & experta Regina mutabilitas. Scripta itaque ad eam epistola, causas hinc inde quæsitæ prætexui, cur favore ipsius, tamque prolixa adversum me voluntate uti non possem.

Per eos dies redux ad lares meos familiares post diuturnam absentiam gravissimo casu afflictus sum ac penè oppressus, morte Jacobi Grandorgæi Premonstii, à primis vitæ meæ annis summa mecum necessitudine omnibusque officiis conjunctissimi, præter eum habiturus neminem, cujus consilio & sapientia domesticæ meæ res & studia regerentur, & in quo possem imaginem præscæ urbanitatis, & vernaculæ illius festivitatis, quæ Cadomensium propria est, agnoscere. Eum igitur persæpe visere solebam & perstudiosè audire, totus-

‡ An. 1652.

tusque ex ejus nutu & ore pendebar. Ac mihi hoc tempore Lutetiâ Cadomum adventanti tristis de gravissimo ejus morbo nuntius allatus est; quo ego vehementer commotus ad eum statim advolavi, penè exanimatus metu: & meritò sanè, cum enim reperi in extremis agentem, ex collectis intra cordis integumenta noxiis & mortiferis aquis. Tum verò recordatus sum, toto ipsum vitæ tempore, naturali quodam horrore aquarum reformidasse vim, & aversum esse, cum inter deambulandum rivulorum refugeret occursum, vixque pontibus auderet insistere; quasi jam tum ex cognatis aquis imminens sibi exitium præsentiret. Sed dolorem hunc refricare nihil attinet, cum & virtutes ejus prædicaverim alio Opere, & interitum deploraverim.

Piè sanctèque actam à pueritia vitam Cadomi clausit hoc tempore Johannes Bernerius, repentina morte sublati. Abdicata ille Quæstoris Francici dignitate, media in urbe hospitium sibi paraverat solitarium, & ab hominum frequentia semotum; receptisque in contubernium perpaucis ejusdem instituti sociis,

eius, Deo vacabat uni, & pauperum egestati sublevandæ, & variis modis procurandæ hominum salutis. Infinitum dictu est, quantum fines regni Dei amplificavit exemplo bonorum operum, & constanti sanctioris vitæ tenore. Quæ cum ob oculos meos versarentur, habitabam enim in vicinia, mirificè ad ejus imitationem accendebar, paruissemquæ benignè me ad se invitanti ac allicienti Deo, nisi me etiam tum juventutis ætatis & mundi pellacia aliorsum retraxissent. Pungebat enim etiam tum animum gloriolæ *γαργαλιεύς*.

Soror hic habuit Jordanam Berneriam, optimo ingenio magnoque animo præditam virginem; quæ modicis quidem facultatibus, at singulari pollens industria, magnificum religiosæ Vrsularum puel-
larum Societati Monasterium condidit; quarum & albo inscribi & Societati inferi voluit. Fuit id urbi Cadomo eximio ornamento & usui, cum floreret magno affluentium illuc adolescentularum numero, quæ ad pietatem & puel-
laria opificia erudirentur in scholis illic institutis, quarum unaquæque à sua præceptrice & magistra regeretur.

Ca

Cadomum advenerat multis abhinc annis, me penè puero, Euangelii præco, Hyacinthus Calventius¹, Tolosæ, è Dominicano Ordine, Matthæo illo Calventio prognatus, quem amplo Sammarthanus exornavit elogio. Cùmque ad eum è suggesto concionantem magni fierent Cadomensium concursus, ille vulgi plausibus delinitus Cadomi sedem posuit, & in Academiæ Theologica, ut vocant, Facultate titulos ambiit & Doctoris & Professoris Regii, eosque disputationibus publicè habitis consecutus est. Jamdiu autem ille sese contulerat ad meam amicitiam: cùmque totam Theologiam, concionalis homo, in conciones diducere, & ad vulgi captum accommodare instituisset, cura mea & commendatione effectum est, ut partem aliquam vasti hujus Operis edendam Cadomenses Librarii fusciperent, cùm priores partes aliis jam locis editæ prodiissent.

Maxima erat hoc tempore Rambullietianæ domus celebritas, quam magnopere exornaverat Catharina Vivonnæa, Marchione Rambullieto pridem viduata, primaria femina, ut natalibus, ita animis & moribus verè Romana, Malher-
 i Chalvet. bz

bæ nostratis decorata præconiis, sub Ar-
tenices nomine; atque item ejus filia
duæ, Julia, & Angelica, Angennæ;
quarum illa Montauserio, hæc Grinia-
no nupserat. Vt summa in illis inerat
morum elegancia, felicibus conjuncta
ingeniis, ita quicumque ab his laudibus
quærebant commendationem, in hoc
urbanitatis domicilium, ac velut sacra-
rium, optabant admitti. Confluebat er-
go illuc, quidquid vel aula habuit, vel
urbs, humanitate expositum. Etsi verò
non sine aliqua temeritatis nota, me
hominem provincialem, municipalibus
oblitos moribus, in hoc theatrum scie-
bam esse proditorum, cum Lutetiam
tamen venissem his diebus, illuc intrudi
me passus sum ab amicis. Nec me meæ
certè pœnituit audaciæ; exceptus sum
enim perbenignè, à Vivonnæa præser-
tim heroina, quæ me & ad crebra col-
loquia, quamdiu commorarer Lutetiæ,
& ad literarum commercium, si quando
abessem, comiter invitavit. Nec res de-
fuit dictis, nonnunquam enim hu-
manissimis me literis, velut silentium
meum increpitans provocavit. At non ex
hac occasione aditum mihi ad amicitiam
suam

suam aperuit ipsius gener, Juliæ Angennææ maritus, Carolus Sammauræus Montauserius, verum ex editione Libri mei *De Interpretatione*, qui à me lucubratus est hoc tempore. Cum enim ex amicorum, ac Menagii præcipuè & Capellani, prædicatione cognovissem, non minus literariis laudibus florere Montauserium, quàm bellicis, ad eum misi Libellum hunc, observantiæ meæ testem, quem ille summo favore exceptum, propitia quoque existimatione persecutus est. Inde adeò exornavit me patrocinio suo, literasque ad me prolixæ hujus voluntatis testes dedit.

Omni leporis, joci, elegantiae, & politioris etiam doctrinae laude tum enitebat Gulielmus Bautruvius; aulamque omnem, & quicumque per urbem cultiore pollebant ingenio, amoenitatis suæ jucunditate perfundebat. Quibus deliciis ne carerem, deductus sum ad eum ab amicis, populari & veteri amicitia ei conjunctis. Famam quidem ille præsentia suâ mihi visus est superare; ita enim promicabat igneæ mentis fulgor, ut animos præstingueret.

Præbuit & mihi hac tempestate Johanne-

hannes Baptista Hamelius non obscuram propensi in me animi significationem : quo homine neque meliorem , neque candidiorem , nec , postquam in amicorum meorum numero haberi se passus est , fideliorem novi quemquam. Quænam verò ejus esset de me opinio , passim in inscriptionibus declaravit suis , quas multas & Reipublicæ literariæ valde utiles elaboravit.

Attulit ad me literas his diebus Johannes Renaldus Segræsius à Petro Fermatio Senatore Tolosano. Nam cùm Tolosâ iter faceret , hominemque literarum gloriâ nobilem convenisset , postquam ille intellexit eum esse in reditu , ut Cadomum se reciperet , meque huic esse veteri amicitiae addictum , rogavit ut ineundæ quoque mecum amicitiae sibi sequester esse vellet , literasque suas perferret ad me , quibus postulabat verbis humanitatis plenissimis ut in eo facilem me præberem. Adjecitque Opuscula quædam sua , certissima singularis quâ pollebat eruditionis monumenta. In his erant , non Latini solum , & Gallici versiculi , arguti oppidò & floridi , sed commentationes quoque ex reconditis
Geo-

Geometriæ penetralibus depromptæ, in qua quid posset suis cum Cartesio & Robervallio disputationibus abundè patefecit. Paternæ autem hujus adversum me benevolentiae, & virtutum imprimis hæreditatem adiit clarissimus filius, alterum Tolosani Senatus ornamentum.

Inter Academiæ Francicæ socios locum tunc obtinebat Franciscus Talamantius, & in interpretandis Gallicè Plutarchi Vitis multam studii ponebat & operæ. Cùmque audisset posse me aliquid in literis Græcis, emendatorem Operis sui esse me voluit. Nullo igitur interposito parario familiariter venit ad me, Opus suum manibus præferens, atque id arbitrio meo permittere se dixit. Nec ei sanè defuit mea opera: produximus in multam noctem, & hoc tempore, & aliàs sæpe, propositæ interpretationis lectionem; adhibitis ex Græci exemplaris contentione censoriis animadversionibus. Nec tamen satis aulæ probata est hæc interpretatio, quam ille languente & diffuente oratione vestiebat. In hujusmodi enim scriptionibus historicis parùm attenditur quàm fideliter expressum sit exemplar, cùm non

satisfit aurium desiderio. Et ille quidem Plutarchi, at mei ipsius deinde Interpres fuit prioris agnatus Paulus Talamantius: Poëma enim quoddam meum Latine scriptum carmine reddidit adeo venusto, ut cum id legerem versus mei mihi penè sorderent; meque in meo carmine adspersus in ipsius interpretatione amplecterer.

Novum scribendi genus invexerat Paulus Scarro perfacetum, summæque amœnitatis; atque ita mentes omnium joci suis permulserat, ut elegantiorum virorum ac mulierum coetus Scarronis nomine personarent. Quodque mirum videri posset, inusitatus ille lepos, & experrecti ingenii festivitas, corpori inherat morbis acutissimis distorto, contracto, & nervorum resolutione penè debilitato. Cumque studuissem ad hanc diem eos pernoscere, quicumque ingenii vel doctrinæ famâ celebrarentur, minime committendum duxi, ut hominem hujus tam singularis notæ, incognitum mihi & insalutatum esse paterer. Ergo ad eum introductus sum ab amicis, plurimumque ejus facetiis & salibus delectatus sum.

K

Pa

Patefactus quoque mihi est hoc tempore aditus ad Magdalenam Scuderiam, cujus eximias virtutes, & illustris ingenii felicitatem, singulari verecundia conjunctam, alio jam commemoravi Opere, quod scripsi *De origine Fabularum Romanensium*. Nunc illud sat erit addidisse, tres novisse me ætatis hujus doctissimas & ingenii famâ celebratissimas virgines, Christinam Reginam, jamque mihi dictam Schurmanniam Vitrajectinam, & illam de qua nunc agimus Scuderiam: quarum unicuique si propria sua laus & peculiaris tribuenda sit, acris & ignei ingenii celeritate, repentinisque motibus præstitisse dixerim Christinam; eruditione Schurmanniam, variarumque artium peritiâ; at inexhausta ingenii vi atque capacitate Scuderiam: quarum laudum gloriam in fratrem Georgium Scuderium transmoveri faciliè patiebatur modestissima puella: quamvis ille quoque neque iners erat, neque hebes, industriamque suam utroque genere scribendi, & soluto & adstricto, palam approbaverat.

Crebræ mihi tum erant itiones & reditiones Cadomo Lutetiam, Lutetiâ Ca-

Cadomum patriam meam, in qua mihi
domicilium erat, & sedes tranquillissi-
ma studiorum. Mittebatur illuc ad me
diligenter, quidquid novi pepererant
in literis, vel Gallia, vel Anglia, vel
Hollandia; eaque præcipuè quæ perti-
nerent ad Physicarum & Mathematica-
rum rerum notitiam. Fervebant enim
eum maximè hæc studia; paucisque ab-
hinc annis, & Lutetiæ, & Londini,
exortæ erant ad harum disciplinarum
propagationem illustres Academiae; nec
quicquam eorum, quæ parturiret Regia
Societas Londinensis, nescire me patie-
batur Henricus Oldenburgius, cujus
cura erat res ab illustri hoc coetu inven-
tas in literas referre. At quæ Cadomi
antea instituta fuerat Academia Brio-
siana, intra humaniorum disciplinarum
septa se continebat; & si quid alterius
generis ad me missum, vel scriptum,
ad eam deferrebam, audiebatur oscitan-
ter, & parùm æquis animis admitteba-
tur. Aggrè enim vero ferebam despica-
tū haberi cordatis cæteroqui viris tam
mobiles disciplinas: aggrè id quoque me-
um ferebat Andreas Grandorgæus, in
Phyfica palæstra diu multumque exer-

citatus; nec propterea tamen ego & ille de nostro in Philosophiam studio quidquam duximus esse remittendum. Imò verò, inquit Grandorgæus, certum aliquem, si me audis, per singulas quasque hebdomades constituemus diem, quo apud te de rebus physicis inter nos, & si quos alios visum fuerit nobis adjungere, disseremus. Optimè id quidem, inquam, planèque tibi assentior; in partem modò laboris adsciscas, si quos in philosophicarum rerum tractatione noris esse subactos. Rem ille in se recepit, nec ulla interposita est temporis dilatio, quia res perduceretur ad effectum. Nova igitur apud me instituta est Academia, quæ à parvis exorta initiis, continuisque in dies aucta incrementis, parem se splendidioribus tulit. Ac primum cum Londino ad me missæ essent accuratissimæ quædam commentationes, à Sodalibus Regiæ Societatis profectæ, quibus corporis humani fabrica per iteratas confectiones manifestò deprehensa explicabatur, nobis quoque in hac Physicæ parte decrevimus esse laborandum. Utque publicum urbis valetudinarium erat

F An. 1662.

erat in vicinia ædium nostrarum; ægrisque curandis operas suas præstare solebat is ipse Chirurgus, quo in obeundis Academicis ministeriis utebamur, dederam illi in mandatis; ut si quis ægrotantium incognito aliquo morbo decederet, accerferet me antequam humaretur, ut corpore ejus aperto morbi & mortis causam exploraremus. Nec in hominum tantum, sed in aliorum quoque animalium, & quadrupedum, & avium, & piscium, & serpentium, & insectorum, tum vivorum, tum mortuorum, partibus perscrutandis nostra versabatur industria. Incredibile dictu est, quàm multas res, novas, singulares, cognitione dignas observaverimus; quæ in commentarios referebantur à me diligenter. Etsi autem nobis non deerant artifices periti, quorum operâ in exercitationibus nostris utebamur, nunquam tamen manus ipsi quoque nostras operi accommodabamus; cum res certioribus experimentis exploranda videretur. Ego certè ipse, cum parùm oculis valeam, simque à primo ortu, ex eorum numero, quos Myopes Aristoteles appellat, ab arte tentavi petere

subsidium. Ante omnia, autem, oculi compagem, oculis meis testibus, studui perspicere. Liquidò affirmare possum, plusquam trecentos oculos, ex capitibus omnis generis animalium extractos, me manu mea dissecuisse. Et ut certius intelligerem quid ad visionis perspicacitatem potissimum conferret, eorum animalium oculos, quorum visus crederetur esse acutissimus, quales habentur oculi accipitrum, cum eorum oculis accuratè comparandos cecui, qui valde hebetes essent, ejusmodi feruntur esse oculi noctuarum. Vtriusque generis oculis attentè in suas partes confectis, humores cum humoribus, tunicas cum tunicis, nervos cum nervis accuratè contuli; quaque re discrepare ea deprehendi, sive perspicuitate aut obscuritate humorum, sive tenuitate aut crassitudine tunicarum, sive plenitudine aut gracilitate nervorum, ea re exacui oculorum aciem, aut habescere judicavi. Nec his finibus stetit novæ hujus Academiæ industria, nam & Astrologiæ studia complexa est. Pervenerunt ad me unà cum Ægidii Macæi Bibliotheca instrumenta quoque ad Tychonico-

corum formam ab ipso affabrè facta, quibus fuerat usus ad observandos motus Cometæ Anno MDCXVIII. exorti, uti declaratum ab eo est in Libro, quo totam Cometæ hujus historiam eruditè descripsit. Nos eadem quoque adhibuimus in altero Cometa observando, qui Anno MDCLXIV. apparuit. Nec neglecta à nobis est pars ea Physicæ, quam vulgari nomine Chymiam nuncupant, quamque ego naturæ breviarium soleo appellare: mirabiles enim illi, quos in nostro hoc orbe natura edere solet, effectus, eosdem in angustis spatiis, sub oculis spectantium ars imitatur Chymicorum. Ex frequenti ejus meditatione atque usu prodiit Carmen nostrum *de Sale*, quo munere prosecutus sum clarissimum Montauserium ipsis Calendis Januarii Anni MDCLXX. Excolebant eam assiduè viri Societatis nostræ duo, atque eorum alter præcipuè, nomine dictus Hautonius, Medicus, homo candidus, ingeniosus etiam atque solers, sed artis suæ studio ita incensus, ut ei magna omnia tribueret, & metallorum transmutandorum potestatem, & medicamenti hujusmodi componendi, quo

morborum abigeretur omne genus, & ad quingentos annos vita hominum produceretur. Cúmque parúm docilem me in iis omnibus & credulum nactus effer, tùm in iis præsertim quæ de auri confandi facultate asseveranter jactantem sæpe audiebam, Si quando, inquit, fueris Rothomagi, velim convenias Poræum, primum hujus urbis Medicum, rogæque meo nomine, narret tibi quid sibi juveni olim Pontaudomari contigerit cum ignoto quodam Sacerdote. Aliquot post hunc sermonem diebus peto Rothomagum, convenio Poræum; tum quærenti mihi, Hautonii nomine, quid illi Pontaudomari evenisset aliquando, cum peregrino quodam & ignoto Sacerdote, sic ille respondit: Cum in illam urbem venissem circa annum ætatis meæ quintum & vigesimum, familiarium negotiorum causâ, accitus sum ad visendum ægrotum quemdam, morti jam proximum. Huic aderat cum tota familia homo sacri ordinis, uti significabat habitus; valde ille quidem neglectus & incomtus, qualis esse debuit peregrinatoris, quem & ex cultu & ex vestimentorum vilitate pauperem etiam dixi-

xif-

xisses. Is cùm Pontaudomaro iter faciens, egenum quemdam sibi fortè oblatum & morbo nescio quo graviter laborantem facilè sanasset, ex rei fama per urbem didita, accersitus fuerat ad illum quem dixi ægrotum. Quem cùm & de morbi natura ejusque curatione differentem audissem, aliud esse in recessu intellexi quàm quod ex viri fronte potueram conjicere: atque id multò etiam magis, postquam hominem jam penè mortuum, ut à Medicis desertum, adhibito levi quodam, sed valde efficaci remedio, ad vitam integramque sanitatem revocavit. Quæ cùm me valde mirantem vidisset & laudantem, seducto mihi aliquantisper, Si tu, inquit, veneris ad me in gurgustium, in quo diverfor, faxo videas aliud quidpiam, quod magis etiam fortasse mireris & laudes. Veniam enimvero, inquam. Et adfui profectò ad statum condictum tempus. Ille ubi me videt, Jubeto, inquit, afferri ad te fictilem catillum, in eumque injicito aliquantum plumbi, tum ad ignem admoveto; atque hæc tuâ manu, ne fucum aliena manu factum tibi suspicari possis. Mox depromiam ex

scripio explicat membranulam, pulvere quodam rubido plenam, immissoque in eam acus capite salivâ madefacto, paululum illud quod adhæserat pulveris excutit in plumbum liquatum. Id recepto pulvere ebullit statim cum crepitu, & effervescebat, flammamque fursum emittit violaceam, quæ postquam sensim evanuit, rem ille dixit esse confectam, meque effundere liquamen jussit in patellam ferream, paratam ad hos usus, quam secum in sarcinis deferre solebat. Mira res! apparet auri massa, stupente me & hiscente, vixque oculis fidem habente. Tum is leviter arridens frustum defringit ex gleba hac aurea, & ad perpetuam rei memoriam servandum mihi offert & utendum. Ego verò accepi ac lubens, & ad aurificem detuli, ex eoque mihi cudi jussi anulum hunc, quem in digito gestavi ad hanc diem. Quæ cum dixisset Poræus, detractumque digito anulum præbuisset inspicendum, insculptas in interiori limbo notavi literas quasdam, quibus aurum id esse philosophicum significabatur. Sed redeamus ad Hautonium.

Non in auri tantum, aliorumque metal-

tallorum conflatura versabatur ipsius labor: multum is præterea ponebat operæ in aqua marina mitiganda, & sale ex ea per crebram & repetitam vaporatorem eximendo, quoad planè dulcesceret, potuique idonea fieret & salubris.

Alii interim alias tractabant Physicæ partes, neque ulla erat, quam intentatam & inaccessam Sociorum nostrorum relinqueret sedulitas. In his Johannes Gosselinus Villonius fluminis Olenæ Cadomum præterfluentis alveum oblitumatum & rupibus ac molendinis obseptum purgare, & navigabilem efficere tentabat. Is quoque in Vallem Collavillæam mare inducere, portumque illic ad oram Britannici maris molibus disiectis perfodere nitebatur. Nicolaus quoque Cromarius Lassonius speculum parabat ex ære fusili, majoris ponderis & amplioris diametri, quàm ullum usquam aliud, quod quidem ad notitiam nostram pervenerit. Sed & in usum conspiciendorum vitris hyperbolicam figuram excavando indere moliebatur ad eum modum, quem in sua Dioptrice præscripsit Cartesius; quem modum vix quisquam adhuc certò & accuratè tenere potuit; &

hyperbolicam præterea figuram ad augendam conspiciendorum vim planè inutilem esse contendebat Robervallius, insignis Geometres. Ut ut est, præclara illa Laffonii orsa præmatura mors interrupit.

Non agendo verò, sed scribendo studia nostra promovebat Petrus Callyus, in Academia Cadomensi Regius Eloquentiæ & Philosophiæ Professor: nam & totam Philosophiam grandi Opere complexus est, & Boëtii Librum *De Consolatione Philosophiæ* eruditis interpretationibus illustravit. Verùm cum in privatis Societatis nostræ exercitationibus Cartesianæ doctrinæ, sibi antea planè ignotæ, rudimenta percepisset, velut cæstro quodam percitus, tanto cum impetu arripuit, ut repudiatis Aristotelicæ disciplinæ principiis, quæ, promore in Scholas recepto, & tradere & tueri debuisset, non Philosophiam solum, sed & Theologiam infecerit hoc fermento, ipseque adeò in Ecclesiæ reprehensiones incurrerit.

Cum autem Academiam nostram, tam felicibus natam auspiciis, in publicam utilitatem adolescere intellexisset clarissimus

mus

mus Colbertus, regni Administer, certissimum literarum Literatorumque columnen, atque hæc per eum ad ipsum deinde Regem perlata essent, liberalitatem ipsius & beneficentiam nostra sensit Societas, suppeditatis benignè pecuniis ad sumtus faciendos & toleranda experimentorum impendia. Quæ cùm Regis nomine numerari mihi juberet Colbertus, magnopere quoque adhortatus est ad exercenda naviter rerum naturalium studia, & fines Physicæ utilissimæ scientiæ promovendos. Tam feliciter autem increbuit florecentis hujus Academiæ fama, ut Bellovillarius, Dux Santanianus, literariæ gloriæ percupidus, in eam optaverit admitti, suumque nomen ut in Academicorum nostrorum seriem referretur valde à me contenderit.

Cadomum delatus est per eos dies vir literatus & priscae potissimum Philosophiæ benè peritus, sed & morum præterea comitate amabilis, omnique elegantia excultus, Senatus Aquensis Præses Cormisus, illuc resstantis fortunæ invidia & Regis jussu relegatus. Attulit ille ad me literas commendatitias

K 2

ab

ab illustri femina Catharina Vivonnæa Rambullieta, jam superiùs commemorata, quibus viri prædicabat laudes, meque enixè rogabat, si quomodo hominis sublevare possem infortunium, aut consolando, patriæque desiderium dictis leniendo, aut afflictum rebus ipsius juvando, & assidua consuetudine recreando, his officiis ne deessem. Ad id autem etsi me satis impellebat ipsa humanitas, multò tamen magis movebar ipsius eruditione & virtute, vel ex primo congressu cognita. Frequens itaque illi aderam; nec ullus effluebat dies, quin aut ille ventitaret ad me, aut illum ego convenirem, simulque vel per amoenissimas Olenæ ripas, vel per viridissima prata deambularem. Omnis autem ferè sermo erat de veterum Philosophorum Sectis; quarum omnium cum egregiè sciens erat, tum earum præcipuè, quæ animum jubent ab omni assensu sustinere. Summopere itaque comprobabat Sexti Empirici doctrinam, effecitque commendatione sua, ut Auctor adhuc de nomine tantum mihi cognitus pervolutaretur à me diligenter, mihi que fieret per familiaris, & summa effect

set illius apud me commendatio.

Decefferat his diebus ¹ Senator quidam Curia Rothomagensis, cujus frater sororem meam habebat in matrimonio, & ad quem jure hæreditario devenerat munus illud Senatorium. Quo cum ipse defungi, & Senatoris titulos gerere non posset, possidendum id mihi & exercendum non obtulit modò, sed ne oblatum adspernerer, magnopere quoque obtestatus est. Idipsum enixè contendebat à me tota nostra familia, ne sibi deessem, ejusque columnen alterum, postquam detractum erat prius illud, esse vellem. Nec initio repugnabam profectò, ita me venturum sperans in societatem multorum hominum, qui mihi essent aut cognatione aut affinitate conjuncti. Verùm re attentius perspecta, planissimè intellexi, si boni & diligentis Senatoris partes omnes exsequi vellem, mea omnino mihi deferenda esse studia, quæ omnibus fortunis, vitæque adeò ipsâ mihi essent cariora. Quamobrem repudiato hoc munere, in Musei mei latebras me retuli.

Interea Musis prosperum sidus afful-
sit, magno Rege suæ in Literatos libe-
rali-

1 An. 1662.

ralitatis fontes aperiente. Sapientissimi enim Colberti consiliis obsecutus, viros per Europam eruditos annuis pensionibus decoravit. Ego verò ruri tunc agebam, in molli & obscuro otio, rerum cæterarum, quæ per Orbem gererentur, incuriosus & inscius; cùm perfertur ad me, in eorum esse me numero, quos gratificatione sua exornandos Rex iudicasset. Cùmque beneficentiam hanc bis terve ad summum senserint plerique, collata ea in me est & continuata per multos annos, etiam post Colberti mortem.

Venerat in Galliam paucis ante hoc tempus diebus Comes Totius à Rege Sueciæ missus, qui Legati munere fungeretur: Capellanium adiit ille, quem mihi sciebat veteri necessitudine addictum; dixitque habere se in mandatis à Suecici regni Proceribus, denuntiaret mihi universis illorum suffragiis delectum esse me, cui Regis sui in literis instituendi cura traderetur; quapropter maturandam esse profectionem meam in Sueciam; quæ cùm absenti mihi significare non posset, (agebam enim tunc in Normania) rogavit Capellanium id ad me
con-

confestim perscriberet. Nec officio defuit Capellanus. Verùm ego Succici cæli inclementiam expertus, gentisque asperitatem, & mores à Gallica urbanitate adeò alienos, oblatum munus modestè repudiavi.

Hoc tempore Cadomo iter habuit Spiritus Flexiarius, in Episcopatu Ne-mausensi nuper defunctus. Erat ille deditus studiis Eloquentiæ & Poëtices, quas locupletaverat prædivite humaniorum literarum instrumento. Iter ille tunc habebat in agrum Constantiensem inferioris Normanniæ: utque mecum erat veteri necessitudine conjunctus, correpit ad me in Bibliothecam suspenso gradu, & incogitantem arctissimis implicat complexibus. Nec ego sanè mediocriter jucundissimi amiei adventu lætatus sum. Florebat tunc eruditis & ingeniosis hominibus Academia publica Cadomensis; nam præter laudatos jam à me Hallæum & Callyum non leve attulerant ei decus Gulielmus Pyrrho & Jacobus Larius, Professor regius uterque Græcarum literarum; ille etiam clarus editis in Claudianum luculentis Commentariis, ad usum Serenissimi Delphini.

Lustra-

Lustrabat per eosdem dies Normanniam Provinciam Sammauræus Montauserius, ei regendæ nuper à Rege præfectus. Et quamquam mihi nupera admodum erat cum eo notitia, nec in illius usquam veneram, vel collocutionem, vel conspectum, literas tantum ad me dederat plenas humanitatis; is tamen cum Cadomi esse me sciret hoc tempore, quo jam prope venturus erat, rogavit amicum quemdam meum, virum nobilem, daret operam, ut cum Cadomum iturus, diversaretur in ipsius domo, sex milliariis inde distita, sic enim convenerat, illuc ego quoque adventanti sibi obviam irem. Qua de re admonitus ab amico, ad præstitutum tempus atque locum præstò fui; tumque primùm viri cognoscendi & consalutandi mihi copia fuit; cui me sua virtus, & singularis erga me benevolentia significatio, plurimis & insignibus contestata officiis, in reliquum vitæ tempus conjunctissima necessitudine devinxit. Accessit ille Cadomum, comites secum adducens Menagium & Segræsum. Erat mihi vetus cum Segræσιο hospitium, quod cum mihi esse itidem opta-

optarem cum Menagio, uterque apud me diversatus est. Montausorium verò ipsum in magnificas suas aedes excepit Briosius, in quas excipi solebat celebris illa Cadomensis Academia. Inque vix hic est in ipso Musarum sinu hospitari. Nec rem ipsam ab hac opinione multum dixisses abluere; frequentes enim salutandi ejus gratiâ conveniebant illuc, in ipsi qui Academiae columnina habebantur; nec alii ferè sermones erant quàm de literaria re, in quibus partes ipsæ suas Academici egregiè tuebatur Montausorius, ut nisi cum ad majora tulisset fortuna, in partem chori hujus venturum censuisses.

Tum maximè verò meus me exercebat Origenes: jamque Opus prælo paratum erat, cum Stephani Monachi, amici mei, operâ Libri nostri typis imprimendi curam in se recepit Berthelinus Bibliopola Rothomagensis. Utque res abitura erat in longitudinem, nec facilè procurari poterat me absente, Rothomagum petere, atque illic sedem ad aliquod tempus ponere constitui, cum inde tamen vel Lutetiam, vel Cadomum, negotiorum causâ sæpe excurrerem.

rem. Ante multos jam annos Rothomagi plurimarum virginum collegerat coetum, Deoque sacraverat Laurentia Gigalta Bellofontia, religiosæ vitæ olim adstricta in Coenobio Cadomeni sanctæ Trinitati dicato. Ipsa autem præter sexus sui morem atque captum tincta erat literis Latinis, & aliqua etiam pollebat poëtica facultate. Atque has dotes in Dei rerumque sacrarum laudem & decus conferre solebat. Accesserat enim constans vitæ sanctitas, & pietas in Deum singularis. Tam demissè autem de se tamque humiliter sentiebat, ut cùm amplissimi Coenobii Monasterio-Villariensis Antistita fuisset à Rege renuntiata, anteferri sibi rogaverit sororem minorem natu, seque ipsa intra ædiculæ suæ angustias tenuerit. Sed quid hæc ego commemoro, quæ eleganter narravit Dominicus Buhursius, cùm ejus vitam scriptis mandaret? At ego, & popularitatis causâ, cùm patria nobis eadem esset Cadomum, & propter ejus virtutem, quam suspiciebam, sæpe ventitabam ad illam, ejusque alloquio solabar diutinam illam Rothomagensem mansionem.

Erat

Erat tum quoque Rothomagi in Car-
 tusiana Familia vir extemporali & ex-
 pedita doctrina percelebris, Domnus
 Augustinus. Longavillanum autem Du-
 cem sæpe audiveram, cum ingentem
 ejus semperque paratam eruditionem
 prædicaret, meque ad contrahendam
 cum eo familiaritatem hortaretur. Con-
 veni ergo hominem, resque dictis fidem
 fecit; nec enim sine miraculo ac stupore
 audiebam paginas totas memoriter ex
 Veterum ac Recentiorum scriptis regi-
 tantem. Ac ne de fidelitate tam porten-
 tosæ memoriæ possem dubitare, ex Li-
 bello meo *De Interpretatione*, qui ab ali-
 quo jam tempore prodierat, totas pagi-
 nas totidem verbis expromebat, quæ
 penè ex animo meo effluerant. Ita
 opes suas omnes habebat in numerato;
 nec quicquam præterea ei erat in recessu,
 in penu nempe vel arca, sed ea tan-
 tum quæ ex crumena, iisve quæ ad ma-
 num essent oculis posset haurire. Quæ
 certè majori sunt admirabilitati quàm
 utilitati. Nec enim is æquè dives dicen-
 dus est, qui summas aliquas ostendat
 nummorum, ac qui benè fundatam ha-
 bet domum latifundiis, etiamsi præsen-
 ti

ti nonnunquam pecunia carcat.

Cadomum appulerat circa hæc tempora Theophilus sive Goswinus Hegerius, (utrumque enim nomen usurpabat) doctus juvenis, & optimis studiis deditus, cum in Gallia aliisque Europæ regionibus peregrinaretur, ut est mos Batavorum & Germanorum. Ille me crebro intervisebat, & omnibus colebat officiis: cumque identidem extorsisset à me versiculos, diversis compositos temporibus, eos redux in patriam typis committi curavit injussu meo. Itaque Poëta probabilis habebam in Hollandia, cum ne in Parnassi quidem radicibus adstitisse crederer in Gallia. Verum prodeuntibus annis industriam meam sæpius periclitatus, faustumque precatus Apollinem, propitium eum ita sum expertus, ut numero aliquo inter Poëtas esse ceptus sim. Favebat præcipue conatibus nostris Menagius, Cossartius, & Rapinus, Poëtæ & ipsi nobiles, plausibusque me ad artis musicæ palmam petendam excitabant. Favebat & Franciscus Carpentarius, unus è Sociis Academiæ Francicæ, antiquitatis literatè peritus, & in poëticis exercitationibus

ac

ac præsertim Gallicis minimè rudis. Nec adspernabatur carmina nostra Gu-
helmus Bautruvius, existimator intelli-
gens, uberrimis ornatus literis, summo
ad hæc præditus & ardente ingenio, &
aulicarum artium scientissimus, de quo
jam suprà dixi. Facetis præterea, dica-
citate, & festivitate cæteris præstabat
omnibus, si unum exceperis Ludovi-
cum Rohannium Guemenæi Principem,
conditum ut ipsum sale, argutiis & le-
pore. Quibus cum mirificè capiar, &
cupidissimè eorum fruerer alloquio, stu-
dium meum agnoscebant ipsi, eoque de-
lectabantur.

Commodum Lutetiâ Cadomum re-
dieram, cum officiosè venit ad me Ha-
drianus Parvillerius, è Societate Jesu,
redux nuper è Syria, in qua multam
rerum ac Linguarum Orientis messem
collegerat, ac præcipuè Damasci, ubi
per decem annos Arabicas literas publi-
cè docuerat. Utque erat hujus Linguae
apprimè gnarus Arabicè, & valde qui-
dem eleganter scriptas epistolas miserat
ad Bochartum. Amicè itaque comple-
xus hominem, omni officio amicitiam
ejus mihi conciliare sum conatus, non
pa-

parum inde sperans emolumentum ad me studiaque mea perventurum. Eam verò & ipse liberaliter detulerat, literariæ consuetudinis mecum conjungendæ, sedisque Cadomi apud nos ponendæ valde cupidus. Verùm aliter visum est Societatis Magistris, qui Parvillierium traduxerunt Flexiam Andegavorum, ubi in obscuro otio mortem paulò post oppetiit: unaque cum eo periit ingens Opus, editioni jam paratum, quo parta sibi ex Oriente spolia fusè explicuerat, quodque *Interpretem Orientis* adscripto titulo appellari volebat.

Eram tum quoque Cadomi, cùm de ara maxima templi Sancti Johannis, in quo lustralibus sancti Baptismi aquis tinctus sum, in meliorem formam restituenda, novisque operibus exornanda coeptum est cogitari; imprimisque de tabella, in qua depingendus erat Christus, in aquis Jordanis baptismum à Johanne suscipiens. Ac volebant plerique rei perficiendæ curam municipalibus quibusdam & minutis Pictoribus, familiariter sibi cognitis, demandari. At ego utendum censui ejus operâ, qui tum artis hujus in Gallia princeps haberetur; hunc

hunc autem Brunium esse sine contro-
versia, qui egregiis picturis domos re-
gias tunc locupletaret; quamvis autem
uni dicasset Regi industriam suam
omnem, sperare me tamen, pro ea,
quæ mihi cum illo erat, consuetudine,
impetraturum, ut furtim & horis sub-
secivis aliquantulum studii sui & la-
boris in opus nostrum concinnan-
dum conferret. Quod ille ægrè qui-
dem, sed precibus tandem meis victus
amicè concessit.

Iisdem ferè temporibus in media A-
cademia Cadomensi, inter eruditos do-
ctorum hominum congressus repentina
morte extinctus est Samuel Bochartus.
Exorta erat quæstio subdifficilis de
nummis quibusdam Hispanicis, quorum
mentio exstat apud Covarruviam; eaque
fatis acriter inter me & illum tum fortè
disceptabatur, cùm subitò toto corpore
contremiscentem pavor lethalis occupat,
statimque mortuus corruit, magno no-
strum omnium dolore, & gravi rei lite-
rariæ jacturâ. Causam obitus confere-
bant Medici in coagulationem sanguinis,

L

per

1 An. 1667.

per quam intercepto cordis motu, mortem consequi necesse erat. Etsi verò jamdiu ab ejus familiaritate simultas quædam me abstraxerat, ob eas causas, quæ suprà expolitæ sunt à me, ejus tamen peracerbus mihi fuit interitus: quamvis enim injuriis ejus laceffitus remiseram nonnihil de pristina nostra consuetudine, haud quicquam tamen de existimatione virtutum ejus, deque meo adversùs eum cultu detrahi passus sum, ac ne de officiis quidem, quibus inter literatos viros & alitur societas, & literæ promoventur. Id ipse palam testificatus est in *Hierozoïca* suo, cum de Oryge disputans, insigne & accuratum horum animalium protulit diagramma, ex veteri expressum tabula, quam cum eo communicaveram. Ad Arabica quoque studia, ac Syriaca etiam, magnopere me excitaverat, post Parvillerii discessum, cujus in disciplinam tradere me statueram; & Bocharti monitis obsecutus ea diu intermissa repetiveram. Scripserat ille quidem ad me, paucis ante obitum diebus, grandem epistolam, quâ suffragium Origenis adsciscere conabatur ad Calviniani dogmatis tutelam, adversùs Catholicam veritatem,

tem, de Eucharistia, & de cuku & imploratione Angelorum. Quâ epistolâ cum sanctissimæ nostræ Religionis violaretur integritas, officii mei esse censui solida cum & explicata responsione confutare. Jamque scriptio nostra spectabat ad exitum, cum Bochartum mors oppressit. Nihilo tamen secius utraque deinde epistola venit in lucem, quas legi simulque diligenter conferri valde velim, ut inde existimari possit quantum præstet errori veritas, quantâque animi impotentia vir cæteroquin moderatus vanarum opinionum deliriis deludi se & abripi passus sit.

Neque hîc prætermitti decet perfacitum quippiam, quod mihi Lutetiam eunti tum fortè contigit. Erat in comitatu vir amicus, venustus, & dicax, versuum ex tempore fundendorum patrio sermone mirabili polleas facultate, eâque in familiari sermone libenter & jucundè uti solitus. Ego autem ex assiduo ejus congressu paululum etiam quippiam contraxeram usus, ad ejus jocosa carmina sermone adstricto expeditè respondendi. Itaque non aliter ferè diserebamus inter nos, vel in itinere, vel in diver-

foriis, quàm poëticè. Cùm autem divertissemus aliquando in cauponam, mulierculamque hospitam carmine essemus pro more allocuti; illa haud cunctanter carmina carminibus reposuit, tam exprompta facilitate, ut nos tarditatis etiam nostræ puderet.

Origenes interea noster, emissus tandem è carceribus typographicis, paratus jam erat ad curriculum. De patrono itaque his severiorum nostrorum studiorum primitiis adsciscendo cogitandum mihi fuit, ne morem hac ætate receptum viderer sine causâ deseruisse. Ac primum elaboratum Opus in Ecclesiæ usum & commodum, ad eam jure visum est pertinere, & Ecclesiæ Gallicanæ Patribus esse dedicandum; quorum patrociniûm decori esset ipsi futurum. Cùmque meam hanc voluntatem ipsorum confessui, qui tum fortè Lutetiæ celebrabatur, significassem per literas, acceptissimam sibi eam esse per Episcopum Tutelensem responderunt. Verùm cùm intervenisset Regis in me liberalitas, ejusque donis essem ornatus, admonuit me clarissimus Colbertus, regię gazæ dis-

pen-

I An. 1687.

pensator, ad eum referendos esse studio-
rum meorum fructus, qui beneficiis
suis juvanda ea & promovenda suscepis-
set. Quæ lege proposita, non alio nomi-
ne decorandum esse statui frontem Oper-
is nostri; atque id per me ipsum Regi
offerendum censuit Colbertus; per se
verò me ad eum intima admissione in-
troducendum. Deduxit itaque ille me
ad Regem; mihiq; præconium suum
ac commendationem præstitit liberaliter;
munusq; nostrum honorificis verbis
exornavit. Nec patitur pudor noster hic
referre, quàm benigna allocutione salu-
tationem nostram atque munus exceperit
magnus Rex, quàmque gravi hortatu
excitaverit me ad persequenda gnaviter
studia literarum, quàmque seria assere-
ratione iis favere se velle pronuntia-
verit.

Per idem tempus Colbertus, pro suo
in literas amore, Lutetiam arcessive-
rat Jacobum Grandorgæum; Mona-
chum Ordinis Benedictini, ex Abba-
tia Fontanetensi, quæ deinde commen-
datario, ut vocant, jure tutelæ nostræ
commissa est. Hic quem dico Grandor-
gæus prodierat ex disciplina Ægidii Mar-

cæi, & fideralibus doctrinis fuerat à primæ ætate institutus, quarum & ipse à pueritia magno tenebar studio, propter eaque viri consuetudinem olim appetiveram. Jamdudum autem jactantem cum audiebam, tanta contentione frustra tandem quæsitum ab aliis, tantis expetitum studiis, repertum tandem à se celebratissimum illud & ignotissimum, ac navigationi commercioque adeo utile, arcanum, quo loci ejusque intervallum à primo Meridiano, quod longitudinem appellant, quocunque loco, quocunque tempore, certò possit deprehendi. Quod cum ab exploratis minimisque dubiis debeat principiis proficisci, & per manifestas deducirationes; ipse in vanissimis & ineptissimis Astrologiæ, quæ *Judiciaria* vulgari nomine appellatur, figmentis totius rationis sui fundamenta posuerat. Itaque magno suo flagitio, non spem quidem meam, nihil enim sani ex inani hac jactatione exspectaveram, sed splendidi sui promissi fidem sefellit.

Longè diversâ in Mathematicarum artium tractatione grassabatur viâ Ægidius Persona Robervallius, Geometricæ potissimum

tissimùm scientiæ laude pernobilis ; & in Philosophicis quoque rebus non indiligenter versatus. Quibus fretus Cartesii adspersus figmenta , tam crebris ea & acutis oppugnavit disputationibus , ut admonitus de iis Cartesius excanduerit vehementer ; & ut erat omnis contradictionis impatiens , nec alios quàm sui laudatores patiebatur , nunquam cum eo in gratiam , frustra laborantibus amicis , redire voluerit. Primus tum tenebat inter lusores Scacchorum Robertus Vallius , si qua ea laus est ; utque velitationis hujus non eram inexpertus , nonnunquam cum eo periclitabar industriam ; sed ita tamen ut inferior discederem.

Excipiebat tum apud se Gulielmus Lamonijs , Senatus Parisiensis princeps , florentissimum doctorem hominum cœtum ; quem novam quamdam Academiam potuisses dicere. Certo illi conveniebant singulis hebdomadibus die , & eruditos inter se sermones conferebant. Iis autem intereram libenter & studiosè , à Lamonio benignè accitus , cujus fueram jampridem benevolentiam expertus , & sæpe cum eo rusticari solitus in

548 PETRI DAN. HUETII

amœnissimo secessu Bavillano, ad fontem Polycrenen. Quem fontem cùm suavissimis suis carminibus celebrasset Renatus Rapinus, assiduus Lamonii affectator, & ad idem officium pellucido fonti, in gratiam Lamonii, præstandum amicos suos, meque adeò ipsum invitasset, parui illico roganti, & cognitas mihi Polycrenes delicias his versibus decantavi:

*Castalium mendax quid jactas Græcia
fontem?*

*Quid Pbæbum & socias, nomina
vana, Deas?*

*Quæ Sancaronicis Polycrene labitur
arvis,*

Obscurat famam nobilis unda tuam.

*Hæc parit innumeros facundo gurgite
vates,*

Afflat & in laudes enthea corda tuas.

*Huic quoque numen adest, huic & suus
adstat Apollo,*

Cùm placidis adstat Lamonieus aquis.

*Qui comitem sese dederit si fortè Ra-
pinus,*

Vna Pieridum tunc Chorus omnis adest.

In

In celebri hoc conventu Lamoniano
tum primum videre mihi contigit Ta-
naquillum Fabrum, municipem no-
strum, Græcis Latinisque doctrinis,
omnisque antiquitatis peritiâ insigniter
excultum; at Calvinianis etiam tum im-
plicitum erroribus, in quos eum præci-
pitaverat licentia juvenilis abstractum
à Catholicis & Ecclesiasticis ritibus,
quibus à primâ ætate fuerat addictus.
Post repetitam autem ab eo stationem
Salmuriensem, & initum inter nos li-
terarum commercium, partium mearum
esse credidi, revocare hominem, si pos-
sem, ad saniora consilia; sopitosque in
eo pietatis sensus excitare; nec inani sa-
nè operâ, nam videbatur oculos ad lu-
men attollere; cùm hæsitantem in luto,
morasque nectentem, improvisa mors
occupavit.

Coaluit etiam hoc tempore consuetu-
do aliqua inter me & Carolum Fres-
næum Cangium. Plurimum is lucis &
commodi intulit bonis literis, cùm By-
zantinam Historiam locupletaret lu-
cubrationibus suis; & multo etiam
magis, cùm Græcam & Latinam Lin-
guam, postquam barbarie inquinari

& obsolescere coepta est, concinnatis summa, & accurata diligentia *Glossariis* illustraret.

Commodum redierat Lutetiam hoc tempore Johannes Baptista Tavernerius, redux ex longinquis & diuturnis peregrinationibus. Quarum descriptiones legeram studiosè, ut & alias plerasque generis ejusdem, magnæ animi voluptate: quique tam multas res cognitu dignas ex ejus libris didiceram, plures etiam ex ejus congressu percepturum me sperabam. Ad eum itaque adii, multaque de rebus Orientis ab eo percontatus, hominem reperi subagrestem, inurbanum, externis oblitum moribus, quem facile suspicatus esses in narrationibus suis describendis alienâ operâ usum esse. Etsi non pauca intellexi ex ejus sermonibus, quæ qui me docere posset, præter eum habui neminem.

His ipsis diebus per Bertaldam Motavillæam, lectissimam feminam, planè incogitanti mihi nuntiari curavit Ludovicus Rivierius Lingonensis Episcopus, florens quondam favore Gastonis Ducis Aurelianensis, valde optare se in amicorum meorum esse numero, seque
omni-

omnibus officiis daturum operam, ut hanc à me gratiam inire posset. Qua re nihil mihi sanè poterat contingere jucundius, non tam quidem ob amplissimam præclari Antistitis dignitatem, quàm ob inusitatam amœnitatem illustris ingenii, quam sæpenumero prædicaverat apud me Patrisius, cui fuerat cum eo in Gastonis comitatu diuturni contubernii necessitudo. Sic enim agebat, Gastonem, ut ingeniosa quadam ipse erat hilaritate conditus, ita apud se collegisse homines singulari festivitate atque excellenti solertia præditos, Bellotium, Caudabonium, Vetturium, aliosque complures; adeò ut Gastonis aula urbanitatis ipsius videretur esse domicilium; at eos tamen omnes & ingenii præstantiâ & elegantia à Rivierio fuisse superatos. Nihil ergo mihi potius fuit, quàm ut perciperem tam insperatum gaudium, meque ad excellentis viri amicitiam mihi ultrò delatam applicarem. Ad quem ut veni, amanter me complexus, Quàm gaudeo, inquit, ejus conspectu & alloquio frui, de quo tam multa tamque jucunda disseruit apud me Patrisius, egregius virtutum & meritorum spectator! nunc ad

ca, quæ de meo in te studio narrantem
 audisti Mottavillæam, illud adjiciam,
 quicquid auctoritate, gratia, & opibus
 valeo, totum id me tibi deferre ex ani-
 mo, atque velle à te haberi ut tuum:
 ac primum, ut sæpius visamus inter
 nos, magnopere velim commigrare te
 huc vicinæ: planè enim, si me audis,
 deferenda tibi Provincia est, petenda in-
 reliquum vitæ tempus. Lutetia, nativa
 urbanitatis & eruditionis sedes, à qua
 si quis Gallus malo suo fato cogeretur
 abesse, nusquam alibi tam dulces poterit
 ex laboribus suis ac studiis fructus capere;

*Nec tam præsentem alibi cognoscere Di-
 vos¹.*

Nunc verò ut citiùs coalescat jam con-
 ciliata, uti spero, inter nos conjunctio,
 proximis hisce diebus concedamus, si
 commodum tibi fuerit, Petitoburgia-
 num meum, ibique intimos animi no-
 stri sensus simul expromamus. Tum
 subjecit Terentianum illud², (apprimè
 enim callebat veteres Poëtas)

Meus

¹ Virg. ecl. 1. vers. 42. ² Eunuch. Act.
 1. Sc. 2. vers. 116.

*Meus fac sis postremo animus , quando
ego sum tuus.*

Quæ cum acta essent inter nos , spem-
que suavissimæ in futurum tempus con-
suetudinis dedissent , febre postridie cor-
reptus , sexto die interiit. At Motavil-
læa illa Bertalda , quæ amicitiae hujus
inter nos conciliatrix fuit , scriptos reli-
quit commentarios de rebus in aula ge-
stis , dum inter Reginae Annæ Austria-
cæ cubicularias primum locum teneret ,
eosque satis probandos , si Historiæ le-
ges accuratius calluisset. Quos cum mi-
hi post sororis obitum prælegisset ipsius
frater Bertaldus Freauvillæus , in Curia
Parisiensi Senator , recti sanè visi sunt &
venusti. Nec fuit hic ipse Bertaldus bo-
narum literarum expertus , scriptoque nec
in scito , nec indocto togæ dignitatem con-
tra militaris fagi & armorum splendorem
asseruit. Pater illis fuit Petrus Bertaldus ,
qui Abbatiae nostræ Alnetanæ per trien-
nium præfuerat ante conjugium , & in
eo munere successerat Johanni Bertaldo
fratri Sagienti Episcopo , magnam lau-
dem carminibus suis inter Gallos prome-

sito, quæ quinta nectaris sui parte Musæ visæ sunt imbuisse.

Dum suavissimam suam fabellam *Zabydam* lucubraret Laverna Fayette, de qua dixi, operamque ad id suam & nomen commodaret Segræsius, quæsiuit ille ex me aliquando, quosnam primos arbitrarer Romanensium Fabularum artifices exstitisse. Ego pauca quædam respondi pro tempore, sed ejusmodi tamen, ut ea sibi dictari à me valde vellet. At ea neque esse tanti dixi, neque tamen levis fore operæ, aut exigui temporis, si quæ à me properanter effusa essent, distinctè scriberentur. Abs te igitur peto, inquit, ut ea literis mandes per otium, mecumque communices. Quod & facturum me sponendi, modò non ad diem certum, sed pro commodo meo promissæ fides exigeretur. Septem milliariis Lutetiâ versus Ortum disita est Abbatia Malunodensis, religiosarum virginum sedes. Commissa fuerat hujus rectio Mariæ Leonoræ Rohanniæ, jam suprâ à me laudatæ, cum priùs præfuisset Monasterio Cadomensi, quod à sancta Trinitate nomen habet. Commeabam identidem ad illam visendi causâ, commorabarque non;

nonnunquam apud eam per dies aliquot. Commodus visus est secessus ille commentationi huic quam meditabar. Et quoniam libris eram imparatissimus, si quem Scriptorem consultum vellem, scribebam ad Cossartium, custodem, vel mentem potius locupletissimæ Bibliothecæ Collegii Parisiensis Societatis Jesu, rogabamque ut vel libros ad me mitteret, vel loca dubia ex libris ipsis excerpta. Quod ab amico & docto viro fiebat diligenter & accuratè. Ergo operi incumbebam gnaviter, & quæ scripseram per diem, sub vesperam eruditæ virgini prælegebam; atque ita demum produit ea Epistola ad Segræsum scripta, quæ deinde venit in lucem & *Zabydæ* Fabulæ præfixa est: de qua mihi sæpe jocans dicebat Laverna, auctor ipsa Operis, nos liberos nostros inter se connubio junxisse. Nec infaustum sanè fuit hoc conjugium; nulla enim ferè per Europam gens est, quæ non par illud conjugum adsciverit sibi, & ad se transtulerit. Porro miratus non sum crimini mihi datum esse ab austeris quibusdam hominibus, quòd de Fabulis Romanensibus hoc

Ope,

An, 1666.

Opere differens, non modò non impro-
baverim compositionem earum ac lectio-
nem, sed iis etiam favere visus sim; at-
que ita induxerim corruptelam hanc in
vitam moresque juventutis, & velut pa-
bulum intemperantiæ præbuerim. Quod
si ita esset, non pigeret utique meliùs
consultum senem ea recantare, quæ ju-
venis inconsideratè effudissem. Verùm
si quis ad eas attenderit cautiones, qui-
bus ejus animum præmuniri jussi, quis-
quis ad has amatorias scriptiones accesserit,
exuat is fortasse anteceptam animo
opinionem, mihi que assentiatur.

Nec imparatus ad argumentum hoc
tractandum accessi; nam amatoriiis hisce
narrationibus, Græcis & Latinis, jam-
dudum dederam operam, & Longi Sophi-
stæ, ut suprà à me dictum est, reddita
fuerant à me Latino sermone *Pastoralia*;
& veteribus etiam Gallicis Fabulis, ante
ducentos trecentosve annos scriptis,
etiamnum puer, summopere fueram de-
lectatus. Sæpe quoque sorores meas
duas apud me prædicantes audiebam
Astree Fabulæ, ab Honorato Vrfæo scri-
ptæ, amoenitatem & elegantiam, roga-
runtque me etiam aliquando, ut ad eas
ruri

ruri tum agentes deferrem Librum, quem simul per otium legeremus. Parui illi-
co; atque hac lectione ita afficiebamur
interdum, ut nobis aliquando excuteret
lacrimas, vocemque dolor interciperet.
Hinc vehemens incessit quoque mihi cu-
pido in hoc genere scriptionis periclitan-
dæ meæ industriæ. Quamobrem fabellam
hujusmodi ipse quoque lucubrare insti-
tui. At qui in eam inserti erant & relati
casus penè omnes, non ad arbitrium,
uti fieri solet, fuerunt conficti, sed reipsa
vel mihi ipsi contigerant, vel hominibus
certè mihi benè cognitis. Adeò ut præ-
ter rerum ordinem, eventuumque con-
textus & commissuras, in quibus tamen
tota ferè ars posita est, cætera petita ef-
sent extrinsecus. Paucos autem adhibue-
ram lucubrationis meæ testes; quasi mi-
hi tantum & Musis canere voluissem,
ut est in veteri proverbio. Donec qua-
dragesimo post anno cum fortè non ni-
hil de ea incauto mihi inter mulieres ex-
cidissent, tam assiduo convicio postula-
runt à me copiam ejus sibi fieri, ut im-
portunæ petitioni cedere tandem sim co-
actus: sed ita tamen, ut nunquam exi-
ret ex manibus meis, nullamque ejus
ex-

excipi descriptionem passus sum.

Est in litore Cadomensi, non longè ab ostiis Olenæ fluvii, Templum beatæ Mariæ Virgini sacrum, satis antiquum, sed incertæ ætatis & originis, magna circumjacentium populorum & externorum etiam concursu frequentatum, Delivrandæum dictum pervulgato nomine, sive ab agro Yvrandæo, in quo situm esse fertur; sive à liberata & servata gente, sanctæ Virginis cultrice. Illuc sub vernum tempus procedere solent supplicantium Cadomensium ordines ritè instructi, sanctissimæ Virginis laudes decantantium. Tunc autem vehementi earum quoque laudum carmine celebrandarum desiderio accensus sum; at eo carminis genere, quod cantui aptum esset & facile, quodque per arva læta solemni pompa spatiantes exhilarare posset, & ad pietatem excitare. Hujusmodi ergo carmen à me editum est, quod & piis auribus placuit, & inter sacras preces acceptum est ex mandato Episcopi; & cùm ad Templum illud solemni pompa procederetur, concini jam inde solitum morem hunc tenuit piagens per mul-

multos annos: quem postea intermissum
ut revocarem, neque hoc nostri adver-
sus sacram Virginem cultus & reveren-
tiæ monumentum pateretur intercidere,
in tabula marmorea curavimus insculpi,
& intra ipsum Sacellum ad parietem affi-
gi. Quod ut illic, ita hîc quoque ob
Lectorum oculos visum est repræsentare:

*Diva Servatrix, bona Bajocani
Littoris custos, prece quæ rogantum
Non gravis flecti, mala Cadomeis*

Finibus arces:

*En cliens sacras tuus hic ad aras
Accidit pronus, merito/que dulcem
Increpans plectro citharam-sonante*

Dicit honores.

*Horrui fœta tua nactus arvo
Pastor effossa simulacra terra,
Agnæ cui simplex præiit latentis*

Numinis index.

*Ængula terram fodiens bisulca
Fertur obstipos tenuisse vultus
Immemor prolis pecus, & virentis*

Immemor herbæ.

*Proximis circum studiosa campis
Advolat pubes, rigidus colono
Ponitur vomis, labefacta linquit
Jugera fossar.*

In

*Inter arentes resupina glebas,
Læta contingi manibus piorum, &
Floribus spargi patiens odoris
Prostat imago.*

*At bonus tandem precibus Sacerdos
Ritè conceptis sterili jacentem
Erigit campo, stabilique celsam
Sede reponit.*

*Hic tuo pendent capiti coronæ,
Hic tuas flammis adolemus aras;
Hic odoratos tibi dant Sabæa
Thura vapores.*

*Tu maris fluctus rapidos Britanni
Nutibus rectrix moderaris æquis;
Te proci summa pavidus salutat
Puppe magister.*

*Littoris compos, dubiisque nauta
Te canit functus pelagi periclis,
Et coronatos decorat tabella
Supplice postes.*

*Aridos per te rigat imber agros;
Imminens per te segetes adultas
Transvolat grando, tumidisque nutat
Merges aristis.*

*Ad tuum tendens pia turba limen
Oppidis exit benè feriatis,
Frigidæ vernis ubi mitigantur
Solibus auræ.*

Flo.

*Floridis lentè spatiata campis
Pompa dum procedit, Io triumphæ,
Plebs canit; læto præit ore sacra
Verba Sacerdos.*

*Luciæ valles Doveræque circum
Adsonant saltus, viridesque ripæ;
Rupibus longè latitans marinis
Adsonat Echo.*

*Flamines festis operantur aris:
Hinc & binc supplex tibi languidorum
Turba procumbens onerat piis al-
taria donis.*

*Tu salutari relevas jacentum
Arte languores; oculis tenebras
Pellis indulgens, & iniqua linguæ
Vincla resolvis.*

*Per recurrentes revoluta febris
Temporum lapsus, fugit inquietis
Protinus membris, fugit æstuant
Aëre pestis.*

*O parens Nati, sobolesque Patris,
Sive stellato dominaris axi,
Altior nimbis, & agente menses
Altior astro:*

*Seu polo lapsam mage Cadomæa
Arva delectant, resonumque propter
Littus aurato tua Tempia gaudes
Visere curru:*

Flo-

*Nostra devoto tibi cunque Musa
 Serviet plectro, tibi nostra serpet
 Laurus æternis veneranda circum
 Tempora ramis.*

*Laus Deum vivax maneat parentem;
 Natus extento celebretur ævo;
 Spiritus longis adolescat ingens
 Gloria seclis.*

Conjunctus erat mecum etiam tum Se-
 græsius intimo familiaritatis usu: &
 quamvis diversa planè nobis esset ratio
 studiorum, cum ipse extra Gallicæ poë-
 ticæ fines non prodiret, me verò exer-
 ceret aliud genus literarum, consentiens
 erat tamen in reliquis voluntas, & par
 animorum conjunctio; ut ne suspicaret
 quidem ullam omnino intervenire un-
 quam posse causam discordiæ. At in-
 tervenit tamen, me quidem inscio &
 invito. Jurare enim possum quolibet
 sacramento, persanctè me coluisse ami-
 citiam nostram, nec ei usquam defuisse.
 Attamen in quotidiano vitæ usu frigidè
 mecum agere hominem tum primùm
 sensi præter solitum; deinde etiam dissi-
 mulanter, nec pro consueto candore;
 asperè quoque nonnunquam & duriter;

ac

ac denique contumeliosè; ¹ ut ne in medio quidem gravissimorum hominum confessu aliquando atrocibus maledictis in os mihi ingestis abstinuerit: meque ita sæpius laceffitum ne verbum quidem reposuisse, testes habeo cordatos viros, quos vehementer offendit tam effrænis petulantia. Quamvis autem totum se jamdiu ab amicitia mea se averterat, exstabat tamen inter nos aliqua pristinae nostræ necessitudinis species, comitate quadam conjuncta, & sermones nonnunquam de rebus literariis cum eruditis amicis miscebamus. Cùmque incidisset aliquando controversia de Virgilianorum versuum ² sententia, quibus Ægyptum ait Poëta urgeri viciniâ Persidis, & fecundari ab amne devexo ex India, Nilo scilicet: cùmque locum hunc luxatum & mendosum esse contenderet Segræsius, ac vanis etiam conjecturis fretus interpolare auderet; ego contrà integrum esse asseverarem, planumque & intellectu facilem, si modò perspecta esset Veterum de ortu Nili opinio, qui in India oriri cum, & ex

ca

¹ An. 1670. ² Georg. lib. 4. vers. 287. & seq.

ea in Ægyptum profluere, falsò quidem, at pro certo tamen & constanter arbitrati sunt; tum ille verò vehementer excanduit, parùm æquo animo ferens, futilium opinationum suarum vanitatem coargui, palamque fieri quàm parum illi facultatis esset & instrumenti ad explananda Veterum scripta; ac multò etiam minus ad ea, si res postularet, in integrum restituenda.

Biennium totum abfueram Cadomo, meque in patriam revocaverat recula mea familiaris, & molestæ potissimùm lites, quibus per diu sum miserè conflictatus. Tunc autem post longam absentiam magnis fueram gratulationibus exceptus publicæ Academiæ, quæ mihi altera parens & altrix fuit. Vnà adfuit magnum ejus ornamentum Henricus Hallæus Antecessor, Antonii frater, quem Juris Antistitem, haud secus quàm Servium Sulpitium meritò dixisses, & in cujus exhedra primis fueram pertinentis ad leges scientiæ elementis institutus. Cùmque ille prima hac adolescentiæ meæ studia mihi revocaret in memoriam, Ecquid verò, inquit, meministi disputationum illarum, cùm tu
pu:

publicè responderes de Jure Pontificio & Civili, dignusque visus esses, qui non in Lytarum modò & Prolytarum subselliis, sed in nostris quoque cathedris consideres? Adeò mihi, inquam, non excidit vestrum istud tam honorificum de me judicium, ut mirer potius me mei decoris tam parùm fuisse studiosum, qui non aliquod optaverim publicè exstare voluntatis in me vestræ & gratiæ monumentum. Quamobrem nunc tandem rogo vos, ut pro more in Academiis recepto, quæ tum neglecta sunt à me, nunc consequar favore vestro, certisque diplomatis appareat testificatio disputationum illarum, quæ, si ita res ferat, citi possim. Id verò ab iis & libenter & liberaliter præstitum est. Inde adeò inter Jurisconsultos locum tenui, & in illustre suum quoque honorariorum Juris Doëtorum Collegium adscivit me Parisiensis Academia. Professorio munere tum in ea fungebantur Johannes Doujatius & Petrus Hallæus, disciplinâ Juris pereruditus uterque, & antiquitatis notitiâ excultus, ac poetica etiam facultate clarus, quos passibus æquis sequebatur Collega, Juris quoque

M

pe-

peritissimus, municeps noster, & amicus summus, Michael Delxus.

Fervebant tum maximè, non doctorum solum hominum, sed potentiorum etiam studia in comparandis veteribus numismatis, ad eaque eruenda, colligenda, & grandi etiam pretio redimenda indagatores passim submittebat clarissimus Colbertus, quibus ut armarium locupletaret regium, suosque ipsius loculos referciret. Memineram autem vidisse me olim Cadomi non spernendam nummorum hujusmodi, nec deterioris notæ congeriem, apud quosdam tenuis fortunæ homines hæreditate relictam. Quod ubi Colberto per me innotuit, dedit operam id ut pretio comparatum, integrum, nec ulla parte imminutum, bonaque fide ad se perferendum curarem. Tametsi autem omni adhibita diligentia præstare id conatus sum, vigilantiam tamen meam elusit subdolorum hominum perfidia, à quibus clam subrepta fuisse comperi rariora numismata; etiam quæ vidisse me cum aliis & contrectasse recordabar. Quamobrem Colbertum adi, ac significavi, quoniam per imprudentiam meam & incogitantiam

cia.n

tiam os mihi sublini passus essem, æquum esse ut pœnas ipse luerem supinitatis meæ, & quodcumque illud esset numismatum servarem in meos usus, pretiumque pactum de meo persolverem. At conditionem non accepit Colbertus, damnumque in se cum numismatibus recepit.

Dabat tum literis operam Serenissimus Delphinus, & Præceptore utebatur Picarto Perinio. Is ex Præsidente Inquisitionum Parisiensis Senatus adscitus est ad id munus literatorium, cùm regendæ ejus adolescentiæ moderator accessisset Montauserius, sæpe jam à me appellatus. Utque ab annis aliquot propensam in me voluntatem, multis modis significaverat, tunc ejus apertius testificandæ occasionem nactus, minimè ei defuit. Cùm enim Rex, ad meliorem Delphini filii institutionem, adjungendos censuisset quotidianos literatorum hominum congressus, ut circumsonarent pueri aures sermonibus eruditis, meque ad id munus assumi voluisset, Regis propositum consilio suo confirmavit Montauserius, rei que exsequendæ

M 2

1 An. 1669.

curam in se recepit. Qua re intellecta, vehementer commotus Perinius, venit ad Montauserium, factam sibi fraudem querens, quæsitum sibi ac paratum æmulum, dictorum suorum omnium infensum observatorem, ac fortasse etiam obtrectatorem. Has suspiciones dimovere quidem blandis verbis nitebatur Montauserius; parum illi perspectum esse meum animum, meosque mores, placidum esse me & commodum, non morosum, non litigiosum; seque facilitatis meæ, futuræque inter nos concordiae sponsores dare. Pertendit ille contra, se jam expertum quid sibi esset à me cavendum, certò sibi compertum esse primariæ dignitatis viros & feminas, Colbertum in his, & Mariam Rohanniam, Claudio Lotharingo, Capreosæ Duce, marito suo viduatam, secretò quidem, at enixè tamen, in se ejiciendo, meque subrogando laborasse; jam tunc cognoscere se, easdem sibi denuo, sed aliâ viâ strui insidias, at nihil certè tale expectasse se à Montauserio, quem rebus suis favere putasset. Hujusmodi tandem exprobrationibus victus Montauserius, confert se ad Regem, exponitque

que invitus, nec Perinio mecum, nec mihi cum Perinio facile convenire posse, vererique se ne hæc animorum dissensio Serenissimi Delphini institutioni sit obfutura. Verùm quod præposteræ Perinii interpellaverant querelæ, id ad exitum ejus tandem obitu pervenit. Paucis enim post mensibus quàm hæc erant acta cùm fato concessisset, subrogando in demortui locum Præceptoris ea ratione consultum est, quàm mihi privatim referentem Montauserium sæpe audivi, quæque hic, ut rerum ordinem pro instituto sequamur, exponenda est.

¹ Narrabat ille extincto Perinio, negotium sibi à Rege datum, ut de aliquo sufficiendo cogitaret: sibi verò tum præcipuè propositum fuisse eò Regis animum sensum inflectere, ut sponte sua me in hunc locum cooptaret; se quidem contexuisse indicem eorum omnium qui ambirent id muneris, suæque nomina ad Regem deferri postulassent, quæ centenarium propè numerum exæquarent: Regi legendum dedisse indicem hunc, nullo prætermisso; tum ad eorum subjunxisse nomina, qui hanc sibi quidem

M 3

non

I An. 1670.

non depoposcissent provinciam, at eam tamen maximè viderentur esse digni; singulorum prædicasse virtutes & merita; & in hunc denique sermonem suam conclusisse sententiam, Nunc si quærat ex me Majestas tua, quem ex his potissimum aliis anteferendum censeam, tres omnino excerperim ex hoc numero, muneris hujus functioni præ cæteris, uti mihi quidem videtur, idoneos, Menagium, Bossuetum, & Huetium, quos inter statues pro tua sapientia, cuinam priores partes sint deferendæ: quibus dictis spatium aliquod sibi sumsisse Regem ad deliberandum. Atqui, inquit Montausorius, res à me eò fuerat deducta, cum præviderem rejectum iri Menagium, Regi vix de nomine notum; nec admissum iri putarem Bossuetum, cujus ætas omnis vel in Theologorum contrita fuerat subselliis, vel in sacris concionibus ad populum habendis, inexercitatum verò ad studia humanitatis, quorum vel tum maximè ad instituendum Delphinum usus erat; ac futurum propterea ut in te præ aliis deligendo judicium Regis acquiesceret; præsertim cum paucis abhinc mensibus functioni huic

huic adhiberi te & admoveri voluisset; verum, inquit, aliter res cecidit ac speraveram; cum enim Bossuetus, vir eloquentissimus, sæpissime, nec multò ante id tempus Regis aures deliniverit difertis concionibus, ejusque voce totius Aulæ parietes etiamnum personent, facile eò adductus est Rex, ut illi demandaret provinciam hanc; sed ita tamen ut succenturiatus ei adjungeris.

Agebam tunc Cadomi, nondum planè recreatus ex acutissima febris, gravissimisque intestinorum doloribus, ex redundantis ac fermentescentis bilis contumacia ortis. Accitus ergo urgentibus & crebris Montauserii literis, professionem meam tantisper procrastinandum censui, dum confirmarentur vires, & Bibliothecam meam ac domesticum instrumentum omne compingerem in fasces, quos mari committerem, ut per Sequanæ ostium adverso flumine Lutetiam deveherentur. Cadomum enim ad hanc diem præcipua fuerat ac nativa sedes rerum ac studiorum meorum; & quoniam in alia excurrerem loca, illic

M 4 ta-

I An. 1670.

tamen certum & constitutum hætenus habueram domicilium atque larem. Nec diu tamen discessus meus protractus est; atque ubi Sangermanum veni, consalutato Rege, Delphinum ipsum decumbentem offendi ex morbo, leviculo quidem, at pertinaci & diuturno. Hæc contigerunt sub autumnum anni septuagesimi supra sexcentesium & millesimum.

LIBER QUINTVS.

IN Aulam adventanti mihi, & in Delphini familiam & comitatum adscito, nihil potius fuit, quàm ut Serenissimo Aurelianensium Duci, Regis fratri, aliisque regiæ stirpis Principibus debita officia exhiberem; in primis verò Ludovico Borbonio, Principi Condæo, quem pro merito suo verè Heroem dicere possis, non ob inusitatam modò fortitudinem, & invicti animi robur, resque bello præclare gestas; sed & propter sublimis ingenii præstantiam, singularemque in omni penè genere literarum eruditionem. Sic enim erat, quod nec ex primo ejus aditu & congressu conjecisses; adeo innatam virtutem modestia obsepiebat. Accedebat infinita sciendi & discendi cupido, quam alebat continua lectione librorum omnis generis. Libenter hîc equidem commemoraverim, quod & ad laudem meam pertinere duco; statim atque prodiit in lucem post annos aliquot *Demonstratio mea Evangelica*, tanta aviditate

M 5

fuisse

fuisse ab eo arreptam atque lectam , ut infra dierum septemdecim spatium totam devoraret ; nec ita tamen ut res deliberaret properanter , leviterque perstringeret ; nam & totius Operis formam & partes singulas perlustraverat attentè , & accuratè perceperat ; multaque super iis quæsiuisse à me & rogasse , ut mirarer tam expeditam in eo animi solertiam & sagacitatem.

Jucundissimum mihi tum fuit munuscula accipere ab illustrissimo Principe Leopoldo Medice Cardinale , quicum ad hanc diem nullus mihi usus intercesserat ; Libellos nempe duos , quorum altero continebatur descriptio exsequiarum , quæ Ferdinando ipsius fratri fuerant celebratæ ; altero observationes quædam Francisci Redii , ad rem physicam pertinentes. Gaudebam imprimis , cum agnoscerem eam gentem , quæ extinctum per Europam amorem in literas , & benignitatem in Literatos primâ fuscitavit , obtinere nunc etiam morem pristinum , studiososque homines benevolentia sua & beneficiis decorare.

Iisdem forè temporibus veniebat ad me Lantius Senator Divionensis , bonarum

narum artium scientissimus, qui tum agebat Lutetiæ; cùmque frequens nobis sermo esset de Salmasio, penes se esse dixit Libellum ipsius *De homonymis plantarum*, qui nondum prodierat in lucem; ac compotem quoque propediem se futurum vitæ Salmasii à Lamario Senatore itidem Divionensi scriptæ; me verò, qui Salmasium novissem olim familiariter, nonnihil ad Operis hujus absolutionem conferre posse, vel monendo, vel docendo, vel plurima referendo, quæ Lamario ignota, aliis observata non essent; petere itaque à me Lamarium, ut scriptiõnem suam mitti ad me paterer, quam perlectam emendam, si ita res ferret, vel novis accessio- nibus amplificarem. Ad ea postquam libenter annuere me dixi, missa statim est ad me Salmasianæ vitæ historia, quam recognitam multisque adauctam incrementis remisi ad Lamarium, cujus in scriniis sepulta ad hanc diem jacuit.

Hoc ipso tempore ad aliquam secum jungendam consuetudinem benignè me invitavit Harduinus Perefizius, Archi- episcopus Parisiënsis. Accepi conditio- nem perlibenter, ad eumque sine mo-

ra me contuli. Nec diu tamen oblato beneficio frui potui; dum enim ille hæreret Lutetiæ, jactabar ego Aulæ fluctibus, & ab urbe ferè abstrahabar: nec multò post fato ipse concessit. Successorem is habuit Franciscum Harlæum, ex Archiepiscopatu Rothomagensi illuc translatus, cum quo mihi vetus intercesserat notitia, ex quo mihi admodum juveni tonsuram contulerat: Ecclesiasticam.

Vehemens enim me tenebat cupiditas studia mea ad Religionis Christianæ vel ornamentum vel tutelam referendi; quod etsi aliquatenus præstare poteram, si Origenianorum omnium Operum susceptam absolvissem editionem, jam inchoatam & affectam, nec infelicibus auspiciis in vulgus emissam; consilium tamen id omne abjeceram, quippe nec sperati suppetebant codices antiqui, & si verum proloqui fas est, deterrebat me obscuri laboris magnitudo, malebamque in minutis observationibus, & vili variorum lectionum aucupio, ab aliis quàm à me humilem ac penè servilem operam collocari; cum præsertim ob-

ver-

1 An. 1656.

versaretur animo splendidior quædam forma operis, & Christianæ rei, uti quidem rebar, promovendæ longè utilior. Dum enim attenta & diuturna meditatione argumenta omnia, rationes, probationesque diligenter circumspicerem, quibus stabiliri & confirmari posset Christianæ Religionis veritas, viam quamdam opinabar iniri posse, novam illam quidem, & à tritis orbitis semotam, at certam tamen, simplicem, apertam, & directam, quâ demonstraretur eadem veritas; atque haud minùs exploratam, compertam, & indubitatam, quàm sunt probationes & epicheremata Geometrarum, qui jactant se non persuadere, sed cogere. Atque hanc cogitationem, grandem oppidò & seriam, vel tum maximè volvebam in animo & coquebam, cùm Serenissimi Delphini institutioni admotus sum¹. Nec mihi videbar profectò utrique officio commodè satisfacere posse; hoc enim assiduam postulabat & actuosam operam, illud meditationem tranquillam, continuam, nec interruptam. Magna præterea adhibenda copia librorum, evolvendi sacro-

M 7

rum

I An. 1670.

rum Codicum Interpretes, Patres Ecclesiae, rerum divinarum & profanarum Scriptores, antiqui & recentiores, consulendi, & inter se conferendi. Quibus vel collocandis & disponendis in privatis regiarum domorum habitationibus spatium deerat; tempus verò evolvendis, quod totum Principis studiis & aulicis officiis debebatur. Quibus incommodis occurri posse speravi summā diligentiam, magnāque temporis parsimoniā. Quamobrem sic decrevi in animo meo, nullas finire omnino mihi perire horas; ne eas quidem, quæ aliis vacuæ esse solent, frustraue conteri, velut in faciendo itinere, vel in somno conciliando, vel statim à somno, cūmque surgens è lectulo sumerem vestes, vel cūm quieti me tradens eas deponerem. Præstò enim tunc erant pueri anagnostæ; nam in famulatum apud me illiteratus admittebatur nemo. Sæpiissime præterea post præstitam per diem Delphino operam, furtim sub noctem, etiam obortis aliquando jam tenebris, omni festinatione properabam Lutetiam, illicque magnam noctis partem, in Bibliothecæ adeundis & pervolvendis libris,

bris, locisque librorum exquirendis & excerpendis consumebam, & sub diluculum remeabam ad Principem. Atque hic labor totorum decem annorum fuit, cum interea ad Aulæ jactationem componendum esset vitæ genus inquires, sæpe mutandæ sedes, crebra suscipienda itinera, varia adeunda & percurrenda loca. Existimet Lector literarum amans, & studiis deditus, quam facile sit mediis illis in fluctibus & tempestatibus rerum, inter diurnos nocturnosque strepitus, animum instituere ad seriam & accuratam commentationem, quæ ex serena mente deducenda est. Quæ quamvis difficultates opinione majores erant & operosiores, assidua tamen contentione & pertinaci studio res ad exitum perducta est. Utque Opus in usus suos elaboratum, & nomine suo prætextum, sibi que à me oblatum accepit Serenissimus Delphinus, testem ipse quoque industriæ meæ & approbatorem esse optavit Regem ipsum. Quamobrem me ad eum deduxit continuo, ab eoque munus meum de manu sua suscipi voluit.

Haudquaquam præterire silentio possum, quod tum mihi non sine stupore cogni-

cognitum est de Philippi Mornæi Ples-
 siaci ingenio & doctrina. Postquam
 enim Christianæ Religionis veritatem
 demonstrare sum aggressus, constitutum
 fuit apud me, nullum omnino ejusdem
 argumenti Opus, sive veteris sive recen-
 tioris ævi, inaccessible inexploratum-
 que prætermittere. Multum præcipuè
 lucis & subsidii speraveram ex Philippo
 Mornæo, qui satis luculento Libro eam-
 dem materiam sibi sumserat illustran-
 dam. Deus bone, quàm falsa & inani
 spe productus sum! Verè enim pro the-
 sauro carbones reperi, ut est in veteri
 proverbio: vanas argumentationes & fu-
 tiles; testimonia Veterum temerè colle-
 cta, vel perperam intellecta, vel mala
 fide sublecta; errores infinitos: ut li-
 quidò compertum mihi sit, alienâ eum
 instructum doctrinâ accessisse ad has
 tractandas literas; alienâ quoque operâ
 & legisse libros & scripsisse; & jam in-
 de mirari desierim, tam patentem repre-
 hendendi sui, palamque coarguendi &
 convincendi ansam Cardinali Perronio
 eum præbuisse.

Addam & illud quoque, quod mihi
Demonstrationis Evangelicæ Opus medi-
 tanti

tanti contigit. Cùm de eo differerem inter amicos, reique à me susceptæ consilium, formam, & argumenta candidè expromerem, furtim ea ex ore meo excepta subinde & sublecta, in Libelli speciem edita prodissè, quo apparebat expressa planè Operis nostri forma, & in angustum contracta: ab hominibus scilicet inventionis laudem sibi furtim arrogantibus.

Nec multo pòst tempore idem argumentum de Veritate Religionis Christianæ sibi tractandum proposuit Claudius Frassenius, ex Ordine Franciscanorum. Vix enim credibile est, quàm multos ad sacrosanctæ fidei nostræ patrocinium suscipiendum, velut dato signo, accenderit scriptio nostra. At ille parùm omnino rei, quam moliebatur, intellexit magnitudinem ac momentum; quàmque tenuiter & æstivè esset ad hoc iter viaticatus; quàm leviter exercitatus in sacrorum voluminum tractatione; quàmque exiguâ ac penè nullâ Ebraicæ Linguae & Antiquitatis peritiâ tinctus. At cùm paratam sibi videret in Opere nostro satis amplam instrumenti hujus copiam, eam sine pudore suppilare aggres-

gressus est; non sententiis parcens, non rationibus & argumentis, ac ne ipsis quidem verbis, quin ea pro suis usurpata haud cunctanter vendicaret. Contumelias tantum addidit de suo, fraudem hac arte cautè dissimulatam iri putans si proscinderetur convitiis per quem profecisset. Quibus ex rumore vulgi intellectis, officii sui esse duxit illustrissimus Archiepiscopus Parisiensis Franciscus Harlaeus, accersitum ad se Frassenium castigare verbis, & ad me mittere, qui culpam deprecaretur molli excusatione, offensionemque nostram purgatione leniret. Quod & ab eo factum est. Nec æquiori animo rei indignitatem tulit Benignus Bosluetus Episcopus Meldensis, cum Opus approbatione sua, aliorumque Episcoporum, & elogiis munitum & ornatum, palam reprobatum cerneret. Asperrimis itaque verbis increpitum Frassenium admonuit erroris sui, retrusumque in Claustrum intra angustias suas redegit.

Atqui non sponte, nec ex sua ipsius sententia res ab eo attentata est, sed instigante Ludovico Ferrando, eo qui sacros Davidis Psalmos Commentariis post-

postmodum explanavit. Nam postquam Christianæ Legis veritatem & sanctitatem scriptis tueri exorsus sum, ille, quasi in suam possessionem venissem, nullam nominis mei, vel clam, vel aperte oppugnandi, & averſi animi significandi finem fecit, cùm nos sua cum protervitate & malignitate frui faciliè sineremus.

Postquam venit Opus nostrum in manus hominum, contulit se ad Michale-tum Librarium Richardus Simonius, in Voluminum cùm aliorum omnium, tùm præcipuè ad res Ecclesiasticas pertinentium, tractatione & dijudicatione Criticus longè peritissimus, si ingenio suo moderari scivisset. *Demonstrationem* ille meam calculo suo approbare se patam professus, eam quoque dixit velle se in epitomen contrahere. Gavisus sum enimvero vehementer, contigisse mihi egregium cogitationum mearum cognitorem & spectatorem, in hujusmodi commentationibus longo usu subactum, qui scriptionem meam susciperet recu-dendam in brevior formam, qualem à multis desiderari sciebam; atque cum sibi laborem imponeret, ad quem de-mittere mentem meam nullo modo pos-sen,

fem , ut velut foetum eundem bis par-
turirem. Verùm longè alia agitabat ani-
mo Simonius : interpolare enim , reco-
quere , dissecare membratim , & ad usus
suos cogitabat accommodare Librum
meum , & suum planè facere. Quæ
cùm intellexissem , rogavi per Michale-
tum , mea omnino ne attingeret , suis se
contineret.

Verùm , quod satis mirari non possis ,
dum ad pios sanctosque usus susceptum
Opus oppugnatur à conterraneis meis ,
Catholicæ Religioni addictis ; perfertur
ad me contrà probari illud atque lauda-
ri apud exteras gentes , etiam à sancta
Ecclesia alienas. Quod & satis indica-
bant iteratæ variis in locis editiones.
Cùm illud verò à fratre ex Germania
ad se in Sueciam missum accepisset Sa-
muel Puffendorfius , qui tum erat Vlr-
icæ Leonoræ Reginae ab epistolis , non
id solùm vehementer sibi placuisse ma-
gnificis verbis declaravit in luculenta
sua ad fratrem responsione , sed spem
etiam majoris emolumenti sibi affulgere ,
dirimendarum nempe dissensionum &
controversiarum , quibus miserè vexatur
Ecclesia , si modò eadem adhiberetur ra-
tio ,

tio , quâ ad demonstrandam Religionis Christianæ veritatem usus sum : & multum quidem ex pristinis suis odiis & pervicacia remisisse boreales illos animos, paratosque videri ad æquas pacis conditiones subeundas. Atque hæc sanè epistola , non tam ad Puffendorfium fratrem , cujus præferebat nomen , quàm ad me scripta videbatur. Quamobrem eam ad me mittendam tradidit amico meo summo Marchioni Fuquerio , qui tum Christianissimi Regis nomine legationis munus obibat apud Regem Sueciæ. Scripsit & ipse ad me in eandem sententiam Fuquerius ; atque item ad Benignum Bossuetum ; & magnopere adhortatus est utrumque nostrum ; hunc, ut ad capeffendum laborem illum me incitaret ; me verò , ne suadenti reluctarer : nec repugnassem sanè , in re præsertim & pia & admodum utili , nisi discordium inter nostrates animorum tumor , omnem sopiendi dissidii viam præclusisset. Ac ego sanè præclaro huic atque sancto proposito , non studiorum modò temporisque mei partem aliquam, sed vitam etiam , quàm longa esset, totam libenter impendissem.

Dum

Dum huic Operi *Demonstrationis*
Evangelicæ incumberem, succrevit aliud,
 laboriosum ipsum quoque & diuturnum,
 ac studiosæ juventuti perutile, cujus
 laus omnis atque fructus auctori & in-
 ventori debetur Montauserio¹. Nam
 cum à prima ætate priscos Auctores
 Latinos lectitasset diligenter, lectionis
 suavitatem & attentionem animi duabus
 potissimum difficultatibus interpellari so-
 lere querebatur; quarum altera oriretur
 ex verborum & elocutionis obscuritate,
 altera ex ignoratione rerum antiquarum;
 nec facile sibi fuisse ad bella proficiscen-
 ti Commentariorum mole sarcinas onera-
 re, ideoque inter legendum sæpe se ad
 geminum hunc obicem adhæsisse; qui
 si removerentur, jam proclivem fore &
 facilem veterum Scriptorum intelligen-
 tiam, atque adeò studiosorum commo-
 dis præclare consultum iri: quamobrem
 vehementer optare se, necque adhortari,
 ut in curam hanc vellem incumbere,
 & eruditos aliquos homines seligere, qui
 veterum Scriptorum, quos *Classicos*
Gellius appellat, interpretatione & no-
 tis in usum Serenissimi Delphini illu-
 stran-

¹ An. 1672.

² *Duke de Montausier. See Voltaire's*
Œg. of Louis 14th Vol 2 - 296

strandorum negotium in se reciperent;
 invitandos cos esse, non tanquam mer-
 cenarios sordidi & illiberalis quæstus
 auctoramento, sed honorariis propositis
 præmiis, quibus expendendis certo spe-
 rare se non defuturum magnanimum
 Regem, suamque se ad id operam &
 interventum polliceri. Quæ cum audis-
 sem, Etsi, inquam, paratum mihi la-
 borem infinitum præsentio, magnumque
 temporis dispendium, nusquam tamen
 deero, vel Principis nostri commodis,
 vel publicæ utilitati. Quosunque ergo
 in studiis humanitatis optimè versatos,
 & in veterum Auctorum lectione exer-
 citatos, vel noveram ipse, vel ex alio-
 rum relatu audiveram, accersivi, sigil-
 latim iis explicavi propositum opus, &
 ad suam Serenissimo Delphino commo-
 dandam operam satis quidem per se ani-
 matos strenuè excitavi. Atque ea sanè
 aquis accepta sunt animis, & ut in rem
 abjecta omni cunctatione conferrentur,
 valde eos sum cohortatus. Ergo decimo
 quinto quoque die recurrebam Lutetiam:
 conveniebant illi statis horis apud me;
 pensum suum exhibebat unusquisque,
 mihiq; cognoscendum, æstimandum,
 dijudicandum proponebat. Quod

Quod verò singuli Auctores suis prodierunt succincti Indicibus, non vulgaribus illis, qui eximias tantum res aliquas aut verba, sed quæ vocabula omnia universè repræsentant, me uno auctore factum est. Jampridem enim rei utilitatem magno meo commodo fueram expertus, in iis pertractandis Indicibus, qui ab eruditis hominibus in Græcos Romanosque Auctores fuerant concinnati, à Wolffgango Sebero in Homerum, à Daniele Pareo in Musæum, à Nicolao Erythræo in Virgilium, ab Horatio Tuscanella in Catullum, Tibullum & Propertium, ab eodem Pareo in Lucretium, à Thoma Trettero in Horatium, à Josepho Langio in Martialem, Juvenalem & Persium, à Pompejo Pasqualino in Ovidii Metamorphoses, alios ab aliis. Imprimis verò longo compereram usu, quantum emolumentum percepissent viri sacrarum literarum studio dediti ex iis Indicibus, qui sub Concordantiarum titulo in Ebraica, Græca, & Vulgata sacrarum librorum exemplaria lucubrati circumferuntur; ac propterea si in Scriptoribus saltem Latinis latius pateret ea ratio, quæ tractabiles

efficit Auctores , & ad usus nostros accommodat , opportunum hoc futurum iis iudicabam , qui in literis versantur. Sed & aliud quiddam longè majus in his parandisolvebam animo , nempe puræ Latinitatis finium ac veluti pomœriorum circumscriptionem. Quæ cum omnis Scriptorum classicorum contineatur libris , si unicuique suus subjungeretur Index , quo continerentur universa ipsius vocabula ; tum deinde ex singulorum privatis Indicibus generalis conflaretur Index , futurum id erat totius Latinitatis integerrimum penu ; & quidem ita compositum , ut quæcunque se vox offerret , ejus ortum , usum , interitum , vel progressum , Indicis hujus generalis ope , faciliè cognovisses. Verùm rem à multis probatam & expetitam nonnulli , præter expectationem meam , vehementer aversati sunt , ipsi videlicet Commentariorum opifices , ingrati quippe laboris magnitudine deterriti ; tum & Librarii sumtus & impensas veriti , quos aut incertum , aut non satis grande lucrum sequeretur. Sed pervici tamen , nec destiti

N

Ver

*Bre cetero viros, Martemque accen-
dere cantu,*

quoad de Serenissimi Delphini nuptiis agi cœptum est. Tunc enim conticuerunt literæ illæ aulicæ, quarum impensæ plusquam ducenties mille libris steterunt. Quamvis autem omnis à me adhibita est diligentia in seligendis perspectæ tantùm doctrinæ viris, quibus veterum Auctorum commentarius instruendorum cura demandaretur, nonnulli tamen vel leviùs quàm putabam tincti literis, vel impatientes laboris, quam mihi commoverant expectationem sui fefellerunt; quid enim dissimulem? adeò ut nequaquam par fuerit Operum omnium dignitas. Nec mirum sanè in hunc juvenum numerum, tum primùm suam periclitantium industriam, irrepisse nonnullos ex inferiori Eruditorum gradu, qui ea se posse docere alios crederent, quæ nondum satis ipsi didicissent: nimio plus enim arrogare sibi ætatis hujus vitium est.

Quamvis autem in toto hoc negotio eas tantùm in me receperam partes, ut
ope-

operis essem procurator & ἐργασίας
 non & operarius, eò tamen sensim ipse
 quoque delapsus sum. Cùm enim Mi-
 chaël Fayus, qui Manilii interpretandi
 curam susceperat, hæreret sæpe in obscu-
 rioribus quibusdam locis, nec faciliè in-
 de Scaligeranarum Notarum ope se ex-
 pediret, ad me recurrebat identidem,
 quem sciebat Poëtam hunc legisse olim
 diligenter, multaque in privatos meos usus
 ad oram Libri mei allevisse, quibus &
 Auctoris illustraretur doctrina, & infi-
 niti Scaligeri errores coarguerentur. Sic
 enim ex me sæpe audierat, cùm dice-
 rem non in alio ullo Opere tam intol-
 ranter se jactasse Scaligerum, tantum
 captasse laudis, cùm solum se veteris
 Astrologiæ peritum esse soleret gloriari;
 adeò ut morti proximus, & extremum
 propè ducens spiritum, de Manilianis
 suis hypomnematis cogitaret, & tamen
 ferè expertem fuisse antiquatæ hujus &
 defuetæ cælestium motuum, & ex eo-
 rum notitia futurorum eventuum prædi-
 candorum doctrinæ. Postquam igitur
 ex observationibus codicis mei limbo ad-
 textis nonnihil lucis inferri posse sensit
 Fayus tenebricosis Manilii Præceptis,

quæ explicatus haberent difficiles, enixè contendit à me ut excerptas eas colligerem, collectas exponerem & confirmarem argumentis, atque ità paratas per me sibi liceret Operi suo adjungere. Quod cùm ego aliis studiis implicitus ac penè immerſus præſractè abnuèrem, deprecatorem adhibuit Montauſerium, cujus ſumma erat apud me auctoritas, atque ita expugnari me denique paſſus ſum, & quod poſtulabatur impetrari.

Inter eos, quos priſcis Auctoribus illuſtrandis adhibui, partes ſuas deſiderari paſſa non eſt Anna Fabra, tum primum exorta è Tanaquilli patris diſciplina, nunc viri ſui Andreæ Dacerii, bonis artibus egregiè exculti, conſiliis, in literarum tractatione feliciter utens. Nec illa intra Flori, Aurelii Victoris, & Dictys Cretenſis Commentaria continuit induſtriam ſuam, ſed majoris etiam abollæ Opus aggreſſa eſt, Callimachi editionem multis particulis auctam, Notiſque ſupra muliebris ſexus captum eruditis exornavit. In fronte verò Operis exſtare voluit ſuæ adverſum me obſervantiæ monumentum, cùm honeſtiſſimis verbis exponeret cauſas, cur id in
re-

nomine meo apparere voluisset.

Hæc veterum Auctorum commentariis explanandorum à Montauserio inventa ratio aliud quid ab eo excogitatum mihi revocat in memoriam, verè perelegans, & omni politioris amœnitatis suavitate respersum, & pro merito suo Poëtarum Gallorum carminibus celebratissimum, quod Juliæ sertum, sive corona florea, pervulgato nomine appellatum est. Tunc enim clarissimæ virginis Juliæ Angennæ Rambullietæ amore flagrans, conjugium ejus omnibus officiis, qualia amantium esse solent, ambiebat. Cùm instarent ergo Calendæ Januariæ, quo die munuscula ultro citroque misitare mos est, gratissimum puellæ futurum censuit, flores tam alieno anni tempore à se collectos, & selectos, & eleganter depictos recipere. In floribus autem eo picturæ genere exprimendis, quod *Miniaturam* vocant, hominem adhibuit, qui tum longè præcellere cæteris existimabatur. Singulis autem floribus sua subjecit Epigrammata, perarguta sanè & venusta, partim à se, partim à cultissimis ætatis hujus Poëtis, Capellano, Maresio, aliisque

multis amicis suis composita, quibus
 Juliæ virtus, ingenium, forma, aliæ-
 que eximiæ dotes prædicabantur. Ad ea
 autem calamo exaranda Epigrammata,
 Scribâ usus est, cujus tanta erat hac in
 arte præstantia, ut hodieque si quid for-
 tè è manibus ejus olim emissum super-
 sit, magno habeatur in pretio. Hæc
 magnificè compacta, & intra sacculum
 Hispanicis pellibus odoratis, quarum
 magnus tunc erat usus apud homines
 eruditi luxus, contextum recondita ad
 Juliam missa sunt. Jam inde enimvero
 Juliæ Corolla valde celebrata fuit in po-
 litiorum hominum circulis, nec quis-
 quam fuit elegantioris ingenii vel vir,
 vel femina, quæ non eam odorari, flo-
 resque singulos cuperet perlustrare. His
 autem deliciis carueram ad hanc diem,
 ac sæpe fueram conquestus apud Mon-
 tauferium, me penè unum ex ejus so-
 dalitio suavitatis hujus deliciis caruisse.
 Id ipsum autem aliquando expostulanti
 mihi Julia Maria Sammauræa, clarissi-
 mi Crussolii Ucetientium Ducis conjux,
 Montauserii filia, cui tum fortè asside-
 bam, ad aurem propiùs accedens, De-
 sine, inquit, querelarum, cras voti fa-
 ciam

etiam te compotem. Et fecit sanè ut fuerat pollicita ; deduxit enim me postridie in suam Bibliothecam , angustam illam quidem , nec valde numerosam , sed Libris plenam selectis & melioris notæ , eleganter convestitis & ornatis , ut est captus seminarum , quos ipsa in usus suos collegerat : tum Librum inde optatum depromens , En tibi , inquit , Juliæ Coronam : perlege , utere , fruire , dum ad te redeo , & ne quis te legentem interpellat , in hanc cellam concludam te , si pateris , sub clavis custodia : ita in carcere meo captivus attineberis , quoad Sol occidat. Fuit autem captivitas illa quatuor horarum , mihiq; omni libertate jucundior ; cum inter homines ætatis illius urbanitate & ingenii solertia præstantissimos mihi viderer versari.

Non ita multò post in Serenissimi Delphini familiam , Bossueti rogatu , adscitus est Geraldus Cordomæus , & Lectoris titulo decoratus. Frequentabat ille Cartesianorum conventus , fatisque se credidit præceptis illorum imbutum , ut ea etiam alios docere posset. Itaque capita quædam doctrinæ hujus

sibi declaranda sumsit, quod & ita præstitit, ut eam propagandam, & assensu suo tuendam, argumentisque firmandam videretur suscepisse, Libellosque hoc fermento turgidos in vulgus sparsit. Hinc venit in notitiam Bossueti, qui & ipse favebat his partibus, coetusque Cartesianorum cogebat apud se statis diebus. At postquam Delphini studiis admotus est Cordomæus, animum appulit ad scribendam Caroli Magni historiam, quam velut illustre benè agendi & benè regnandi exemplum ob oculos poneret regii pueri. Atque hanc deinde historiam ad sequentia tempora propagavit.

Iisdem diebus ex literis Cadomo ad me scriptis cognovi diem suum obiisse Jacobum Guervillam, municipem meum, & à prima pueritia congerronem, sodalem & amicum, virum, pietate ac potius sanctitate insignem: qui cum domo nobili in re lauta & opulenta natus esset, & ad primos in patria obtinendos dignitatis gradus à parentibus & agnatis destinatus, *elegit abjectus esse in domo Domini*, & Christi humilitatem vanæ mundi splendori anteposuit. Ac rure primum

mum angustæ Parœciæ , tum alterius deinde Cadomi , rectionem in se suscepit; totumque vitæ tempus curando gregi sibi commisso , pauperibusque sublevandis liberaliter impendit.

Scriptum quoque ad me est oppetiisse mortem Andream Grandorgæum , veteri mecum devinctum amicitia , cujus memoriam exstare volui ad posteros , cùm fronti Operis mei *De Interpretatione* nomen ejus præfixi. Vix ille primas senectutis metas attigerat , integraque erat valetudine , quæ & diuturnæ vitæ spem ostentabat , cùm novo morbi genere tentari cœptus est. Audiebatur in somnis alta voce loquens , secumque ipse longos conferens sermones. Quibus excitati servuli , cùm illato lumine rogarent si quid se vellet , ille apertis oculis , ac renidens , nec experrectus tamen , multa exquirebat ab iis , ipse ad quæsitæ satis commodè respondebat. Inde latens in visceribus febricula deprehensa est , quæ paulatim ingravescebat foras demum prodiit , hominemque consumpsit.

Cùm lecto affixum die quadam detineret Serenissimum Delphinum levis ægritudo , nosque circumstantes jocosis

N 5

ser-

sermonibus conaremur languentem exhilarare, incidit fortè mentio de eo, quem aliquando jactasse ferunt Homeri Iliadem tam minutis literis describere, ut intra juglandis putamen infercire se posset. Quod cum parùm credibile multis esset visum, ego contrà, & id potuisse ab aliis & tunc quoque à me etiam præstari posse pertendi. Ad dicti novitatem stupentibus universis, ne vanitatis suspectus essem, è vestigio rei fidem facere volui. Quartam ergo partem detraxi chartaceæ vulgaris plagulæ, & in angustiori ejus facie unicam descripsi lineam tam minuto charactere, ut viginti versus ex Iliade depromptos contineret: cujusmodi lineas centum & viginti facile recipere possent singulæ plagulæ facies, quarum unaquæque quadringentos Homericos versus supra duò millia esset admissura; ac proinde versuum in octo plagulæ faciebus adscriptorum numerus supra novemdecim millia esset abiturus, cum tota Ilias ad centenarium numerum supra septemdecim millia non assurgat. Atque hæc ita fieri posse demonstravi unius lineæ ductu, unde reliquarum omnium, & qui in iis descri-

bi

bi possunt versuum numerus facile iniri
posset.

Magnum erat à longo jam tempore
inter Literatos nomen Johannis Georgii
Grævii, cum exquisitâ partum doctri-
nâ, tum editis plurimis veterum Au-
ctorum monumentis, iisque potissimum,
quæ ad politiores literas pertinerent.
Impensè itaque sum gavisus, mihi que
perhonorificum esse duxi, cum huma-
nissimis suis & eruditissimis me compel-
latum literis, ad ineundum secum ali-
quod amicitie commercium benignè in-
vitavit. Jucundissimæ postulationi con-
cessi gratissimo animo, cujus testificandî
nulla à me jam inde prætermissa occa-
sio est, ad Grævii usque interitum, qui
cis paucos annos contrigit. Nec ita ta-
men apud me intercidere sum passus ex-
cellentis viri memoriam, quæ vigebit
integra, quoad ipse superero.

Dum studiis vacarem meis, meque
strenuè exerceret *Demonstratio mea Evan-
gelica*, assidua sanctorum voluminum
translatione, & attenta rerum sacrarum
meditatione, sentiebam novos pectori
meo subijci igniculos, acrioresque ad-
moveri facies, quibus ab adolescentia

fueram pertentatus , & ad Ecclesiasticum vitæ institutum allectus. Tam benigno igitur tamque constanti Dei ad suas partes me pertrahentis incitamento demum obtemperandum fuit. Nec ita tamen , ut initiari jam tum vellem sacris Ordinibus , quibus nec dum maturum me agnoscebam , sed ut voluntatem tantum meam externo cultu testarer. At rei gerendæ , vestisque mutandæ modus , non levem mihi visus est habere deliberationem. Bossuetus enim , quem utpote rerum ad Ecclesiam pertinentium peritissimum adhibebam in consilium , valde mihi auctor erat , ut ad aliquot dies Aulâ excederem , extra conspectum hominum , velut ad pias animi exercitationes ; se interea , ac Montauserium , aliosque ex amicis , passim dicturos nomen dare me velle Ecclesiæ , atque ad id secessisse , brevi tempore alio ornata proditurum. At ego contrâ non repente hanc habitus mutationem , sed paulatim inducendam censebam , decrecente in dies cæsarie , & reliquo vestimentorum apparatu ad modestiorem speciem ducto. . Probavit id denique Bossuetus , tamque scitè & industriè procuratum
 ne-

negotium est , ut quamvis hætenus ad communem aulicæ vitæ consuetudinem vestitus & militari ferè more succinctus incessissem , vix quisquam tamen novum hunc in me cultum animadverterit.

Nec externum hunc tantum corporis ornatum , sed animum etiam atque mores ad Ecclesiæ normam componere studebam , cùm perdifficilis me invasit morbus , enato in sede teterrimo ulcere , unde gravissimi dolores sunt exorti. Cui malo sanando cùm sectio soleat adhiberi , quæ non sine acutissimis cruciatibus peragitur , nec sine periculo , uti malui Chirurgus obscuro & ignobili , qui sola balsami cujusdam salutaris & efficacis injectione , hujusmodi affectionibus mederi se posse jactabat. In longum quidem tempus protracta curatio est , & renovati interdum dolores , cùm admoto specillo ulceris altitudinem identidem explorare necesse esset : exacti enim sunt in hac laniena menses quatuor. Sed tandem Dei beneficio cessit vis morbi , & pristinae valetudini sum restitutus. Nec valetudo tamen illa pristina usque adeò firma fuit & integra , quin ex adstrictione intestinorum & alvi mora , quam

N 7 gigne-

gignere solet sedentarium hoc vitæ genus, torminibus aliquando & febriculis tentatus sum. Cui malo cum remedium quærerem, subvenit in tempore primarius Serenissimi Delphini Medicus, iussitque me sorbere ante cibum quotidiano usu aliquantulum cassiæ hujus, quam Fistularem appellant officinæ, quæque ex siliqua Ægyptiaca educitur. Cui præcepto cum accuratè parere instituissem, tam incorrupta corporis temperatio, tam vegeta sanitas jam inde subsecuta est, ut per annos plurimos ne unicum quidem diem ex morbo decubuisse me meminerim. Cum tamen nonnullos senserim aliquando podagræ stimulos, & satis crebros atque acutos ilium & alvi cruciatus. Donec postremo hoc tempore tam sava subita aggragationis vi sum correptus, ut intra paucos dies desertus sim à Medicis, ac propè depositus, & miraculo simile sit me jam conclamatum in vitam rediisse.

Sed & aliud sanitati meæ tuendæ comparatum est mihi subsidium. Imbecillum enim stomachum habebam à natura; cuius etiam languorem auxerat frequens sorbitionum & iusculorum
usus,

usus, quæ ægris alendis adhibere solent Medici. Visque adeo autem resolutæ erant fibræ stomachi, ut ægrè concoquere cibos posset: cùmque lippitudine præterea sæpe laborarem & oculorum epiphoris, conquerebar identidem in me unum incubuisse Virgilii & Horatii morbos, quorum hic lippus erat, ille crudus. Memineram verò legisse me apud Alexandrum Rhodium è Societate Jesu, in Itineris sui Tunquinensis narratione, Theæ plantæ Sinicæ folia languentem stomachum juvare plurimum & excitare. Tum primùm autem plantæ hujus nomen atque usus nosci cœperunt in Gallia, cùm non magna ejus apud Mercatores suppeteret copia, eaque grandi pretio, ac propemodum auro contrà veniret. Nec mihi satis cognita tunc erat præparandæ ejus ratio. Quocunque tamen modo possem, eâ juvare stomachum statui. Et res quidem supra spem atque votum cessit tam feliciter, ut novus mihi visus sit inditus esse stomachus, vegetus atque valens, nullique deinceps obnoxius cruditati. Hinc tanta porro fuit apud me Theæ existimatio, ut nullum penè abire passus

fus fim diem ejus potu vacuum. Vnde & illud percipiebam commodi, quòd salutare istæ frondes benignis suis vaporibus cerebrum velut detergerent; ac propterea jure eas videbar Scopas ingenii appellare. Quamobrem grati animi mei monumentum hoc carmine expressum exstare volui:

I, puer, i, Theam confestim in pocula misce:

*Urget non solitus lumina nostra sopor:
Mens stupet: obtusæ languent in corpore vires:*

*Languorem solvet vivida Thea novum.
Dum loquor, ecce focis infertur sessilis olla:*

*Apposito infusus æstuat igne latex.
Protinus injicitur contortis Thea capillis.*

Explicat implexas fervida lymphæ comas.

*Impletur vacuum cælesti nectare pectus,
Intima vitalis permeat ossa calor.*

Jamque fugit venis ignavi caussa veterni;

Marcida jam cæco fomite membra vigent.

Azu-

*Aëutum incaluit blando mens iëta va-
pore,*

*Dum felix agitat percita corda fu-
ror,*

*Non curæ est animus, non luctu obno-
xius ulli,*

*Sed jocus, & risus, deliciæque pla-
cent.*

*Urbanique sales, & tinctus sermo le-
pore;*

*Et quæ multa solet fundere lingua
dicax.*

*Nunc juvat assiduos intermisisse la-
bores,*

Et dulcem studiis inseruisse moram:

*Nunc juvat & facili voces inflectero
cantu,*

Aut digitis resonæ ducere fila lyra.

*O Thea, ô sacro demessæ termite fron-
des!*

*O stirps magnorum munere nata
Deûm!*

*Quæ te leta tulit regio? quo limite cæli
Alma salutifero germine turget hu-
mus?*

*Hanc pater Eoïs Phæbus conseruit in
hortis,*

Aurora adpersit rore benigna suo.

Et,

*Et, seu materno jussit de nomine dici,
Sive Delum ex donis, Thea vocata
fuit.*

*Quippe tulere Dei nascenti munera
plantæ:*

*Letitiam Comus, Mars animosque
dedit;*

*Tuque, Coronide, succos facis esse sa-
lubres;*

*Hebe, fers rugis, canitieque moram;
Mercurius vegetæ mentis concessit acu-
men;*

Argutum Musæ contribuere melos.

*Ergo non alios in carmina sufficit
æstus,*

*Qui Pimpleæ rigat nobilis intra
latex.*

*Eluc Theæ quisquis crebro se proluit
bassæ,*

*Tradidit huic artes dexter Apollo
suas;*

*Et caput implicuit lauro, curruque le-
vatum.*

*Sacra coronatis ad juga venit aquis.
Non ego divini penitus sum muneris ex-
pers,*

*Thea meo tingit sæpius amne co-
mas.*

Spu-

Spumea cūmq̃ suis infecit pocula suc-
cis,

Et mea jucundus fluxit in ora li-
quor;

Mens commota novo confestim excan-
duit æstro,

Venera ad numeros carmina sponte
suos;

Carmina, quæ seri studeant didicisse
nepotes,

Cadmæisque canat docta puella ju-
gis,

Et circum recubans avida bibat aure
juventus,

Aut agat ad teneros mollia membra
modos,

Dicat &, Hæc istis cantabat Fluctius
antris,

Ostendatque meæ saxa notata ma-
nu,

Livor edax, in me vanis incurris ha-
benis:

Melpomene cedro nomina nostra li-
net;

Meque suis addet laudatrix Gallia
fastis:

Illum post cineres spondet Apollo
diem.

Præ-

Præclara erat tunc temporis Academiæ Francicæ existimatio, ex quo scilicet *Protectorem Academiæ* dici se passus fuerat Rex magnus, post obitum Petri Seguierii Franciæ Cancellarii, qui gesserat ipse quoque titulum hunc, sibi ab illustrissimo Cardinale Armando Richelio, Academiæ fundatore & patrono, relictum. In eam autem allegebatur nemo, cujus electionem Rex non probasset. Florebat illa itaque præstantibus dignitate viris, & politioris ingenii eruditionisque laude commendatis, quorum plurimi veteri mecum erant amicitia devincti. Et si quidem me ad hanc societatem amanter invitabant, cum dicerent exercitationum communitatem maximè decere eos qui familiaritate essent inter sese conjuncti. Haud abnuebam equidem, imò laudi futurum videbam in eorum esse numero, qui laude dignissimi haberentur. Verùm totum me tenebat *Demonstratio Evangelica*, neque licebat tam seriis tamque gravibus districto studiis, aliò distrahere animum, officiosis salutationibus tempus impendere, frequentare cœtus Academicos, publi-

I An. 1674.

blicas habere sæpenumero , prout res ferrent , conciones ; quibus institutam mihi vitæ rationem magnopere conturbatum iri præsentiebam. Attamen hujusmodi excusationes , quantumvis justas & idoneas , non satis æquis animis accipiebant amici , collatisque consiliis , velut conjuratione in me facta , invitum me quantumlibet & repugnantem statuunt in Academiam intrudere. Quamvis autem legibus Academiæ vetitum sit , in eam admitti quemquam , quem id cupere & postulare non constet ipsi Academiæ , saltem ex locupletis unius & idonei testis asseveratione , nulla tamen conjuratis religio fuit , id de me sine cunctatione testificari , cum pro certo haberent , nihil pro mea adversum se reverentia contra ea dicturum. Factionis capita fuerunt Bossuetus , Pelissonius , Cursillonius , Dangelli Marchio , Flexiarius , Mezeraeus , alique nonnulli , quos in proposito suo omni ope confirmabat ipse Montausorius. Hinc factum denique , ut in Cœtum hunc adversans & reluctans inductus sim. Actum certè magno id mihi oneri esse sensi , ut jam antè prælagiebat animus ,
quod

quod alio tempore decorum mihi fore duxissem & honorificum. Cum enim in Concilium illud Coetumque assumerer, focius adjuungebar excellentibus viris, Valentino Conrarto, qui tum Scribe Regis, atque item Academiæ, munus administrabat, quique existimabatur bene Gallicè & loqui, & scribere, tum soluta oratione, tum stricta, & tinctus erat non vulgari elegantia morum, cum literarum admodum nihil sciret; Francisco Mezeræo nobili rerum Gallicarum Scriptori; Petro Cornelio, theatralium Poëtarum hujus ætatis facile principi; & qui vestigia ejus persecutus est, Johanni Racinio; Rogerio item Rabutino Bussie, amatoriâ illâ Historiâ inclyto, argutâ sanè & eleganti, at nimis aculeatâ, quâ incurrit in offensionem Regis, dignusque habitus est, qui in vinculis ad aliquot menses attineretur; quamquam nec parem ex reliquis suis descriptionibus plausum tulit; ac longè etiam minùs ex Commentariis de rebus suis; in quibus id unum sibi proposuisse visus est, ut laudes prædicaret ipse suas, primumque omnium rerum se faceret; quod longè crevit secus; nam nec eam

quam

quam appetiverat gloriam tulit , & jam
 antè partam labefactavit ; Isaaco quoque
 Bensleradæo , quem inexhaustum omnis
 amœnitatis , leporis atque salis fontem
 verè dixisses , quique audientium animos
 infinitâ devinciebat voluptate ; Carolo
 Peralto etiam , & Philippo Quinalto ,
 Poëtica laude celebratis ; & Johanni
 Galleſio , qui primus apud nos scribere
 instituit , enucleatè certè & politè , *E-*
phemeridas virorum eruditorum. Adde
 complures alios , à me jam suprà lauda-
 tos , Johannem Mareſium , carmine E-
 pico , & ingeniosa Poëſi illuſtrem ; Pau-
 lum Peliffonium , cum de quo suprà
 dixi , Supplicum Libellorum in regia
 Magiſtrum ; Seraphinum Regnerium ,
 non Latinis tantummodo , ſed & Itali-
 cis atque Hiſpanicis literis inſtructum ,
 Cruſcanæ quoque apud Florentinos A-
 cademiæ Socium ; Spiritum denique Fle-
 xiarium , inſulis poſtmodum Nema-
 ſenſibus decoratum , diſertiſſimum ho-
 minem ; qui cùm Academiæ moderâtor
 tum præſſet , quo die inter Academicos
 inauguratus ſum , poſtquam in magna
 circumſtantium corona pro more verba
 feci , excepit ille me eloquentiſſima re-
 ſpon-

sponſione , ſuoque præconio liberalitèr
 exornavit. Hoc ipſo die carmen publi-
 cè recitavit Mareſius, grave illud qui-
 dem & luculentum , ſed infelici argu-
 mento, cùm Homeri & Virgilii laudes
 inſtituiſſet obærerè, vir nimium amator
 & admirator ſui, ita futurum ſperans,
 ut qui ſe ſupra eos non auderet apertè
 extollere, his infra ſe depreſſis ſuperior
 tandem exiſteret. Quâ audaciâ excita-
 tus deinde Peraltus , iſdemque , atque
 acrioribus etiam intemperiiſ agitatus,
 ſcribere auſus eſt ad perpetuum nominis
 ſui dedecus noſtram hanc ætatem , quam-
 cunque tractaverit artem , quamcunque
 attigerit diſciplinam , priſci ævi ſupe-
 raſſe peritiâ , gloriâque omnem in-
 genio quæſitam in ſe tranſmoviſſe :
 Quam ejus inſulſitatem ita compreſſi-
 mus, cùm ab eo rogati noſtram illi ex-
 promeremus ſententiam , ut ad melio-
 rem mentem rediſſe viſus ſit. Nam ne-
 que diſſertationi benè longæ , à me ad
 eum ſuper hoc argumento ſcriptæ , re-
 poſuit quicquam , nec novis deinde
 commentationibus perrexìt approbare
 vulgo & propagare deliramentum hoc,
 ſcriptionemque meam occultavit tam
 cau-

cautè & suppressit, ut nonnisi post ejus obitum inter ipsius Chartas fortè reperta prodierit. Sed hæc jam suprà à me sunt delibata.

Sed antequam discedamus ab Academicis nostris, pauca quædam commemoranda habeo de Petro hoc Cornelio, quem dixi. Magnam ille sibi meritis suis quæsierat nominis claritatem, planèque regnabat in theatris, cùm decoris sui oblitus demittere cœpit animum ad levissimas scriptiones, ingenii sui præstantiâ minimè dignas. Si quod enim felicibus auspiciis exierat carmen ex Scholasticorum exhedris, his se dabat interpretem, quos vix Operum suorum interpretes ferre debuisset. Præterea cùm ad procudendam carminum suorum editionem, ea revocare instituisset ad incurdem, in melius ea reformasse se ratus sæpe depravavit, reclamante Thoma fratre, earumdem artium benè perito. Fuit præterea quod in tanto homine miratus essem, parùm æquum, parùmque rectum ejus, de poëmatum, Poëtarumque excellentia judicium. Cohorui equidem aliquando, cùm candide fateretur mihi, non tamen sine in-

G

ge

genua quadam verecundia, se Lucanum Virgilio anteferre: homo scilicet vulgi plausus sectari solitus, totusque ad fecundas populi admurmurationes compositus, grandes illas, magnificas, & acutas aucupabatur sententias, multitudini commovendæ idoneas; iis neglectis poëticæ artis virtutibus, quæ sitæ sunt in ingeniosa & prudenti inventione; in accurata constitutione suscepti operis; in æqua partium divisione ac consensione; in styli dignitate per omnes partes diffusa, & ad eas tamen subjectamque materiam aaccommodata. Parùm ad hæc respexit Cornelius, nec satis perspecta habuit, suoque delectatus artificio cætera contempsit. Adeò verum est, quod & nos alibi contra receptam vulgi opinionem ausi sumus scribere, plures reperiri Poëtas eximios, qui tamen perari sunt, quàm æquos & acutos Poëseos existimatores & iudices. At magna certè laude dignum iudico Cornelium, quod velut pertæsus plausum vulgi, quos ex theatriali opera, assentientibus universis, captare erat solitus, industriam suam convertit ad meliores usus, Deique præconia carminibus suis celebranda suscepit. Cir-

Circa hæc tempora venit ad me officii causâ Eduardus Bernardus Anglus, quem pauci hac ætate æquiparabant eruditionis laude, modestiâ verò penè nulli. Excipio tamen Thomam Galæum, Anglum alterum, quem utraque dote, & modestiæ & doctrinæ, non Bernardo tantum, sed omnibus hominibus, quos quidem noverim, antefendum puto. Is me nec de facie sibi notum, humanitate, benignitate, omnibus officiis provocavit, & ad amorem sui pellexit. Atque ea sanè in me constant illius beneficia, quæ, nisi turpiter ingratus esse velim, nulla ex animo meo dies oblitescere possit.

Felicem mihi tulit hic idem annus amicorum proventum: Johannes enim Fontana, venustus ille & perargutus fabularum sed paulò æquiorum Scriptor, cum velle me videre inaudisset Italicam Institutionum Quintiliani interpretationem, ab Horatio Tuscanella elucubratam, non liberaliter eam ad me tantummodo detulit, donoque dedit; sed munus etiam exornavit luculento carmine ad me scripto, quo eorum insectaretur insaniam, qui statem hanc nostram oppo-

C 2

nunt

nunt Antiquitati, atque etiam antepo-
nunt. In quo Fontanæ ipsius candorem
licet agnoscere; nam cum inter suavissi-
mos gentis nostræ Scriptores locum te-
neat, maluit vel adversus seipsum caus-
fam dicere, quàm meritis honoribus ve-
teres Scriptores defraudare.

Idem mihi annus illustrissimorum duo-
rum Ducum & Parium Franciæ conci-
liavit amicitiam, vel potius confirmavit,
Francisci Roccafucaldii, & Francisci
Bellovillarii Santaniani, quorum ille ex
Commentariis rerum, post Regis Lu-
dovici XIII. obitum, in Gallia gesta-
rum, acerrimo judicio scriptis, & pere-
leganti stylo, qui nobilitatem præfuit
Auctoris, magnū sibi nomen peperit.
Nam in iis *Sententiis*, quas pervulgavit
sub *Axiomatum* nomine, pertinentque
ad mores hominum, nihil est quod val-
de laudem; non enim ex nativo homi-
num ingenio & moribus integris, sed
ex naturæ depravatione & animi huma-
ni corruptela petitiæ sunt; ut quod ge-
nerali vocabulo appellavit *Axiomata*,
quasi omni hominum generi æquè con-
veniant, rectius illa improborum homi-
num vitiis dicenda sint convenire. Quo-
nam

niam autem abundare cum videbam officio valdeque delectari eruditis sermonibus; inferere cum Academicorum Francicorum choro vehementer optabam, remque communicaveram cum Laverna Fayette, quam ille percolebat omnibus officiis, resque suas ad ejus arbitrium referre solebat; & apud quam sæpe fruebar ejus consuetudine. At illa probare se quidem consilium dixit; sed quominus itidem probaretur à Roccafucaldio, obstare quippiam, legem nempe illam Academicis impositam, concionis habendæ ad Socios ipso inaugurationis die, & ad coronam doctorum hominum patentibus portis admissam, tam molli autem cum esse animo, & ad verba publicè faciendæ cœtumque alloquendum remisso, tamque aurium oratione deliniendarum & demulcendarum insuetò, ut si sex septemve homines ad se audiendum vidisset conisse, animæ defectionem effectensurus. At Saneamianus ille, quem supra dixi, postulasse à me ut locus sibi tribueretur in illo Sodalitio, quod olim Cadomi apud me fuerat institutum, albo Academicorum Parisiensium multo

...ad conquirendum. O 3

Jam antè adscriptus, felicitatem ingeni sui, tum prosa, tum versa oratione sæpius probaverat; cùmque accepisset aliquando, diem beatæ Virgini sine peccati labe conceptæ sacrum, anniversario ritu, à Poëtis undecunque accitis, etiam propositis præmiis, ad podium Academiæ Cadomensis celebrari; ipse quoque in hac palæstra industriam suam periclitatus, Lyrici carminis palmam tolit, magno ordinum omnium applausu. Is vero nullam testificandæ suæ adversum me benevolentie occasionem hoc tempore prætermittit.

Multum utebar hoc tempore Nicolo Melchisedeco Teyenotio, & magnopere delectabar Collectaneis illis veterum Opusculorum ad Geographiam pertinentiam, quæ corradebat undique, Johannis Baptistæ Ramusii diligentiam imitatus. Verum enimvero plus inde provenisset utilitatis in bonas literas, si non vellicatim & saltuatim, sed certo & constanti ordine digesta ea prodissent. Quoniam autem Libellorum illorum nonnulli ex Linguis exoticis, & Arabica potissimum, in Gallicam conversi apparebant, horum præ editor, sic & interpres habitus est Teyenotio.

venotius , Linguarumque illarum peritus , atque hoc nomine in *Galliam Orientalem* relatus est à Paulo Colomesio , cùm tamen leviter admodum iis esset instructus , eorumque interpretandorum operam ipsi præstarent Linguarum illarum peritiores quidam viri . Postquam ad Bibliothecæ Regiæ procuracionem adscitus fuit , habebat in animo conjungere in unum corpus omnes eos Auctores , qui de re militari scripssissent ; quod in mentem quoque venerat Casaubono , cùm eidem muneri præfectus esset ; ad idque copiam sibi à me fieri voluit Asclepiodoti Tacticorum , quæ olim ex Suecia Regiæ Christinæ Bibliotheca descripseram ; & alterius præterea Libelli Græcè itidem scripti , ejusdem argumenti , qui Africani esse putabatur ; vetustas enim , Libri titulum eraserat ; hunc mihi jam olim communicaverat Jacobus Palmerius . Verùm susceptas spes præcidit inopina mors Tevenotii . Atque ipse meus Africani Commentarius in Tevenotianæ Bibliothecæ distractione intercidit .

Feliciter tum quoque tractabat literas Orientis Bartholomæus Herbelotius , ex

ejusque congressu, quotiescunque eo frui possem, redibam doctior; nam & rarò prodibat foras, & temporis sui erat valde parcus, uti nec ego valde prodigus mei. Laborum autem suorum fructum omnem contulit in opulentum illud doctrinæ penu, cui *Bibliothecæ Orientalis* titulum præfixit; & meritò fanè: nam quæ sparsim per infinita illa volumina, quibus Oriens scatet, dissipata sunt, nitidè & accuratè composita illuc congeffit.

Amicus mihi quoque tum fuit, qui studioforum hominum amicum se ferebat, Vio Herovallius; literis ipse quidem leviter tinctus, animo tamen in Literatos insigniter proclivi & benefico; & ex priscis ac pulverulentis Camerae Computorum tabulariis, quæ pro Officii sui ratione sæpe & diligenter versaverat, excerpta monumenta liberaliter subministrare solitus postulanti, unde locupletari posset veteris ævi memoria.

Nec præterire hîc decet Adrianum Auzutium, variæ hominem & latè diffusæ per omnes disciplinas eruditionis: nam & liberalibus artibus ac mathematicis præcipuè erat apprimè instructus.

etus. Nec multa tamen doctrinae suae edidit specimina; at quae exciderunt ei, & accurationem ipsius, & diligentiam, & singulare acumen testantur. Velut brevis illa Dissertatio, quae Cometæ hujus, qui Anno MDCLXIV. exortus erat, curriculum præsignare, & iter metari ac prædicere instituit. Et quoniam simile quippiam Cadomi attentaveram, cum in globo meo cælesti per stationes, quas obiturus erat Cometa, circumduxissem filum, & amicis ostendissem, resque eum quem præmonstravissam exitum habuisset, prima mihi cura fuit ad eundi Auzutii simulac redii Lutetiam, measque observationes cum ipsius observationibus, de quibus ad me scriptum erat, conferendi, quæ & planè visæ sunt consentire.

Jobum Ludolfum, Æthiopice literaturæ parentem, videram olim & noveram Cadomi, cum Bocharti uteretur hospitio, eique Linguae hujus præcepta traderet. Temporis autem lapsu oblitteratam hanc, quæ inter nos erat, notitiam renovavit ipse, cum multis post annis Lutetiam se contulisset, compositis jam pluribus Libris, & singularis

doctrinae famam conspicuus. Libenti itaque eum excepi animo, cum pristinae necessitudinis memor ad me officiosè venisset.

Opportunum hoc tempus visum est, quo Mathematicis disciplinis imbueretur Serenissimus Delphinus, iisque potissimum, quibus muniendarum urbium & arcium praecepta traduntur. Data haec est provincia Francisco Blondello, Regio Artium illarum Professori, viro variae doctrinae, & humanioribus quoque literis exulto, quemadmodum edixis in vulgus scripturionibus luculenter approbavit. Is autem non obscurè prae se ferebat aversum à me animum, postquam in *Demonstratione mea Evangelica* visum erat de Geometriae praestantia ac dignitate nonnihil detraxisse. Sed facilius illi fuit contumaci nutu & distorto ore adspernari sententiam meam, quam solidis rationibus confutare.

Venit ad me interim tristissimus de morte Antonii Hallæi, Praeceptoris quondam mei, nuntius; eoque acerbior, quod simul nuntiatum est, agentem cum animam, oculisque jam in media

I An. 1677.

morte natantibus, meminisse mei, & velut supremum mihi vale amantissimis verbis per internuntium dixisse. Quod jam & commemoravi suprâ¹ & hîc iterasse jucundum est. Miserat autem ille ad me paucis antè mensibus *Miscellaneorum* suorum Serenissimi Delphini nomine inscriptorum exemplar, rogaveratque ut suis illud verbis offerrem Illustrissimo Principi, munusque suum dictis orna-rem. Tunc autem detinebat me Lute-tiæ gravis morbus, per quem nec licebat exire, nec aliter impositum mihi ab Hallæo negotium poteram exsequi quàm per epistolam. Munus itaque misi ad Delphinum, literasque adjunxi, quibus Hallæi prædicabam virtutem & doctrinam. Liberaliter respondit humanis-simus Princeps; nec ab instituto disces-surum me puto, si & scriptam à me hac de re epistolam, & responsionem, quibus Hallæi continetur laus, hîc repræsen-tem. * His igitur verbis eum compel-lavi: *Antonius Hallæus, Præceptor quon-dam meus, dum in ejus essem contubernio, cum omni genere doctrinæ, tum maxime poëtica facultate florebat. Ego autem ita*

illi in disciplinam traditus eram, ut quoad liceret ab optimi & eruditi viri ore penderem, magnoque audirem studio molles suos & facetos versus mihi sæpe recitantem. Quibus sic afficiebar interdum, ut vix excepti auribus jam insiderent memoriæ, moque ad studia, cæterum baudquaquam tardum & languentem, vehementer acuerent. Is verò exacta nunc ætate, & à literariis laboribus ad otium devexa, vitæ in amœnioribus disciplinis placidissimè actæ, partarumque laudum memoriâ fruitur:

Sicut fortis equus, spatio qui sæpe
supremo
Vicit Olympia, nunc senio confectus
quiescit.

Nec turpem tamen senectutem, aut citbarâ penitus carentem degit. Dum enim lubricationum suarum recognitione oblectat animum, victus amicorum, moisque aded precibus, eas quoque in unum colligere & in lucem dare vix tandem instituit. Neque id profectò, quæ viri modestia est, ab eo impetrassem, nisi intextis, quæ illustrissimo tuo nomine inscripta sunt, carminibus

nibus , sui adversum te cultus & observantiae perenne monumentum exstare voluisset. Peto igitur abs te, ut quem ipsius verbis offero tibi Poëmatum illorum Libellum, pro singulari tua humanitate, commiter & benignè accipias, atque inter commentarios tanquam hospitem admittas. Hoc si feceris, spero futurum, opto quidem certè, ut per quem plurimum profecisse me agnosco, per hunc ipsam tu quoque non parum proficias. Vale. Lutet. Paris. IV. Eid. Mart. MDCLXXV. Cui epistolæ respondit Serenissimus Delphinus in hunc modum: Cùm tu ad me Antonii Hallæi, Præceptoris quondam tui, Poëmata misisti, rem fecisti mihi longè gratissimam: doctorem enim virorum Lucubrationibus evolvendis plurimum delector. Nullus dubito quin ejus magna sit in poëtica facultate præstantia, quo duce ad Parnassî culman pervenisti. Pro tam insigni munere tu velim ei gratias agas meo nomine, & significes quidquid succisivi temporis à consuetis laboribus mihi supererit, id omne in legendis ipsius scriptionibus me libentissimè collaturum. Valetudinem tuam cura diligenter; nihil mihi gratius facere pates. Sic enim habeto, te mi-

bi esse longè carissimum; eoque etiam fore cariorum, si me à te amari intellexero.

Cùm quadragesimum sextum ætatis agerem annum, parendum tandem vocantis Dei nutibus esse duxi, & ne viderer contra stimulum diutiùs calcitrare, Ecclesiæ non externum tantùm assuendum esse cultum & speciem, quod ab annis aliquot præstitum fuerat à me, sed iugo etiam colla submittenda, ut sacris Ordinibus illigari me curarem. Cùmque in rebus agendis, iisque præsertim, quæ pertinent ad vitæ institutum, graviorisque sunt momenti, mihi semper visum sit opportunum diu deliberare, deliberata verò festinanter exsequi, decretum apud me est post tot annorum consultationem, in rem tandem quàm ocyssimè conferre susceptum lentè consilium. Jam diu enim à Francisco Harlæo, Rothomagensi Archiepiscopo, Tonsura, ut vocant, clericali fueram initiatus; minoribus verò Ordinibus aliquantò post à Francisco Nesmondio, Episcopo Bajocensi, ad cujus ditionem pertinet Cadomum patria mea. Dedi igitur operam, ut Summi Pontificis beneficio liceret mihi ad sacros promoveri Ordines.

Ordines, non servatis iis intervallis, nec observatis temporibus, quæ præscripsit lex Ecclesiæ. Post pias igitur exercitationes, per tres continuos dies res administrata est operâ Claudii Auvrii, Constantiensis Episcopi. Totum deinde mensem impendi sacris ritibus condiscendis, quos postquam usu frequenti insuefactus satis percepisse mihi visus sum, tum primùm denique sacris sum operatus ad tumulum sanctæ Genovefæ, (cujus in civitate Parisina summa veneratio est) in crypta subterranea; futurum sperans, ut sanctissimæ Virginis patrocinio benè mihi verteret recens in me collatum sacerdotium, ad Dei gloriam, meamque salutem. Jam diu enim pio in sanctæ Virginis cultum ferebar studio: nec ullus ab hoc tempore prætermissus est annus, quo anniversario ejus recurrente festo sacra non peregerim ad ejus aram, quoad per valetudinem licuit, quod gravi primùm morbo, ac deinde senectutis imbecillitate debilitatus, postremis hisce annis facere intermisi. Ac profectò, quòd me superesset ad hanc diem passus est omnipotens Deus, quòd vitales auras traho, depulso feraci illo mor-

morbo, quo ante paucos annos oppressus, jamque depositus, ac penè conclamatus jacueram, totum id acceptum referre debeo optimæ patronæ præsidio & tutelæ, quam in summo hoc meo discrimine imploravi humili obsecratione ac prece, nec ullo meo merito impetravi.

Circa hæc tempora attulit ad me numismata antiqua aliquot, argentea & aurea, optimæ notæ, Judæus quidam nomine Salucius, rei nummarie veteris non imperitus. Venundabat ea quamplurimo, neque sanè immeritò, cum nihil ei suppeteret aliud, præter negotiationem hanc, unde vitam tolerare posset. Cùmque vultu & oculis, ac sermonibus etiam, singularem animi præ se ferret candorem, non longè eum abesse credidi à regno Dei; ac futurum porrò certò speravi, ut discussis Judaismi tenebris ad lucem posset oculos aperire. Nec mea me spes frustrata est; nam reluctans primùm, & adversus monita mea & argumenta repugnans, dociliorque demum factus, Christi jugum in se recepit. Lustratum hunc igitur per me salutaribus aquis de sacro fonte suscepit

Ca-

Carolus Sammauræus Montauserius ,
nomenque illi suum imposuit.

Cùm autem postremis hisce temporibus tota ferali bello arderet Europa, sanctam Virginem Genovesam supplici carmine allegavi ad Deum, quæ pacem exposceret, præsensque afflictis Christianorum rebus ferret subsidium. Nec abs re futurum opinor, precationem nostram oculis pii Lectoris subjicere :

*Prodeas summo, Genovesa, cælo,
Auream stellis radiata frontem,
Et Parisinos propius revise
Candida colles.*

*Si tuum supplex, redeunte Jano,
Limen angustis terit usque portis,
Et coronatas pia turba mensis
Ponit acerras:*

*Si tua flamen trabeatus æde
Exiens nudo pede saxa pressit,
Cum triumphali spaciata pompa
Compita lustras :*

*Dumque devoto decus ore Mystes
Namptodorensis celebrat puellæ,
Præna sub sacro posuere cives
Cella feretro :*

Hæc

*Hæc tibi nunc sunt pia facta curæ :
Nunc vicem votis memorem referre
Tempus, & torva decorare vinctos
Casside crines.*

*Scande sublimes animosa currus,
Et Patris summi trifidum rubente
Impias dextra domitura gentes
Arripe telum.*

*Barbaræ circum cœiunt pbalanges;
Deserit nigras Alemannus Arctos,
Ausus Hispanis equitare campis,
Imminet Anglus.*

*Institor merces Oriente partas
Destinat Francis Batavus ruinis;
Hæc data quondam misero salutis
Præmia reddens.*

*Scabra detergit forus arma miles;
Cotis affrittu juvenescit ensis;
Jamque desueto pterunt minaces
Vertice cristæ.*

*Divæ, quid cessas? nec adhuc cornescos
Nube candenti jacularis ignes?
Oris aut flatu valido Sicambra
Esseda vertis?*

*Est tamen quod te potiore voto
Postulem, Virgo: precibus Tonantem
Posce, discordes populos beato
Fœdere jungat.*

Det

*Det bonam celo remeare pacem ;
Equitas quam mox reducem sequatur ;
Nec fides absit retegens soluta*

Pectora populo.

*Nata supremi Pietas Parentis ,
Perditos mores hominum resurgens
Advolet , nostris animisque sacros
Ventilet ætus.*

*Ille damnofo tamidum furore
Imbuat sensu meliore pectus :
Is gravi pressum quoque me veterne
Excitet ardor.*

*Me piget prisca cruciare mentem
Amplius libris , studioque dactam
Antelucanas opetariorum
Ferre labores.*

*Jam pectora cæta : quid adhuc dolosa
Spes dix terris ratinent merantem ?
Eximar curis , & agente curas
Eximar ævo.*

Alnetum , nobile oppidum , duode-
cim miliaribus Cadomo distat versùs
Austrum. Oppido adjacet Abbatia Ci-
stertiensis Ordinis , cui fiduciario jure
præfuerunt ingenio , scriptis , & pietate
illustres duo Abbates , Johannes Bertal-
dus , & Johannes Petrus Camusius , quo-
rum

rum hic Bellicensis Episcopus fuit, ille Sagienfis. Vacanti ei hoc tempore, per mortem Caroli Furnii, præfecit me Rex beneficentissimus. Nec eam tamen mihi, nisi post longum tempus adire licuit, absoluto studiorum Serenissimi Delphini curriculo, tùm scilicet cùm de ejus nuptiis cogitari cœptum est. Transacto igitur à me in Aula toto decennio, & revisendæ patriæ facultate mihi concessa, Cadomum primùm, ac deinde Alnetum veni: cujus ruris deliciis vel primo adspectu ita captus sum, ut nihil unquam aliud, nihil amœnius vidisse me meminerim; ea est collium, vallium, nemorum, pratorum, camporum, fontium, rivorum, hortorum, procerarum & virentium arborum, vel sparsim surgentium, vel in longissimos versus assitarum varietas: summa ad hæc salubritas aëris, suavissima tranquillitas loci: ut si secessus ad arbitrium meum parandi facultatem mihi tribuisset Deus, non ad aliam faciem eum confinxissem. Non frustra igitur, nec per poëticam licentiam, sed ex rei veritate Tempe hæc carminibus meis ita celebravi:

Tibi

I An, 1678.

*Tibi grates, zephyris hospita tellus,
Tibi laudes cano, florum sacra mater:
Tua tandem, tua viso repetito juga
cursu:*

*Studiorum pia nutrix, Parisinos
Strepitus huc fugienti nemus altum
Bona præbes, & amica recreatum lavis
unda.*

*Potes acres animi pellere curas,
Relevas ingenii tædia fessi,
Simul atra recubantem corylorum legis
umbra.*

*Mibi robur vegetum læta ministras.
Tua cum pectoribus ducitur aura,
Subit intus reparatos juvenilis vigor ar-
tus.*

*Neque fulmen, neque fœdus ruit im-
ber;*

*Neque frigus, neque fervens nocet
æstas;*

*Tua nascentis juga Phœbus meliori linit
auro.*

*Tua Musæ faciles antra frequentant:
Salientum Satyrorum pede pulsos*

Dea colles jaculatrix sinuato quatit arcu.

Per amœnos spoliari juvet agros.

*Date lusus, mea Tempe, date so-
mnos,*

*Vitrea qua per opacum levis Vdo stre-
pit urna.*

*Novus anni stitit his me tepor oris :
Neque linquam loca mærens prius ista,
Abigat quàm Tegeæ glacialis rigor
Vræ.*

Carminis hujus novitas, recentioribus Poëtis neglecti, vel fortasse propter difficultatem formidati, cujus unicum exemplum suppeditavit Horatius, multorum ad imitandum commovit industriam, quos penè omnes collocatæ infelicitè operæ poenituit. At ejus dulcedine captus Lantinus, Divionensis Senator, in Musicis egregiè exercitatus, modos addidit tantæ suavitatis, ut multum decoris hinc accesserit versiculis meis, mihi-que de his ipse placuerim. Nec pigebit aliud hîc quoque carmen subjungere, quo agri hujus amœnitatem, & præterfluentis Vdonis, purissimi & frigidissimi fluvii, deficiat expressi, cùm ad Nicolaum Heinsum scriberem, Danielis Heinssi nobilis Poëtæ non degentem filium:

Er-

*Ergo-ne æternis agitemur, Heinsi,
Fluctibus rerum, dubiæque sortis
Aura nos semper malefida cæco
Turbine verset?*

*Jam satis longos patimur tumultus;
Jam decem Titan reparavit annos,
Vana me postquam patria carentem
Detinet Aula.*

*Lege non illa Phrygias paciscar
Attali gazas, Asiæque campis
Aurifer quidquid trahit in rubente
Hermus arena.*

*O ubi molles Cadomi recessus?
Quis mihi longè vetus hinc sodalis
Obviam prodit, reduciq; lætus
Montis acuti*

*Monstrat optatum digito cacumen
Lusibus quondam loca sacra nostris,
Cum darent centis faciles diebus
Otia Musæ?*

*O ubi quondam mihi nota pubes,
Atque defessæ juvenum choreis
Oïenæ Nymphæ, levibusque rura.
Cognita Nymphis?*

*Illa vitales mihi lucis auras
Præbuit tellus, eadem sepulcro
Ossa componens cineri supremus
Reddat honores.*

Sin

*Sin eas sedes mea sors negarit,
Tum meæ quæram senectæ
Hic ubi lætas fluit inter alnos
Frigidus Vdo.*

*Monte qui primum saliens propinquo
Roscidis murmur meditatur antris,
Et coloratos querulo laceffit
Rore lapillos.*

*Mox citas lætis vagus esculetis
Colligit lymphas, tumidusque fluctu
Olenam patrem petit, & minaci
Provocat unda.*

*Annuo fontem celebrans honore
Ludit exsultim petulans juvenus:
Virgines adstant, hilarique solvant
Ora cæchinno.*

*Nec puellares animos voluptas
Sola prolestat: venerantur amnem,
Et satas circum salices amœnis
Floribus ornant.*

*Vestit umbrosas rudis herba ripas;
Stagna pellito pede tranat anser;
Piscis incassum saliens tenaci
Ducitur unco.*

*Inde pastorum resonant cicutæ;
Lucidum tergo gerit agna vellus;
Explicat longum latus inter altas
Vacca genistas.*

Ipsæ

*Ipse Pan spreto veniens Lyceo
Sæpe formosam Pityn in remotis
Rupibus cantat, sua jam nec illi
Menala curæ.*

*Illa præ cunctis mihi ridet ora;
His amem lentus jacuisse ripis,
Floreos inter recubans beati
Ruris odores.*

*Hinc meo nectam capiti corollas:
Non mihi quavis placuere flores
Valle decerpi, neque lectus omni
Cespite ramus.*

Hoc carmine grates referre conatus sum Nicolao Heinsio, cum Virgilium novis curis diligenter à se recognitum, & nitidissimis formis impressum ad me misisset, suavissimasque literas, velut mantissam, adjunxisset muneri suo. Quæ cum mihi spem ostentarent adipiscendæ amicitiae tam excellentis viri, mihi certe non defui, nec committendum duxi, ut quod ipse beneficium ambire debueram, id ultro oblatum adspernerer.

Postquam degustavi semel Alactam ruris delicias, cum inde me exigeret adventantis hyemis tempus, summo illuc recurrebam studio singulis quibus-

P

qac

que annis ad primum hirundinis volatum, & cantum philomelæ, totasque æstates transigebam in dulcissimo otio, noctesque & dies versabar in exquisitarum doctrinarum meditatione, non aliàs tam quietam tamque beatam studiorum sedem nactus. Inde prodierunt *Almetane nostræ Quæstiones*, quibus perdifficilis argumenti assumpsi tractationem, de Rationis & Fidei concordia; quæ partes esse debeant Rationis in suscipienda Fide; usque quò pertinere debeat Fidei in Rationem imperium. Tum etiam clarissimis docui exemplis, nihil tam alienum à sensu communi, vel ad credendum, vel ad agendum, proponi nobis à sancta nostra Religione, quorum dogmatum & præceptorum, vel consimilia, vel etiam à fide moribusque hominum magis aliena, gentes optimis institutis temperatæ vel non crediderint, vel in usum consuetudinemque non receperint; proptereaque nullam superesse causam, cum ea ab impiis hominibus repudiarentur. Hinc prodit & *Censura Episcopii Carresiane*, quæ Sectæ ejus vanitas tam certis documentis patefacta est, ut cum nuperus ille factionis hujus

jus propugnator Petrus Sylvanus Regius refellere eam instituisse, non aliter expedire se potuerit, quam postquam verba mea, quæ referenda sibi erant, falsa interpretatione adulterasset: adco ut argumentationi meæ responsionem opponere se simulans, sibi ipse dolo malo, sed inani calliditate responderit.

Vtraque autem hæc Lucubratio, & quâ Fidem cum Ratione in concordiam adducere, & quâ Philosophiam Cartesianam oppugnare conatus sum, partes erant majoris Operis, quod informaveram animo, & cujus designationem hic adumbrare non erit præter suscepti operis rationem. Ex puerili institutione, quæ tradi solet in Scholis tam acer infederat intimis meis sensibus amor & estimatio veteris Philosophiæ, ut ancillari ei humaniores literæ jam inde mihi visæ sint. Hac cupidine productus sum ad cognoscendas Sectas priscorum illorum Philosophiæ Antistitum, quæ à Diogene Laërtio sunt explicatæ. Quæ scriptio etsi tumultuariâ operâ elucubrata est à Diogene, nec ea accuratione, quam postulabat momentum rei ac dignitas, ea tamen utebar tanquam prom-

tuario quodam, unde pretiosæ supellectilis partes pro tempore proferri possent. Accessit Menagii commentarius, quem ille cùm optasset à me recognosci, & ad examen revocari, folia ad me particulatim miserat per veredarios, simul atque è prælo exierant; quæ diligenter à me perfecta, & cum aliorum collata observationibus, intimam mihi præbuerant historiæ philosophicæ notitiam. Tempore ab hoc nullum mihi susceptum est iter, nullum mihi sepositum succisivum tempus, nulla studiorum instituta ratio, quàm comitem adhibuerim Laërtium, partemque commentationum mearum sibi vindicaverit Philosophia. Quæ cùm ipsa nullis contineatur finibus, & ultra mundi ipsius atque ævi metas evagetur in immensum; mens autem humana in angustum coacta, & humi depressa, densisque obducta tenebris, in claram lucem crepere, arduosque veritatis apices ratione sua subnixæ conetur apprehendere, quærendum mihi proposui, quousque viribus illa suis sese posset attollere, quænam illi petendæ essent à Fide suppetiæ. Diu multumque, nec injucunde sanè, me

exer-

exercuerunt præclara hæc studia, Opusque meis congestum & elaboratum curis in magnam exereſcebat molem; ſed utilius id & ad vulgi captum accommodatius fore decrevi, ſi ſecaretur in partes, & ad certa capita referretur. Hinc prodierunt *Alnetane* illæ *Quæſtiones*; hinc & *Cenſura Philoſophiæ Cartefiane*. Ac plura porro prodiſſent, ſi non exaruiſſet hæc ætate bonarum literarum amor, plūſque perversis imperitorum hominum præjudiciis, quàm ſincerae veritati tribueretur.

Indidem ex Alnetano manavit Opus noſtrum *De Situ Para-diſi terreſtris*; cuius inventionem, neque mihi, neque Bocharto, ſed antiquioribus viſis deberi declaratum à me eſt. Venit hinc etiam ſcriptio noſtra *De navigationibus Salomonis*; quæ quæſtio infinitis vexata eſt Interpretum diſputationibus. *Notæ* quoque noſtræ in *Anthologiam Epigrammatum Græcorum*, non dedita quidem operâ, ſed fortuito ex Alnetano ſunt exortæ; Georgii nimirum Grævii rogatu, qui ejus parabat editionem, cum intellexiſſet ex Emerici Bigotii literis, multa me haud ſpernenda ad oram codicis mei

adtexuisse. Proveniunt inde etiam *Origines Cadomenses*, quarum disquisitio à multis attentata, nec feliciter sanè, à cæteris deserta, variè me exercuit; & à consuetis amplexionibusque studiis abstractum, in mediam barbariem & cariosa tabularia demersit.

Hujus Libri scribendi hæc mihi occasioem fors obtulit. Viderat in *Capitularibus Caroli Calvi*, & in *Vita Alexici Cenomaniensis Episcopi* à Balasimodis, Johannes ille *Blasius Quicquid*, miseri à me laudatus, in summo pagorum inferioris Normannie ridentem in Comitatu Bajocensi Ottingam Saxoniam, inter pagos *Bagisium* & *Ornisium*. Ex situ loci conjectavit *Cadomites* signari hoc nomen, mentemque suam Sogratio aperuit, qui non ut conjecturam & suspitionem, ita ut proponebatur à Blasio, sed tanquam rem certam & indubitatam arripuit, & ad me scripsit repertam esse tandem veratam patrie nostræ originem. At non ego credulus illis; neque latentiùs expense agnoui mentisquam dicitur ut res notari, sed pagos; hoc est, tractus parvasque regiones. Hinc oborta inter me & Blasium disquisitio de Originibus

Ca-

Cadomensibus, ad quas eruendas illum, quem diligentem & sagacem cognoveram, magnopere impellebam. Excusabat ille senectutem suam, qui octogessimum quartum agebat annum. Ego contra Catonis opponebam exemplum, qui hoc ipso ætatis suæ anno Romanarum originum opus contexebat. Nec discessit tamen Blæsius à pertinacia: hoc tantum pollicitus est, si id in me laboris susceperem, quidquid auctoritate posset, vel studio, vel consilio, ad Operis absolutionem vel ornamentum conferre, diligenter se præstaturum: & præstitit factè; nam & loca, & parietinas, & tabularia perfrustrabat veteri ad præscriptum, senes ipsos consultabat de veteris ævi memoria, omniaque ad me accurate referebat. Sed neque veteris amicitiae officinis defuit Nicolaus Munsterius, Prætor Cadomensis: misit enim ille ad me in Alnetanum ingentia duo & luculenta Actorum urbanorum volumina; non valde antiqua illa quidem, sed quibus descripta continentur, quæcunque post clades Anglicanas & incendia, bonorum civium diligentia recuperari potuerant. Illuc quoque missus est ad me codex A-

etorum Cadomenfis Academiae five Vniverſitatis ducentis abhinc annis collectus & digeſtus à Petro Monnerio E-nauderiano, viro de hac Academia præclarè merito. Nec ſtudia noſtra neglexerunt municipum noſtrorum quamplurimi, qui veteres Scribarum forenſium & Libellionum tabulas officiòſè ſubmiſtrarunt. In quibus evolvendis, haud minùs quàm in verſandis piſtrini molis, multo tempore ſumus defatigati.

Profluxerunt ex iisdem fontibus Alnetanis Carmina varia, non tam œſtro poëtico mentem intus agitante profuſa, quàm ridentis locorum naturæ incitamento expreſſa. Quamobrem inter ærumnoſæ ſenectutis incommoda non poſtremum illud pono, quod tardum me & ad ſubeundas itineris hujus moleſtias planè ignavum fecit; adeò ut non ſine angore poſſim priſtinas illas ſuavitates reminiſci, ac cogitare porrò iis mihi deinceps penitus eſſe carendum.

Dum his commentationibus intendebam animum in Alnetano, excurrebam tamen identidem in alterius generis ſtudia, quibus aperta & comoda cæli faciès, & patentes divitis naturæ ſinus præ-

præbebant materiam. Nam si quando
spectanda se dabant Solis & Lunæ deli-
quia, observabam ea diligenter, adhi-
bitis instrumentis Astronomicis ab Ægi-
dio Macæo olim in hos usus fabrefactis.
His Alnetani Poli altitudinem esse de-
prehendi graduum XLVIII. minutarum
partium LVIII. secundarum XX. cum ex
Macæi observationibus intellexissem Po-
lum Cadomensem altum esse gradus XLIX.
minutas partes X. secundas XXX. Instru-
mentum illuc afferri curaveram, recens
inventum, quod Statetam aëris merito
appelles, de eorum genere, quibus ex
argenti vivi libramento pondus aëris co-
gnoscitur; & aliud quoque quo calor
aëris exploratur: huic Thermometri,
illi Barometri nomen fecerunt. Quæren-
dum præterea mihi proposueram, si quâ
industriâ investigari possit, quantum in-
sit humoris in aëre, ut ita omnis ejus
temperatio accuratè percipi posset. Ho-
rum qui in hac domo religiosum secta-
bantur institutum, nonnulli addicti erant
machinali scientiæ, mecumque vatia
comminiscabantur artificia, quibus cæta
& commoda Hygrometra parari possent:
hoc enim ipsi nomen tribui posse vido.

Nec ea quicquam attinet pluribus describere. Alia tantum duo instrumenta à me excogitata ad alios usus, videntur commemoratione digna; tum propter inventionis novitatem, tum propter utilitatem. Horum unum est simplicissime structuræ, & facillimi usus: cuius opem in quaqueque area, etiam inæquali, & quantumvis scabra & salebrosa, nullo negotio, vel à puero solare horologium describi possit. Alterum fuit huiusmodi, cum apertissimus esset locus, in quo eramus, & ventis undique perflaretur, & sepiussem quereretur inter eos, an intromisset aut hesterni aut pridiani venti, an remississet; digna mihi res visa est attentione & inquisitione, si qua ratione venti flatus omnes atque motus revocari possent ad mensuram & calculum. Cumque rem diu multumque versassem animo, ejus conficiendæ viam iniecit mihi usus sum. Lauretici sedem posuerat ante aliquod tempus Anglus quidam, nomine Hubinus, vir ingeniosus, atque huiusmodi machinationum peritus opifex & industrius. Hominem adii, & simul atque de vento certis librando ponderibus, suisque numeris adæquando iocisci-

sermonem, ipsa res ei primò, reique mentione cachinno digna visa est, seque per deridiculum illud censuit. Ego descriptam à me machinae figuram depromsi, in qua venti vis, haud secus quam in trutina facile librari posset: *Aënometerum* dicere posses. Hoc quidquid erat attentè à se circumspectum suffragio comprobavit suo, & in opus conferre se velle dixit; & fecisset, nisi machinamenti jam inchoati absolutioni mors prævertisset.

Contigit hoc tempore præter expectationem meam, ut aliqua mihi suborta fit controversia cum Petro Possino, è Societate Jesu, de literis præclare merito. Cognoveram enim notas aliquas ab eo nomini meo fuisse inustas, quod revereri cæterequin & colere se profitebatur, cum de origine Herodis Magni Aſcalonitæ disputaret in scriptionibus quibusdam suis. Quod postquam amicè conquestus sum cum clarissimo Fermatio Senatore Tolosano; amico utriusque nostrum, factum Possinus excusavit apud me per epistolam, tam proluxæ adversum me voluntatis significatione insignem, ut levis hæc altercatio verè fuerit amoris redintegratio. Et quoniam

argumenti ipsius explicatio literis nostris continetur, quæ palam exstant, plura hîc congerere supervacaneum est.

Sed antequam discedam à seriptionum mearum historia, institutæ hujus narrationis ordo postulat, ut de aliis quoque nonnullis hîc disseram, in quibus multum quoque à me operæ positum est. Jamdiu erat, cùm inchoaveram Opus novi argumenti, in re pervulgata quidem, neque tamen antehac nostris literis illustratâ, *de commercio & navigatione Veterum*, plurimæque inobservata ad hanc diem collegeram succisivis horis per otium, animadversione digna. Rudis adhuc quidem moles erat & indigesta, vernaculoque sermone descripta: quæ tamen, si cultura accessisset atque ordo, in opus assurgere posset, nec inutile, nec contemnendum: vacuitas modò contigisset à gravioribus studiis, quorum materiam dies suppeditat. Atque ea nobis deinde Dei beneficio concessa est.

Cùm primùm autem ad commentationem hanc animum appuli, jamdudum moliebar grandius quiddam, quo præ cæteris studia omnia mea, meditatio-

tiones omnes referrem ; ad interpretandam nimirum , illustrandam , & exorandam Scripturam Sacram. A prima quippe mea adolescentia, tanta mihi infedebat Libri hujus, vel propter divinitatem reverentia, vel propter dignitatem & meritum existimatio , ut quamvis in mathematicis artibus, vel humanioribus disciplinis alacriter exsultaret juvenilis meus animus & lasciviret , haud cunctanter tamen recurreret ad divinos codices ; quasi peregrinaretur in aliis, domicilium in his posuisset. Nec ulla tamen mihi tum erat Ebraicæ Linguae notitia , nec ultra Vulgatæ interpretationis angustias diligentiam meam proferebam. Quos postquam cancellos transfili , & accessi ad sacros fontes , jam alius se prodidit ori meo divinorum haustum sapor , cælestiaque mysteria sine velamine intueri mihi visus sum , proque eo quem assidue laborare affecutus sum librorum usu , deprehendi volumina hæc sacra , etsi illis non inesset ea divinitas , quam his contineri certa credimus fide , & ipso penè sensu cognoscimus , tamen vel propter antiquitatem,

vel propter ingentem singularium , magnarum , & mirabilium rerum copiam , quæ ex immenso hoc penu , nec aliunde peti possunt , dignissimos esse in quibus condiscendis & cognoscendis omnem curam , studium , meditationem & vigilias consumerem.

Repetamus nunc verò ordinem temporis : Præconem Evangelii Alençonii tunc agebat Carolus Ruxus , è Societate Jesu , veteri mihi amicitia addictus. Scripsit ille ad me in Alnetanum exortam esse controversiam inter se & Benedictum , Calvinianarum partium Ministrum , de loco quodam libri *Nehemia* , quem in Genevensi interpretatione deformatum , & adulteratum , atque à nativo sensu deflexum palam asseveraverat. Ad officium suum pertinere duxit Benedictus , vir cæteroquin acutus , nec indoctus , diluere crimen & falsitatis suspicionem à congerronibus suis removere ; proptereaque grandem ad Ruxum scripsit epistolam , quam hic solida responsione confutavit ; & utramque ad me continuò misit epistolam , rogavitque ut eas pellegerem attentè , disputationemque

§ cap. 8. vers. 8.

que ipsam & disputandi argumentum ad arbitrium meum revocarem. Roganti morem gessi, remque in quæstione positam expendi accurata dissertatione, quæ publicis usibus permixta est.

Non multò post, Anno scilicet MDCLXXXIV. venerunt ad me literæ in Alnetanum à Francisco Mascarenia, Comite Coculini, è primaria Lusitaniæ nobilitate. Traditæ illæ fuerant Vlyssipone, clarissimo Johanni Baptistæ Torciaco, & ad Johannem Baptistam Hamelium à Torciaco Lutetiam transmissæ, à quo eas demum accepi. His literis significabat Coculinus, decantatum à se carmine Latino Panegyricum Ludovico Magno Galliarum Regi, & in eum insertum quidpiam, quod ad nominis mei decus pertineret: cuius ne nescius essem, datam à se operam, ut ad me Poëma hoc perferretur, ac valde id cupere se, & à me contendere, ut aliqua inter nos jungeretur amicitia. Tum ea subjunxit, quæ malo ipsius verbis quam meis referre: *Gaditanus olim quidam, inquit, T. Livii famæ peremerit, ad eum visendi gratia in Kithon venisse fertur. Ego vero hæc animi mei pignora (Panegyricum) prætere*
ad

ad te volui, brevi quoque venturus, si tibi dignum iudices quem ames. Sed tamen voluntati huic defuit eventus, nec in Galliam omnino venisse Coculinum puto.

Feralis fuit hic annus Johanni Eudæo Presbytero, Francisci Mezeræi fratri, cum jam octogenario major esset. Is singulari sua virtute, & ardentissima pietate, me ad sui amorem & admirationem jampridem allexerat. Inanem hinc sumerem operam, si laudes persequerem hominis, quem infiniti ad promovendum Dei cultum, & animarum procutandam salutem suscepti labores, ac piissimæ etiam & utilissimæ scriptiones, & Deo carum & Ecclesiæ venerabilem effecerunt.

Hujus viri sanctitatem, dum in vivis esset, summâ prosecutus sum observantiâ; & siue privatim ejus fruerer colloquio, siue concionantem audirem, acres pectori subdere sentiebam ad pietatem faces & languentem excitare. Memini me autem aliquando per eos dies, quibus mortem Christi præ recordatione celebrat Ecclesia, ita ejus adhortatione fuisse incensum, ut in his querelas eruperim :

Quia

*Quis opacam novus horror tenet
æthram?*

*Quid Eoa refugus Sol latet umbra?
Es amicam trepidanti negat orbi dare
lucem?*

*Deus, eheu! Deus, alta trabe pen-
des:*

*Venerandum rubus asper caput am-
bit:*

*Tibi circum laniatos rigat ater cruor
artus.*

*Fera cernens patientem mala natum,
Oculos in media morte natantes,
Veteres corde remittit miseratus Pater
iras.*

*Tibi nigrae patuerunt loca Lethes;
Tenebrosus venientem tremit Oreus:
Ita Mundi domitorem moriendo do-
muisse.*

*Nova lux en rediivivi micat ore:
Super alas Aquilonum gradienti
Tibi plaudit, tibi cantat superiorum cho-
rus omnis.*

*Periturae reparator bonæ gentis,
Ratefac exsulibus limen Olympi.
Patriam nos repetentes tua cælo vebat
aura.*

In-

Indictis ad Sangermanum Comitibus Ecclesiasticis, pro veteri more, hoc Anno, qui nonagesimus quintus fuit supra millesimum & sexcentesium, illuc suffragiis Provinciæ Rothomagensis delegati sumus, cum jam in sacrum Episcoporum ordinem fuisset adscitus, ego, & Maturinus Savarius Episcopus Sagienfis. Præfuit huic Confeſſui Franciscus Harlæus Archiepiscopus Parisiensis, qui eo post tres menses soluto repentina morte extinctus est.

Postquam compedibus aulicis fueram exsolutus, liberiorque studiis meis paruerat campus, ad repetendas literas Ebraicas, longo jam tempore intermissas, mentis impetum converteram, adjunctis etiam Syriacis & Arabicis, quibus juvenis dederam operam non indiligenter, nullo magistro adhibito; cumque scirem nonnisi diuturno & frequenti usu condisci posse Linguas, ab anno seculi præteriti primo & octogesimo, ad seculi hujus annum duodecesimum per unius & triginta annorum decursum, nullum omnino abire passus sum diem, cujus duas tresve horas literaturæ huic non tribuerim; neque negotiis ullis, neque
iti-

itineribus, ac ne morbis quidem institutum retardantibus. Cúmque Linguam Ebraicam fontem esse intelligerem. Linguarum illarum, quas dixi, & quæ aliarum veterum quarundam, quæ per Orientem sunt disseminatæ, nec aliud quidpiam tantum conferre ad sacrorum librorum intelligentiam, in quorum cognitione elaborare decreveram, quàm exquisitam sacrorum hujus Linguae peritiam, quæ ex hominum ipsorum codicum Ebraicorum affluat tractatione hauritur, copiosam & fidelem iis versandis operam impendere institui; tanque pertinetæ constantia, ut quater & vigesies totos à capite ad calcem. hætenus perculaverim. Quæ sacræ pagine lectione nonnulla ad præcipiendam rerum sacrarum notitiam moresque informandos utilior est; ita ad capeiendas humaniores disciplinas nulla conducibilior, nulla mihi certè jucundior.

Dum his vacarem studiis, humanitatem expertus sum excellentis viri Johannis Pearsonii, qui suffragantibus doctrinæ & virtutum suarum meritis Cæsariensis Episcopus est creatus. Hujus curâ effectum est, ut ex vetustis codicibus,

cibus, Holmiensi & Venetis, quibus continebantur scripta quædam Origenis, variantes exciperentur lectiones, & Opera Thomæ Belkii, doctissimi itidem viri, ad me mitterentur. Speraveram quoque futurum ut eorum favore, ex Anthologiarum vetusti Astrologi, à me jam memorati, Vettii Valentis Antiocheni codice, qui Johannis Seldeni fuit, suppleri possent lacunæ exemplaris mei, quod olim in Dania descripseram, ut supra à me notatum est; sed neque tantò mitti illuc poterat liber meus, neque postulandum erat, ut suum illi maris & viarum periculis committerent. Neque verò erat, cui utriusque codicis conciliandi laborem imponere aut possem aut vellem. Itaque res exitum non habuit.

Eamdem quoque in iis, quæ me tum exercebant, lucubrationibus præstare pergebat operam Franciscus Combefisius, è Dominicano Ordine, quam multò jam antè in exornando Origene mihi præstiterat. Erat ille Græcarum literarum & antiquitatum Ecclesiæ apprime sciens, plurimorumque Patrum editione celebris; atque eorum etiam inter-

terpretatione, fideli quidem, sed stylo
tamen tam incondito tamque horrido
elaborata, ut cum eam sæpe legerem,
nec intelligerem, ad exemplar Græcum
mihi esset recurrendum, & Auctor ipse
fieret mihi Interpres Interpretis. Is ma-
nuscriptorum Origenis codicum investi-
gaverat latebras, mihiq; indicaverat,
ac fidelibus me monitis juverat & con-
siliis. Cumque ex his collectaneis, quæ
Catene appellantur, & ex libris Patrum
hinc inde excerptæ sunt & contextæ, ea
selegere instituissem, quæ provenierant
ex Origene, & jam multa mihi sepo-
suissem, tantam in iis deprehendi per-
turbationem rerum, verborum, & no-
minum Auctorum, omniaque tam in-
certa fide administrata, ut abjectis *Ca-
tenis* inceptum opus deferere coactus sim.
Nec his tamen absterretus est Combefi-
sus, quominus rem susceperet absol-
vendam. Hinc prodit volumen ingens
Origenianorum excerptorum, quod pe-
nes me est, quodque conditum servo,
tanquam certissimum diligentie ipsius
& amicitie erga me monumentum.
Minime vero patitur modestia mea
proterviti officium hoc tempore præ-
stitum

stitum à me domui Collegii Cadomen-
sis Societatis Jesu, in cujus sinu edu-
ctum me fuisse memineram. Hoc cum
frequentaret egregia juvenus, lectissi-
misque floreret doctorum hominum
præceptionibus, erat tamen angustis fi-
nibus conclusa domus hæc, neque ido-
neum præbebat spatium, quo conseri
hortus facile posset. Splendido præterea
nuper aucta fuerat & decorata templo,
sed quod alieno loco minisque oppor-
tuno positum horti variis subtractioni-
bus discepti amoenitatem omnem usum-
que interceptabat. At ego homines de
commodis suis parùm sollicitos submo-
nui, muris ipsorum subesse amplum pu-
blici juris aggerem, nullius omnino
usus, & otiosæ tantum plebeculæ am-
bulationibus opportunum; iis si septis-
corum acresceret, magno ipsis fore ob-
lectamento, magno domui ornamento.
Causabantur illi, & pudorem suum in-
postulando, & difficultatem in impetran-
do. At ego increpito pudore illo sub-
rustico, rei totius curam & exitum in
me recepi. Itaque quidquid vel auctori-
tate poteram vel consilio apud commu-
ne civitatis, ipsumque urbis & arcis
Præ-

Præfectum, poteram autem plurimum, studiosè in id contuli & perfecique tandem, ut grandi hoc adjecto incremento, quod & suavissimum in patentes campos ac subjecta prata & profluentis Olenæ alveum præbet prospectum, incubula hæc mea amplificarentur plus dimidia sui parte, tantumque huic orto accesserit amoenitatis, ut nihil oculis objici possit jucundius. Atque ita non exiguum institutionis meæ minerval mihi visus sum Magistris meis persolvisse.

Jam quatuor abierant anni, postquam emiseram in lucem *Demonstrationem Evangelicam*, cùm Longini libellum *De sublimitate*, Gallicè à se redditum, iterata editione divulgavit Nicolaus Boclæus Pratellius. Scripserat ille Satiras, perfacetas illas quidem, & felici numerorum lenocinio auribus insidiantes; at maledicentissimas, turgentes succo liginis, & mera ærugine infectas, quibus bonorum & clarorum plerorumque virorum præscindebantur nomina, fama obterebatur. Hac arte magnum adeptus erat nomen apud vulgus, quod maledicum & ipsum est, & obtreccatione delecta-

lectatur. Ego verò eo Operis mei capite, quo ad probandam Mosaïcorum librorum antiquitatem, Auctorum veterum pertexueram seriem, qui à Mosis ætate ad recentiora Christi tempora Mossem ipsum scriptis concelebraissent suis, Longinum iis adscripseram; hac tamen addita notatione, locum Mosis ab eo recitatum nullum præ se ferre sublimitatis vestigium; sublimem quidem esse rem his verbis expositam; at narrationis modum simplicem esse, omnique ornatu carere; ac propterea verisimillimum mihi fieri, non ex ipso Mosis fonte, sed ex recentiorum Scriptorum lacunis hausta hæc à Longino fuisse. Imminutam hac observatione Longini sui dignitatem & existimationem opinatus est Pratellius, & in nova Satirarum suarum editione illatam Longino injuriam contumelioso adversum me cortivio pro more suo atque captu ultus est. Ut id autem cognoveram ex indicio Montauserii, maledicentiæ Pratellianæ valde infensi, scripsi ad eum epistolam, quâ & meam de Longini loco approbavi sententiam, & væsanam Pratellii contumaciam compressi. Neque hæc
tamen

tamen publici juris facere, sed intra Bibliothecæ meæ claustra continere omnino decreveram, cum post viginti tres annos per rimas proripuisse eam sese accepi, & in manus Johannis Clerici, viri eruditionis laude percelebris, nescio quo casu, quave ope, certè non mea, Amstelodamum pervenisse. Is verò, pro ea qua pollet perspicacitate ingenii, & adhæsit opinioni meæ, & epistolam meam inseruit *Selectæ suæ Bibliothecæ*, novisque argumentis, acutis oppidò & solidis, confirmavit. Indignatus ille maledicorum Poëtarum princeps Pratellius, audere quemquam dissentire à se, gloriæ & ignominiae literariæ omnis arbitro, omne virus suum, ante mortem collectum & paratum, amicis suis in Clericum reliquit effundendum. In quo tam bona fide obsecundavit illi procax hæc factio, ut probra probris cumulantes, nimiae Pratellii moderationis visi sunt poenitere. Quantum hunc ergo de nativa sua petulantia, de convitiis atque obrectatione putarunt comparasse, tantum illi de suo largiti sunt, mæque ferali conflictantem morbo, & animam propè agentem, veneno suo consperferunt in

Q

nu-

supera Pratellianorum Operum editione.

Sub initia dissidii hujus, post semestrem in Alactano commorationem, commodum Lutetiam redi, cum frueretur Aula Fontis-blandii deliciis. Hinc accepi literas à Montauserio¹, quibus nuntiabat designatum fuisse me Episcopum Sueffionensem à munificentissimo Rege. Cui oneri, vel Angelicis humeris formidando, infirmitatis meæ mihi eoſcius, cum valde imparem esse me sentirem, eò graviori animo beneficium hoc Regis accipiendum duxi, quod præter spem meam in me incogitantem fuisset collocatum; remque ita interpretandam, Dei nutu & consilio, res humanas, Regisque animum, & ipsam potissimum Ecclesiam arbitrio suo moderantis, eam contigisse. Quamobrem negotiis omnibus aliis tantisper sepositis, ac suavissimorum etiam studiorum intermisso usu, in id cogitationes omnes eurasque contuli, ut me ad pensum meum revocarem, & assignatum à Deo munus piè fideliterque exsequerer. Incunte igitur proximo vere Augustam Sueffionum adii, Dioeceseos propius inspi-

¹ An. 1685.

spiciendæ , & loci ipsius perlustrandi
 causâ , in quo mihi esset elaborandum ,
 & ut pro boni Pastoris officio cognosce-
 rem oves meas , & ab eis cognoscerer.
 Graves intercedebant hoc tempore con-
 troversię , Curiam inter Romanam &
 Francicam , cujus causas commemora-
 re nunc quidem nihil attinet. Hinc ef-
 fectum est , ut omnis penè negotiorum
 ratio inter utramque Curiam tolleretur ,
 septemque toti abierint anni , postquam
 Sueffionensis Episcopus designatus sum ,
 per quos Pontificiarum literarum exa-
 ruit omnis proventus atque concessio ,
 vanumque Episcopatûs titulum gerens ,
 omni ejus exercendi jure caruerim ;
 cùm magna interea existeret Ecclesia-
 sticarum rerum conturbatio ; neglectis
 passim & desertis piorum gregibus , &
 successionem Pastorum intermissa. Quod
 etsi summo mihi dolori fuit , totique
 adeò Gallicanę Ecclesię , hoc tamen
 inde cepi commodi , quòd per longin-
 quitatem temporis tolerabiliore mihi
 fuerunt gravissimę illę impensę , quas
 postulabat novę hujus dignitatis acces-
 sio. Enimvero in magnas incidisse me
 tum sensi rei nummarie difficultates ,

infinitosque admittendos esse sumtus, si
modò impositam provinciam sine sordi-
bus ac dedecore administrare vellem.
Ante omnia impetrandum mihi erat A-
postolicum Diploma, & ingenti pretio
à Mensariis Curiae Romanae redimen-
dum. Quorum ille, cui rei gerendae
curam commiseram, pessima mecum fi-
de egit, summaque rapacitate & nequi-
tia: per improbam enim fraudem & ani-
madversione dignam perfecit, ut non-
nulli sibi de meliore nota commendati,
novissimè à Rege ad Episcopatum de-
signati, prae me tamen, eosdem titulos
ab aliquot jam annis gerente, Diplomata
sua Romana auferrent, supremisque ce-
rimoniiis consecrati praegrediendi mihi
jus obtinerent. Capitale hoc facinus
alio non dissimili cumulavit: nam cum
officii duxissem esse mei *Demonstrationis*
meae Evangelicae exemplar offerre sum-
mo Pontifici, magnificèque illud com-
pingi & exornari curassem, totiusque
negotii procurationem nefario huic ho-
mini permisisssem, munus ille nostrum
convertit in suos usus, meque sperata
Pontificis gratia & approbatione frau-
davit.

Vr-

Venit ad me per hos dies juvenis non ineruditus & literarum Græcarum imprimis studiosus, religiosi Ordinis eorum familia, quæ Pœnitentes appellantur: Anselmus Baudotius nomen illi fuit. Emenso is philosophico curriculo, parabat publicas disputationes, pro recepta consuetudine, ad quas sermonem tantum Latinum adhibere designatus, Græco etiam uti voluit. Cùmque adisci soleat literarii hujusmodi certaminis arbiter, non alium præfici optavit muneri huic, quàm qui & Linguae Græcæ non esset inscius, & Episcopali dignitate præditus esset, meque ad id delegit. Magno res apparatu, magno etiam concursu & applausu transacta est. Præclaram inde spem de se ille excitaverat inter suos; cùm iter in Italiam infauſtis ab eo susceptum auspiciis, libertatem ei primùm, deinde & vitam eripuit. Interceptus enim à piratis, & Tunetem delatus, & in vincula conjectus, ferali illie peste correptus interiit.

Jamque de septem illis annis effluxerant quatuor, postquam Suesſionensis Episcopus dici cœptus eram, pro more apud nos recepto, quo non expectata

Q.3. fo.

solemni consecratione ab Episcopatu destinato petitur nomen, cum clarissimus Abbas Fabius Brulartius Sillerius ad Episcopatum Abrincensem promotus, crebrò me per amicos interpellavit de postulanda à Rege facultate Episcopatus utriusque inter nos permutandi; causatus & patriam meam Cadomum Abrincis, & suam Sillerium Augustæ Suefionum esse finitimam; atque ita in patriam suam utrumque nostrum esse rediturum. Quod ut mihi persuaderet facilius, operæ suæ minimè parcendum ratus, venit ipse ad me in Alnetanum; quæsitisque argumentis, & amicorum intercessu imprimisque Segræsi, necessariū sui, familiaræque suæ multis de causis addictissimū, quem datā operā illuc acciverat, & Caroli Ruæi Jesuitæ, qui tum fortè rusticabatur apud me, pertinaciam meam expugnavit, manusque tandem dedi. Curam rescriptorum à Rege impetrandorum in se suscepit Brulartius, reque ab eo ex animo confecta, statim ipse Abrincas sum profectus, perspectoque rerum statu, plurimum mihi laboris & sudoris paratum illic esse intellexi. Crebras

bras igitur illuc itiones suscipere necesse habui per tres annos; quoad compositis Romam inter & Galliam rebus, Pontificioque impetrato Diplomate, Episcopus Abrincensis creatus sum¹, & solemni ritu consecratus. Pactis inter nos constitutis per tres annos stetit Brulartius: at eorum demum pertæsus, causas ex alto petere coepit, cur impositas sibi leges, sponteque susceptas detrectaret. Jamque ad summi Senatus tribunal spectabat controversia, cum illustrissimi Præsules; Rhemenfis, Meldensis, & Trecentis, amica eam compositione diremerunt. Provinciam hanc administravi per decem propemodum annos, nihilque mihi fuit antiquius, quam ut collapsam Dioeceseos tanto jam tempore Episcopo carentis disciplinam in integrum restituerem. Quamobrem maturè expensis priscorum Antistitum legibus, quæ Statuta Synodalia vulgò appellantur, & aliis undecunque collectis, novas ipse condidi, ac ritè promulgavi. Cumque progressu temporis notior in dies mihi fieret commissus grex, & ea quæ ex usu erant accuratius procuranda, in Comitibus Dioe-

Q. 4

cc.

I An. 1692.

ceſeos , ſingulis annis convocari ſolitis , exorientia mala novis inſtitutis coërcebam. Ac demum experimento meo comperi , infinitos ei labores eſſe propoſitos , vixque humana ope exantlandos , quiſquis Epiſcopatum pro dignitatē adminiſtrare vellet , animarum ſaluti invigilare , vitiorum ſtirpes elidere , virtutis ſtudium promovere , pietatis & religionis integritatem tueri , ſequē ipſam in eos mores effingere , qui vitæ norma toti gregi futuri ſunt.

Sed & ad reliquas quoque res Abrincenſis Eccleſiæ , quarum in me cura collata erat , inſpiciendas , poſteaquam oculos quaquaverſus circumtuli , cognovi Carolum Marcatellum Santevremondium , ad meum gregem pertinere. Jamdiu autem exſulabat ille in Anglia , quò conceſſerat Aulæ frigore iſtus , propter immoderatam dicacitatem ſuam , ac metuens etiam graviora. Ego verò probè memor , id eſſe boni Paſtoris officium deerrantis oviculæ veſtigia perſequi , repertam & humeris impoſitam ad ovile reportare , ſcripſi ad Henricum Juſtellum , amicum utriuſque noſtrum , Londini tunc agentem , rogaviſque adi-

ect

vet Santevremondium meo nomine, excitaretque in eo revivendæ patriæ desiderium; ac porro adderet, posse me fortasse, amicorum interventu & prensatione, jus ipsi postliminii & redeundi ad suos licentiam impetrare. At ille tam altas egerat in Anglia radices, ut Galliam penè dedidisse videretur: effœtæ præterea senectutis imbecillitatem causatus, illic mori se ac sepeliri velle dixit.

Ego verò piis Episcopatus officiis obcundis immori certus eram, si non cæli inclementia, & noxiis erudæ aquæ petcavas & filiceas rupes defluentis rigor, atque hinc enati sævissimi alvi cruciatus me inde tandem abegissent. Adeo ut toto postremi biennii à me illic transacti tempore omni aquæ haustu fuerit abstinendum. Quibus intellectis Rex optimus, non modò abdicandi Episcopatus mihi concessit facultatem, sed etiam pro summa sua benignitate Fontanetensi Abbatia me præfecit, ne rei familiaris angustiis obscurata mea dignitas sordesceret. Tunc autem in patriam mihi reversus sum postliminio rediisse: Fontane-

Q 5
 1. An. 1699.

tum enim , ad fluvium Olenam situm , Cadomo patriæ meæ finitimum est , jacetque ad alterum lapidem ; atque illic portum senectutis meæ sperabam me reperisse ; nam locum frequentaveram magna voluptate per adolescentiæ meæ tempus , crebrò illuc invitatus à clarissimo Abbate Gulielmo Boëvinio . Itaque ad Abbatiales ædes facienda , exornanda , & necessaria supellectile instruenda , hortosque excolendos adjeci animum , nec operæ aut sumptibus peperi . At serò tandem intellexi , longè aliam videri faciem loci , quem in transcurso adspicias , atque ejus in quo sedem ponas . Ac veteres etiam amicos atque affines , qui circumjectos incolunt agros , & ex quorum vicinitate societatis speraveram conjunctionem ac solatium , eos præ cæteris infensos habui . Ea est hominum perversitas , ut quem absentem vel diligant , vel diligere se fingant , præsentem hunc palam aversentur . Accesserunt infinitæ lites , illatæ mihi undique , cumque iis præcipuè disceptandæ , vel qui ædium Abrincensium quas reliqueram exigebant à me facta tecta ; vel à quibus ea ipsa exigebam illarum ædium

ædium quas obtinebam, In quo nonnullam expertus sum inclementiam Francisci Casæi *, è Societate Jesu, (quid enim dissimulem?) quo ad sacras confessiones Rex utebatur. Cùm enim pro veteri amicitia nostræ jure, proque ea auctoritate, quâ pollebat apud me, has controversias ad arbitrium suum revocasset, eâ in me usus est duritiâ, ut non ulla uspiam major rebus meis illata sit calamitas, quàm quâ per eum affectus sum. Difficilem verò imprimis se præbuit is, qui successor mihi datus est, cùm non successorem, sed hæredem datum se mihi crederet; adeò avidè & præfractè bona is mea omnia sibi vindicabat. Huic & novæ illius insectationis socium se addidit Brulartius, si quò modo pristina nostra conventa posset rescindere. Quod frustra ab illis tentatum est. Sed levia tandem hæc fuere præpertinacissimis illis contentionibus, quibus me per totos decem annos exercuerunt conductores reddituum ex prædiis meis provenientes; nec nisi multorum Senatusconsultorum auctoritate, & obsti-

Q. 6

nata

1 De la Chaise. 2 An, 1699. 1700.

nata mea constantia ex his tricis expedire me potui.

At juxta vetus adagium, fumum fugiens in ignem incidi : ille enim ipse, quo ad pestem hanc à me depellendam fueram usus, cuique curam totius rei meae familiaris permiseram, consanguinitate conjunctus, & certâ, ut sperabam, multorum annorum benevolentia, summisque per me beneficiis affectus, ita grassatus est in meam perniciem per occultas molitiones, ut nisi maturè fraus esset à me certis indicîis deprehensa, & æquis Judicibus patefacta, per eosque vindicata & repressâ, evertisset me bonis, pessumque dedisset.

Libentissimo animo nomen hîc inferam Judithæ Barberiæ Tiliacæ, matronæ lectissimæ, omnique laude dignæ, cum ob suavitatem indolis, & integritatem morum; tum multò etiam magis ob sacræ antiquitatis & Ebraicæ Linguae peritiam, quam tamen singulari modestia dissimulabat. Quamvis enim à primis ætatis nostræ annis magna fuisset inter nos familiaritas, frequensque vitæ usus, quibus primos gradus fecerat vicinia; studia tamen hæc sua tam caute

me

me celaverat, ut nihil in ea supra cap-
 ptum mulierum reliquarum suspicarer
 melle. Nec antè arcani illius me fecit
 participem & conscium, quàm profuga
 in Hollandiam, Religionis causâ; multa
 me per literas rogans super obscuris
 plurimis sacrorum Codicum locis, ipsa
 se prodidisset. Ac fanè viget apud me,
 vigebitque, quoad fruar lucis hujus usu-
 râ, tantæ virtutis, tamque sinceræ ami-
 citiæ recordatio.

Cùm primùm in Fontanetano meo
 pedem fixi, venit illuc Johannes Mabil-
 lionius, Benedictinus Monachus, non
 tam visendi mei, quàm tabularii Abba-
 tiæ hujus perlustrandi gratiâ, veterum-
 que Chartarum, ut parata haberet, un-
 de sumeret materiem Benedictinæ Histo-
 riæ, quam susceperat elucubrandam: ac
 optassem fanè detinere apud me per dies
 aliquot hominem mihi perfamiliarem à
 multis annis, tum & Ecclesiasticæ anti-
 quitatis valde peritum, longaque vetu-
 stiorum tabularum & diplomatum tra-
 ctatione & usu doctissimum ætatis hu-
 jus & scientissimum existimatorem. Nec
 ipse nolebat moram aliquam apud me
 facere: sed cunctantem eum Ordinis
 Q 7 sui

374 PETRI DAN. HUETII
sui negotia Lutetiam revocabant.

Magna mihi fuerat à prima mea juventute cum Ezechiele Spanhemio necessitudo ; delectabamur enim iisdem studiis , & perspectam viri humanitatem & benevolentiam magis magisque de-mereri conabar omnibus officiis. Itaque nec temporis longinquitate , nec intervallis locorum , nec occupationibus planè diversis , sed sola hominis morte sincera hæc & fidelis animorum conjunctio dirempta est.

LIBER SEXTVS.

Postquam composita erat diuturna hæc discordia, quæ Sanctæ Sedis Romanæ & Ecclesiæ Gallicanæ consensionem dissociaverat, spesque mihi facta fuerat Pontificii Diplomatis impetrandi, quod pro Abrincensi Episcopatu magno fuerat pretio redimendum, postulaveram per literas ab aliquot Cardinalibus, ipsoque adeò summo Pontifice, ut gratis hæc mulcta vel remitteretur omnino, vel aliqua saltem ex parte levaretur. Fuit in his Josephus Sanzius, Cardinalis de Aguirra, Hispanus, homo Theologicis doctrinis luculenter instructus, ac præclaris etiam scriptionibus de Ecclesia optimè meritus, & per Hispaniam egregium nomen adeptus. Respondit ille sine mora, valde se delectatum esse meis literis, per quas spes sibi affulgeret aliquam posseungi inter nos necessitudinem & consuetudinem literarum, quod & jam antè concupivisset à multis annis, palamque significasset in libris à se olim in Hispania editis,

I An. 1703.

cùm iudicium de me suum apertè expromississet. Addebat præterea, si res ex voto suo fluerent, sperare se venturum me aliquando in suos complexus; seque & collegas aliquot ac conterraneos suos in id vel tum maximè incumbere, ut dignitatis suæ participem me efficerent; remque jam antè fuisse summo Pontifici propositam, & cum eo disceptatam; non repugnare illum quidem, sed externarum gentium æmulationem reformidare, obrectationem, & querelas; nec idcirco tamen vel se vel sodales suos de studio suo quicquam remissuros; imò usuros apud eum tam assiduo efflagitatu, tantæ contentione, ut etiam si saxeus esset, vel etiam siliceus, (verba ipsa refero) suum tamen à se extundi consensum esset passurus; rem modò, rei que eventum Deo esse commendandum. Equidem de me, Deo teste, profiteri possum, nihil me ferè aliud quidquam spectavisse in eo negotio, quàm prolixam optimi huius viri, Hispanorumque Cardinalium erga me hominem Gallum, inimica tum quidem sibi gente ortum, voluntatem, tamque amicum de me & honorificum iudicium; neque dignitatis hu-

hujus , quantumlibet amplæ , fulgore oculos unquam meos fuisse valde perstrictos. Maximis ergo gratiis actis, ac majoribus etiam habitis, tum ei, qui primus consilii hujus auctor extiterat, tum & aliis, qui ejusdem fuerant participes, rem totam ad supremum Dei arbitrium retuli. Videbaturque res speratum exitum habitura, id erat Aguiræ studium, is ardor, nisi assiduos ejus conatus gravis morbus compressisset: cujus levandi causâ cum Neapolim concessisset, Medicorum obsecutus consiliis, illic demum post diuturnum languorem re infecta extinctus est.

Interea implicitum me quoque sensi morbo difficili, quem invaletudinem potius ac debilitatem appellasses. Nec pigebit causam ipsius hîc referre; ut quisquis hæc legerit, exemplo meo cautior fiat. Tam acri pedum frigore tentari solitus sum per hyemis tempus jam inde à puero, ut nisi id calore depulifsem, insomnes prorsus noctes mihi essent transigendæ. Calorem igitur petere studebam extrinsecus, ad idque stansæum vas adhibebam, ad cucurbitæ formam figuratum, & in hos usus paratum,

tum, cujuscumodi multa prostant in officinis. Impletum id ferventi aqua condebatur intra lectum, qui temperato hoc vapore tepesfactus, corpus frigidum excipiens blando æstu recreabat, fovebatque per noctem, & molliter calefaciebat. Jamque per multas hyemes usus eram hoc fomento, quoad humido illo calore affecti primum sunt crurum musculi atque nervi: adeò ut sub initium veris Alnetanas inambulationes repentini mihi labarent genua, debilitatique poplites vix corpus sustinerent. Atque ita luxata demum est cruris sinistri compages, ut ossa illa duo, quibus ea coagmentata est, sedibus suis sint emota, ita ut sura, quæ superior est, sæpe disjungeretur à tibia, acerbissimosque ciceret dolores, meque velut hærentem in vestigio cogeret subsistere, & progredi longius omnino vetaret. Atque id tum fortè contigit, cùm mihi assignatum est Episcopale munus, à quo penitus arceri me hac infirmitate sentiebam. Primus mali causam sagaciter deprehendit Antonius Menjotius, solertissimus Medicus, mihi que perfamiliaris; cùm fortè mecum adfuisset eo tempore, quo fervens

vens hæc aqua lectulo meo inferebatur: certissimumque malo huic remedium à Borboniis fontibus petendum esse submonuit. Viri sapientis & amici obsecutus sum consilio: Borbonium adii. Salutaribus illis aquis, & epotis, & corpori meo per canales effusis, luculenter prolutus, non modò quam quæfiveram pristinam recuperavi cruris firmitatem; sed etiam quam minimè speraveram valetudinis affectæ restitutionem. Cùm enim per molle sedentariæ vitæ orium intestina obduxisset magna viscidæ pituitæ copia, ex eaque putrescente erumpentes noxii vapores cor & cerebrum percellerent identidem, ac levæ nonnunquam febriculæ accessiones excitarent, noxius ille mali fomes efficaci aquarum intima pervadentium vi depulsus est. Cujus simile quippiam meminisse me legisse Justo Lipsio olim evenisse. Postquam igitur aquarum illarum salubritatem semel expertus sum, tuendæ adversus ingravescentem ætatem valetudinis causâ, sæpius ad eas decrevi confugere: consentientibus Medicis, non primis aquis statim expugnari morbos; sed iisdem iterum tertiumve repetitis.

titis. Ergo non jam ad sanandam debilitatem crurum, sed valetudinis confirmandæ causâ, intra septemdecim annorum curriculum, septies illuc quæsitum ivi medicinam. Cùm primùm illuc veni, valde severas vivendi leges ægris præscribebant Medici: abstineri jubebant omni fructuum esu, omni usu Librorum. Quibus si paruissem, non valde quidem firmior, at multò certè tristior abiissem quàm veneram. Nihil itaque remisi de vitæ consuetudine, nihil de studiis, nihil de quotidiano victu, neque idcirco sanè minùs bellè me habui. Atque hoc exemplo inducti, meliùsque consulti, qui tum aderant, ægri austera Medicorum imperia jam inde retractare cœperunt.

Erat illic tunc quoque decora & modesta puella, cujus laudes carminibus meis celebravi, Maria Elisabetha Rocca-Choartia, in contubernio amicæ suæ Fontebraldensis Antistitæ, cui & Borbonii itineris comitem se dederat. Nec pigebit de ea referre quippiam, unde virtus ejus æstimari possit. Cùm essemus Borbonii, solam illam quadam die in intimo secreti conclavis angulo delitescen-

tescentem offendi ; cùm sociæ reliquæ omnes, vel lusibus vacarent, vel festivis sermonibus atque jocis. Librum autem illa tum legebat attentè, quem occultare festinanter conata est, simulatque venientem me adspexit. At ego Librum velle me videre præfractè denuntiavi, ac vim etiam adhibiturum si repugnaret. Ægrè quidem illa ac multum reluctans paruit urgenti, nec sine magno rubore ; at paruit tamen, Librumque protulit, Platonis aliquot Opuscula complexum, ex Græca Basilienſi editione ; petiitque etiam atque etiam, ut rem omnem silentio premerem, *Critonem*que Platonis, quem legere occœperat, ad calcem unâ secum decurrerem, quando me illuc casus tulisset. Quod & factum est à nobis ; cùm ego interim stupore & miraculo rei defixus hærerem ; tantum inusitatæ eruditionis, tantum modestiæ, in hoc sexu & in tenera hac ætate deprehendens. Verumtamen hæc virtutum ipsius minima sanè pars fuit.

Borbonio profectus cùm Avarico Bituricum iter facerem, officiosè venerunt ad

ad me salutandi causâ Professores Juris, cujus studia floruerant à multis annis in hac urbe. Multus nobis de iis habitus est sermo; atque imprimis de æterno Academiæ hujus ornamento, Jacobo Cujacio. Mirari me verò dixi, quid causæ esset, cur pateretur tam ampla tamque nobilis civitas exstingui apud se memoriam excellentis viri, qui Bituricum gloriam tam latè propagasset; cùm ejus sepulcrum, quod hoc ipso adiveram die, nullo epigrammate, nullo elogio, nullo marmore decoratum vidissem; proptereaque me eos magnopere adhortari, hoc ut rependerent humanitatis officium memoriæ hominis, de literis, de scientia Juris, de Academia hac, de civitate Bituricensi tam præclare meriti; ad me verò etsi res minus, vel nihil potius attineret, collaturum tamen libenter partem impensarum ad exornandum sepulcrum, si modò reliqua suppeditandi, operisque absolvendi curam atque sumtus in se vellent recipere. Visi sunt illi probare id quidem, remque sperabam optatum exitum habituram. Neque de eo tamen quicquam ad me perlatum est.

An-

Antequam revolarem in Alnetanum, amoenissimam studiorum meorum sedem, adire constitui celeberrimam puellarum Fontebraldensium Abbatiam, cui tum præerat, totique adeò Ordini, cui à Fontebraldo nomen est, singulari pietate, præstantia ingenii, morum elegantia, cæterisque virtutibus ornatissima Virgo, ea quam dixi Maria Magdalena Gabriella Rocca-Choartia. Accesserat eruditio supra captum ætatis atque sexus, quam modestiæ involucris ita obduxerat, ut propè eam puderet doctam esse. Mihi autem jam inde ab ipsius pueritia erat cum ea necessitudo, quam sanctè colueram omnibus officiis, & assidua literarum consuetudine. Veneram Borbonium in ejus comitatu; at illa, domus suæ urgentibus negotiis, Fontebraldum reversa, profectionem meam diebus aliquot antevertit, quò & me venturum, cum Normaniam repeterem, fuerat inter nos constitutum. Contendi itaque ad eam, arrepto per Bituriges & Turo- nes itinere. Cumque Chinonium urbem venissem ad Vigennam fluvium, & in publicum diversorium fuisset de-
tus,

latus, hanc fuisse comperi Francisci Rabelæsi, perfaceti illius scurræ, ingeniosa dicacitate famosi, natalem domum; ac miratus sum sanè ita rem cecidisse, ut caupona fieret illius domus, qui cauponæ gaudia totis celebrasset libris, & omni vitæ tempore sectatus esset.

Redux ab itineribus solebam in Alnetano conquiescere, mentemque longis dissipatam peregrinationibus, & in varias cogitationes distractam, uti superius jam dixi, ad Dei rerumque cælestium contemplationem piis exercitationibus nonnunquam revocare; utebarque ad id operâ Urbani Mangotii, è Societate Jesu, veteris amici mei, quo rerum ad vitæ sanctitatem pertinentium, & ad animarum salutem, noveram peritiorum neminem. Atque ita ab humanis curis liberam mentem, & à mundi segregatam commercio facilius ad pietatis studium traducebam. Vti hoc tempore à me factum est, cùm hominem in Alnetanum acceperissem.

Eadem quoque me ad repetendum Philosophiæ studium, artium omnium procreatricis, mihi à prima adolescentiæ ætate, nec unquam intermissum, ex-

acue-

acuebat solitudo ; in eaque me ita rerum
præstantia summâ voluptate retinebat.
Mirabar autem efferentem se tum maxi-
mè Cartesianam Philosophiam, vel po-
tius corruptelam, quæ ætatem hanc in
desidiam bonarumque literarum despe-
ctionem prolapsam infecit : specie qua-
dam novitatis, apud homines præsertim
penitus ignaros veteris Philosophiæ; et
recens illa nihil ferè attulit novi. Phuri-
mum quoque ad ejus existimationem
contulerunt studia dissidentium partium:
cùm aliæ Peripateticam tuerentur doctri-
nam, à multis jam seculis in Scholis
receptam; alii eam pessumdare conaban-
tur & extinguere; futurum, rati, ut
unà quoque patronos ejus & defensores
in contemtionem adducerent. Quamvis
autem suis quoque laborat vitiis Aristo-
telica disciplina, quæ excusare velle ho-
minis sit inverecundi, vel imperiti, mul-
tis tamen partibus eam quisquiliis Car-
tesianis antecellere fatebitur, quisquis
utrumque attentè intropexerit. Cum
Cartesium autem gravibus argumentis
oppugnare instituissem eo Opere, de quo
actum est superiori libro, perlatum est
ad me, dum rusticarer in Alnetano, in-

R

fur

surrexisse adversus Dissertationem meam
 examina Cartesianorum, ut est procaz
 hæc factio, & omnis contradictionis im-
 patiens, & in his præcipuè Franckera-
 num quemdam Professore, Johannem
 Schotanum, qui tanta ferocitate causæ
 hujus patrocinator est, ut existi-
 massè videatur, canino ritu latrare, &
 atrocibus pugnare maledictis, id esse
 strenuè & splendide philosophari. Quan-
 quam accepi ab ipsis Academiae Curato-
 ribus, tantam hominis immanitatem,
 ac potius furorem, valde improbasse
 ipsius gregales, totamque Academiam.
 Nec multò modestiùs se gessit Petrus
 Callyus, de quo jam superiùs actum
 est à me, familiaritate olim mihi multis-
 que officiis devinctus, qui diu Philoso-
 phiam docuerat in Scholis Academiae
 Cadomensis, antequam ullâ Cartesianæ
 Philosophiæ aurâ fuisset afflatus. De qua
 multa me differentem cùm audiret sæpe-
 numero, tùm cùm interesset philoso-
 phicis hisce disputationibus, quæ apud
 me institutæ celebrabantur, insinuavit
 se ipse quoque in disciplinæ hujus ady-
 ta; tamque vehementi ad eam studio
 exarsit, ut tradita à se tot annos præce-
 pta

pta & dogmata palam ejurare; nec aliud quidquam crepare, vel in publicis lectionibus, vel in privatis colloquiis, quàm Cartesium. Quod & tam inconsideratè tamque licenter ab eo factum est, ut cum rerum sacrarum attingeret doctrinam, minimè temperaret sibi, quin eam quoque respergeret Cartesianis commentis, & corrumperet. Atque id ipsi demum noxæ & dedecori fuit. At postquam intellexit à me palam oppugnatum esse Cartesium, initam inter nos & cultam tot jam annos amicitiam ita deposuit, ut non modò vetus illa nostrà deinceps penitus interciderit consuetudo, sed intemperanter etiam linguæ suæ morigeratus, nonnulla effutierit & se & me parùm digna.

In eodem versatus argumento Johannes Eberhardus Schwehingius, Professor Bremensis, modestiorem se adversum me præbuit. Et hunc & minutos alios plerisque hujus farinae Philosophos, ejusdem vesaniæ consortes, proclive erat argumentis confutare. Sed quis futurus erat tandem disputandi modus?

At sententiam suæ adversarios facile passi erant Jacobus Rohaltus & Claudius

dus Clerfellerius, magna Cartesianae Sectae columnina, quorum & hic aliquā me persecutus fuerat amicitia. Alios ego quidem ex Philosophia fructus capere solitus, quā obtrectandi & maledictis certandi artem, jacta in me convitia facile contemsi, & silentio ultus sum; nec vanas & futes argumentationes de trivio, deque Scholarum pulvere petitas ulla omnino responsione dignatus sum.

Jam diu verò erat, cum se Cartesianis partibus addixerat Benignus Bossuetus, sum Condomensis, & deinde Meldensis Episcopus. Studium certò ille suum palam dissimulabat satis cautè: at privatim aliquando super nonnullis dogmatis hujus capitibus, amicae quidem, at acres tamen habitae fuerant inter nos concertationes. Ad eum nihilominus officiosè misi Libellum meum adversus Cartesii figmenta proculsum; adjunctis etiam literis, pro veteri nostra & frequenti consuetudine, in quibus scriptum erat, dubitare me acceptum ne ei foret hujusmodi munusculum, probatis ei & placitis sententiis tam adversarium; at officii tamen mei, pristinaeque nostrae amicitiae rationem mihi ante omnia habendam duxif-

duxisse; ac porrò sperare me in hac opinionum diversitate nullam intercessuram animorum disjunctionem. Respondit ille, aliquantulum, ut videbatur, subitatus, vix posse se ferre æquo animo, scripsisse me probari sibi Cartesianam doctrinam, quam officere fidei in scriptione mea ipse prædicaverim. At ego contrà subieci statim per aliam epistolam, perspectum habere me quàm recti essent & integri ipsius de fide sensus, quos & scriptis & dictis tot jam ante annos declarasset; neque plus voluisse me aut potuisse detrahere ex eis, cùm Cartesio, favere eos dixi, quàm detrahatur ex integritate fidei sancti Doctoris Thomæ Aquinatis, cùm Aristotelis, vel ex illa vetustiorum Patrum Ecclesiæ, cùm Platonis dicuntur sequaces fuisse.

Tum fortè autem mihi lippientibus oculis, & gravi epiphora laborantibus, erepta erat omnis legendi scribendique facultas. Solandi ergo doloris gratiâ, jocularem quamdam & ludicram commentus sum fabulam, & dictavi Ammannensi, quâ Cartesianæ factionis, ejusque dictatoris Cartesii figmenta, sanis Lectoribus deridenda propinantur.

scripta autem ea est hoc titulo, *Commentarii de rebus Cartesians*, in quibus parata habeant unde fumant, qui animum appellent volent ad scribendam Cartesii historiam. Quodiam autem neque personae idcirco, neque dignitati convenire credidi mimicis hujusmodi jocus popello literato lusus præbere, sedulò cavi ne nomen meum scriptioni huic præfixum appareret. Quod cum ne ipsis quidem editoribus notum esset, aliud confinxerunt ad arbitrium, quod ipsum per singulas litteras adnotatum, perpetramque ab aliis editoribus intellectum, variè immutatum est, & aliis aliisque Auctoribus adscriptum.

Ante annos aliquot redierat ex Hollandia Thuanus, clarissima illa Thuanorum gente ortus, tam benè de optimis literis merita. Is Christianissimi Regis nomine legationis munus apud Batavos obiverat magno cum splendore, & Gallici nominis dignitatem adversùs Hispanici Legati contumaciam fortiter erat tutatus. Ea autem fuerat liberalitas vitæ, sumtuumque magnificentia, ut attenuatis rebus, ac propè accisis, de vendenda Bibliotheca sua cogitaret; ea,

ea, inquam, Bibliotheca, quam Jacobus Augustus Thuanus in testamento suo fuisse à se prædicat quadraginta amplius annorum spatio, magna diligentia ac sumtu congestam, quamque integram conservari non familiæ solum interesset suæ, sed rei etiam literariæ, ac propterea dividi, vendi, & dissipari vetuerat. Id pro fideicommissò, ex Jurisconsultorum sententia, fuerat habendum; sed in his rei familiaris angustiis necessitati parendum erat. Mihi autem intercesserat familiaritas aliqua cum Thuano jam ab annis aliquot. Venit ille ad me subtristis, ac nonnulla de temporum difficultate præfatus & conquestus, rogavit num Regi persuaderi posse crederem, ut Bibliothecam suam, in usum Serenissimi Delphini, comparare vellet, quæ eo penitus indigna non esset, vel ob Librorum delectum, vel ob copiam, vel ob elegantiam & nitorem. Spopondi equidem daturum me operam, ut Regi, regnique Administro & ærarii Præfecto Colberto res proponeretur. Quod & factum est, sed nullo successu; respondit enim Rex esse sibi Bibliothecam satis amplam, quâ filius suus uti posset.

R 4 Hac

Hac spe dejectus Thuanus ad emtores alios conversus est; quos cum frigidus reperisset atque parcos, nec de pretio convenisset, diuque prostaret Bibliotheca, postquam morte ille sublatus est, tam parvo demum pretio ad rei literariæ dedecus, addicta est ab hæredibus, ut cum in libris compingendis & concinnè ac sumtuosè etiam conyestendis centum millia librarum fuerint impensa, ut pro certo mihi affirmavit Thuanus, ne tertiam quidem summæ hujus partem æquaverit, ipsius Bibliothecæ venditio. Cumque publicè deinde distraheretur, venit ad me pars ejus aliqua, quæ magno Bibliothecæ meæ ornamento fuit. Dolet nihilominus tam nobile intercidisse literarum decus, tamque parum ad eam conservandam valuisse Jacobi Augusti Thuani testamentum, cautionesque testamento adhibitas.

Hinc verò perspicere mihi licuit, quàm certus maneret Bibliothecam meam interitus, nisi diligenti uterer provisione animi ad eam avertendum. Quæ cum ipse mecum diu & attentè reputarem, optimum factu visum est, ad integritatem

A. An. 1621.

tem ejus in perpetuum retinendam, donare eam stabili alicui Societati hominum, & religiosæ vitæ legibus adstrictæ, ac literarum quoque studiis deditæ: iis tamen additis legibus; primum, ut, quoad mihi suppeteret vita, uterer eâ & fruerer; deinde, ne post mortem meam distrahi ea posset, nec dividi, nec cum alia commisceri & confundi; neu libros ex ea detractos permutari, neve extra locum, in quo repositi ii essent, liceret transferri, vel commodandi gratiâ, vel facilius commodiusve legendi & studendi, vel ob aliam qualemcunque causam. Sin secus fieret, irritam esse donationem, & Bibliothecæ hujus repetendæ hæredibus meis, hæredumve posteris, jûs auctoritatemque esse volui. Utque conditionum illarum perpetua constaret memoria, aureis & grandibus literis incidi eas curavi in marmorea tabula, quæ & in sublimi Bibliothecæ meæ ac patenti loco suspensa, oculis omnium objecta esset. Easdem enim assensu comprobaverunt suo Patres Domus Professæ Parisiensis Societatis Jesu, cui à me dono data est, & Societatis ipsius Præpositus Generalis,

R. S. A. A. res.

resque coram regiis Libellionibus tractata, & in publica tabularia relata est.

Feralis fuit hic annus : excellenti viro Carolo Sammauræo Montaufério, cum jam propè ageret octogesimum vitæ annum. Hujus virtutem, bellicasque & literarias laudes ita concelebrarunt viri per Europam eruditi, ut in illis hinc iterandis supervacua videatur omnis esse opera. At præclara ejus in me merita, suavissimamque tot annorum conjunctionem, etsi passim & voce prædicavi & scriptis, tam altè tamen animo meo infixata hærent, ut in me nec frequentî commemoratione, nec recordatione assidua, gratiæ referendæ voluntas satis expleri possit.

Nec multò post Abrincas sum profectus, novaque mihi atque gravis illic objecta est cura in colligendis & ad accuratum examen revocandis variis, qui circumferebantur, sermonibus de sagis & veneficiis, quorum impia per totam meam Dioecesim facinora passim edita, multis fuerant offensioni, ac nonnullorum etiam mentes infecerant. Inter aliquos criminis hujus affines deprehensa est

est à pio quodam Sacerdote, & ad me adducta mulier, Dæmoni, uti ferebatur, ab aliquot jam annis devota & addicta; notam fronti inustam gerens, tanquam certum initi cum eo pacti symbolum. Cui rei fidem ut faceret bonus ille vir, acum loco infigit, cum neculus crumperet sanguis, nec ullum doloris mulier præ se ferret indicium. Quorum rerum cognitionem ad se pertinere ratus Senatus Rothomagensis, causam ad iudicium suum revocavit. Cumque res obscura, & variis obducta offuciis non liqueret, quæsit à me Senatus per literas, quid de toto negotio propius à me inspecto, certiusque comperto, statuendum censerem. Candidè respondi, illud esse credulitati & pudicitiae incautarum mulierum, quarum cæteroquin nulla exstarent damnosa & noxia facta; Patresque enixè rogare me, clementiâ uti suâ adversus impenitam plebeculam uterentur. Quod & roganti mihi benignè concessum est. Dum Abrincis ministeria mea obirem, improvisa intervenit Bibliothecæ meæ, mihi-que adeo calamitas. Quam enim integram reliqueram Parisiis, & in tuto col-

locasse me putaveram, eam miserabilis afflixit casus ac pessumdedit. *Ædes* enim, quas illic incolebam pretio conductas, malè materiata vitium fecerunt sensim, & una demum nocte corruerunt. Quâ ruinâ non Bibliotheca solùm illic recondita, sed & omnis libraria mea supellex, chartæ, & scripta multorum annorum studio congesta & parata, & supellectilis etiam domesticæ non contemnenda pars in propatulum effusa, & vulgi direptioni permissa est. Quæ cùm perlata sunt ad Patres Jesuitas, quorum res agebatur, perinde ut mea, jus enim meum omne jam illis transcripseram, miserunt continuò qui vilis popelli rapacitate prohibita, librorum, chartarumque omnium congeriem, diligenter collectam è ruderibus, & reliquum meum omne domesticum instrumentum, transferrent in Domum Professam, & apud se reciperent. Jam enim ante meum ab urbe discessum, inter me convenerat atque illos, ut habitationem mihi pararent in suis ædibus, in quam diverterem si quando Lutetiam me negotia retraherent. In eam deinde redux concessi, nec aliud

mi-

I An. 1693.

mihi in urbe deinceps domicilium fuit, etiam post abdicatum Episcopatum Abrincensem.

Sub hæc tempora ^r majorem omnium opinione cepi dolorem ex morte Ægidii Menagii, cui etiamnum pubescens, non familiaritate solum, sed intima etiam amicitia, & jucundissima studiorum omnium consensione fueram socialiter adjunctus. Quod uterque nostrum vulgo notum, publicisque monumentis per se quisque contestatum esse voluit. Ac multò antè quàm larium sedem posuissem Lutetiæ, & adhuc habitarem in patria, merèque provincialis essem, frequens tamen intercedebat mihi cum eo literarum commercium: cum quibus literis & totum suum ad me particulatim misit Opus Laërtianum. Ego verò Origenianos meos cum eo communicabam Commentarios, & ex mutuis consiliis lucubrationes nostras componebamus. Quo postquam studiorum meorum arbitro & socio orbatus sum, neminem habui, quem tam confidenter consulere in rebus dubiis, cuique pectus tam candidè aperirem. Adde comitatem mo-

R 7 rum,

I An. 1692.

rum, amœnitatem ingenii, sermonis lepores, congressus urbanitatem. Quamobrem vitæ per tot annos jucundè actæ cùm in mentem veniunt deliciæ, quàm suavis est eorum recordatio, tam acerbum & grave desiderium. Gratum interim mihi fuit, quod ab illo factum est, cùm exemplum meum secutus Bibliothecam suam testamento reliquit eidem Domui Professæ Societatis Jesu, cui legaveram & meam; cùm antea factum meum visus esset non satis probare. Atqui non valde locuples fuit hæc Bibliotheca, nec magni pretij; præsertim si Francisci Guyeti, viri doctissimi, excepisses libros, qui notas eruditas manu ejus ad oram adscriptas præferebant, quosque ab ejus hæredibus pretio redemerat Menagius.

Non multo abhinc tempore effigiem meam in ære cælaverat Edelinkius, potitissimus artifex, atque inde expressa exemplaria distrahebantur. Horum unum tum fortè in Hollandiam translatum venit ad Petrum Francium, Professore Amstelodamensem, poetica laude florentem. Is imaginem meam, meque adeò ipsum carminibus celebravit suis,
Græ

Græcis & Latinis. Quæ cùm ad me mitteret humanissimis quoque compellavit literis, quibus magnopere gaudere se significabat esse in amicorum meorum numero, meque ad poëticos lusus invitabat. Jam inde verò lucubrationum omnium suarum, quoad vixit, participem me esse voluit.

Dum hæc agerentur, non unas Hamburgo literas accepi à Johanne Friderico Mayero, homine erudito, quibus magnopere contendebat à me, ut se ad novam *Demonstrationis meæ Evangelicæ* editionem ope juvarem & consilio, subministraremque sine mora, si quid haberem ad manum, quod ad Operis vel ornatum, vel emendationem, vel amplificationem pertineret, cui & vultus mei præfigi effigiem, ut est mos Germanorum, valde velle se significabat. Paruissem equidem honestæ postulationi, nisi paulò post scripsisset ad me Johannes Thomas Fritschius, Bibliopola Lipsiensis, factum hoc ipsum Lipsiæ, quod Hamburgi fieri volebat Mayerus; recudi nempe Opus nostrum, additamque in limine meam effigiem. Quam ut consexi postmodum, non qui-

quidem πρόσωπον τηλαυγές præfixum Operi, uti fieri amat, sed rusticanam & subabsurdam faciem mihi tributam comperi, qualis esset agasonis aut bajuli. Subjunctus erat Libellus noster *De situ Paradisi terrestri*, Latinè redditus, sed celato Interpretis nomine. Monebat præterea Fritschius denuo illic prælo subjici Carmina nostra, juxta Ultrajectinam editionem, paucis abhinc mensibus à Grævio adornatam. At eorum nulla ad nos pervenerunt exemplaria.

Venit interim ad me tristissimus nuntius de morte Danielis Macæi, consobrini, & tutoris quondam mei, in Præsidiali Curia Cadomensi Senatoris integerrimi; quem diverso licet vitæ genere implicitum, aliisque oblectamentis deditum, equestri præsertim rei, canibusque ad venandum, ac planè ab eruditionis studiis aversum, haud minùs tamen ac patrem colui à pueritia, haud minùs ac fratrem dilexi, ob facilitatem morum constantemque erga me benevolentiam.

Jamque Episcopali munere solutus, Abrincis excesseram, & in secessu, quem

I An. 1703.

quem mihi paraveram intra Domum Professam Parisiensem Societatis Jesu, & in eorum convictu molliter conquiescebam, cum dira me invasit podagra, incognitus mihi antea morbus, & planè inexpertus. Hinc mihi ereptus ad aliquod tempus est pedum usus, hinc quies per diem adepta, somnus per noctem, totumque mensem acutissimis doloribus conflictatus sum. Quibus & anno proximè sequenti leviter tentatus sum, sed penitus demum tractu temporis tormentum hoc resedit.

Hunc corporis dolorem excepit vehementis animi angor, ex obitu sororis meæ majoris natu, piissimæ & sapientissimæ feminæ: quæ cum in ipso ætatis flore amisisset virum, resque domesticas valde perturbatas, ac propè dispersitas & exhaustas reperisset, eas prudentiâ suâ & vigilantia restituit; natos tutelæ suæ commissos educavit liberaliter; filios duos moribus integris, bonisque artibus, quibus ad humanitatem informari solet puerilis ætas, accuratè imbui curavit; ac filias quoque duas claris & locupletibus viris in matrimonium collocavit.

I. An. 1704.

locavit. At præcipuum ejus à prima pueritia in excolenda pietate studium fuit; magna blandimentorum & deliciarum mundi despectio, nunquam ferè intermissa in exorando piis precationibus Deo assiduitas; summa asperitas vitæ, crebræ corporis afflictationes, raræ discursationes per urbem; frequens interea domus claustra vel in angulis templorum mora; ut aptissimè in eam convenire possit id, quod de alia quadam pia, nobili, & diligenti femina cecinit olim Hallæus noster:

*Præbuit hæc vobis exemplum nobile;
matres;
Nam fuit in templo Magdala, Mar-
tha domi.*

Quamvis autem fontico morbo jamdiu vexata, de componendis suis ad supremum exitum rebus admoneretur, repentina tamen & improvisa morte est extincta: de qua cùm accepissem nuntium ad Aquas Borbonias, incredibilem animo cepi mœrorem, ut penè solitos fontium haustus atque usus cogerer intermittere, ne corpus ægritudine animi af-

affectum, penetrabilem & intima pervadentem aquarum vim perferre non posset.

Nec multum procefferat temporis, postquam defunctus eram hoc dolore, cum consimilis alter denuo me oppressit ex morte sororis alterius meæ, quæ itidem ut altera me natu major erat. Multum illa à sorore discrepabat ingenio & indole. Serna illa erat & subtristis; hæc hilaris & festiva, jocorumque & oblectamentorum appetens, quibus capi & dehiniri juvenilis ætas solet. Præcellens ad hæc forma & staturæ dignitas, quibus ad eam pelliciebantur & amici multi, & plures etiam amatores. At nupta tandem viro militari & à cultu pietatis non alieno; ac sororis præterea exemplo & adhortationibus pellecta, ad sanctiorem tandem vitam traducta est. Cùmque per occasum viri, conjugii vinculo & legibus soluta, arbitrii sui compos facta esset, mundum urbanosque tumultus pertæsa, rus concessit, vitam actura solitariam, & ab hominum frequentia sepositam, ut cæteris libera curis Deo uni, piisque ad æternam salutem exercitationibus vacaret. Verum

rùm ne sic quidem optata quiete & ab
 interventoribus vacua frui se posse intellexit. Itaque in religiosum Salesianarum virginum cœtum salutaribus votis adstricta se abdidit, cui à Sanctissimæ Virginis Visitatione nomen est. At præter castigationes corporis, in hoc vitæ genere sponte ab ea quæsitæ & susceptas, longè etiam graviores à Deo immissas tulit. Vixit enim ante obitum annis, noxius è cerebro perfluens humor distillare cœpit, & redundare in musculos atque nervos, artuumque ligamenta, ut tota corporis compages tremore tentata vacillaverit primùm, mox etiam ad stabiliendum gradum fuerit adsciscendum scipionis subsidium. Postmodum verò ingravescente morbo, officium suum manus pedesque negaverunt penitus; atque ita resoluta sunt demum linguæ vincula, ejusque usum prorsus amisit. Accesserunt acerbi dolores, cum humor ille è capite erumpens stimulare membranas corporis acrimoniâ suâ atque pungeret. Mirabilis interim in tot malis patientia; nulli gemitus, nulli questus, frons quamvis assiduè interdum contracta doloribus, serena tamen sæpe

sæpe & exporrecta; quasi participem se esse cruciatum Christi intimo sensu lætaretur. Tot deinde miseriis & ærumnis oppresso corpore, octogenaria major placido sine quievit.

Hos angores cumulavit alia ægritudo, gravis profecto & acerba, de morte Ludovici Burdatæi, è Societate Jesu, sacrorum Evangelii præconum hac ætate longè principis, quo vel propter colata in me summæ benevolentiae officia, vel propter amabilem quemdam animi candorem, nemo mihi fuit amicior; erat enim in eo pectus apertum, &, ut ita dicam, pellucidum; neque certè jucundior quisquam, propter lepores ingenii, suavissimamque hilaritatem. Accesserat frequens ac penè quotidianus multorum annorum usus, cum nulla penè abiret dies, quin ad me veniret sub noctem, & quidquid interdiu ad se allatum esset novi, expromeret peramanter, & in medium quæsitæ officiosè reponeret.

Per id tempus ventitabat ad me sæpe numero certis statisque diebus Johannes Petrus Moretus Valbonesius, primarius

I Jean Pierre Moret du Boarc-chenu de Valbonnais.

marius Præses Curiaë Gratianopolitanæ rationum regiarum, vir & humanitatis, & quod vix credibile sit quamvis oculis captus ac planè cæcus, raræ etiam eruditionis laude insignis. Cùmque fortè aliquando iisdem horis venissent ad me honesti quidam & literati homines, totumque pomeridianum tempus eruditis sermonibus jucundè esset transactum, convenit inter illos hac suavitate illectos, ut singulis quibusque hebdomadibus bis eisdem congressus apud me repeterent. Quod ego quidem vix optare, nedum postulare aut sperare essem ausus. Atque hinc certè impositam sibi legem conveniendi mei per illos dies atque horas tam constanter retinuerunt, ut hinc nova apud me exorta sit & constituta non ignobilis Academia.

Venerunt ad me Ultrajecto literæ hoc tempore ab Henrico Sickio, quibus prænuntiabat missurum se ad me Arabicum Libellum, cui titulus est *Evangelium Infantiaë*, vel juxta Galasium, *Liber de infantia Salvatoris*, (si modò Liber idem uterque est.) Latine à se redditum & Notis illustratum. Rationem præterea studiorum suorum expo-

debat

nebat candidè Sickius, paratam habere se interpretationem Alcorani, adjunctis Scholiis utriusque Gialalhoddini, & actorum quoque Sergii Monachi illius, qui Mahummedi ad impietatem doctor & præsultor fuit. Quamquam attentius introspicienti dubium esse potest, an non supposita sit hæc scriptio, & recentior quàm creditur.

Prodierat non semel in lucem data à me responsio ad literas amplissimi Gisberti Cuperi, quibus sententiam meam rogabat de Diis Berceensibus Madbacho & Selamane. Quæsiverat hoc ipsum & ab aliis compluribus literatis viris, ac præsertim à Jacobo Rhenferdio, homine apprimè erudito. Is cum ex Berceensis hujus marmoris ectypis descriptionibus veterum characterum Syrorum formas observasset, eorum omnium feriem integram restituere se posse speravit. Tum à Palmyrena scriptura ad Pussileam deductus, impendióque magis lætatus, rem totam Franckera continuò perscripsit ad me, quem sciebat rei literariæ incrementis magnopere delectari, subjecitque triplex ac planè diversum elementorum Phœniciorum genus esse à
sc

se repertum, Syriacorum, Africanorum
sive Sicularum, & Hispaniarum. Enixè
deinde contendebat à me conatus suos
ut juvarem, nummorumque antiquo-
rum, qui in Gallia haberentur apud
nos, copiam sibi facerem ipse si possem,
vel ab iis qui possent impetrarem.

Hoc ipso tempore quintam Carmi-
num nostrorum editionem adornavit Ja-
cobus Stephanus, Typographus Pari-
sienfis, diligens, & elegantiarum artis
suz apprimè studiosus. Jam olim ea me
in scio & inconsulto in Hollandia eden-
da curaverat Theophilus Hogerius,
bonus & literatus juvenis, mihi jam su-
prà dictus : qui cum more suæ gentis
perlustraret Europam, venit Cadomum,
Cadomenisumque urbanitate & erudi-
tione delinitus, diuturnam illic in sinu
Musarum moram fecit. Reversus de-
mum in patriam, partasque literarias
opes recognoscens, nonnulla quoque
mea carmina suis adjunxit, & in lucem
dedit. Nomini nostro tum impensè fa-
vebat Grævius, neque ullam nostram
vel levissimam scruptionem patiebatur
anterire. Vixque frequens erat inter nos
literarum commercium, recentes omnes
m-

industriæ nostræ foetus invicem missitabamus. Ergo Hogersianam Carminum meorum editionem, multorum aliorum, quæ à me identidem acceperat, accessione locupletatam, subjecit Ultrajectinis typis, & ad me misit. Ad cuius formam expressæ aliæ prodierunt subinde, quoad in postremam hanc demum omnem industriæ suæ præstantiam Stephanus Typographus contulit. Ac perjucundum mihi sanè fuit ita probatas fuisse Eclogas quasdam nostras viris poëtica facultate claris, ut illas Gallico carmine redderent, eoque tam molli & concinno, ut non parum decoris & ornatus iis accessisse videretur: adeò feliciter nâivos ductus & primigenium colorem assecuti sunt. Nam quæ *Vitis* titulum præfert, & à me olim etiamnum adolescente lucubrata est, Gallicis eam numeris expressit Chanavatius, in Rothomagensi Computationum Curia Magister; *Irim* Marchio Faræus, Stipatorum Aurelianensis Ducis Præfectus; *Lampyrin* Paulus Talamantius, unus ex Academiæ Francicæ Sociis; alter verò ex eodem Sodalitio Seraphinus Regnerus, argutâ epistolâ Latino carmine scriptâ,

ALQ PETRI DAN. HUETLI

ptâ, *Melissam* Eclogam profecutus est.
Et Chanavarinum quidem, cùm ad me
sibi de nomine vix cognitum, *Vitem*
meam, vel suam potiùs, Gallico cultu
exornatam, humaniter misisset, memini
me hoc carmine excipere:

Immeritam Vitem quo sis dignatus ho-
nore

Audiit, & subito sic mihi Phœbus
ait:

Est jam, cui Vitis plusquam tibi debeat.
alter;

Esse illi dederas, hic dedit esse bene.

Nec intentatæ mihi sunt Gallicæ Mu-
sæ, at sæpius etiam, etsi strictim & obi-
ter, ac veluti per transennam consaluta-
tæ, ita ut Latinorum meorum Carmi-
num numerum ferè exæquarint. Ac li-
quidò profiteri possum nusquam me ad
eas serium & valde attentum accessisse,
sed ludibundum, & velut alias res agen-
tem, & excurrentem in alienam posses-
sionem: sæpissime verò cùm sedens in
rhedâ Lutetiæ vectarer per compita &
angiportus. Atqui hæc ludicra ita negle-
xi, ut perpauca existent in meis scriniis,
ac

ac ferè nulla.; penitusque intercidissent,
nisi subvenisset in tempore clarissimus
Fucaldius, amicus meus summus, lite-
rarum amans, forensis & ærariæ rei per
Normaniam Præfectus; qui cùm aliquid
esse putet nostras nugas, disjecta colle-
git Gallica Poëmata, & ab interitu ser-
vavit.

Universe verò de Carmimibus meis,
quorum hic incidit mentio, palam hoc
agnosco & fateor: cùm magna eorum
pars per juveniles annos mihi exciderit,
plurimum ac minimum etiam illic inesse
amatoris vanitatis, quæ ætatis hujus
propria est.

At patriam quidem meam, & mores,
& studia, & vitæ genus in pauca con-
trahere, & in Epigramma hoc referre
sum conatus:

Κάμ' ὅπασσι πάτραι, Μοῦσαι
δέ με παῖδ' ἀπίταλλον,
Υ' ἐπὶ Κρονίῳ δῶκει ἐπαινμῆν.
Εἰ μυχίοις πρᾶπίδεσι καδέϊτο
Φοῖβ' ἀάσων,
Μηδὲ ὅλως καὶ ἐμῷ ἴσχυι
ἔχθρα τύχης.

Εἶ δὲ κυλινομένη πηλώδι σουφε-
τῷ αἵης,
Νοῦν δὲ τοῦ Θεοῦ οὐρανῷ εἴλκεν
ἔσως.

Ex Hollandia deinde perlatus est ad me horribilis & sacer Libellus Johannis Tolandi, qui *Adeisidæmon* vocabulo barbaro inscriptus est. Horribilem dico, propter Auctoris infamiam, quem notum & probroſis natalibus ortum fuerunt; tum & quòd nomini ejus publice judicio inusta est ab ipſius popularibus turpitudinis nota propter impietatem, quam palam ausus fuerat profiteri; narrantque graviori poena, atque ultimo etiam fortasse supplicio fuiſſe afficiendum, niſi ſaluti ſuæ prudenti fuga conſuluiſſet. Sacrum appello eundem Libellum, quòd homo ille nequam & perditus ſupremo Deo bellum videatur indixiſſe. Adde ſcriptionis ipſius inſulſitatem & barbariem, ſupinamque ac ridendam humanarum juxta & ſacrarum literarum inſcitiam. Nam quod ad me attinet, quem ille figendum maledictis & proſcindendum ſibi propoſuit, quidni
ho-

honorificum mihi & gloriosum esse ducam, Dei ipsius causâ vel atroces perferre injurias, unâque cum eo contumeliis onerari? Quamobrem ipse sibi Deus aderit causæ suæ vindex, dum partes meas ipsi tutandas relinquo. Quamquam nec jam inter viros cordatos defuit, qui hoc officio fungeretur. Statim enim atque è tenebris emerfit scelestus ille Liber, adversus exorientem & grassantem impietatem stylum feliciter strinxit vir insigni pollens pietate & eruditione Jacobus Fayus ¹, & nefarii nebulonis repressit petulantiam, ac nostro etiam honori officiosa defensione consuluit. Poteram equidem in ea acquiescere, ita contusa est hominis procacitas; & fecissem utique, nisi in dubium vocata fuisset fidei meæ integritas in depromendis variis Auctorum priscorum testimoniis, cum sanctæ nostræ Religionis veritatem asserere instituissem in *Demonstratione mea Evangelica*. Cumque dignitatis meæ non esse intelligerem, manus in luto hoc subigendo foedare, paratam à me responsionem alieno nomine prætexui.

S 3

At

1 De la Faye.

At personam mihi denique detulit clarissimus Abbas Johannes Marius Mar-
ca Tilladetus, cum Dissertationes ali-
quot diversis à me lucubratis tempori-
bus super rebus varii argumenti, partim
ad Religionem, partim ad Philologiam
pertinentes, recognovit; easque in vulgus
sparsas passimque dijectas vir optimus,
bonarum literarum meique studiosus,
colligere, & ab interitu vindicare insti-
tuit. Facile equidem passus sum factus
meus, neglectos à me & propemodum
repositos, & errantes per angiportus,
redonatos patriis laribus, & in unum
conjunctos, atque in tuto collocatos,
nunc prodire in vulgus mundior & do-
centiore cultu. Veteris verò præcepti
memor Tilladetus, quod inchoatum
Opus aliquod præfigere jubet insignem
faciem & splendidam, collectis à se Di-
sertationibus præfixit luculentam Præ-
fationem, singularis suæ eruditionis, sui-
que adversum me amoris, & præclaræ
existimationis notis distinctam; quâ quid
singulis contineretur, doctè & argutè
exposuit. Hæc quisquis evolvenda sum-
ferit, plurima reperiet vulgi judicio per-
missa, vel privatim ad amicos scripta
fa-

familiariter, vel in meos peculiare usus. Quae, si res optionis meae fuisset, suppressa maluissim. Coniecit is quoque in hanc farraginem complures epistolas temporibus illis ad literariae rei principes, à me olim temerè fortasse & inconsultò scriptas, cum vix mea aetas primam designaret juventutem. Quod si ex levi hoc scriptorum genere quiescivissimus laudem, promittum nobis erat, utque etiam nunc certè est, plaustra commentationum hujusmodi, & epistolarum ad sinceræ doctrinae studia spectantium, è literario nostro penu deponere; quas tamen non perire, si tantum de me absque invidia jactare licet, interessè forsitan aliquantulum potest bonarum literarum.

Vix typographica claustra perfregerat hæc Opusculorum congeries, nec dum vulgi judicia eram expertus, cum morbus me invasit tam atrox, ut intra octavum diem desertus à Medicis, & deploratus sim. Tantaque consecuta est animi defectio, ut penitus mente lapsus sim, nec ullius rei in me superfuerit notitia. Jamque sacro oleo perunctus, in

extremo colluctantis cum corpore animæ conflictu piis precationibus commendabar Deo, cum, ipsius beneficio, & supremo reviviscentis naturæ conatu, erumpens derepentè toto corpore salutaris sudor omne morbi absterfit virus, meque ad vitam revocavit. Nec ita tamen penitus convalui: per diu enim tam acerbis vexatus sum cruciatibus, ut omnes mihi artus ardere viderentur. Itaque à circumstantibus famulis sæpe auditus sum, cum mortem flagitarem à Deo, & inter gemitus ac suspiria cuperem dissolvi, & esse cum Christo. Accedebat tanta corporis debilitas, ut ne manum quidem ori admoveere possem, jaceremque per multos dies immobilis tanquam stipes. Ita quoque incubuit in aures & in oculos fera vis morbi, ut mihi primò visus sim in totum vitæ tempus surditate & cæcitate damnatus; quæ ne post confirmatam quidem valetudinem in integrum planè sunt restituta; nam & paulò obtusior mihi est auditus, nec facile utor oculis, nisi ad claram lucem: adeò ut quod solitum mihi fuit toto ferè vitæ tempore, alienos oculos, & anagnostæ officium adhibere ad legendum, id

id nunc vel maximè cogar facere.

Gratiis Deo pro recepta valetudine, vel potiùs vitâ, actis, ex nova Pratellii Operum editione, de qua superiùs dixi, cognovi quàm barbaro & ferino ritu à superstitie hominis illius factione, cùm animam agerem, fuerim acceptus. Ac contumaciâ suâ frui illos faciliè siviſſem, nisi rerum gestarum veritatem, certò mihi compertam, commentis figmentisque petulanter adulteratam intellexissem in mustea hac Pratellianorum maledictorum congerie. Protervitatìs enim suæ & nequitiaë sibi conscii, res ad arbitrium vel suppresserunt, vel dissimularunt, vel nulla religione adhibita confinxerunt. Caverunt verò præcipuè, ne quid à re quæ agebatur quantumlibet alienum prætermitterent, quod ad nostram estimationem minuendam crederent pertinere. Contemnere equidem possum minutos latratus catellorum, latratus modò sint, non morsus. At cùm exsertos sentio in me dentes, virgâ abigo. Levi ergo scriptione, at modesta, irruentem in me compressi calumniam, meque omni studui exsolvere suspitione vanitatis, & famæ meæ integritatem tueri. Venit hæc

S 5

quo.

quoque scriptio in manus Johannis Clerici, iidem ut illa altera superius à me commemorata. Plurimas enim necessitudines habet ille Lutetiae, quæ rerum omnium illic actarum expertem esse eum non sinunt. Meam hanc ille, pro instituto, defensionem retulit in *Bibliothecam suam Selectam*, suamque ei privatim subjunxit; nominique suo, & à Pratellio & à Pratellii congerronibus spurcissimi oris intemperanter violato, solidè quidem, sed modestissimè tamen patrocinatus est.

Inter acerbissimas vitæ meæ calamitates meritò ponendus mihi est repentinus Cardinalis Estreni interitus, qui circa illud tempus summo meo dolore contigit. A primis quidem adolescentiæ meæ annis cum eo vixeram conjunctissimè; nam & iisdem delectabamur studiis, magnaque erat in rebus cæteris voluntatum omnium consensus. Frequens ad hæc intercedebat vitæ usus & societas, cum ingruente atrocissima vi morbi intra paucas horas extinctus est; unaque mihi erepta est suavissima pars vitæ, præsidiumque in rebus dubiis, & in acerbis solatiump.

Tum

Tum verò animum retuli ad hanc, quam habemus in manibus, quamque hic exhibemus, rerum nostrarum narrationem, ob eas quas in aditu Operis ipsius causas exposui. Has qui secus interpretabuntur ac referent ad captandam popularem auram, poeniteat eos forasse iudicii sui, cum viros graves, ingenii & doctrinae laude conspicuos, mihi que amicos & perfamiliares, hanc à me invito & reluctante operam assidua multorum annorum efflagitatione scient extorsisse. Nec tam suffenus sum tamen, meique amator, ut id meâ ipsius causâ opiner esse postulatum à me. Quid enim in me est? aut quid in vita mea fuit, quod novisse vel minimum intersit hujus ætatis, aut futuræ? Scilicet is labor est eruditis hominibus, quid cogitaverim, quibus deditus fuerim studiis, quid scripserim, & omnino quis homo, albus an ater fuerim. Verum cum multa me amici de doctissimis superioris seculi viris, quibuscum notitia mihi & consuetudo fuit, sæpe narrantem audirent, veriti scilicet ne intercideret rerum illarum memoria, referri voluerunt à me in literas, quæ peti non poterant aliunde,

S 6

cum

cùm perpauci supersint æquales temporum illorum. Sed & altera etiam accessit, eaque gravior causâ; nempe ut pristinæ vitæ meæ acta recognoscens coram Deo, quàmque multa egerent emendatione ex propinquo arguens, salutaripœnitentia eluere & reparare possem.

Quòd si rem non argumentis solùm, sed exemplis etiam licet tueri, plurima sanè, eaque illustria, & in veteri & in recentiori memoria sunt in promptu. Patiatur modò benignus Lector, & in meigratiam, Operisque mei tutelam, paulòhîc me longiùs excurrere. Nonnullos autem recensui, quorum in consimili exercitatione præcipuum nomen fuit, ne fortè rei huic vel novitatem affingens ullam, vel raritatem, albo nos recuset calculo absolvere. Ac commemorandi primùm veniunt clari Reges, & Imperatores plurimi, qui virtutis ac gloriæ suæ sibi conscii, & magnitudinis rerum gestarum, factum iri fraudem rat sunt posteris suis, si partarum laudum decus, meritis suis quæsitum, & ad illos pertinens hæreditario quodam jure, inertu & ingrato silentio exstinxissent. Hinc prodierunt Alexandri commentarij

Iau-

laudati à Plutarcho ; hinc illi Cæsaribus ;
hinc tredecim illi libri , quibus vitam
suam exposuit Augustus ; hinc illi quo-
que Tiberii , summam breviterque
compositi ; & octo illi Claudii. Quid
Vespasianum ? quid Trajanum ? quid
Hadrianum ? quid Severum ? quid Au-
relianum ? quid alios in eadem palæstra
versatos commemorem ? Cavendum ta-
men ne scripti ab Imperatoribus Com-
mentarii de rebus ad imperii guberna-
cula pertinentibus confundantur cum iis,
in quos res suas privatas retulerunt.
Cujus moris exempla repeti possent ex
priscis Reipublicæ Romanæ temporibus :
nam tres de vita sua libros ad L.
Fusidium scripserat Æmylius Scaurus,
qui Consul fuit anno post Romam con-
ditam DCXXXIX. Factum id quoque à
Rutilio Rufo , qui post decem annos
Consul & ipse fuit. Q. Lutatium Catu-
lum , qui cum Mario Consulatum ges-
sit , anno ab V. C. DCLI. molli & Xe-
nophontejo genere sermonis scripsisse de
rebus gestis suis , ad A. Furium Poë-
tam familiarem suum , testatur Cicero.
Ille ipse Cicero , optimus in hoc genere
& in moribus regendis magister , cum

à Luccejo, amico suo, nobili Romanarum rerum Scriptore, ægrè impetratum se putaret, & historiam Consulatus sui peculiari opere proderet memoriæ, *Cogar*, inquit, *fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt, scribere ipse de me, multorum tamen exemplo, & clarorum virorum.* Nec negat tamen in hoc genere scriptionum inesse vitia quædam, & quod verecundiùs de se scribendum sit, si quid est laudandum; & sæpe prætereundum, si quid reprehendendum; tum & illarum minorem esse auctoritatem atque fidem. Hanc autem hominum res suas vitamque actam prædicantium confidentiam iis verbis excusat Tacitus¹, quæ quoniam ad defensionem quoque nostram accommodata sunt, hic referemus: *Apud priores ut agere memoratu digna primum, magisque in aperto erat; ita celeberrimus quisque ingenio ad prodendam virtutis memoriam, sine gratia, aut ambitione, bonæ tantum conscientie pretio ducebatur. Ac plerique suam ipsi vitam narrare, fiduciam potius morum, quàm arrogantiam arbitrati sunt; nec id Rutilio & Scauro citra fidem aut*

66-

1 De Vit. Agricola, cap. I.

obtrectationi fuit. Poteramus his quoque
adjungere, magnum quidem, at mo-
destissimum virum Marcum Aurelium
Philosophum, illos secuti, qui libros
ipsius, quos legimus, scriptos ab eo
opinati sunt, quasi vitæ suæ historiam.
Quod longè secus esse agnoscer facile,
quisquis eos suo ipsius judicio, non alie-
na fide æstimaverit. Deprehendet enim
vel ex primo intuitu, non rerum à se
gestarum historiam, sed gerendarum
præcepta ipsum contraxisse, nullo di-
gesta ordine, sed inconditè congesta,
variis temporibus atque locis, ab homi-
ne diligenti; prout ea, vel meditatione,
vel usu, opportuna sibi esse judicabat.
Ecqua verò splendidiori auctoritate mo-
ri nos possumus, quàm Josephi, tot
nominibus suspiciendi, qui cum vitam
suam descripserit, ut appendix esset ad
historiam antiquam gentis suæ, quam
viginti libris complexus est, eique sub-
necteretur, manifestè declaravit ea re,
minimè id ad decus suum, sed totum
ad popularium suorum utilitatem referri
voluisse.

Quòd si majoris sunt apud nos aucto-
ritatis recentiorum temporum exempla,
dabi-

dabimus in scenam Hieronymum Cardanum, qui in vitæ suæ studiorumque pertexenda historia ita sibi placuisse visus est, ut vix modum sciverit adhibere ullum, & posterorum interesse crediderit non ignorare qualis & quantus vir fuerit; dabimus Erasmus, cui idem propositum fuit, etsi alia specie dissimulatum; dabimus Scaligerum utrumque, quorum prior, in Epistolis ad amicos, buccinator ipse virtutum suarum tam pleno ore fuit, ut videatur esse veritus, ne quid de earum existimatione incautus orbis decerperet; at Josephus filius, & suam & patris vitam ad Janum Doufam scribens, passimque in reliquis Operibus, effræni & immoderata jactantia prædicat laudes suas, ut propè convitium faciat ætati suæ, quod aras sibi non excitaverit. Parcior fuit & verecundior in narranda vitæ suæ historia Georgius Buchananus, brevis etiam & adstrictus, & candidè quoque se ipse denudans, ut nec de novis pravisque religionibus, quæ multorum animos infecerant illa ætate, quid ipse senserit satis dissimulet. A nemine verò in hujusmodi lucubratione superari se passus est

Ja-

Jacobus Augustus Thuanus, vel dignitate operis, vel varietate rerum; vel descriptionis elegantia, etsi non satis emendata atque casta, in iis Commentariis, quos de vita sua posteris reliquit.

Nunc si his annumerare institutam longè plurimos, qui vernaculis Linguis res suas mandaverunt hominum memoriae, dies me deficiat. Nonnulla hujusmodi Opera exstant apud Italos, & Germanos, aliosque per Europam populos, præcipuè verò apud Anglos. At reliquis longè præstiterunt nostrates Galli, meque auctoritate sua magnopere incitarunt ad Opus hoc suscipiendum; cùm jure id in me reprehendi non posse crederem, quod à tot excellentibus viris popularibus nostris jam antè factum esset; ab Olivario Marciano, Philippo Comminæo, Bellæo utroque, Gulielmo & Martino; Blasio Monlucio, Gaspare Collinio, Philippo Huralto Cavernio, Margareta Valesia Regina, elegantissimi ingenii femina; Henrico ipso quarto Rege, quem generis hujus Opus inchoasse testificatur Casaubonus; Michael Castelnatio, Michæle Montanio, cujus circumfertur pervulgatissima scriptio
Spe-

Speciminum titulum præ se ferens, quæ id unum sibi proposuisse videtur Auctor, minimè contemtor sui, dare se orbi in exemplum, virtutesque suas palam prædicare, Maximiliano Berhonio, Ludovico Gonzaga Nivernensi, Nicolao Villaregio, Turriano utroque, Henrico & Frederico Mauritio, patre & filio, Henrico Rohannio, Armando Richelio Cardinale, Francisco Bassompierreo, Inculismensi Duce, Francisco Roccafulcaldio, Henrico Guisio Lotharingo, Pontisio, Tavanio, Terlonio, Cæsare Coccelio Plessiaco-Pralinio, Philippo Mont-alto Navallio, Bellovallio, Rogerio Rabutino, Cavaniaco, Marollo, & compluribus aliis. Quæ quanquam exempla factum meum apud aliquos recte estimatores, si minus approbare, ac certe excusare possunt, non parùm tamen id me absterruit, meumque tardavit propositum, quòd iis parum me ferre visus sim in scribendo, quibus tam dispar fuisset in agendo; neque tota vivendi ratione ac meritis tam dissimilem, hoc tamen scriptionis genere similem efficerem. Itaque cæteris exemplis omissis, ad quorum imitationem nec possem as-
fur-

furgere, nec deberem, in unius Augustini auctoritate statui conquiescere, quemadmodum initio Operis hujus sum contestatus, eumque præcipuè mihi affectandum proposui; atque hac potissimum parte, quâ animi sui perscrutans latebras, vitæ præteritæ noxas demississimè explicavit coram Deo, ac deinde etiam coram hominibus palam confessus est. Faxit Deus Optimus Maximus, pro inexhausta sua bonitate, ut hanc quoque voluntatem nostram, tenuemque opellam, levis aliqua de cælo favoris aura prosequatur.

F I N I S

HU.

HUJUS COMMENTARII INDEX PRIOR.

secundum paginarum seriem.

L I B. 1.

Refatio, 1

Precatio ad Deum, 3

Nascitur P.D.H. 3

*Parentes ejus, Daniel Huetius & Isabella Pillo-
nia Bertovillea, 3*

Maria Huetia, 4

Susanna Huetia, 4

Ægidia Huetia, 4

*Daniel Huetius ejurat Hæresim, consilio
Johannis Gonterii, 4*

*Daniel Huetius matrem compellit ad ample-
ctendam fidem Catholicam, 5*

*Hanc felicem mulieris mutationem publicis
monumentis consignari curat Johannes
Gonterius, 5*

*Sacellum exstrui curat in Templo S. Jo-
hannis Cadomensis, 5*

In eodem Templo musicoq; cantus instituit, 6

*Eidem Templo instrumenta musica largi-
tur, 6*

Pa-

INDEX PRIOR.

- Patrum Carmelitarum Cadomensium penistyllum instaurari curat, 7.*
Quod ejus insignibus ornant Carmelita, 7
Munera ab ea accipit, qui, cum de sacro fonte susceperat, 7
Danielis Huetii obitus, 8
Isabelle Pillionia librorum tutela committitur, 8
Mulierem ardenti peste laborantem adit, amplectitur, suaviatur, incolumis, nulla inde contracta lue, 9
Primis Grammaticae elementis imbuitur P. D. H. 9
Præceptorem habet Alanum Algeum, 9
Isabelle Pillionia obitus, 10
Ægidius Macæus tutela onus defugit, 10.
insignis Astronomus, 10. 11
Ægidii Macroii suppellectilem omnem Astronomicam dono mihi dat Daniel Macæus ejus filius, 11
P. D. H. deducitur in domum & convivium Ægidii Macroii, 12
Ægidia Macæa educatrix mea, 12
Primis literarum elementis imbuitur à Patrib. Crucigeris Cadomensib. 12
Tutor P. D. H. creatur, 12
P. D. H. sorores Rotbomagum oblegantur, 13

Mei

INDEX PRIOR.

- Matertera nostræ Dominicanæ*, 13
Daniel Macæus tutor creatur P. D. H.
13
Catharina Pillonia matertera, 13
Catharinæ Pilloniæ filii literas summopere aversantur, 13. 14
Eorum invidia & odium adversus P. D. H.
14
Quem deterrere conantur à studiis, 14. 15
Præceptor his præficitur pius & illiteratus, 13. 14
P. D. H. ad studia excitatur à Præceptorib. è Societate Jesu, 14
Quantum mihi profuerit amor literarum,
15. 16
Summopere desiderat artem discere legendi & scribendi, 17
Diligitur à Præceptoribus, 17
Vulnus accipit in capite, 17. quo nuntio ita commotus est ipse Præceptor, ut febris correptus vitæ periculum adierit, 17. 18
Odit literas Græcas, 18
Magna fertur in Poëticam studio, 18
Priscam Mythologiam accuratè condiscit,
18. 19
Perversis consiliis à legitimi & sani carminis via desleēt, 19

Sa-

INDEX PRIOR.

- Sacramentum Confirmationis accipit à
Jobanne Petro Camusio, Episcopo
Bellicensi, 20*
- Variolis & Rubioli graviter laborat, 20*
- Variolæ & Rubiolæ Veteribus non incogni-
tæ, 20*
- Servilius Isauricus à Cicerone cur varius
dictus, 21*
- Vettius Valens Antiochenus Astrologus,
22*
- Variolæ cur milinæ dictæ à Gregorio Tu-
ronensi, 22*
- Calipharum plerique variolis notati,
23*
- Variolæ ex Indiis & Ægypto in Occiden-
tem defluerunt, 23*
- Bernardinus Gigaltus Bellofontius Fran-
ciæ Mareſcallus, meus condiscipu-
lus, 24*
- Brebovius Lucani Interpres, 24*
- Lucanum præfert Virgilio, 24*
- Petrus Cornelius Lucanum præfert Vir-
gilio, 24.*
- Franciscus Malherba Statum plurimi fa-
cit, 24. 25*
- Rariores sunt honorum Poëmatum sani æ-
ſtimatores quàm artifices, 25*
- Johannes Franciscus Sarasinus, 25*

Ma

INDEX PRIOR.

- Maria & Susanna Huetie Cadomum re-
vocantur, & in matrimonium collo-
cantur, 25*
- Antonio Hallæo in convictum & discipli-
nam traditus sum, 26*
- Antonius Hallæus poëtice artis & Geog-
raphiæ peritus, 26*
- Prima Geographiæ elementa ab Antonio
Hallæo accepi, 26*
- Antonius Hallæus moriens nostri amantior
reminiscitur, 27*
- Antonius Gosselinus Collegii Syvani Gy-
mnasiarcha, 27. scribit Historiam
veterum Gallorum, quæ refellitur à
Samuele Bocharto, 28*
- P. D. H. studia Philosophiæ auspicatur,
28*
- Petrus Mambrunus, 28*
- Mambrunus primus me informat Geome-
triæ elementis, 29*
- P. D. H. magno in Geometriam studio
fertur, 29*
- P. D. H. Dominicane Familiæ cupit ad-
scribi, 30*
- P. D. H. admittitur in Sodalitium B.
Virginis, 31*
- P. D. H. alterum Philosophicum cursum
inchoat, 32. 33*

T.

Se-

INDEX PRIOR.

Depositis tantisper studiis Mathematicis,

33

P. D. H. publicam Disputationem Mathematicam aperit, 33. 34

Erardus Billius, eruditus Mathematicus,

34

Georgius Furnerius, 34

Petrus Galtruchius, 35

P. D. H. Cartesiana Philosophiæ valde studiosus, 35

Quam demum repudiât, vitiis ejus perspetis, 36

Adambrunus Latetia repetit Philosophicum curriculum, 36. inde Flexiam missus, reliquo vitæ tempore Theologiam illic docuit, 36. cum poëticis exercitationibus interim animum oblectaret, 36

P. D. H. studet Jurisprudentiæ, 37

Ad amceniores literas revocatur, lecta Samuelis Bocharti Geographia sacra,

37

P. D. H. studet Ebraïcis & Græcis literis, 38

P. D. H. Grammaticam Ebraicam sibi ipse contexit, 38

Josephi Scaligeri vanitas & ostentatio, 38. 39

P.

INDEX PRIOR.

- P. D. H. Poëtas Græcos omnes cum Scholiis, & deinde Historicos conficit, 39
- P. D. H. Thucydidem Petavii ope & consiliis subnixus evoluit, 39
- P. D. H. Longi Sophistæ Pastoralis Fabulam Latine reddit, 39
- P. D. H. Ebraicas literas magno studio repetit, 40
- Per triginta annos nulla dies abiit, quin duas tresve horas Ebraicis studiis non impenderit, 40
- Libros sacros Ebraicè scriptos quater & vicesies totos legit, 40
- Nihil officit ipsius valetudini assiduitas studiorum, 40. 41
- Excitatus sum ad studia, visâ Geographiâ sacrâ Bocharti, 42
- Amicitiam inii cum Bocharto, 42
- Semel cum eo habita mihi est controversia de rebus ad Religionem pertinentibus, nempe de cultu Imaginum, 43
- Donec exortum est inter nos dissidium super loco Origenis de Eucharistia, 43
- 44
- Ad Auctorum Græcorum seriem contexendam adhortatur me Bochartus, 44

INDEX PRIOR.

Bochartum ad se accersit Christina Sue-
corum Regina, 44

Stephanus Cabagnesi, 45

Jacobus Cabagnesi, 45

Venerunt ad me Epistolæ Gallicæ Josephi
Scaligeri ad Jacobum Dalecampium,
47

Venerunt item ad me Jacobi Cujacii Epi-
stolæ ad Jacobum Dalecampium, La-
tine & Græcè scriptæ, 47

Venerunt quoque ad me Libri complures ex
Josephi Scaligeri Bibliotheca, ejusque
manu ad oram passim subnotati, 47

Jacobus Palmerius Grantomenilius multa
Græcè oratione stricta & soluta ele-
ganter scripsit, 47. 48. Veteris
Græciæ descriptionem aggreditur,
48. Observationes suas in veteres Au-
ctores Græcos me auctore & exhorta-
tore in lucem edit, 49. 50. singulaxi
certamine congreditur jam senex cum
juvene valente & robusto, eumque
vincit, 49

Jacobus Palmerius alter, 49

Ludovicus Thorodæus veteris Græciæ de-
scriptionem aggreditur, 50. in Græ-
ciam proficiscitur, 50. alienæ indu-
strie fastidiosus, 51. vetera carmi-
na

INDEX PRIOR.

- na Græca à recentioribus non inter-*
noscit, 52
- Jacobus Grandorgæus Premontius, 52.*
homo arguti & urbani ingenii, 52.
Romanarum antiquitatum peritus,
52. fugiens laboris, 53. Græcas li-
teras serò condiscit, 53. Origines
Cadomenses scribere recusat, 54
- Andreas Grandorgæus, 52*
- Ad Græcarum literarum studia frustra in-*
vitantur Ludovicus Borbonius Prin-
ceps Condæus & Montausérius, 54
- Historicæ scientiæ pars est, scire nihil ul-*
tra certos aliquos fines de quæstâ bi-
storia sciri posse, 54
- Studia literarum animum meum averte-*
bant à cultu pietatis, 55. ut & vi-
tæ oblectamenta & commoda & mu-
lierum consuetudo, 55
- A Tutore meo deductus sum ad saltandi,*
equitandi, & armorum tractando-
rum magistros, 56
- Magna pollebam agilitate, velocitate &*
robore corporis, 56
- Nandi peritiam mihi ipse comparavi,*
nullo adhibito magistro, 57
- Exii è potestate Tutoris, à quo habitus*
fueram parcè & illiberaliter, 57. 58

INDEX PRIOR.

*Tutorum parsimonia pupillorum educationē
valde noxia est, 58*

Lutetiam tum primum adiit, 58

*In comparandis Libris sacculos exhaurie-
bam, 58. 59. ut ad necessarios usus
vix facultates meae suppetere, 59*

*Veteres omnes Auctores mihi imprimis sta-
tui comparare, 59*

*De Librorum meorum ornatu & nitore pa-
rum laboro, 59*

*Ad Librorum meorum meas suas notas ad-
texui, 59*

*Verebar ne Libri mei olim distraberentur,
59. 60*

Jacobus Sirmondus, 60

Dionysius Petavius, 61

Philippus Labbæus, 62

*Gabriel Cossartius, extemporall orationē
valde celebratus, 62*

Franciscus Vavassor, 63

Renatus Rapinus, 63

Johannes Commirius, 63. 64

Stephanus Agardus Campensis, 64

*Johannes Garnerius, 65. Marii Mercato-
ris editor, 65*

*Puteani fratres, Petrus & Jacobus, 65.
Bibliothecæ Regiæ præfeti, 65*

Franciscus Guyetus, 66

Ismaël

INDEX PRIOR

Ismaël Bullialdus, 67

Gabriel Naudæus, 68

Bibliotheca Mazarinæa selectio, 68

Petrus Lambecius, 68. 69

*Ex Dogmatum Theologicorum Petavii le-
ctione nonnihil labefacta est fides no-
stra, & deinde Dei beneficio confir-
mata*, 69. 70

LIB. II.

*Christina Regina Bochartum accersit in
Sueciam*, 71

*Isaacus Vossius studiis præest Christina
Regina*, 71

Bochartus ad iter Suecicum se accingit,
72

*Bocharto itineris Suecici comitem in spo-
ponti*, 72. 73

*Profectio mea Sarrica moram injicit
morbus*, 73

Adamo profectus sum Franciscopolim,
73. 74

*unde paucis ante horis excefferat Bo-
chartus*, 74

*Post longam expectationem Franciscopoli
solventes vela in altum dedimus*, 74

T 4

Ap-

INDEX PRIOR.

- Appulimus in Zelandiam, & deinde in
Hollandiam, 74*
- Lugduni-Batavorum Salmasium adii,
74*
- Veni Amstelodamum, ibique Bochartum
natus sum, 75*
- Convenit me Isaacus Vossius Amsteloda-
mi, 75*
- Profectus Amstelodamo, cum Bocharto &
Vossio, venimus Ultrajectum, 75-
76*
- Ultrajecti morbo tentatus sum, 76*
- Henricus Regius Medicus & Philosophus,
76*
- Hardenbergensium Consul quo ritu creetur,
76 77*
- Breham venimus, 77*
- Septem-Claustra, vetus Sacrarum Virgi-
num Monasterium, 77. 78*
- Hafniam venimus, 79*
- Turris speculatoria Hafniensis, 79*
- Runicæ literæ, 80*
- Olaus Wormius Runicarum inscriptionum
interpres, 80. thesauri ejus literarii
& ætymologia, 81*
- Dentes balenarum Groenlandicarum, 81*
- Collegium Regium Hafniense, 81*
- Globus æneus celestis Astronomicus Ty-
cho*

INDEX PRIOR:

- tychonis*, 81
Brabeana familia, 82
Tychonis Patria & Familia, 82. in *Dania* detinetur à *Friderico II. Rege*, 83
Huena insula in Freto Sundico, 83. *Venusia dicta & Scarlatina*, 84. 85 in eam delatus sum, 86
Tycho sedem ponit in Huena insula, & Vraniburgicam arcem in ea condit, 84. 87
Ministrorum Lutheranorum apud Danos & Suecos hospitalitas, 86
Adducitur ad me vir valde senex, qui fuerat in Tychonis famulatu, 87
Tycho uxorem ducit ex plebe rusticana Knudstrupii, 87
Tycho iracundus, ebriosus, & mulierosus, 87.
Vraniburgicæ arcis excidium unde ortum, 88
Gloriæ vanitas, 88. 89
Tychonis infortunia, 89
Quibus de causis Tycho Daniam deserere sit coactus, 90. 91
Ægrè fert Rex Daniæ palam conspectum se à nobis in templo per vitrea conspicilla, 92
Hafnia excessimus insalutato Rege, 93

INDEX PRIOR:

- Fretum Sundicum, stantesque in eo naves
lustravimus, 93*
- Freti Sandici portoria, 93*
- Gerius Mercator Hollandicus, ab iniqua
regionum Danicæ Quæstorum exa-
ctiōe se vindicat, 93. 94*
- Furum & luporum corpora de iisdem pa-
tibus pendentia apud Danos, 94*
- Cultelli ad patibula affixi apud Danos, re-
cuperandæ valetudinis causâ, 94*
- Helmeftadium prima Suecicæ Ditionis urbs
in limite Danicæ, 94*
- Isaacus Vossius ex Sueciæ finibus in Hol-
landiam, jussu Reginæ, regreditur,
94. 95. ob injuriam Salmafio illa-
tam, 95*
- In Ostrogothiam progredimur, 95*
- Floribus, fragis, & cerasis luxuriat Sue-
cia, 95*
- Mala quoque & melopepones, arte adhi-
bita, alit Suecia, 95*
- Vetterus lacus, 95*
- Specus ingens in Vettero lacu, 96*
- Gilbertus Magus catenis vinctus in Vette-
ro lacu, 96*
- Septentrionales gentes superstitionibus dedi-
tæ, 96*
- Necherus Draco, 96*

Ma-

INDEX PRIOR

- Magni calores in Suecia, 97*
Hirundines Suecicae sub autumnum in lacus
se immergunt, 98
Hirundines in speluncas se conducunt ad ripas
Olenæ fluvii, prope Cadomum, sub
autumni tempus, 98
Παγήλιον insigne in Suecia observatum,
99
Septentrionale cœlum παγήλιος obnoxiū,
99
Causa τῶν παγήλιον, 99
Domorum Suecicarum fabrica, 99. 100
Caminorum Suecicorum fabrica, 101
Arnoldus Spirinxius caminum Suecicū in
Hollandiam transfert, 102. 103
Bourdelotius, Michonias, 103
Holmiam venimus, 103
Christinam Reginam consalutamus, 103
Christinae molle & flexibile ingenium, 104.
abjicit studia literarum, 104. unde
melius se habet, 104. Bourdelotii
consiliis docilem se præbet, 104. Ab-
horret à nuptiis, 105. moque ab iis
absterret, 105
Bochartus parum liberaliter nec pro meri-
tis excipitur à Christina, 105
Bibliotheca Christianæ Regine, 106
Johannis Gerardi Vossii Bibliothecam præ-

INDEX PRIOR.

- tio redimit Christina Regina de Isaac
ca filio, 106*
- Bibliothecam Petavianam pretio sibi com-
parat Christina Regina, 106*
- Gilberti Gaulmini Bibliothecam pretio sibi
comparare vult Christina Regina,
106*
- Origenis Commentariorum in Matthæum,
& Tractatus De Oratione Codex Græ-
cus manuscriptus, 107*
- Origenis Commentariorum in Matthæum
editio Græco-Latina à me procurata,
107*
- Marcus Meibomius, 107. priscos Mu-
sicæ disciplinæ Scriptores edit, 107*
- Axelius Oxenstierna Sueciæ Cancellarius,
108*
- Renatus Cartesius in Sueciam accitus
à Christina Regina, 109. illic diem
suum abit, 109. ejus sepulcrum, 109*
- Petrus Chanutus Gallorum ad Suecos Lega-
tus, 109. Cartesio sepulcrum parari
curat, 109*
- Hominis Sueci puerum confodientis atrox
facinus, 110*
- Gabriel Naudæus, 111*
- Raphaël Triebetius Frenæus, 111*
- Sueci Gallos everfantur, 111*

De

INDEX PRIOR.

*De reditu ex Suecia in Galliam cogitare
cœpi, 111. renitente Regina, 112*
*Votum Mercurio pro reditu in Galliam à
me conceptum, 113*
Mores Suecorum carmine perstrikti, 113
*Petrus Cabagnesijs. Huetio ex Suecia in
Galliam redeunti socium se præbet,
113. 114*

L I B. III.

G*ottorpiam venimus, 116*
*Ex Bibliotheca Gottorpiana multa ex-
scripsi, 117. 118*
*Adamus Olearius, 116. Lexicon Persicum
concinnat, 116. 117*
Fridericus Cimbrorum Dux, 116
*Vettii Valentis Anthologias descripsi,
117*
*Vettii Valentis superstites Codices MSS.
118*
Hamburgum rediemus, 119
Petrus Lambecius, 119
*Bibliotheca Hamburgensis, quæ Friderici
Lindenbrogii fuit, 119*
Redimus per Frisiam, 119
Flevus lacus, 119
Oppidum, Harlingæ urbi proximum, sin-
gu-

INDEX PRIOR.

- gulis anni diebus navigiam unam
 Reipublicæ Fœderatorum Ordinum
 subministrat, 119*
*Forcumii, quæ Frisicæ urbs est, exigit à
 nobis hospes non impensarum modo,
 sed strepitus etiam pretium, 120*
*Stavera urbs, olim Frisicæ ad Occidentem
 sitæ caput, 120*
*Franekeram Academiam perlustravimus,
 119*
Amstelodamum rediimus, 121
Ultrajectum rediimus, 121
*Annam Mariam Schurmanniam consalu-
 tavimus, 122*
*Salmasium conveni Lugduni-Batavorum,
 122. Et magnam cum eo inii necessi-
 tudinem, 122*
*Acuta febris correptus sum Lugduni-Bata-
 vorum, 122*
*Ægrum me juvat Lindanus Medicus ope
 sua Et consiliis, 122*
*Jacobus Golius, Arabicæ literaturæ prin-
 ceps, 123*
Deodatus, 123
Alexander Morus, 123
*Succus ex pomis expressus, quem Siceratim
 vulgus appellat, 124*
*Daniel Heinsius, 124. Salmasio valde in-
 fen-*

INDEX PRIOR.

ensus, 125

Marcus Zuerius Boxhornius, 125. *Salmasio valde infensus*, 125

Anna Mercera, *Josiae Merceri filia*, *Salmasii uxor*, 126

Salmasius Librum legens facetum, at subturpiculum, *deprehenditur à Christina Regina*, *quæ ex eo delectatur*, 127.
128

Fæda Salmasium inter & Morum lis exoritur, 128

De me in Academiam Leidensem accersendo inane Mori augurium, 130

Cogitare cœpi de reditu in Galliam, 131

Aggeres Hollandici, 133

R. Manasse ben Israël, 133

David Blondellus, 134. *oculorum usum amittit*, 135

Claudius Sarravius Senator Parisiensis, 134

Lovanium venimus, 136. *Bibliothecam adiimus Canonorum Regularium Sancti Martini*, 136. 137

Valerius Andreas, 137

Bruxellam venimus, 137

Divæ Virginis Hallensis templum, 137

Luparenses aleatores, 138

Lutetiam rediimus, 139

Magna cum Ægidio Menagio contracta mi-

INDEX PRIOR.

- mibi est amicitia*, 139
Cadomum redii post iter Suecicum, 139
Academia Cadomensis Briosiana, 139
Jacobus Mosantius Briosius, 139
Nicolaus Monsterius Mottæus, Prætor Ca-
domensis, 140
Jacobus Palmerius Grantomenilius, 140
Jacobus Grandorgæus Premontius, 140
Jacobus Savarius, 140
Antonius Hallæus, 140
Philippus Sudorius Petivillæus, Senator
Rothomagensis, 140
Antonius Garabius Luzernæus, 140
Ludovicus Thorodæus, 140
Johannes Renaldus Segræsius, 140
Theocritum semel quotannis verno tempore
relegebam, 141
Ægidius Andreas Roccanus, 141
Historia Domus Harcuriana, 141
Jacobus Callierius, 142
Vita Matignonæi Marecalli, 142
Academiæ Briosianæ Cadomensis albo in-
scripti sumus, ego, & Bochartus,
 142
Epiphorâ correptus sum, 142
Carmen in Epiphoram à me scriptum,
 143
Repetita Morum inter & me consuetudo,
 143.

INDEX PRIOR.

143. crebris versiculorum extemporalium commerciis conglutinata, 143. Et tandem dissoluta, 144.
- Pauli Silentarii carmen de Thermis Pythiis, 144. Et in eo quid πῆλ᾽ ἀν, 144. 145
- Isopsepha Leonidæ Alexandrini, 146
- Emericus Bigotius propinquitatē Et studiorum communione mihi conjunctus, 147. 148
- Notas meas in Anthologiam Grævii rogatu descripsi Et ad eum misi, 148
- Sarcinas meas ex Hollandia recepi, 149
- In Commentariis meis Origenis in Matthæum oborta lacuna à me suppletur, 150
- Bochartum inter atque me exorta dissensio super lacuna in Commentariis Origenis in Matthæum deprehensa, 150. 151
- Ad Origenem studia mea omnia converti, 151
- Librum elucubravi De interpretatione, 152
- Antonii Hallæi carmen in Opus meum De interpretatione, 152. 153
- Johannes Baptista Cotelerius erroris cujusdam nostri amicæ me admonet, quem Et

INDEX PRIOR.

- Et ego jam antè deprehenderam,
 153
Persus scribebam identidem, 153
Cadomum poëtica laude præstans, 154
Criticoes immodicum studium reprehenditur,
 154. 155
Critici sarritores humaniorum literarum,
 156
Linguarum immodicum studium reprehenditur, 156
Ægyptiacæ antiquitatis valde studiosus fui, 157
Athanasius Kircherus rerum Ægyptiacarum scrutator, 157
Johannes Marshamus rerum Ægyptiacarum peritus, 158
Jacobus Savarius Poëta mira secunditatis, 158
In amicorum suburbanis sæpe rusticabar, 158. 159
Operam Origeni dare perrexi, 160
Johannis Capellani laus Et defensio, 160. 161
Gallorum ad Poëticam indoles Et ingenium molle Et remissum, 162
Car. Montauserii judicium de Carmine Epico Capellani super Puella Aurelianensi non probatur, 162. 163

Pa.

INDEX PRIOR.

- Valentini Contrarii judicium de Carmine
Epico Capellani super Puella Aure-
lianensi non probatur, 163*
- Iter nostrum Saecicum Johannis Capellani
nomine inscriptam, 164*
- Henricus Ludovicus Habertus Mommo-
rius, 166. Instituta apud eum Phy-
sica Academia, 166. Cartesiano do-
gmata deditus, 167*
- Petrus Gassendus, Mommorii hospes &
amicus, 166*
- Dissertatio super Guttis vitreis Germani-
cis, 166*
- Claudius Hardisus, 167*
- Honoratus Buellius Racanius, 167. Fran-
cisci Malherbae discipulus, 167*
- Gabriel Madelenetus, 167*
- Peyraredus, 168*
- Antonius Varillafus, 169*
- Iconographia urbis Cadomi, 170*
- Michaël Neureus, 170. Longavillano-
rum Principum studiis praefectus,
170*
- Franciscus Bernerius, 170*
- Johannes Baptista Morinus, 170. Ma-
theseos Professor, 170*
- Petrus Fortinus Hogbetta, 171. 172*
- Petrus Maridatius, 173*

Ele-

INDEX PRIOR.

Flexiam profectus sum ad visendum Mambrunum, & ad purgandas labe conscientiae, 173. 174

Piis exercitationibus nonnunquam vacavi in Collegio Cadomensi Societatis Jesu, 175. & in Abbatia Ardenensi Ordinis Præmonstratensis, 175

Exemplo Annaei Francisci Bellovallei, Marchionis Noviani, adductus sum, ut Societati Jesu nomen dare cuperem, sed me ab hac cogitatione revocat Mambrunus, 176

Ad larem Lutetiae ponendum invitant me amici, sed obstat ratio rei familiaris, 177

Ludovicus Meratius, è Societate Jesu, 177

Petrus Patrisius, 177. 178

Marquardus Gudius, 178

Johannes Blesius Queneus, Prætor Cadomensis, 178

Nicolaus Monstereus Mottaus, Prætor Cadomensis, 178

Stephanus Monachius, 179. nostram oppugnat sententiam de origine Cifrarum, 180

Stephanus Morinus, 179. dissentiebat me-

INDEX PRIOR:

mecum de origine Linguae Ebraicae,
181. 182

Johannes Ballachæus, 179. Commentarios
parabat in Dionysii Periegesin, 182

Henricus Aurelianensis, Dux Longavilla,
182. 183

Ægidie Huetiæ obitus, 184

Matertera mea, è stirpe Pilloniorum
Bertovillanorum, 184. Pontepisco-
pri Dominicanum Monasterium consti-
tuunt, 184. in id Ægidia Huetia
admittitur, 185

Jacobi Puteani obitus, 185

Bibliothecæ Regiæ administrationi præfici-
tur Colbertus Altissiodorensis Episcopus,
186

Generis mei nobilitas asserta, 186. 187.

Maria Leonora Robannia, Abbatissa Mo-
nasterii Cadomensis, cui à S. Trini-
tate nomen est, 188. Psalmos Davi-
dicos, & Salomonis præcepta verna-
culâ interpretatione & uberiore illu-
strat, 189

Jacoba Boëtta Blemuria religiosam vi-
tam in Abbazia Cadomensi professâ,
189. *Vitas sanctorum virorum &*
virginum Benedictini Ordinis literis
mandat, 190

Eu-

INDEX PRIOR.

- Eustachius Boëta Blemurius Canonicus regularis è Victorina Parisiensi Familia, 191*
- Annam Mariam Ludovicam Aurelianensem ad Aquas Fergenses adii, 191 ejus elogium, 191*
- Fabulæ Romanenses datæ ab illa conscriptæ, 192. mihiq; dono ab ea datæ, 193. Et ab aliis deinde per fallaciam ablatae, 193*
- Imagines plurimæ ab eadem verbis eleganter descriptæ, pro more vulgò tum recepto, 193*
- Falco Carlovallius, 194. Contracta cum eo mihi amicitia, 194. 195*
- Indoctior eram quàm credebar; etate verò proVectior quàm videbar, 195*
- Bibliothecam Mathematicam patris sui dona mihi dat Macæus, 196*
- Cadomum veniunt Angli Et Hiberni, 196. in his Stanburstii duo, Et Franciscus Episcopus Aladensis, 196. 197. Et Patritius Plunquettus Episcopus Andensis, 198*

LIB

INDEX PRIOR.

LIB. IV.

- Johannes Maresius Sansorlinus*, 199.
Carolus Peraltus, 199.
*Veteribus Scriptoribus Græcis & Latinis
se anteferri volunt Maresius & Pe-
raltus*, 199.
Paulus Pelissonius Fontanerius, 200.
Valentinus Conrartus, 200.
Henricus & Hadrianus Valesii fratres,
200.
Christiani Hugonii Systema Saturnicum,
201.
Henricus Justellus, 201.
Petrus Petitus Medicus, 202.
Carolus Pererius, 202.
Johannes Baptista Santolius, 202.
Camillus Quernus Archipoëta, 203.
Maria Magdalena Laverna Fayette,
204. *Zabydam Fabulam scripsit,*
quam sub Segræfii nomine apparere
voluit, 204.
Anna Vineæ, 204.
Maria Prateæ, 204. 205.
*Usus sum hospitio Sammagloriano Orato-
riæ Congregationis*, 206.

La-

INDEX PRIOR.

- Ludovicus Thomassinus*, ex Oratoriana
Congregatione, 206
- Hieronymus Vignierius*, ex Oratoriana
Congregatione, 207
- Carolus Cointæus*, ex Oratoriana Congre-
gatione, 207
- Patris Oratorum titulo ridiculè affectus*
sum à Baravo quodam juvene, 207.
- 208
- Georgius Renaldus Magdalenæus*, 208.
à Carmelitidum Ordine Romam de-
legatus, 208
- Romam accersor à Christina Regina*, 208.
cui parere non potui, 209
- Jacobi Grandorgæi Premontii mors*, 209
- Johannis Bernerii mors*, 210
- Jordana Berneria*, 211. *Ursulinis puellis*
magnificum Monasterium Cadomi
condidit, 211
- Hyacinthus Calventius, Tolosæ, è Domi-*
nicanorum Ordine, 212. *Doct̃or &*
Professor Theologiæ in Academia Cæ-
domensi, 212. *Auct̃or Libri, cui ti-*
tulus est Theologus Ecclesiastes, 212
- Rambullietanæ Domus magnæ Lutetiæ ce-*
lebritas, 212
- Catharina Vivonnaea, Marchionis Ram-*
bullieti conjux, 212

J*

INDEX PRIOR.

- Julia Angennæ Montauserii conjux*,
213
Angelica Angennæ Griniani Marchionis
conjux, 213
Carolus Sammauræus Montauserius, 214
Gulielmus Bautruvius, 214
Johannes Baptista Hamelius, 215
Petrus Fermatius, Senator Tolosanus,
215
Petrus Fermatius filius; Senator Tolosa-
nus, 216
Franciscus Talamantius, Plutarchi Inter-
pres, 216
Paulus Talamantius carmen quoddam no-
strum Latinum Gallicè feliciter red-
didit, 217
Paulus Scarro, 217
Magdalena Scuderia, 218
Virgines tres, Christina, Schurmannia,
Et Scuderia, doctrine Et ingenii glo-
riâ celebratissimæ, 218
Georgius Scuderius, 218
Henricus Oldenburgius, 219
Andreas Grandorgæus, 219. 220
Academia rerum Physicarum apud me
Cadomi instituitur, 220
Confectiones corporum omnis generis ani-
maliûm, 220

V

Con-

INDEX PRIOR.

Confessiones oculorum omnis generis animalium, 221

Astronomica instrumenta quae fuerunt Agidii Macei, 222

Cometæ Anno 1664. Observationes, 223

Chymica studia, 223

Hautonius Medicus Cadomensis, 223

Petrus Medicus Rothomagensis, 224.

quid illi Pontaudomari contigerit

eam ignoto Sacerdote, 224. 225

Marinam aquam sale purgare & dulcem

efficere instituit Hautonius, 226.

227

Johannes Gessellius Villonius, 227. Ole-

nam navigabilem tentat efficere, 227.

in Valle Collavillæ portum tentat

perforare, 227

Nicolaus Cromatius Lassonius, 227. spe-

culum ingens parat ex ære fusili,

227. vitris hyperbolicam figuram in-

dere nititur, 227

Petrus Callyus totam Philosophiam gran-

di opere completus est, Boëtii Li-

brum De consolatione Philosophiæ

interpretatur, 228. Cartesianæ Se-

ctæ, magno suo flagitio, mordicus

adhæret, 228

Academiæ Physicæ Cadomensis nostræ

regia

INDEX PRIOR

regia liberalitate fovet Colbertus
229

Academiæ Physicæ Cadomensis albo inscri-
bi vult Franciscus Bellocillarius,
Dux Santanianus, 229

Cormisus, Præses Aquensis, Cadomum
relegatus est, 229. Philosophiæ ve-
teris egregiè peritus, 230

Senatorium munus in Curia Rothomagensi
adspersatus sum, tota mea familia
reclamante, 231

Pensione annua à Rege decoratus sum,
232

Regis Suecorum in literis instituendi mu-
nus Huetio frustra offertur, 232.
233

Spiritus Flexarius, Episcopus Nemausen-
sis, 233

Gulielmus Pyrrho, Professor Regius, 233

Jacobus Larius, Professor Regius, 233

Cadomum venit Carolus Sammauræus
Montauserius, 234

Apud me diversantur Menapius & Segræ-
fius, 234. 235

Montauserium in suas ades excipit Bri-
seus, 235

Origenis editionem recipit in se Berthe-
linus Bibliopola, 235

V

Ra

INDEX PRIOR.

*Rothomagi sedem ad aliquod tempus ponere
constitui, 235*

*Laurentia Gigalta Ballofontia, Deo di-
cata virgo, Rothomagi Monasterium
Benedictinarum virginum constituit,
236. Vita ejus scripta est à Domi-
nico Buburfo, è Societate Jesu,
236*

*Domnus Augustinus Cartusianus, vir por-
tentosæ memoriæ, 237*

*Theophilus sive Goswinus Hogerfius Car-
mina nostra excudi curat in Hollan-
dia, 238*

Ægidius Menagius, 238

Gabriel Cossartius, 238

Renatus Rapinus, 238

Franciscus Carpentarius, 238

Gulielmus Bautruvius, 239

*Ludovicus Rohannius Guemenæi Prin-
ceps, 239*

*Hadrianus Parvillierius, è Societate Je-
su, 239. Arabicarum literarum pe-
ritissimus, 239*

*Brunius, Pictor nobilis, meo rogatu Ba-
ptismum Christo à Johanne collatum
depingit in tabula ære maxime
Templi S. Joannis Cadomensis, 240.
241*

Mors

INDEX PRIOR.

- Mors Samuelis Bocharti*, 241. 242.
ejus epistola ad Huetium de Eucharistia & de cultu Angelorum, 242.
 243
Arabica & Syriaca studia repetii, 242
Muliercula carmina carminibus reponit ex tempore, 244
Prodit in lucem noster Origenes, 244
Regi dedicatur noster Origenes, 245
Jacobus Grandorgæus, *Monachus Benedictinus*, *longitudinum doctrinam invenisse se falsò gloriatur*, 245. 246
Ægidius Persona Robervallius, 246. *Cartesii adversarius*, 247. *primas tenens inter lufores Scacchorum*, 247
Gulielmus Lamoniùs, *Senatus Parisiensis princeps*, 247. *Academia virorum doctorum apud eum instituta*, 247.
Polycrene, *pons agri Bavillani*, 248
Tanaquillus Faber Cadomensis, 249
Carolus Fresnæus Cangius, 249
Johannes Baptista Tavernerius, 250
Bertalda Mottavillea, 250. *Commentarios reliquit rerum in Aula etate sua gestarum*, 253
Ludovicus Rivierius, *Lingonensis Episcopus*, 250. 251
Bertaldus Freauvilleus, *Senator Parisien-*

INDEX PRIOR.

- senfis, Librum scripsit de togæ dignitate, 253*
- Petrus Bertaldus, Abbas Alnetanus, 253.*
- Johannes Bertaldus, Episcopus Sagiensis, Abbas Alnetanus, 253*
- Liber noster De origine Fabularum Romanensium, 254. 255*
- Ego quoque ipse Fabulam Romanensem scripsi, 257*
- Longi Pastoralia Latine reddidi, 256*
- Romanensium Fabularum lectione valde delectabor puer, 256*
- Tvrandæum B. Mariæ Virginis templum, 258*
- Carmen nostrum ad Id. Mariam Tvrandæum, 259. 260. 261*
- Diffociatur vetus necessitudo me inter & Segræsum, 262. 263*
- Super loco quadam obscuro Georgicorum Virgilii gravis exorta me inter & Segræsum controversia, 263*
- Henricus Halleus Antecessor, Antonii frater, prima mihi Juris elementa tradidit, 264*
- Doctör in utroque Jure, & Pontificio & Civili, creatus sum in Academia Cadomensis, 265*
- Affectus sum in numerum Doctorum Ho-*
na-

INDEX PRIOR.

- norariorum juris Academiae Parisiensis*, 265
Johannes Doujatius, Professor juris in Academia Parisiensi, 265
Petrus Halkus, Professor juris in Academia Parisiensi, 265
Michaël Delens, Professor juris in Academia Parisiensi, 266
Numismatum antiquorum congeries à me Cadomi. emta in regios usus, mandato Colberti, Et mala fide vendita, 266. 267
Picartus Perinius Sermi Delphini Praeceptor, 267. *mibi valde infensus*, 268
De adscribendo Sermi Delphini Praeceptore, in locum Perinii, agitur, 269. 270
Bossuetus Sermi Delphini Institutioni praeficitur, cui succenturiatus adjungor, 271
Cadomi conflictatus sum cum febris acutissima, Et intestini doloribus, 271
In Aulam veni, quae tum erat Sangermani, 272

INDEX PRIOR.

LIB. V.

- L** *Vadovicus Borbonius, Princeps Condæus, 273. ejus elogium, 273*
Leopoldus Medices Cardinalis mittit ad me libellos quosdam, 274
Francisci Redii Observationes, 274
Johannes Baptista Lantinus, Senator Divionensis, 274
Philibertus Lamarius, Senator Divionensis, 275. Vitam Salmasii scribit, 275.
Salmasii Liber De Homonymis plantarum, 275
Harduinus Perefilius, Archiepiscopus Parisiensis, 275
Franciscus Harleus, Archiepiscopus Rothomagensis, & deinde Parisiensis, 276
Tonsuram Ecclesiasticam mihi contulit Franciscus Harleus Archiepiscopus Rothomagensis, 276
Origenianorum omnium Operum editionis absolvendæ consilium abjeci, 276
Demonstrationis Evangelicæ compositionem moliri cœpi, 276. 277

Phi-

INDEX PRIOR.

- Philippi Mornæi Plessæi Liber De veritate Religionis Christianæ*, 280
- Demonstrationem nostram Evangelicam acriter oppugnat Claudius Frassenius Franciscanus*, 281
- Quod Frassenii factum reprehenditur à Francisco Harlæo Archiepiscopo Parisiensi, & à Jacobo Benigno Bossueto Episcopo Meldensi*, 282
- Facinoris hujus instigator fuit Ludovicus Ferrandus*, 282
- Richardus Simonius Demonstrationem nostram Evangelicam, non in breviorē, sed in diversam penitus formam redigere cogitat*, 283. 284
- Demonstratio nostra Evangelica laudatur ab exteris*, 284. *varie ejus editiones*, 284
- Samuel Puffendorfius, Ulricæ Leonoræ Suecorum Reginae ab epistolis*, 284. *excitari nos curat ad suscipiendam controversiarum de fide & religione conciliationem*, 284. 285
- Marchio Fuquierius Regis Franciæ Legatus in Sueciam*, 285. *per literas ad me, & ad Bossuetum, me hortatur ad idem Opus capeffendum*, 285
- Veterum Auctorum Latinorum interpre-*
- V 5
- 19.

INDEX PRIOR.

- ratione & Notis, jussu Christianissimi Regis, consilio Montauserii Ducis, in usum Serenissimi Delphini, consilium suscipitur, 286. 287.*
- Indices vocabulorum omnium singulis Auctoribus subjungendi auctor fui, 288*
- Indicis generalis in Auctores omnes Latinos classicos concinnandi propositum, 289. 290*
- Michaël Fayus, Manilii Interpres, 291*
- Josephi Scaligeri Notæ in Manilium scæntes erroribus, 291*
- Animadversiones in Manilium & Scaligeri Notas, 291. 292*
- Anna Fabra, 292*
- Julia Sertum, 293. 294*
- In Sermi Delphini familiam allectus est Geraldus Cordomæus, 295. Cartesianæ Sectæ deditus, 295. scribit Caroli Magni historiam, 296*
- Jacobi Guerville obitus, 296*
- Andreae Grandorgæi obitus, 297*
- Intra juglandis putamen Itiadem recondi posse incredibile non est, 298*
- Johannis Georgii Grævii obitus, 299*
- Habitus Ecclesiasticum assumptus, 300. 301*
- Mor-*

INDEX PRIOR.

Morbo correptus sum ex ulcere in sede ena-
to, 301

Ulcus hoc intestinorum adstrictione & alvi
mora exortum, 301

Cassiae fistularis succo uti coepi, 302

Thea uti coepi, 303. 304. 305. 306.
307

In Academiam Francicam admissus sum,
308. 309

Elogia Academicorum, Valentini Conrard-
ti, Francisci Mezeræi, Petri Cor-
nelii, Thomæ Cornelii, Johannis
Racirii, Rogerii Rabutini Bussii,
310. Isaaci Bensseradæi, Caroli Pe-
ralti, Philippi Quinalti, Johannis
Galleffi, Johannis Maresii, Pauli
Pelissonii, Seraphini Regneri, Spi-
ritus Flexiarii, 311

Maresius & Peraltus Antiquorum ingenijs
anteferri volunt sua, 312

Petri Cornelii vitia quædam notantur,
313. 314

Eduardus Bernardus Anglus, 315

Thomas Galeus Anglus, 315

Johannes Pontana, 315

Franciscus Roccafucaldius, 316. 317

Franciscus Bellovillarius Santanianus,
316

INDEX PRIOR.

- Nicolaus Melchisedecus Tevenotius*, 318.
Collectanea ejus Geographica, 318.
Tallicorum veterum editionem aggreditur, 319
- Bartholomæus Herbelotius*, 319. *Bibliotheca ejus Orientalis*, 320
- Vio Herovallius excerpta è tabulariis Cameræ Computorum studiosis hominibus liberaliter subministrat*, 320
- Hadrianus Auzutius*, 320. *Cometam Anni MDCLXIV. observat*, 321
- Jobus Ludolfus Æthiopicæ literaturæ parens*, 321
- Mathematicis artibus imbuatur Sermus Delphinus à Francisco Blondello*, 322
- Antonii Hallæi obitus*, 322. *ipsius Poëmata per me Serm. Delphino offeruntur*, 323
- Epistola ad Sermum Delphinum super Poëmatibus Antonii Hallæi*, 323. 324.
Serenissimi Delphini responsio, 325
- Post Tonsuram à Francisco Harleo Archiepiscopo Rothomagensi in me collatam*, & *minores Ordines à Francisco Episcopo Bajocensi, sacras Ordines suscepi à Claudio Auvrio Episcopo Constantiensi*, 326. 327
- Sacris primum operatus sum ad tumultum*
S. Ge.

INDEX PRIOR:

- S. Genovefæ*, 327.
- Meus in S. Genovefæ cultus*, 327. *ejus in me beneficia*, 328
- Carmen in S. Genovefæ*, 329. 330.
331
- Carolus Salucius Judæus*, *ad Christi fidem per me conversus*, & *salutaribus aquis lustratus*, 328
- Alnetani agri descriptio*, 331
- Johannes Bertaldus*, *Episcopus Sagiensis*, *Abbas Alnetanus*, 331
- Johannes Petrus Camustus*, *Episcopus Bellicensis*, *Abbas Alnetanus*, 331
- Alnetanus Abbas creatus sum*, 332
- Carmen in Tempe Alnetana*, 333. 334.
335. 336. 337. *cui modos addidit*
Lantinus Senator Divionensis, 334
- Nicolaus Heinſius*, 337
- Alnetanæ Quæſtiones*, 338
- Censura Philoſophiæ Cartefianæ*, 338
- Petrus Sylvanus Regiſius falſa interpretatione verba noſtra adulterat*, 339
- Grande Opus Philoſophicum à me ſuſceptum*,
339. 340
- Ægidii Menagii Commentarium in Diogenem Laërtium*, 340
- Diogenis Laërtii, totiusque veteris Philoſophiæ valde ſtudioſus fui*, 340
- V 7.
- Opus

INDEX PRIOR.

- Opus nostrum De situ Paradisi terrostris,*
341
- Opus nostrum De Navigationibus Salo-*
monis, 341
- Note nostræ in Anthologiam. Epigram-*
matum Græcorum, 341
- Emericus Bigotius, 341*
- Origines nostræ Cadomenses, 342*
- Johannes Blæsius Quenæus, 342*
- Ottinga Saxonie falsò creditu eadem esse*
ac Cadomum, 342
- Nicolaus Monstérius, Prætor Cadomensis,*
343
- Duo ingentia volumina Actorum urbano-*
rum Cadomensium, 343
- Codex Actorum Academiæ Cadomensis,*
344
- Petrus Monnerius Enauderianus, Scriba*
Academiæ Cadomensis, 344
- Carminum nostrorum editio, 344*
- Alnetani poli altitudo, 345*
- Cadomensis poli altitudo, 345*
- Thermometra, Barometra, Hygrometra,*
345
- Instrumentum solaribus Horologiis descri-*
bendis accommodum, 346
- Hubinus Angelus, 346*
- Anemometrum, 347*

Con-

INDEX PRIOR.

- Controversia cum Petro Possino, de Societate Jesu, super origine Herodis Ascalonitæ, 347*
- Opus de commercio Veterum hoc tempore moliri cœpi, 348*
- Commentationes nostræ & Observationes in Sacram Scripturam, 349*
- Studium nostrum perpetuum in Sacram Scripturam, 349*
- Controversia de loco Nehemiæ, 350*
- Franciscus Mascarenias, Comes Coculini, 351*
- Johannis Eudæi obitus, 352*
- Carmen ad Christum victorem, 352. 353*
- Ebraicæ, Syriacæ, & Arabicæ Lingue studium repetii, 354*
- Vicesies quater totam Scripturam Sacram juxta Ebraicum Codicem perlegi, 355*
- Johannes Pearsonius, Episcopus Cestriensis, 355*
- Thomas Belkius Anglus, 356*
- Vettius Valens Antiochenus, 356*
- Origenis Operum variantes lectiones, 356. 357*
- Franciscus Combessius, 356*
- Catene ex libris Patrum excerptæ, parum eis fidei habendum est, 357*

Lu-

INDEX PRIOR.

*Luculento horto aucta est studio nostro &
opera domus Collegii Cadomensis So-
cietatis Jesu , 358. 359*

*Dissensio exorta cum Nicolao Boeleo Pra-
telliō super loco Longini, 359. 360.
361*

*Episcopus Sueffionensis creatus sum , 362
Controversiæ graves inter Romanam Cu-
riam & Francicam, 363*

Mensarii infidelitas & nequitia, 364

*Anselmus Baudotius , captus à piratis
Tunete obiit, 365*

*Sueffionensis Episcopatus & Abrincensis
permutatio, 366*

*Abrincensis Episcopus ritu solemni sum con-
secratus, 367*

*Statuta Synodalia Diœcesis Abrincensis,
367*

*Carolus Marcatellus Santevremondius ,
368*

Episcopatus Abrincensis abdicatio, 369

Abbas Fontanetensis creatus sum, 369

Fontanetensis domus incommoda, 370

*Lites cum redemptoribus reddituum Fonta-
netensium, 370*

*Lites diuturnæ cum eo qui mihi in Episco-
pata Abrincensi successit, 370*

Franciscus Casaeus, & Societate Jesu, 371

74.

INDEX PRIOR.

- Juditba Barberia Tiliaca*, 372.
Johannes Mabillonius, Benedictinus Mo-
nachus, 373
Ezechiel Spanhemius, 374

L I B. VI.

- Johannes Sanzius de Aguirra Cardina-*
lis participem me suæ dignitatis co-
natur efficere, 375
Johannis Sanzii Cardinalis de Aguirra
obitus, 377
Debilitatum mihi est crus sinistrum, cum
sura à tibia disjungeretur, 378
Antonius Manjotius Medicus, 378
Borboniarum aquarum usu sanitati resti-
tutus sum, 379
Iusto Lipsio morbum conflatur vita sedenta-
ria, 379
Borboniorum Medicorum leges impunè ne-
glexiæ, 380
Maria Elisabetha Roccachoartia, 381.
 382
Jacobi Cujacii sepulcrum, 382
Fontebraldensis Abbatia, 383
Maria Magdalena Gabriela Roccachoar-
tia,

INDEX PRIOR

- tia, *Fontebraldensis Abbatissa*, 383.
Chinanium, urbs ad Vigonnam fluvium, 383.
Francisci Rabelæsi domus natalis, caupo-
na effecta est, 384.
In Alnetano piis exercitationibus vacari,
 384.
Urbanus Mangotius, è Societate Jesu, 384.
Cartesiane doctrinæ existimatio ex dissidiis
aliorum Philosophorum orta, 385.
Quantum Aristotelica Philosophia Carte-
siane antecellit, 385.
Johannes Schotanus, Professor Franke-
ranus, 386.
Petrus Callyus, Professor Philosophiæ in
Academia Cadontensi, 386. *Carte-*
sianæ Philosophiæ supra modum de-
ditus, 386. 387.
Johannes Eberhardus Schepelingius, Pro-
fessor Bremensis, 387.
Jacobus Robaltus, 387.
Claudius Clerfellerius, 387. 388.
Jacobus Benignus Bossuetus, Cartesiane
doctrinæ addictus, 388.
Commentarii jocularæ de rebus Cartesianis,
 389. 390.
Thuanæ Bibliothecæ venditio & distra-
ctio, 390. 391. 392.
Bibliothecam meam dono dedi Domui Pro-
fesse

INDEX PRIOR.

fesse Parisiensi Societatis Jesu, 392

393

Montauserii obitus, 394

De sagis & veneficiis Abrincensibus,

394. 395

Bibliotheca mea una cum edibus, in quibus erat recondita, una nocte corruerunt, 395. 396

Domicilium mihi parant apud se Patres.

Damus Professe Parisiensis, 397

Obitus Egidii Menagii, 397

Bibliothecam suam Menagius Domui Professe Parisiensi Societatis Jesu restituit, 398

Francisci Guyeti Bibliothecam pretio comparat Menagius, 398

Edelinckius Sculptor effigiem meam sculpsit in ære, 398

Hanc effigiem carminibus suis celebrat Petrus Francius, 398. 399

Johannes Eridericus Mayerus Hamburgi novam Demonstrationis Evangelicæ editionem meditatur, 399. & Libri nostri. De situ Paradisi terrestri, & Carminum nostrorum, 399. 400

Johannes Thomas Fritschius, Bibliopola Lipsiensis, novam Demonstrationis Evangelicæ editionem meditatur Lipsiæ, &

INDEX PRIOR:

- & Libri nostri De situ Paradisi ter-
 restris, & Carminum nostrorum,
 399. 400
Danielis Macae obitus, 400
Acri podagra correptus sum, 401
Mariae Huetiae sororis mae majoris natu
obitus, 401. & *elogium*, 401.
 402
Susannae Huetiae obitus, 403. & *elogium*,
 403. 404
Ludovici Burdalaei à Societate Jesu obitus,
 405
Johannes Petrus Moretus Valbonesius,
 405. 406
Henrici Sickii Evangelium Infantiae,
 406. *eiusdem interpretatio Alcorani*,
 & *Actorum Sergii Monachi*, 407
De Diis Berœensibus Madbacho & Se-
lamane, 407
Jacobus Rhenferdus, 407
Syriaci characteres veteres, 407
Phœnicicarum literarum triplex genus, 407.
 408
Carminum nostrorum quinta editio, 408
Theophilus Hogersius, 408
Johannes Georgius Grævius, 408
Chanavarinus, in Rothomagensi Computa-
rum Curia Magister, 409

Fa-

INDEX PRIOR.

- Faræus Marchio*, 409.
Paulus Talamantius, 409
Seraphinus Regnerus, 409
Gallica Carmina Huetii, 410. 411
Johannis Tolandi Adeisidæmon, 412
*Dissertationes à Johanne Mario Marco
 Tilladeto editæ*, 414
Gravissimo morbo correptus sum, 415.
 416
*A Nicolai Boelei Pratellii factione scri-
 pto maledico pessimè acceptus sum*, 417
Estræi Cardinalis obitus, 418
*Commentarios de rebus meis, obnixè fla-
 gitantibus amicis, scribere aggressus
 sum*, 419
*Commentariorum hujusmodi varia exempla
 proferuntur*, 420
Alexandri Magni Commentarii, 420. 421
J. Cæsaris Commentarii, 421
Augusti Commentarii, 421
Tiberii Commentarii, 421
Claudii Commentarii, 421
Vespasiani Commentarii, 421
Hadriani Commentarii, 421
Aureliani Commentarii, 421
Æmylii Scauri libri tres de vita sua,
 421

Ru

INDEX PRIOR:

- Rutilii Ruffi Commentarii de vita sua*,
421
- Q. Lutatii Catuli Commentarii de rebus
gestis suis*, 421
- Lucceji Historia Consulatus Ciceronis*,
422
- Marci Aurelii Philosophi Liber de rebus
ad se pertinentibus*, 423
- Iosephi Liber de vita sua*, 423
- Hieronymi Cardani Historia vite sue*,
424
- Desiderius Erasmus vitam suam descripsit*,
424
- Julius Casar Scaliger buccinator laudum
suarum*, 424
- Iosephi Scaligeri immoderata iactantia*,
424
- Georgius Buchananus scriptor vite sue*,
424
- Jacobi Augusti Thuani Commentarii de
vita sua*, 425
- Olivarii Marqani Commentarii*, 425
- Philippi Cominaei Commentarii*, 425
- Gulielmi Bellai Commentarii*, 425
- Martini Bellai Commentarii*, 425
- Blasii Montucii Commentarii*, 425
- Gasparis Collinii Commentarii*, 425
- Phi-

INDEX PRIOR.

- Philippi Huralti Civeronii Commentarii,*
425
Margaretæ Palasie Reginae Commentarii,
425
Henrici IV. Regis Franciæ Commentarii,
425
Michaëlis Castelnavii Commentarii, 425
Maximiliani Bethunii Commentarii, 426
Ludovici Gonzagæ Nivernensis Commen-
tarii, 426
Nicolai Villaregii Commentarii, 426
Henrici Turriani Commentarii, 426
Friderici Mauritiæ Turriani Commentarii,
426
Henrici Robannii Commentarii, 426
Armandi Richelii Cardinalis Commenta-
rii, 426
Francisci Roccafucaldii Commentarii, 426
Francisci Bassompetræi Commentarii, 426
Henrici Lotharingi Guisii Commentarii, 426
Pontisii Commentarii, 425
Tavanii Commentarii, 426
Terlonii Commentarii, 426
Cæsaris Cæsarii Pleffiaco-Pralinii Commen-
tarii, 426
Philippi Montalti Navallii Commentarii,
426

Ro.

INDEX PRIOR.

Rogerii Rabutini Bussiati Commentarii,
426

Cavaniaci Commentarii, 426

Marollii Commentarii, 426

Augustini Confessiones, 427

IN

INDEX POSTERIOR,

ordine alphabetico digestus,

A.

Bacus *Geometricorum* *Boethii*, 181

Abrincensis & *Suessionensis*
Episcopatus *permutatur*, 366

Abrincensis *Episcopus* *consecratur* *Huetius*, 367

— *Idem* *abdicat* *Episcopatum* *Abrincensem*, 369

Academia *Briossiana* *Cadomensis*, 139.
140

— *Francica*, 308

— *Huetiana* *Cadomensis* *rerum* *Physicarum*, 220

— *hæc* *Regis* *liberalitate* *fovetur*, 228.
229

— *Huetiana* *Parisiensis*, 406

Academiae *publicæ* *Cadomensis* *Podium*,
318

X

— C

INDEX POSTERIOR.

- *Codex Actorum hujus Academiæ*,
 343. 344
Ægyptiarum antiquitatum studium,
 157
Æmylini Scæuri libri tres de vita sua,
 421
Æthiopicæ literaturæ princeps Jobus Lu-
dolfus, 321
Africani Tacitæ, 319
Agardus (Stephanus) Campensis, & So-
cietate Jesu, 64
Aggeres Hollandici, 133
Aguirra, (Johannes Sanzius Cardinalis
de) 376. 377
Aladensis Episcopus, 197. 198
Alexandri Magni Commentarii, 420.
 421
Algæus, (Alanus) 9
Alnetana Abbatis præbitor Huotius,
 331. 332
Alnetanæ Quæstiones, 338
Alnetum, & Alnetana Tempe, 331.
 332. 333. 334
 — *Carmen ad Tempe Alnetana*, 333.
 334
 — *Alnetani poli altitudo*, 345
Amstelodanum, 75
Anatome, Vid. Confectiones.

An-

INDEX POSTERIOR

Andreas, (*Valerius*) 137

Anemometra, 347

Angennæa, (*Angelica*) 213

— (*Julia*) 213

— ejusdem Corona florea, 293. 294

Anthologia Notis illustrata à Huetio,
148

— stricta oratione Latine redditur à
Grotio, 148

Ardeneasis Abbatia, Ordinis Premon-
stratensis, 175

Aristotelica Philosophia quantum præstet
Cartesiane, 385

Asclepiodoti *Tactica*, 319

Auctorum veterum Latinorum, interpre-
tatione & notis illustrandorum in
usum Serenissimi Delphini, consilium
suscipitur, 286. 287

Augustinus (S.) Græcas literas averfatur,
18

— ejus Confessiones, 1. 2. 427

Augustinus, (*Domnus*) Cartusianus,
237

Aurelianensis, (*Anna Maria Ludovica*)
191. 192

— Fabulæ Romanenses duæ ab ea elab-
orate, 192.

— Imagines ab ea eleganti sermone de-
scribitur

INDEX POSTERIOR.

*scriptæ, pluresque hujus generis ab
ea collectæ, 193. 194*

Aurelianensis, (*Henricus*) *Dux Longa-
villanus, 183. 184. 237*

Aureliani Caesaris Commentarii, 421

Auvrius, (*Claudius*) *Episcopus Constan-
tiensis, 327*

Auzutius, (*Hadrianus*) 320. 321

B.

B**Alænarum Groenlandicarum dentes**,
falsè monoceretum dentes crediti, 81

Ballachæus, (*Johannes*) 182

Barberia (*Juditha*) *Tiliaca, 372. 373*

Barometra, 345

Bassompetræ (*Francisci*) *Commentarii,*
426

Baudotius, (*Anselmus*) 365

Bautruvius, (*Gulielmus*) 214. 239

Belkius, (*Thomas*) *Anglus, 356*

Bellæi (*Gulielmi*) *Commentarii, 425*

— (*Martini*) *Commentarii, 425*

Bellosius, 251

Bellovallæus, (*Anneus Franciscus*) *Mar-
chjo Noviani, è Societate Jesu, 176*

Bellovillarius (*Franciscus*) *Santanianus,*
316. 317

— *Aca-*

INDEX POSTERIOR. 1

- *Academiae Huetianae Cadomenſi re-*
rum Phyſicarum ſupit adſcribi,
229
- Benedictus Miniſter Calvinianus Alençon-
ienſis, 350
- Benſleradæus, (*Iſaacus*) 311
- Bernardus, (*Eduardus*) Anglus, 315
- Bernerius, (*Franciſtus*) 170
- (*Johannes*) 210
- *ejus obitus,* 210
- Berneria, (*Jordana*) 211
- *Uſulinarum virginum inſigne Mo-*
naſterium Cadomi condidit, 211
- Beroaldus (*Franciſcus*) Vervilla, 128
- Bertalda Mottavillea, 250. 251. 252
- *ſcripſit Commentarios de rebus in*
Aula etate ſua geſtis, 253
- Bertaldus, (*Johannes*) Episcopus Sagien-
ſis, Abbas Alnetanus, inſignis Poë-
ta, 253. 254
- (*Petrus*) Abbas Alnetanus, 253
- Freauvilleus, Senator Pariſienſis,
253.
- *ſcripſit Librum de togæ dignitate,*
253
- Berthelinus, (*Johannes*) Bibliopola Ro-
thomagenſis, 235
- *typis mandat Commentaria Græcæ*
Origenis, 235

INDEX POSTERIOR.

- Bethunii (*Maximiliani*) *Sulliaci Commentarii*, 426
- Bibliotheca *Canonicorum Regularium S. Martini Levanienfis*, 136. 137
- *Christine Reginae*, 106
- *Gilberti Gaulmini*, 106. 107
- *civitatis Hamburgensis*, 119
- *Huetiana*, 59
- *nocte una corruiit cum ædibus, in quibus erat recondita*, 395. 396
- *eam dono dat Huetius Domui Professe Parisienfis Societatis Jesu*, 392. 393
- *mathematica Ægidii Macæi*, 196
- *Mazariniana sectio*, 68
- *Petaviana*, 106
- *Regie administrationis committi curat Johannes Baptista Colbertus fratri suo, qui deinde Episcopus Altissiodorensis fuit*, 185. 186
- Bigotius, (*Emericus*) 147. 148. 341
- Billius, (*Erardus*) *è Societate Jesu, eruditus Mathematicus*, 34
- Blæsius (*Johannes*) *Quenæus, Prætor Cadomenfis*, 178. 342
- Blondellus, (*David*) 134
- *Magnus Datarius dictus*, 135
- (*Franciscus*) *Mathematicus*, 322
- Bo-

INDEX POSTERIOR:

- Bochartus**, (*Samuel*) 28. 37. 44. 72.
 — refellit *Historiam veterum Gallorum Antonii Gosselini*, 28
 — scribit *Geographiam sacram*, 37. 42
 — cum ea amicitiam init *Huetius*, 42.
 43
 — hortatur *Huetium* ad pertinemendam
Græcorum Auctorum historiam, 44
 — accersitur in *Sueciam* à *Christina*
Regina, 44
 — cui se adjungit *Huetius* socium iti-
 neris, 44. 72. 73
 — *Huetium* proscindit iniquâ calumniâ,
 150. 151
 — diffidet ab eo super *Origenis* loco de
Eucharistia, 43. 44
 — ejus obitus, 241. 242
 — notatur, 144. 145
Boelaus, (*Nicolaus*) *Pratellius*, 359.
 360. 361
 — à quo, ejusque factione maledicis
scriptis appetitur *Huetius*, 417. 418
Boëtta (*Eustachius*) *Blemurius*, *Canoni-*
cus Regularis S. Victoris Parisiensis,
 191
Boëtta (*Jacoba*) *Blemuria*, religioſam
vitam professa in *Abbatia S. Trinitatis*
Cadomenſi, 189

INDEX POSTERIOR.

- *scribit vitas Sanctorum Ordinis Benedictini*, 190
- Boevinius, (*Gulielmus*) *Abbas Fontanetensis*, 370
- Borboniarum aquarum salubritas, 379
- Borboniorum Medicorum vana imperia impunè neglecta, 380
- Borbonius, (*Ludovicus*) *Princeps Condens*, 53. 54. 273. 274
- Bossuetus, (*Jacobus Benignus*) 270. 271. 300. 309
- *Cartesiane doctrinæ addictus*, 388. 389
- *Frasseni Franciscani maledicentiam castigat*, 282
- Bourdelotius, *Reginæ Christinae Medicus*, Michonius vero nomine dictus, 103
- *Medicinæ non imperitus*, 103
- *bonarum literarum rudis*, 103
- *Salmasii commendatione accersitur in Sueciam à Christina Regina*, 103
- *Christinam avertit à studiis literarum*, 104
- Boxhornius, (*Marcus Zuerius*) 125
- Braheanæ familie dignitas, 82
- Braheus, (*Petrus*) *primum dignitatis locum, post regium, tenet in Suecia*, 83
- Bra-

INDEX POSTERIOR.

- Brahei**, (*Tychonis*) *patria & familia*,
82. 83
- *natus Knudstrupii*, 87
- *in Dania retinetur à Friderico II.*
Rege, 83
- *sedem ponit in Huena Insula*, 83
- *arcem Vraniburgum condit*, 84.
85. 86. 87. 88
- *iracundus, ebriosus, mulierosus*, 87
- *uxorem ducit ex infima plebe Knud-*
strupiana, 87
- *ejus infortunia*, 88
- *Daniam deserere cogitur*, 90. 91
- *simultates ejus cum Walcbandorpio*,
91
- Brebovius**, *Lucani Interpres*, 24
- Brema**, 77. 78
- Brulartius** (*Fabius*) *Sillerius*, 366. 367
- Brunius** *Pictor*, 241
- *Baptismum Christi depingit in ta-*
bella, quæ in Templo S. Johannis
Cadomensis collocata est, 240. 241
- Bruxellæ**, 137
- Buchananus**, (*Georgius*) *scriptor vitæ*
sue, 424
- Buhursius**, (*Dominicus*) *è Societate Jesu,*
Laurentiæ Gigaltæ Bellofontiæ vi-
tam scribit, 236
- X 5
- Bul-

INDEX POSTERIOR.

Bullialdus, (*Ismael*) 67

Burdaloeus, (*Ludovicus*) è Societate Je-
su, 405

C.

C Adomensis poli altitudo, 345

Cadomensium Actorum urbanorum
codex, 343. 344

Cadomensium Originum opus, 342

Cadomum, crumenarum Pbrygio opere
contexendarum artificio olim celebre,

45

— Poëtica facultate olim nobile, 154

— sepe illuc commeant Angli & Hi-
berni, 196. 197

Cadomi urbis ichnographia, 170

Cahagneſius, (*Jacobus*) Medicus Cado-
menſis, 45

— munusculum mittit ad Scaligerum,
45

Cahagneſius, (*Stephanus*) Medicus Ca-
domenſis, 45

— Joſephum Scaligerum adit, eique
munus affert à Jacobo Cahagneſio
agnato, 45

— Scaligeri effigiem ad vivum penicil-
lo depingit, 46

Cali-

INDEX POSTERIOR.

- Calipharum *plerique variolarum notis ad-*
formet, 23
- Callierius, (Jacobus) 142
- Callyus, (Petrus) in *Academia Eade-*
menfi Professor Regius, 228
- *Boëthii Librum De consolatione*
Philosophiæ interpretatur, 228
- *totam Philosophiam grandæ Opere*
complexus est, 228
- *Cartesiana Philosophia supra mo-*
dum additus, 228. 386
- Calvetius, (Hyacinthus) è *Dominicano*
Ordine, Doctor & Professor Theolo-
giæ, 212
- *Auctor Libri, cui titulus Theolo-*
gus Ecclesiasticus, 212
- Caminorum *Suecicorum fabrica*, 101,
 102
- Camufius, (Johannes Petrus) *Episcopus*
Bellicensis, 20
- *Abbas Alnetanus*, 331. 332
- Cangius, (Carolus Fresneus) 249
- Capellani (Johannis) *laus & defensio*,
 160. 161. 162. 163. 164.
- *ejus nomine inscriptum Iter Sueci-*
cum, 164
- Cardanus (Hieronymus) *scripsit Historiam*
vite sue, 424
- X 6
- Car-

INDEX POSTERIOR.

- Carlovallius Falco**, 194
Carpentarius, (*Franciscus*), 238. 239
Cartesiana doctrina prodire incipit, 35.
 36
 — *doctrinae huic parte existimatio ex*
aliorum Philosophorum dissidiis, 385
 — *Censura Philosophiae Cartesianae*,
 338. 339
 — *joculares Commentarii de rebus Car-*
tesianis, 390
Cartesius, (*Renatus*) 109
 — *in Sueciam accitus à Christina Re-*
gina, 109
 — *illic diem suum obit*, 109.
 — *ejus sepulorum*, 109
Caesius, (*Franciscus*), *è Societate Jesu*,
 371
Cassiae fistularis usus, 302
Castelnavi (*Michaëlis*), *Commentarii*,
 425
Catenæ *è fragmentis Patrum contexta*,
parum accurate excerpta, 357.
Cavaniaci Commentarii, 426
Caudabonius, 251
Chanavarinus, *in Rothomagensi Compu-*
torum Curia Magister, 409. 410
Chanutus, (*Petrus*), *Regis Gallie ad*
Suecos Orator, 109

Chis

INDEX POSTERIOR.

- Chifflerius, (*Johannes Jacobus*) 135
 Chinonium, *urbs ad Vigennam fluvium*,
 383. 384
 Christianus IV. *Dania Rex*, 79
 — *Tychonem Braheum acerbitate sua*
abigit è Dania, 79
 Christina, *Suecorum Regina*, 103. 105.
 106. 218
 — *ejus ingenium*, 104. 218
 — *Salmasio, & deinde Vossio tradit se*
in disciplinam, 104
 — *ex consilio Bourdelotii Medici abji-*
cit studia literarum 104. 105
 — *unde meliusculè habere cepit*, 105
 — *Bochartum accersit in Sueciam*, 44.
 104
 — *quem parùm liberaliter, nec pro*
meritis accipit, 105
 — *de abdicando regno cogitare cepit*,
 112. 113
 Christum (*ad*) *victorem Carmen*, 352. 353
 Chymica studia, 223
 Cifrarum origo, 180. 181
 Claudii Cæsaris Commentarii, 421
 Clericus, (*Johannes*) 361. 418
 Clerfellerius, (*Claudius*) 387. 388
 Coeseli (*Cæsaris*) *Plessiaco-Prolinii Com-*
mentarii, 426

X 7

Cogn.

INDEX POSTERIOR.

Cointæus, (*Carolus*) ex *Oratoriana Congregatione*, 207

Colbertus, (*Johannes Baptista*) regni ad-
ministr, 245. 266. 268

— *Academiâ Huetianam Cadomen-
sem Physicam regia liberalitate fovet*,
228. 229

— *ex ejus consilio pensionibus annuis
literati viri à Rege decorantur*, 232

Collavillæam vallem in portum excavare
conatur *Johannes Gosselinus Villanius*,
227

Collegium *Regiomontanam Cadomense So-
cietatis Jesu*, 14. 18

— *grandi accessione amplificatur*, 358.
359

Collinii (*Gasparis*) *Commentarii*, 425.

Combesius, (*Franciscus*) *Dominicanus*,
356. 357.

Cometæ *Anni MDCLXIV. Observationes*, 223.

Commercium, *Opus de Commercio Fete-
rum*, 348

Commentariorum, *hisce nostris consimi-
lium, exempla varia proferuntur*, 420.
Et seq.

Cominæi (*Philippi*) *Commentarii*, 429

Commirius, (*Johannes*) è *Societate Jesu*,
62

Con-

INDEX POSTERIOR.

- Concordantiæ *Librorum sacrorum*, 288
 Conrartus, (*Valentinus*) 200. 310
 ——— *judicium ejus de Carmine Episcopi*
 Capellani non probatur, 162. 163
 Confectiones corporum, vivorum & mor-
 tuorum, omnis generis animalium,
 221
 ——— & oculorum omnis generis ani-
 malium, 222
 Controversias (*ad*) de rebus fidei sapiendas
 inter Catholicos & Protestantos Huel-
 tium hortantur Samuel Puffendor-
 fius & Marchio Fuquerius, 285
 Controversia super loco Nebem. cap. 8.
 vers. 8. 350. 351
 Cordomæus, (*Geraldus*) Lector Sere-
 nissimi Delphini, 295
 ——— *Cartesiana doctrina additus*, 295
 ——— *scribit historiam Caroli Magni*,
 296
 Cormisius, in Senatu Aquensi Præses,
 229
 ——— *veteris Philosophiæ peritus*, 230
 Cornelius, (*Petrus*) insignis Poëta, 24.
 310. 313
 ——— *Lucanum præfert Virgilio*, 24.
 314
 Cornelius, (*Thomas*) 313

Cof.

INDEX POSTERIOR.

Cossartius, (*Gabriel*) è *Societate Jesu*,
238. 255

—— *extemporalì quadam oratione val-*
de celebratus, 62

Cotelerius, (*Johannes Baptista*) 153

Critice, *cujus inventum*, 155.

—— *ejus immodicum studium reprehen-*
ditur, 156

Critici, *sarritores humaniorum literarum*,
156

Cromarius (*Nicolaus*) *Lassonius*, 227

—— *speculum ingens parat ex ere*
fusili, 227

—— *vitra excavare conatur ad by-*
perbolicam figuram, 227

Crucigeris (à) *Patribus Cadomensibus lite-*
rarum elementis imbuatur Huetius,
12

Crure (*ex*) *sinistro debilitato & luxato la-*
borat Huetius, 377. 378

Cujacii (*Jacobi*) *Epistole Græcæ &*
Latine ad Jacobum Dalecampium,
47

—— *ejus sepulcrum*, 382

Curfillonius, (*Philippus*) *Marchio Dan-*
gellius, 309

D. Da

INDEX POSTERIOR.

D.

- D** Acerius, (*Andreas*) 292
Daniæ Rex agrè fert se palam adspi-
ci per vitrea conspiciilla, 92
Danzæus, (*Carolus*) *Gallorûm Regis*
Legatus ad Regem Daniæ, primum
locat lapidem Kraniburgicæ arcis,
84
Dekeus, (*Michaël*) *Antecessor Parisiensis,*
265. 266
Delphini (*Serenissimi*) *institutioni præsi-*
titur J. Benignus Bossuetus, eique
succentariatus adjungitur Huetius,
270. 271
Delphinum (*ad Serenissimum*) *scribit Epi-*
stolam Huetius super Hallæi Poëma-
tis, 323. 324

Serenissimi Delphini ad hanc Epi-
stolam responsio, 325

Mathematicis artibus imbuitur
Delphinus à Francisco Blondello, 322
Demonstrationis Evangelicæ Opus *moli-*
tur Huetius, 276. 277

Et absolvit, 279

variae hujus Operis editiones, 284
Deodatus, 123.

Dio-

INDEX POSTERIOR.

Diogenis Laertii, totiusque veteris Philo-
sophiæ valde studiosus Huetius, 339

Dionysii Periegesin Commentariis illustra-
re parat Ballachæus, 182

Dominicanum Monasterium religiosarum
virginum Pontepiscopienſe, 184. 185

Dominicanum Monasterium Rothomagen-
ſe religiosarum virginum, 13

———— illuc educandæ mittuntur Maria,
Susanna, & Ægidia Huetiæ, 13

Domo (in) Professa Parisiensi Societa-
tis Jesu domicilium ponit Huetius, 396.
397

Domorum Islandicarum fabrica, 101

———— Moscovitarum, 101

———— Suecicarum, 99. 100

Domorum Suecicarum quarundam testa-
mentis laminis constructa, 101

———— alia cespite congesta, 100

Donjatius, (Johannes) Antecessor Pa-
risiensiſ, 265

E

E Braicæ (de) Lingue origine, 181.
182

Ede-

INDEX POSTERIOR.

- Edelinckius *Scalptor*, 398
 Enauderius (*Petrus Monnerius*) 344
 Epiphora *carmine Lucretiano descripta*,
 142. 143
 Erasmus (*Desiderius*) *vitam suam scripsit*,
 424
 Erythræi (*Nicolai*) *Index vocabulorum*
omnium Virgilii, 288
 Estræus, (*Cæsar*) *Cardinalis*, 418
 Evangelium *infantie*, 406
 Eudæi (*Johannis*) *obitus*, 352

F.

- Faber (*Tanaquillus*) *Cadomensis*, 245
 292
 Fabra, (*Anna*) 292
 Fabula *Romanensis ab Huetio scripta*,
 257.
 — *Liber ab eodem scriptus De origi-*
 — *ne Fabularum Romanensium*, 255. 256
 Faræus *Marchio*, 409
 Fayette, 317. *Vid. Laverna.*
 Fayus (*Jacobus*) *Tolandi impietatem op-*
pugnat, 413
 Fayus, (*Michaël*) *Manilii Interpres*,
 291 Fer-

INDEX POSTERIOR.

- Fermatius, (*Petrus*) Senator Tolosan-
us, insignis Geometres, 215
- Fermatius (*Petrus*) filius, Senator To-
losanus, 216
- Ferrandus (*Ludovicus*) Frassenium in-
stigmat ad oppugnandam Huetii De-
monstrationem Evangelicam, 282
- Flexiarius, (*Spiritus*) Episcopus Ne-
mansensis, 233. 309. 313
- Flexiense Collegium Societatis Jesu,
 174. 175
- Fontana, (*Johannes*) 315
- Fontanetenlis Abbatia, 369. 370. 373.
 — ei praeficitur Huetius, 369
- Fontebraldensis Abbatia, 383
- Fortinus, (*Petrus*) *Vid.* Hogettha.
- Franciscopolis, 73. 74
- Franciscus Episcopus Aladenfis, 197.
 198
- Francius (*Petrus*) carminibus celebrat
effigiem Huetii ab Edelinckio scat-
ptam, 398. 399
- Franeckerana Academia, 119
- Frassenius, (*Claudius*) Franciscanus,
scriptis acriter oppugnat Demonstra-
tionem Evangelicam Huetii; eoque
nomine castigatur à Francisco Har-
leo, Archiepiscopo Parisiensi, & à
Be-

INDEX POSTERIOR.

Benigno Bossueto Episcopo Meldensi,
281. 282

Fretum Sundicum, 93

*Fridericus II. Daniæ Rex, in Tychonem
benignus & liberalis,* 82. 83. 84.
85

Fridericus Dux Cimbrorum, 118

*Fritschius, (Johannes Thomas) Biblio-
pola, novam Demonstrationis Evan-
gelicæ Huetii editionem meditatur Li-
psie,* 399

— *& Libelli de situ Paradisi terrestri,*
400

— *& Carminum ejusdem,* 400

*Fucaldius, forensi & æraria rei per Nor-
maniam præfectus,* 412

Fuquerius Marchio, 285

*Furnerius, (Georgius) è Societate Jesu,
auctor Hydrographiæ,* 34. 35

G.

GAlæus, (Thomas) Anglus, 315

Galleſius, (Johannes) 311

*Gallorum ingenium ad Poeticam malle fe-
rè & remiſſum,* 162

Galtruchius, (Petrus) è Societate Jesu,
35

Gar-

INDEX POSTERIOR.

- Garnerius, (*Johannes*) & *Societate Jesu*,
65
- Gassendus, (*Petrus*) 461
- *Haberti Mommorii hospes & ami-*
cus, 467
- Gasto, *Dux Aurelianensis*, 250. 251
- Gaulmini (*Gilberti*) *Bibliotheca*, 106
- Gematria *Judeorum ex ineptiis Græcula-*
rum orta, 147
- *Gematriæ nomen ex Geometriæ no-*
mine detortum, 147
- Genovesa, (*S.*) & *ad eam scriptum*
Carmen, 327. 328. 329. 330. &
seq.
- Geographiæ elementis imbuitur Fluctius
ab Antonio Halleo, 26
- Gerius, (*Ludovicus*) *mercator*, *ab ini-*
qua Quæstorum regionum Danie
exactione se vindicat, *adductis ad*
Fretum Sundicum viginti navibus
bellicis, 93. 94
- Gigalta (*Laurentia*) *Bellofontia*, 236
- *Rothomagi instituit Monasterium*
Benedictinarum virginum, 236
- Gigaktus (*Bernardinus*) *Bellofontius*,
24
- Gilbertus *Magus*, *catenis vinctus esse*
creditur in Vettero lacu, 95. 96
- Gio.

INDEX POSTERIOR.

- Globus æneus Astronomicus celestis**, à
Tychone fabrefactus, 81
- Gloriæ futilitas & vanitas**, 88. 89
- Goliush**, (*Jacobus*) *Arabicae literaturæ*
princeps, 123. 130
- Gombustus urbis Cadomi ichnographiam**
describit, 170
- Gonterius**, (*Johannes*) *è Societate Jesu*,
 4. 5
- Gonzagæ**, (*Ludovici*) *Nivernensis Ducis*, *Commentarii*, 426
- Gosselinus**, (*Antonius*) *in Academia Cadomensi Professor Regius*, 27
- *scribit historiam veterum Gallorum*,
 28
- Gosselinus** (*Johannes*) *Villoni*, 227
- *Olenam fluvium navigabilem tentat efficere*, 227
- *in valle Collavillea portum tentat effodere*, 227
- Gottoropia**, *præcipua arx Ducis Cimbrorum*, 116
- Grævius**, (*Johannes Georgius*) 148
- *novam Anthologiæ editionem meditat*,
 148
- *Huetii Carmina typis imprimi curat*,
 408. 409
- *ejus obitus*, 299

Gram-

INDEX POSTERIOR.

- Grammaticam Ebraicam sibi ipse concinnat Huetius, 38
- Grandorgæus, (Andreas.) 52. 219
220
- ejus obitus, 297
- Grandorgæus (Jacobus) Premontius, 52. 53. 140
- ejus obitus, 209. 210
- Grandorgæus, (Jacobus) Monachus Benedictinus, 245
- longitudinum arcanum reperisse se falso autumat, 246
- Groenlandi Superstitiosi, 96
- Gronovius, (Johannes Fredericus) 135.
136
- Gudius, (Marquardus) 178
- Guervilla, (Jacobus) 296. 297
- Guiffi (Henrici Lotharingi) Commentarii, 426
- Guyetus, (Franciscus) 66
- eximius Poëta, infelix Criticus, 66.
67
- ejus Bibliothecam ab hæredibus pretio comparat Menagius, 398

H. Ha.

INDEX POSTERIOR

H.

821

H Abertus (*Henricus Ludovicus*) *Mom-*
morus, 166

— *Cartesiana Doctrina deditus*, 167
— *instituta apud eum Academia*
Physicarum, 167

Hadriani *Cæsaris Commentarii*, 421

Hafnia, *Daniae primaria urbs*, 79

Hallæus, (*Antonius*) 26. 140. 153

— *ei in convictum & disciplinam tra-*
ditur Huetius, 26

— *Pœticae artis*, & *Geographiae pe-*
ritia, 26

— *Geographiae elementa tradit Huc-*
tio, 26

— *ejus Poëmata*, 322. 323

— *carmine celebrat Librum Huetii De*
Interpretatione, 153

— *constans ejus adversus Huetium a-*
micitia, 26. 27

— *ejus obitus*, 322

Hallæus, (*Henricus*) *Antonii frater*,
Cadomensis Antecessor, 264

— *prima Juris elementa Huetio tradi-*
ti, 264

Hallæus, (*Petrus*) *Parisiensis Antecessor*,
265

Y

Hal

INDEX POSTERIOR.

Hallenſis Divæ Virginis Templum, 137.

138

H

Hamelius, (Johannes Baptiſta) 214.

215

Hardenbergensis Conſulis. creandi ratio,

176

Hardius, (Claudius) Senator in Caſtel-
leto Pariſienſi, 267.

Harleus, (Franciſcus) Archiepiſcopus
Roſhomagenſis, & deinde Pariſienſis,

276. 326. 354.

— Tonſuram Eccleſiaſticam conſert Huc-
tio, 326

— Froſſoni Franciſcani maledicentiam
adverſus Huetium caſtigat, 282.

Harlinga, Friſia urbs ad Flevum lacum,

119

— Harlinge proximum oppidum quod-
dam Friſiæ, ſingulis diebus navigium
unum Fœderatis Ordinibus ædificat
& ſubminiſtrat, 119.

Hautonius, Medicus Cadomienſis, 223

— marinam aquam ſale purgare &
dulcem facere inſtituit, 226. 227.

Heinſius, (Daniel) 124. 125.

Heinſius, (Nicolaus) 337.

Helmſtadium, Sueciæ ditioris urbs, in
littore Danicæ, 94.

Hec-

INDEX POSTERIOR.

- Henrici IV. *Francorum Regis, Commentarii*, 425
- Herodis *Ascalonica origo*, 347
- Herbelotius, (*Bartholomæus*) 319. 320
 — *Auctor Bibliothecæ Orientalis*, 320
- Herovallius, (*Vio*) 320
- Hirundines, *ad ripam Olenæ fluvii*, 8
*in aliis quoque locis, in speluncas se
 conduunt, adventante hyeme*, 98.
 — *hirundines Sueciæ lacubus se im-
 mergunt adventante hyeme*, 97. 98
- Historicæ scientiæ pars est, scire, nihil
*ultra certos aliquos fines de quæsitâ
 historia sciri posse*, 54
- Hogerius, (*Theophilus sive Goswinus*)
 238.
 — *Carmina Huetii typis committi cu-
 rat in Hollandia*, 408
- Hoghetta, (*Petrus Fortinus*) *Longavil-
 lanorum Principum juventuti modo-
 randæ præfectus*, 171. 172.
- Holmia, *urbs Sueciæ primaria*, 103
- Homeri *Ilias tam minutis literis descripta,
 ut in juglandis putamen inferciri po-
 tuerit*, 298
- Horologiis solaribus describendis instru-
 mentum accommodatissimum, 346.
 347.

INDEX POSTERIOR.

Hubinus *Anglus*, 346

Huena *insula in Fretq Sundico*, 82. 83.
84. 85. 93

— *Kenusia* & *Scarlatina dicta*, 84

— *cur Scarlatina dicta*, 85

Huetia, (*Ægidia*) *Danielis Huetii soror*, *Ægidii Macæi uxor*, 10. 25

Huetia, (*Ægidia*) *Danielis filia*, 4

— *Rothomagum mittitur ad maternas*, 13

— *ejus ingenium & pietas*, 184. 185

— *ejus obitus*, 184

Huetia, (*Maria*) *Danielis filia*, 4

— *Rothomagum mittitur ad maternas*, 13

— *collocatur in matrimonium*, 25

— *ejus obitus & elogium*, 401. 402

Huetia, (*Susanna*) *Danielis filia*, 4

— *Rothomagum mittitur ad maternas*, 13

— *collocatur in matrimonium*, 25

— *ejus obitus & elogium*, 403. 404

Huetius, (*Daniel*) 3. 4. 5. 6

— *ab hæretica pravitate, in qua natus fuerat, ad veritatis lumen venit*, 4

— *matrem morti proximam ab heresi ad fidem Catholicam revocat, atque id publicis monumentis consignari curat*, 4. 5

-- Tem

INDEX POSTERIOR.

- *Templum S. Johannis Cadomensis*
musicis concentibus & pueris sym-
phoniacis instruit, eique musica in-
strumenta de suo largitur, 5. 6
- *Sacellum in eodem Templo sibi*
suaeque familiae exstruit, eique certos
reditus assignat, 6
- *peristylum Domus Patrum Car-*
melitarum Cadomensium instaurari
curat, sumtusque ad id subministrat, 7
- *ejus obitus, 8*
- Huetius, (*Petrus Daniel*) 3
- *splendidis muneribus ab eo affici-*
tur, qui eum de sacro fonte suscepit,
7. 8
- *mulierem peste laborantem & mor-*
ti jam proximam suaviatur, 8. 9
- *post parentum obitum, traditur in*
convictum Aegidiae Huetiae amicae, 12
- *consanguineorum tutelae committi-*
tur, 12. 13
- *prima literatura informatur, 12*
- *Tutor ei praeficitur, cui mortuo*
alter subrogatur 12. 13
- *literarum studio delectatur, 14*
- *quo factum est, ut nullum eum*
unquam vitae, rerum, hominumque
tedium ceperit, ac praecipue Poëtices,

Y 3 18.

INDEX POSTERIOR.

18. 19. 153

- *Confirmationis Sacramentum suscipit*, 20
- *variolis & rubioli laborat*, 20
- *litteras Græcas averfatur*, 18
- *quarum studium deinde repetit, atque etiam Ebraicarum*, 38. 39
- *vulnus accipit in capite, ad cujus nuntium ita commotus est ejus Præceptor, ut febris correptus vitæ periculum adierit*, 17. 18
- *nomen dat Sodalitio B. Virginis*, 31. 32
- *Geometriæ elementis informatur à Mambruno*, 28
- *sub cujus disciplina triennium tribuit Philosophiæ*, 29. 32
- *Dominic. Ordini cupit adscribi*, 30
- *Grammaticam Ebraicam sibi concinnat*, 38
- *redit ad humaniores litteras lectâ Bocharti Geographiâ sacrâ*, 37. 38
- *dat operam Jurisprudentiæ*, 37
- *Longi pastorem fabulam Latine interpretatur*, 39. 256
- *à pietatis cultu avocatur studiis litterarum, & vitæ oblectamenti, & mulierum consuetudine*, 55. 56
- *exer-*

INDEX POSTERIOR.

- *exercitationibus corporis, saltandi, equitandi, & armorum tractandorum dat operam, 56*
- *cum prius summa nandi facultate polleret, 57*
- *Cartesiana Philosophia valde ad- dictus, quam deinde repudiat agnitis ejus vitiis, 35. 36*
- *à Tutore parcè & illiberaliter ha- bitas, 57. 58*
- *ex cuius exit potestate, 57*
- *Lætiitiam tum primum audit, 58*
- *Librorum magnam comparat copiam, ac præcipuè veteres omnes Auctores, nullis parcens sumptibus, idque magno rei familiaris dispendio, 58. 59*
- *Fier ejus Suecicum, 72. & seq.*
- *Codicem veterem Origenianorum quo- rundam Operum describit, 107*
- *hinc prodiit editio Græco-Latina Commentariorum Origenis in Libros sacros, 107*
- *de reditu in Galliam cogitat, 111. 112. 113*
- *votum Mercario nuncupat pro suo reditu in Galliam, 113*
- *febri acuta corripitur Lugduni-Batavorum, 122. 123*

INDEX POSTERIOR.

- *Academiae Brionianae absens adscribitur Huetius, 142*
- *Flexiam proficiscitur ad Mambrunum, 173. Et seq.*
- *Societati Jesu nomen dare cogitat, sed ab hac cogitatione revocatur à Mambruno, 176. 177*
- *nobilitas ejus asserta, 186. 187. 188*
- *accerfitus à Proceribus regni Sueciae ad Regem in literis instituendum, conditionem repudiât, 232. 233*
- *pensione annua donatur à Rege, 232*
- *Doctor utriusque Juris creatur in Academia Cadomenfi, 264. 265*
- *Doctor honorarius Juris creatur in Academia Parisiensi, 265*
- *Romam vocatur à Christina Regina Attalicis conditionibus, cui vocanti parere non potuit, 208. 209*
- *ad Serenissimi Delphini institutionem succenturiatus adjungitur Bassuefo, 270. 271*
- *in Academiam Francicam admittitur, 308. 309*
- *gravi morbo laborat, 301. 302*
- *Et alio deinde graviori, 415. 416*

INDEX POSTERIOR.

- *crure sinistro debilitatur*, 377. 378
- *cui sanando Borboniarum aquarum
usum adhibet*, 379
- *Bibliothecam suam dono dat Domui
Professæ Parisiensi Societatis Jesu*,
393
- *piis exercitationibus vacat identidem*,
175. 176
- *pietas ejus erga S. Genovesam*, 327.
328
- *quam & carmine celebrat*, 329. &
seq.
- *habitum Ecclesiasticum assumit*, 300.
301
- *sacris Ordinibus initiatur*, 326. 327
- *Alnetanus Abbas creatur*, 331. 332
- *Episcopus Sueffionensis renuntiatur*,
362
- *Episcopus Abrincensis consecratur*,
366. 367
- *abdicato Episcopatu Abrincensi, Ab-
batiae Fontanetensi præficitur*, 369
- *litibus acerrimis & diuturnis vexatur*,
370. 371
- *scribit Librum De Interpretatione*,
152
- *Origenis Commentaria Græcè & La-
tinè edi curat*, 235

INDEX POSTERIOR.

- *scribit Librum De origine Fabularum Romanensium*, 254. 255. 256
- & *Observationes in Manilium*, 291. 292
- & *in Anthologiam*, 148. 341
- & *Alnetanas Quaestiones*, 341
- & *Censuram Philosophiae Cartesiane*, 339. 341
- & *Librum De situ Paradisi terrestis*, 341
- & *Librum De navigationibus Salomonis*, 341
- *grande opus Philosophicum ab eo susceptum*, 339. 340
- *scribit Commentarios de rebus suis*, 419
- *Carminum ejus variae editiones*, 344. 408
- *Librorum sacrorum Ebraicum exemplar quater & vicesies totum perlegit*, 40
- *Ἡρακλῆς, cognomen Jovis*, 106
- *Huettus*, 106
- *Hugenii (Christiani) Systema Saturnium*, 201
- *Huralti (Philippi) Civeronii Commentarii*, 425
- *Hygrometra*, 345

Hy.

INDEX POSTERIOR.

Hyperbolicam figuram inutilem esse ad
augendam vim conspiciendorum conten-
debat Robervallius, 228

I.

IMaginum verbis depingendarum mos ali-
quando passim receptus, 193. 194

Indices vocabulorum omnium singulis Au-
ctoribus antiquis subjungi utile est,
288. 289

Indicis generalis vocabulorum omnium,
quæ exstant in Auctoribus classicis,
concinnandi consilium proponitur,
289

Infantia (de) Salvatoris Liber, 406. Vid.
Evangelium infantiae.

Josephi Liber de Vita sua, 423

Islandi superstitiosi, 96

Isosepha, 146. 147

Julii Caesaris Commentarii, 421

Justellus, (Henricus) 201

Juvenali subjectus Index vocabulorum
omnium, 288

INDEX POSTERIOR.

K.

KIrcherus, (*Athanasius*) è *Societate Jesu*, 157.

L.

LAbbadia Gallus, *Calvinianæ Sectæ Minister*, 122

Labbæus, (*Philippus*) 62

Lamarius, (*Philibertus*) *Senator Divionensis*, 275

— *scriptor vitæ Salmasii*, 275

Lambeckius, (*Petrus*) 68. 119

— *Lucæ Holstenii sorore natus*, 68

— *Aulum Gellium Notis illustrat*, 69

— *scripsit de Originibus Hamburgensibus*, 69

— *Bibliothecæ Imperatoris Indicem contexit*, 69

— *Huetium lautè excipit Hamburgi*, 69

Lamonius, (*Gulielmus*) *Senatus Parisiensis princeps*, 247

— *Academia virorum doctorum apud eum instituta*, 247.

Lan-

INDEX POSTERIOR.

- Langir (*Josephi*) *Indices vocabulorum omnium Martialis, Juvenalis, & Persii*, 288
- Lantinus, (*Johannes Baptista*) *Senator Divionensis*, 274. 275
- Lappones *superstitiosi*, 96
- Larius, (*Jacobus*) *Professor regius Cadomenfis*, 233
- Laverna (*Maria Magdalena*) *Fayetta*, 204
- *auctor fabulae Zabydæ*, 204. 255
- Leonides *Alexandrinus*, 146
- Lindanus, (*Antonius*) *Medicus Lugduno-Batavus*, 122. 123
- Lindenbrogius, (*Fridericus*) 119
- *Bibliothecam suam civitati Hamburgensi testamento reliquit*, 119
- Linguarum *studium immodicum reprehenditur*, 156
- Lipſio (*Justo*) *noxia pituita, ex vitæ nimis sedentaria collecta, morbum conflat*, 379
- Longini *locus controversus de Moſe*, 359. 360. 361
- Longi *Pastoralia, Opus impurum, moribus noxium*, 39
- *Latine redditur ab Huetio*, 39. 256

INDEX POSTERIOR:

- Longomontanus, (*Christianus*) 79
 Lovanium, 136. 137
 Lucani *Interpres Brebovius*, 24
 — *Virgilio anteponitur Lucanus à Petro Cornelio & Brebovio*, 24
 Luceius *scripsit historiam Consulatus Ciceronis*, 421. 422
 Lucretius *cum Indice omnium vocum*, 288
 Ludolfus, (*Jobus*) *Æthiopice literaturæ parens*, 321
 — *cujus Linguae præcepta Bocharia tradidit*, 321
 Lutatii (*Q.*) *Catuli Commentarii de rebus gestis suis*, 421
 Lutheranorum *Ministrorum hospitalitas*, 86

M.

- Mabillonius, (*Johannes*) *Benedictinus*, 373
 Macæus, (*Ægidius*) 10
 — *Ægidiam Huetiam in matrimonio habuit*, 10
 — *Bibliotheca ejus Mathematica, & instrumenta Astronomica*, 11. 196
 222

— Ge-

INDEX POSTERIOR.

— *Genethliacorum vanitati deditus*,

11

— *ejus obitus*, 11

Macæus, (*Daniel*) *Ægidii filius*, 11

— *Huetio Tutor datur*, 13

— *paternam Bibliothecam, & literariam omnem supellectilem dono dat*
Huetio, 11. 196

— *ejus obitus*, 400

Madbachus & Selamanes, *Dii Berœenses*, 407

Madelenetus, (*Gabriel*) *insignis Poëta*,
167

Mæratius, (*Ludovicus*) *è Societate Jesu*, 177

Magdalænæus, (*Georgius Renaldus*) *è Carmelitidum virginum Ordine Romanam delegatus*, 208

Malherba, (*Franciscus*) *insignis Poëta*,
24

— *Stadium plurimi facit*, 25

— *discipulum habuit Honoratum Buelium Racanium*, 167

Malunodensis *Abbatia*, 254

Mambrunus, (*Petrus*) *è Societate Jesu*, 28. 36. 173. 174

Manasse (*R.*) *ben Israel, Judæus*, 133

— *conjugem habuit ex Abrahamielam familia*, 134

— *pro-*

INDEX POSTERIOR.

- proptereaque se Davidi nepotes genuisse gloriabatur, 134.
 Mangotius, (Urbanus) e Societate Jesu, 384
 Marca (Johannes Marius) Tilladetius, 414. 415
 — Dissertationes ab eo editæ, 414. 415
 Marcani (Olivarii) Commentarii, 425
 Marcatellus (Carolus) Santevremundius, 368. 369
 Marci Aurelii Philosophi Liber De rebus ad se pertinentibus, 423
 Marcus (Johannes) Sansorlinus, insignis Poëta, 199. 311. 312
 — Antiquorum ingeniis suum vult anteferri, 312
 Margareta Valesia Regina Commentarii, 425
 Maridatius, (Petrus) 173
 Marinam aquam dulcem efficere tentat Hautonius Medicus, 227
 Marollii Commentaria, 426
 Marshamus, (Johannes) de Egyptiaca Lingua benemeritus, 157. 158
 Mascarenias, (Franciscus) Comes Cuculini, Lusitanus, 351
 Matignonii Marescalli Vita, à Galhiero scripta, 142
 Mayc-

INDEX POSTERIORI.

- Mayerus, (Johannes Fridericus) *novam Demonstrationis Evangelicæ. editiōnem Hamburgi meditatur*, 399
- Medices, (Leopoldus) *Cardinalis*, 274
- Meibonius, (Marcus) 107
- *priscos Musicæ disciplinæ Scriptores in lucem edit*, 107
- Menagius, (Ægidius) 139. 204. 235. 238. 270
- *ejus Commentarii in Diogenem Laërtium*, 340
- *ejus obitus*, 397
- *Bibliothecam suam Domui Professæ Parisiensi Societatis Jesu testamento reliquit*, 398
- Menjotius, (Antonius) *Medicus*, 378
- Mezeræus, (Franciscus) *Historicus*, 309. 310
- *ejus frater*, V. Eudæi.
- Mercator, (Marius) à Johanne Garnerio editus, 65
- Mereera, (Anna) *Josia Mercera filla, Salmasii uxor*, 126. 127
- Middelburgum, 74
- Monachus, (Stephanus) 47. 179. 181. 235
- Monlucii (Blasii) *Commentarii*, 425
- Monnerius (Petrus) *Enauderius*, 344. Vid.

INDEX POSTERIOR.

Vid. Enauderius.

Montanius, (*Michaël*) 425. 426

Montauserius, (*Carolus Sammaureus*)

214. 235. 293. 309. 360. 362

— auctor fuit consilii de veteribus Auctoribus Latinis in usum Serenissimi Delphini illustrandis, 286

— ad Græcarum literarum studium frustra excitatur, 54

— ejus judicium de Carmine Epico Capellani non probatur, 162. 163

— Carolum Salacium, Judæum, de sacro Baptismi fonte suscipit, eique nomen suum tribuit, 328. 329

— ejus obitus, 394

Morinus, (*Johannes Baptista*) Mathematicus Professor, 170

Morinus, (*Stephanus*) Professor Amstelodamensis, 179

— super Ebraicæ Linguae origine dissentit ab Huetio, 181. 182

Morneus (*Philippus*) Plessæus, 280

— Literarum sacrarum, quas tractavit, non satis peritus, 280

Morus, (*Alexander*) 123. 132. 143. 144

— feda lis exorta inter eum & Sammaurium, 128. 129

— ser-

INDEX POSTERIOR.

- *sermo huic habitus cum Huetio, de subrogando in locum Salmasii successore*, 130. 131
- Mosantius (*Jacobus*) *Briosius*, 28
- *Academiam virorum doctorum apud se colligit*, 139
- *Montausorium in suas aedes excipit*, 235
- Munsterius (*Nicolaus*) *Mottæus*, *Prætor Cadomensis*, 139. 140. 178. 179. 343

N.

- N**Avallii (*Philippi Montalti*) *Commentarii*, 426
- Naudæus, (*Gabriel*) 68. 111
- Neckerus *Draco Suecorum fabulis celebratus*, 96. 97
- Nesmondus, (*Franciscus*) *Episcopus Bajocensis*, 326
- Neuræus, (*Michaël*) *Longavillanorum Principum Præceptor*, 170. 171
- Numismatum veterum congeries, *factis grandis, Cadomi emta ex Colberti mandato*, 266
- *sed mala fide vendita*, 267

O. OI.

INDEX POSTERIOR.

O.

- O** Etenburgius, (*Henricus*) 219
 Olearius, (*Adamus*) 116
 — *Lexicon Persicum concinnat*, 116
 Olenam fluvium navigabilem efficere tentat
Johannes Gosselinus Villonius, 227
 Origenis Commentaria in Matthæum, &
Librum de Oratiane ex veteri Codice
Græco describit Huetius, 107
 — *hinc prodiit Græco-Latina editio*
Commentariorum Origenis in Libros
sacros, ab Huetio adornata, 107
 — *cujus editionis typis imprimende*
curam in se suscipit Johannes Ber-
thelinus, Bibliopola Rothomagensis,
 235
 — *in describendis ex veteri Codice*
Commentariis Origenis in Matthæum
paucula quædam verba ex nimia pro-
peratione prætermissa, & deinde sup-
pleta, 149. 150. 151. 152
 — *in lucem prodeunt Commentaria*
Origenis in Libros sacros, 244
 — *suscepta Origenianorum omnium*
Operum editio, imperfecta relicta est,
 276

— ex

INDEX POSTERIOR.

- ex nonnullis Origenianorum Operum Codicibus variantes lectiones excipit curat Pearsonius, 355. 356
- Oryx, animal à Bocharto depictum exhibetur in Hierozoico, 242
- Ostrogothia, 95
- Ottinga Saxoniae falsò credita est eadem esse ac Cadomum, 342
- Oxenstierna, (Axelius) Sueciae Cancellarius, 108

P.

- P Almerius (Jacobus) Grentomenilias, 47. 48. 140. 146
- Græcè scribit eleganter oratione stricta & soluta, 48
- veteris Græciæ descriptionem aggredditur, 48
- Observationes suas in Auctores Græcos dat in lucem, 48. 49
- singulari certamine cum juvene valente congredditur jam senex, eumque vincit, 49
- Palmerius (Jacobus) alter, 49
- Parei (Danielis) Index vocabulorum omnium Musæi; & alter vocabulorum omnium Lucretii, 288

Парі-

INDEX POSTERIOR.

Παρθένον *in*signe, *in* Suecia visum tempore Gustavi Adolphi Regis, 99

Παρθένος obnoxiū septentrionale cælum; *cujus* rei causa redditur, 99

Parvillerius, (*Hadrianus*) è Societate Jesu, Arabicarum literarum scientificus, 239. 240

Pasqualini (*Pompeji*) Index vocabulorum omnium Metamorphoseōn Ovidii, 288

Patibulis (*de*) apud Danos furum & luporum corpora dependent, 94

— iis cultelli affiguntur ad depellendos morbos, 94

Patricius, *V. Plunquettus.*

Patris Oratorum titulo ridiculè afficitur. *Huetius à Batavo quodam*, 207. 208

Patrisius, (*Petrus*) 177. 178. 251

Pauli Silentarii Carmen de Thermis Pythicis, 144. 145

Pearsonius, (*Johannes*) Episcopus Cestriensis, 355. 356

Pelissonius, (*Paulus*) 200. 309. 311

Peraltus, (*Carolus*) 199. 311

— Antiquorum ingeniis suum sperat anteponi, 312

Perefixius, (*Harduinus*) Archiepiscopus Parisiensis, 275. 276

Pere-

INDEX POSTERIOR.

- Pererius, (*Carolus*) 203
 Perinius, (*Picartus*) *Serenissimi Delphi-*
ni Præceptor, 267. 268. 269
 Persio *subjectus Index vocabulorum omni-*
um, 288
 Persicum *Lexicon ab Oleario inchoatum*,
 116
 Petavius, (*Dionysius*) 61. 62
 ——— *operam suam præstat Huetio ad*
intelligendum Thucydidem, 61
 Petitus, (*Franciscus*) *Vaconius*, 159
 Petitus, (*Petrus*) *Medicus*, 202
 Pectivillæus, (*Philippus Sudorius*) *Se-*
nator Rothomagensis, 140
 Peyraredus, *Poëta insignis*, 168
 Philippus, *Dux Aurelianensis, Regis fra-*
ter, 273
 Phœniciarum *literarum triplex genus*, 407.
 408
 Pillonia, (*Catharina*) *Huetii matertera*,
 8. 13
 Pillonia, (*Isabella Bertovillea*) *Hue-*
tii mater, 3
 ——— *ejus obitus*, 9. 10
 Περσῶν Περωνὴν *quid*, 144. 145
 Pleias *Poëtarum*, 201. 202
 Plunquetus, (*Patricius*) *Episcopus Ar-*
densis, 198

Pœ-

INDEX POSTERIOR.

- Poëmatum *sani æstimatores, rariores sunt*
quàm boni Poëtæ, 25
- Poëtarum Græcorum vetera Scholia, cer-
 tissimi sunt fontes Mythologiæ, 39
- Polycrene fons amœnissimus agri Babil-
 lani, 248
- Pomorum succus, Sicera vulgò dictus,
 124
- Pontepiscopiense Dominicanarum Mona-
 sterium, 184
- Pontificii Commentarii, 426
- Poræus, Medicus Rothomagensis, 224
 — quid illi contigerit Pontaudomari-
 cum ignoto Sacerdote, 225. 226
- Possinus, (Petrus) e Societate Jesu,
 347
- Pratea, (Maria) 204
- Päffendorfius, (Samuel) Reginae Sueco-
 rum à Secretis, 284. 285
 — Huëtium hortatur ad sopiendas con-
 troversias de Religione, 285
- Puteani fratres, Petrus & Jacobus, Re-
 giæ Bibliothecæ custodiæ præfecti,
 65. 66
- Puteanus, (Jacobus) ejus obitus, 185. 186
- Puteanus, (Petrus) 135
 — dignitatis Imperii Gallici & Ec-
 clesiæ Gallicanæ vindicæ, 65. 66
- Pyr-

INDEX POSTERIOR:

Pyrrho, (*Gulielmus*) *Professor Regius*
Cadomensis, 233

Q.

Quinaltius, (*Philippus*) 311

R.

Rabelæii (*Francisci*) *domus natalis*,
caupona deinde effecta, 383. 384

Rabutinus (*Rogerus*) *Bussiatus*, 310

— *ejus Commentarii*, 426

Racanius, (*Honoratus Buellius*) 167

— *Francisci Malherbæ discipulus*, 167

Racinius, (*Johannes*) 310

Rambullietaræ *domus Parisiensis celebri-*
tas, 212. 213

Rambullictus, *Marchio*, 212

Rapinus, (*Renatus*) *è Societate Jesu*,
62. 238. 248

Redii, (*Francisci*) *Observationes Physi-*
cæ, 274

Regisius, (*Petrus Sylvanus*) 339

Regius, (*Henricus*) *Medicus & Philo-*
sophus, 76

Regnerus, (*Seraphinus*) 311. 409

Rex *dici se patitur Protectorem Acade-*
miciæ

INDEX POSTERIOR.

- mia Francica*, 308
- Rhenferdus**, (*Jacobus*) 407
- Rivierius**, (*Ludovicus*) *Episcopus Lingonensis*, 250. 251
- Richelii**, (*Armandi*) *Cardinalis Commentarii*, 426
- Robervallius**, (*Ægidius Persona*) *in signis Geometres*, 246
- *Cartesii adversarius*, 247
- *primas tenens inter lusores Scacchorum*, 247
- *figuram hyperbolicam inutilem esse contendit ad augendam vim conspiciendorum*, 228
- Roccachoartia**, (*Maria Elisabetha*) 380. 381
- Roccachoartia**, (*Maria Magdalena Gabriela*) *Fontebraldensis Abbatissa*, 380 383
- Roccafucaldius**, (*Franciscus*) 317
- *ejus Commentarii*, 426
- Roccanus**, (*Ægidius Andreas*) 141
- *Auctor Historie Domus Harcuriane*, 141
- Rohaltus**, (*Jacobus*) 387. 388
- Rohannia**, (*Maria Leonora*) *Abbatissa Monasterii Cadomensis*, cui à S. Trinitate nomen est, & divinis Monasterio

INDEX POSTERIOR.

- sterii Malunodensis*, 188. 189. 197.
254
— *Psalms Davidicos & præcepta Salomonis interpretatur*, 189
Rohannii (Henrici) Ducis, Commentarii, 426
Rohannius, (Ludovicus) Princeps Guemeneus, 239
Romanam Curiam inter & Francicam graves exortæ contentiones, 363. 364
Romanenses Fabulæ, Vid. Fabulæ.
Rubiolæ, Vid. Variolæ.
Runicæ litteræ, 80
Ruæus, (Carolus) 350
Rutilii Rufi Commentarii, 421

S.

- SAlmasius, (Claudius)* 74
— *ejus benignitas, comitas, & morum facilitas*, 123. 124. 125
— *habitu militari prodit in Aulam Suecicam*, 127
— *tradit se ei in disciplinam Christi-na Regina*, 104
— *ejus Liber De Homonymis plantarum*, 275

Z z

— V—

INDEX POSTERIOR.

- *Vita ejus scripta à Philiberto Lammario, Senatore Divionensi, 275*
- Salucius, (Carolus) Judæus, ad Christi fidem conversus, à Montauserio de sacro lavacro susceptus, 328
- Sammaglorianum hospitium Congregationis Oratorianæ, 206
- Sammauræus, (Carolus) *Vid. Montauserius.*
- Sammauræa, (Julia Maria) *Vitensium Ducis uxor, 294. 295*
- Sanctevremondius, (Carolus) *Vid. Marcatellus.*
- Santolius, (Johannes Baptista) 202
- Sanzius, (Johannes) Cardinalis de Aguirra, 375. *Vid. Aguirra.*
- Sarravius, (Claudius) Senator Parisiensis, 134
- Savarius, (Jacobus) poëta miræ fecunditatis, 140. 158. 159
- Savarius, (Maturinus) Episcopus Sagien-sis, 354
- Scaliger, (Julius Cæsar) buccinator laudum suarum, 424
- Scaligeri (Josephi) immoderata jactantia, 38. 39. 424
- *Notæ ejus in Manilium, scatentes erroribus, 294*
- *ejus*

INDEX POSTERIOR.

- *ejus Epistolæ ad Jacobum Dalecampium, nondum editæ, 47*
- *ex ejus Bibliotheca Libri complures ad Huetium missi, 47.*
- *effigiem ejus penicillo exprimit Stephanus Cabagnesi, 45. 46*
- *in ejus funere, uni ex capitibus panni funebris deferendo adhibetur Stephanus Cabagnesi, 46*
- Scarro, (Paulus) 217
- Schotanus, (Johannes) Professor Frane-
keranus, 386
- Schurmannia, (Anna Maria) 122. 218
- Schwelingius, (Johannes Eberhardus.)
Professor Bremensis, 387
- Scripturæ sacræ dignitas, 349
- Scuderia, (Magdalena) 218
- Scuderi, (Georgius) 218
- Seberi (Wolffgangi) Index vocabulorum
omnium Homeri, 288
- Segræsius, (Johannes Renaldus) 140. 141. 234
- *ejus rogatu Librum scribit Huetius,
De origine Fabularum Romanensium,
254. 255*
- *Virgilii locus ex Georgicis male ab
eo intellectus & exceptus, 262. 263*
- *unde gravis exoritur controversia in-
ter eum & Huetium, 263. 264*

INDEX POSTERIOR.

- Seguierius, (Petrus)** *Francie Cancellarius, Academiæ Francicæ Protector*, 308
- Septem-Claustra vetus in Westphalia religiosarum virginum Monasterium**, 77. 78
- Septentrionales Gentes, superstitionibus deditæ**, 97. 99
- Servilius Isauricus à Cicerone cur Varius dictus**, 21
- Severi Commentarii**, 421
- Sickius, (Henricus)** 406
- Silentiarii, V. Pauli.**
- Simonius, (Richardus)** *Demonstrationem Evangelicam Huetii interpolare, & in aliam formam redigere cogitat*, 283. 284
- Sirmondus, (Jacobus)** *è Societate Jesu*, 60
 — *in otio & studiis vitam produxit ad centesimum prope annum*, 41
- Spanhemius, (Ezechiel)** 374
- Sparra, Sueca nobilis puella**, 128
- Spirinxius, (Arnoldus)** *caminum Suecicum in Hollandiam transferri curat*, 102. 103
- Stanhurstii duo, Hiberni, Philosophus alter, alter Medicus**, 196. 197
- Statuta Synodalia Diocesis Abrincensis**, 267. 268

Sta.

INDEX POSTERIOR.

- Stavera, urbs, caput quondam Frisiae Occidentalis, 120*
Studiis & otio debilitari corpus falsò creditur, 40. 41
Sueci Gallos averfantur, 111
Sueci cujusdam atrox facinus, 109. 110
Suecia floribus, fragis, & cerasis luxurians verno tempore, 95
— fert quoque mala & melopepones, ars modò adhibeatur, 95
— magni in ea calores per æstatem, 97
Suecicum iter, 71. 72. 73
Suessionensis & Abrincensis Episcopatus permutantur, 365. 366
Syriaci characteres antiqui, 407. 408

T.

- Tactica Veterum colligere, & in lucem edere cogitat Tevenotius, 318. 319*
Talemantius, (Franciscus) Plutarchi Interpres, 216
Talemantius, (Paulus) 217. 409
Tavanii Commentarii, 426
Tavernerius, (Johannes Baptista) 250
Terlonii Commentarii, 426
Tevenotius, (Nicolaus Melchisedecus) 318
— Collectaneorum Geographicorum editor, 318

Z 4

— 1a

INDEX POSTERIOR.

- *Tactlicorum Scriptores antiquos in lucem dare meditatur*, 319
- Thea, planta Sinica*, 303. & seq.
- Theocriti repetita singulis annis verno tempore lectio*, 141
- Thermometra*, 345
- Thomassinus, (Ludovicus) ex Oratoriana Congregatione*, 206. 207
- Thorodæus, (Ludovicus)* 47. 50. 149
- *alienæ industriæ fastidiosus*, 51
- *fallitur in dijudicandis & discerendis antiquis carminibus Græcis & recentioribus*, 51. 52
- *veteris Græciæ descriptionem molitur*, 50. 51
- Thuanæ Bibliotheca vili pretio distracta*, 391. 392. 393
- Thuanus, (Jacobus Augustus)* 391
- *ejus Commentarii de Vita sua*, 424. 425
- Thuanus Regis Orator ad Ordines Fœderatos*, 390
- Thucydides stylo præfractus*, 39. 61
- Tiberii Cæsaris Commentarii*, 421
- Tolandus, (Johannes)* 412
- *notus*, 412
- *infamia apud suos notatus*, 412
- *ejus Adeisidemon*, 412. 413

To

INDEX POSTERIOR

- Totius, *Comes Suecus*, 232
 Trajani *Commentarii*, 421
 Tretteri (*Thomæ*) *Index vocabulorum omnium Horatii*, 288
 Trichetius (*Rapbaël*) *Frenæus*, 111
 Tuscanellæ (*Horatii*) *Index vocabulorum omnium Catulli, Tibulli, & Propertii*, 288
 — *idem Quintilianum Italicè interpretatur*, 315
 Turriani (*Friderici Mauriti*) *Commentarii*, 426
 Turriani (*Henrici*) *Commentarii*, 426
 Turris *speculatoria Hafniensis*, 79. 80

V.

- Valerius (*Andreas*) *Vid. Andreas*.
 Valbonesius, (*Johannes Petrus Moretus*) *primarius Præses Gratianopolitane Curie regiarum rationum*, 405. 406
 Valesii *fratres, Henricus & Hadrianus*, 200
 Varillasius, (*Antonius*) 169
 Variolis & Rubiolis *graviter laborat Huetius*, 20

Aa

— bi

INDEX POSTERIOR:

- *hi morbi Veteribus incogniti non fuerunt*, 20
- *Variolarum morbus ex Indiis & Ægypto in Occidentem defluxit*, 23
- *Variolæ cur dictæ Milinæ à Gregorio Turonensi*, 23
- Vari, Varii & Varenii unde dicti*, 21
- Vavassor, (Franciscus) è Societate Jesu*, 60. 63
- Vervilla, (Franciscus) Vid. Beroaldus.*
- Vespasiani Cæsaris Commentarii*, 421
- Veterum contra Recentiores defensio*, 199. 200
- Vetterus lacus, & in eo specus ingens*, 95. 96
- Vettius Valens Astrologus*, 117. 356
- *Anthologiarum ejus quot supersint codices*, 118
- *eum in litem dare cogitabat Huetius*, 357
- *duo hujus nominis fuerunt Astrologi*, 117
- Vetturius, (Vincentius)* 251
- Vignierius, (Hieronymus) ex Oratoriana Congregatione*, 207
- Villaregii (Nicolai) Commentarii*, 426
- Vinæa, (Anna)* 206
- Vitreæ guttæ, ex Germania primum allatæ*

INDEX POSTERIOR.

*late; scriptaque super earum forma-
tura Dissertatio, 166*

Vivonpæa, (Catharina) Marchionis Ram-
bullieti uxor, 212. 213

Ultrajectum, 76

Vossius, (Isaacus) 75. 132. 137

— præest studiis Christinæ Reginæ,
71. 104

— & finibus Sueciæ in Hollandiam re-
gressus, jussu Christinæ Reginæ,
ab illatam Salmasio injuriam, 94. 95

Vraniburgicæ arcis Tychonis excidium,
unde ortum, 87. 88

Vrfæus, (Honoratus) 256

W.

Walchendorpii, (Christophori) simul-
tates cum Tychone Braheo, 91

Worcumii, quæ urbs est Frisicæ, in pu-
blico hospitio, non impensarum modò,
sed strepitus etiam pretium, 120

Wormius, (Olaus) 80

— ejus κειμήλια, 81

INDEX POSTERIOR.

Y.

- Y** Vrandæa, (*D. Maria*) 258
— *Hymnus ei dictus*, 259. & seq.
— *ejus templum*, 258

Z.

- Z** Ahya, *fabella*, 204
— *à Laverna Fayette elucubrata*,
— *& sub Segreſii nomine edita*, 204. 254.
Zelandia, 74

F I N I S.

ERRATA.

- Pag. 63. lin. 25. *exiſtimare*; leg. *exiſtimari*.
— 77. l. 4. *Hadenbergam*, l. *Har-*
denbergam.
— 106 l. 1. & *contrario*, l. *è contrario*.
— 271. l. ult. *quoniam*, l. *quamovis*.
— 402. l. 8. *interea*, l. *inter*.
— 420. l. 23. *rat*, l. *rati*.

I.W.F. Maclean (Queen's) 19. 10. 81

818 22

